

Міністерство освіти і науки України
The Ministry of Education and Science of Ukraine

Філологічні трактати

Philological Treatises

Науковий журнал

Scientific Journal

ISSN 2077-804X (Print)

ISSN 2410-373X (Online)

Заснований у 1994 році

Founded in 1994

Том 16, № 1' 2024

Сумський державний університет

Sumy State University

У журналі вміщено рецензовані наукові праці, що охоплюють широкий спектр проблем сучасного літературо- та мовознавства. Для перекладачів, науковців, викладачів, аспірантів і студентів філологічних факультетів та відділень вищих навчальних закладів.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Сумського державного університету,
протокол № 15 від 24.06.2024 р.

Ідентифікатор медіа: R30-02716
Рішення № 184 Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення,
протокол № 3 від 25.01.2024 р.

Видання є фаховим категорії Б у галузі
філологічних наук
Наказ МОНУ № 1328 від 21.12.2015 р.

Editorial Board address:

116 Kharkivska st., Sumy,
Ukraine, 40007

Адреса редакційної колегії:

вул. Харківська 116, м. Суми,
Україна, 40007

EDITORIAL BOARD

Zhylenko I.,	Editor-in-Chief, D.Sc. in Philology, Professor
Tatsenko N.,	Deputy editor-in-chief, D.Sc. in Philology, Professor
Telezhkina O.,	Deputy editor-in-chief, D.Sc. in Philology, Professor
Bondarenko O.,	Executive Secretary, PhD in Philology
Ishchenko O.,	Technical editor, PhD in Philology
Baranova S.,	PhD in Philology, Associate Professor
Bihun O.,	D.Sc. in Philology, Professor
Garmash L.,	D.Sc. in Philology, Professor
Horbolis L.,	D.Sc. in Philology, Professor
Yerotevich-Tishma D.,	D.Sc. in Philosophy, Associate Professor (Serbia)
Devdyuk I.,	D.Sc. in Philology, Associate Professor
Dmytrenko V.,	D.Sc. in Philology, Professor
Zarva V.,	D.Sc. in Philology, Professor
Zvyniatkovskiy V.,	D.Sc. in Philology, Professor (Czech Republic)
Kobyakova I.,	PhD in Philology, Professor
Kovaliv Y.,	D.Sc. in Philology, Professor
Lebid A.,	D.Sc. in Philosophy, Professor
Medvid O.,	PhD in Philology, Associate Professor
Matushek O.,	D.Sc. in Philology, Associate Professor
Nabok M.,	PhD in Philology, Associate Professor
Oleksenko V.,	D.Sc. in Philology, Professor
Sadivnychy V.,	D.Sc. in Social Communications Professor
Serebrianska I.,	D.Sc. in Philology, Professor
Sushkova O.,	PhD in Philology, Associate Professor
Tkachenko O.,	D.Sc. in Philology,

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Жиленко І.,	головний редактор, доктор філологічних наук, професор
Таценко Н.,	заступник головного редактора, доктор філологічних наук, професор
Телєжкіна О.,	заступник головного редактора, доктор філологічних наук, професор
Бондаренко О.,	відповідальний секретар, кандидат філологічних наук
Іщенко О.	технічний секретар, доктор філософії
Баранова С.,	кандидат філологічних наук, доцент
Бігун О.,	доктор філологічних наук, професор
Гармаш Л.,	доктор філологічних наук, професор
Горболіс Л.,	доктор філологічних наук, професор
Єротиєвич-Тішма Д.,	доктор філософських наук, доцент (Сербія)
Девдюк І.,	доктор філологічних наук, доцент
Дмитренко В.,	доктор філологічних наук, професор
Зарва В.,	доктор філологічних наук, професор
Звinyaцьковський В.,	доктор філологічних наук, професор (Чехія)
Кобякова І.,	кандидат філологічних наук, професор
Ковалів Ю.,	доктор філологічних наук, професор
Лебідь А.,	доктор філософських наук, професор
Медвідь О.,	кандидат філологічних наук, доцент
Матушек О.,	доктор філологічних наук, доцент
Набок М.,	кандидат філологічних наук, доцент
Олексенко В.,	доктор філологічних наук, професор
Садівничий В.,	доктор наук із соціальних комунікацій, професор
Серебрянська І.,	доктор філологічних наук, професор
Сушкова О.,	кандидат філологічних наук, доцент
Ткаченко О.Г.	доктор філологічних наук,

	Professor		професор
Ushapovska I.,	PhD in Philology, Associate Professor	Ущановська І.,	кандидат філологічних наук, доцент
Chulanova H.,	PhD in Philology, Associate Professor	Чуланова Г.,	кандидат філологічних наук, доцент
Shvachko S.,	D.Sc. in Philology, Professor	Швачко С.,	доктор філологічних наук, професор

TABLE OF CONTENTS

<i>Baranova Sv., Nazarenko O., Derkach O. Specification and Types of Assessment in the Process of Online Foreign Language Learning</i>	7
<i>Chernysh A. Linguosynergetic Vector of Studying Contemporary Ukrainian Discourse (on the Material of “Voroshilograd” by Serhiy Zhadan)</i>	14
<i>Danylchenko-Cherniak O. Providing Creativity in Educational Environment During the Epoch of Artificial Intelligence: Philological Perspectives</i>	23
<i>Geichenko K., Dochinets Dm. Problems of Ecologization of the Modern Ukrainian Language</i>	31
<i>Ishchenko O., Oropai A. Review and Opponent’S Review in the System of Scientific and Literary-Critical Genres (Part 2)</i>	39
<i>Jerotijević-Tišma Danica Strategies for Learning Pronunciation Online: Serbian Efl Learners’ Perspective</i>	50
<i>Kerdivar N., Turbarova N. Comparative Analysis of Turkish and Ukrainian Phraseological Units Representing the Concept «God»</i>	64
<i>Klymenko A. Specifics and Challenges of Translating German Legal Contracts</i>	77
<i>Koval Hl., Shumenko O. Translation Strategies Evolution: Analysis of Historical and Modern Translations of Novel Titles of British English Literature</i>	93
<i>Kurbanova O. Application of Innovative Virtual Reality Technology as a Means of Psychological Motivation of Students' Communication Skills During Training</i>	103
<i>Lebid A., Danilova M. Theoretical Foundations of Institutional Strategies for the Development of Culture and Socio-Cultural Activities in the Context of the Idea of Sustainable Peace</i>	110
<i>Liashenko I., Carroll St. Bridging Professional Development with Career Guidance in EFL Online Course</i>	124
<i>Lukianova Y. Semiotics of Product Labeling</i>	132
<i>Medvid O., Doinikov K., Azimova O. Pragmalingual Means of Influence on the Audience in Mass Media</i>	141
<i>Medvid O., Podolkova Sv., Vashyst K. Linguo-Axiological Characteristics of Politico-Diplomatic Speeches</i>	156
<i>Molhamova L., Budko V. Integration of Health-Preserving Technologies in English Language Lessons at General Secondary Education Institutions</i>	168
<i>Savchuk Hr. Two Variations on the Topic of St. Yur’s Cathedral in Lviv (O. Novakivskyi – I. Kalynets – M. Sosenko)</i>	178
<i>Shchyhlo L., Korovai M. Linguistic Means of Speech Manipulation in Modern English-Language Foreign Policy Media Discourse: Synergistic Approach</i>	186
<i>Skarlupina Y. The Lexeme “Harmony” in English: Dictionary Definitions’ Analysis</i>	193
<i>Stepanov V., Shamrai N. Occasionalisms in the Dystopian Genre: the Translation Aspect</i>	203
<i>Sydorenko O., Bondarenko O., Sushkova O. Denial of Armed Aggression in the Anti-State Discourse of Social Media</i>	213
<i>Ushchapovska I., Chornobuk K. Websites of English-Language Nonfiction Publications as Multimodal Texts: Linguistic and Translational Aspects</i>	223
<i>Zhylenko I. «I Feel Ukrainian...»: Genre-Thematic Markers of the Creative Work of Vasyl Vyshyvanyi</i>	230

ЗМІСТ

Баранова Св., Назаренко О., Деркач О. Особливості та види контролю в процесі навчання іноземної мови онлайн	7
Черниш А. Лінгвосинергетичний вектор дослідження Сучасного українського дискурсу (на матеріалі "ворошилограда" Сергія Жадана).....	14
Данильченко-Черняк О. Філологічні перспективи дизайн-мислення та штучного інтелекту в епоху освіти 5.0-7.0.....	23
Гейченко К., Дочинець Дм. Проблеми екологізації сучасної української мови	31
Иценко О., Оропай А. Рецензія та відгук у системі наукових та літературно-критичних жанрів (частина 2) ¹	39
Єротієвич Тішма Даница стратегії вивчення вимови онлайн: погляд слухачів сербської мови професійного спрямування	50
Кердівар Н., Турбарова Н. Компаративний аналіз турецьких та українських фразеологічних одиниць, що репрезентують концепт «бог»	64
Клименко А. Особливості та труднощі перекладу німецьких юридичних договорів	77
Коваль Гл ., Шуменко О. Еволюція перекладацьких стратегій: аналіз історичних та сучасних перекладів назв романів британської англословної літератури	93
Курбанова О. Застосування інноваційної технології віртуальна реальність як засіб психологічної мотивації комунікативних навичок студентів під час навчання.	103
Лебідь А., Данилова М. Теоретичні засади інституційних стратегій розвитку культури та соціокультурної діяльності в контексті ідеї сталого миру	110
Ляшенко І., Керролл Ст. Поєднання професійного розвитку з профорієнтацією в онлайн-курсі EFL	124
Лук'янова Ю. Семіотика маркування товарів	132
Медвідь О., Дойніков К., Азімова О. Прагмалінгвальні засоби впливу на аудиторію в масмедіа	141
Медвідь О., Подолкова Св., Вашист К. Лінгвально-аксіологічні характеристики політико-дипломатичного мовлення	156
Молгамова Л., Будко В. Інтеграція здоров'язберезувальних технологій на уроках англійської мови в ЗЗСО	168
Савчук Гр. Дві варіації на тему Собору святого Юрія у Львові (О.Новаківський – І. Калинець – М. Сосенко).	178
Щигло Л., Коровай М. Мовні засоби мовленнєвого маніпулювання в сучасному англословному зовнішньополітичному медіа-дискурсі: синергетичний підхід	186
Скарлупіна Ю. Лексема "гармонія" в англійській мові: аналіз словникових визначень	193
Степанов В., Шамрай Н. Оказіоналізми в жанрі антиутопії: перекладацький аспект	203
Сидоренко О., Бондаренко О., Сушкова О. Заперечення збройної агресії в антидержавницькому дискурсі соціальних мереж	213
Уцаповська І., Чорнобук К. Веб-сайти англословних публіцистичних видань як мультимодальні тексти: лінгво-перекладацькі аспекти	223
Жиленко І. «Почуваю себе українцем...»: жанрово-тематичні маркери творчості василя вишиваного	230

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-1](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-1)

**SPECIFICATION AND TYPES OF ASSESSMENT IN THE PROCESS OF
ONLINE FOREIGN LANGUAGE LEARNING**

Baranova Svitlana,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000000194259774

Corresponding author: s.baranova@gf.sumdu.edu.ua

Nazarenko Olena,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-4134-1894

Derkach Oleksandra,

Sumy State University, Ukraine

Abstract. *The article investigates the specification of assessment in the process of distance foreign language learning and their types. The modern world is changing every minute, presenting new challenges for all sectors of society, including the process of teaching foreign languages, which has also undergone significant changes. Over the past few years, the technology and opportunities for organizing distance learning have significantly expanded, with the number and quality of available applications, podcasts, websites, and textbooks increasing. This article explores which types of assessment in the process of learning foreign languages online can be used as well as analyzes examples based on personal experiences and interaction with students. This article focuses on highlighting different types of assessment that can be implemented in remote foreign language education. With the help of the understanding of these types, organizing distance learning has become easier, and the interactivity of classes can be advantageous in engaging students in quality foreign language learning. Importantly, each type of assessment outlined in this article is illustrated by its own examples. The article expands the understanding of the topicality of organizing properly the specification of assessments during online learning.*

The aim of the research is highlight the specification and the types of assessment in distance learning and show how it can work during lessons.

Keywords: *distance learning, assessment, foreign languages, online learning, teaching.*

Received: 13 May, 2024

Revised: 20 May, 2024

Accepted: 25 May, 2024

How to cite: Baranova, S., Nazarenko, O., & Derkach, O. (2024). Specification And Types Of Assessment In The Process Of Online Foreign Language Learning. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-1](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-1)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

© Derkach O., Nazarenko O., Baranova Sv., 2024

ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИДИ КОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ОНЛАЙН

Баранова Світлана,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000 0001 9425 9774

Автор, відповідальний за листування: s.baranova@gf.sumdu.edu.ua

Назаренко Олена,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0002-4134-1894

Деркач Олександра,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0009-0001-8383-3010

Анотація. У статті досліджується специфіка і види контролю в процесі дистанційного вивчення іноземних мов. Сучасний світ змінюється щохвилини, створюючи нові виклики перед усіма сферами життя суспільства, в тому числі і перед процесом викладання іноземних мов, який також зазнав значних змін. За останні кілька років технології та можливості для організації дистанційного навчання значно розширилися, а також зросла кількість і якість доступних додатків, подкастів, веб-сайтів і підручників. У цій статті досліджується, які використовуються види контролю в процесі вивчення іноземних мов онлайн, а також аналізуються приклади, засновані на особистому досвіді та взаємодії зі студентами.

Основна увага в цій статті приділена висвітленню різних видів контролю, які можуть бути реалізовані в дистанційному навчанні іноземних мов. З допомогою цих видів контролю стало легше організувати дистанційне навчання, а інтерактивність занять має неабияку перевагу в залученні студентів до якісного вивчення іноземної мови. Важливо, що кожен вид контролю, описаний у цій статті, проілюстрований власними прикладами. Стаття розширює розуміння важливості правильної організації специфікації оцінювання під час дистанційного навчання.

Метою цієї статті є розкриття особливостей та видів контролю в процесі вивчення іноземної мови і показати як це може працювати протягом дистанційних уроків.

Ключові слова: дистанційне навчання, контроль, іноземні мови, навчання онлайн, викладання.

Отримано: 18 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 25 травня 2024 р.

Затверджено: 27 травня 2024 р.

Як цитувати: Баранова С., Назаренко О., Деркач, О. (2024). Особливості та види контролю в процесі навчання іноземної мови онлайн. *Філологічні трактати*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-1](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-1)

Introduction

Online learning is always a lengthy and laborious process that requires careful engagement from both students and teachers. Especially in a world where everything changes rapidly, demanding adaptation from both sides to new challenges. Nonetheless, distance learning has firmly established itself in modern teaching processes, gradually even replacing traditional methods. Previously, no one was ready for the transition to a new level of organization in both teaching and assessment. However, now, with attention to all the innovations that the Internet can offer us, it can easily be said that organizing teaching and assessment remotely is becoming increasingly easier.

Day by day, distance learning continues to improve, along with methods of assessment. Comparing it to traditional education, where methods of assessment often consisted mainly of online testing, distance learning is expanding in various directions, incorporating interactive elements, gamification, artificial intelligence (such as computers performing mechanical tasks instead of humans), and enhancing direct communication between student and teachers (Simonson, 2018).

Studying the organization process of distance learning, and especially researching methods of assessment, is a relatively new area of study. However, it is important to note that an increasing number of researchers, instructors, and instructional designers are becoming involved in developing new assessment methods or adapting existing ones for online education. The relevance of researching the types and characteristics of assessment in distance learning lies in the necessity to describe it in order for distance education to become comfortable, modern, and, most importantly, effective for students. Taking into account the peculiarities of distance learning and analyzing potential methods of assessment, organizing distance education will become easier for instructors, and students will not experience stress from the unclear process of their learning.

The purpose of this article is to explore the specification and the types of assessment in distance learning and demonstrate how it can operate during distance lessons.

Research materials and methods

The first step in preparing this research involved practical lesson planning to assess the relevance of assessment methods and how students respond to the requirements and expectations of these methods. Initially, lessons were conducted, followed by the provision of exercises to assess the material learned. In preparing for assessment, considerations were also given to students' individual preparation, their engagement in lessons, and their objectives and goals. It is impossible not to consider that each student has a different level of preparation and varying goals when learning a foreign language.

Secondly, consideration was also given to the topics covered during the lessons. For instance, grammatical topics required formal assessment, necessitating the preparation of tests, while lexical topics could be assessed in a more informal manner. Thus, when reviewing these topics, it was necessary to note how to adapt each topic to the students' level. It is important to highlight that each topic was addressed separately according to the students' level. For instance, the grammatical topic "Present Perfect Continuous" required not only testing knowledge of the rules but also completing practical exercises. For example, preparing exercises involving filling in the blanks with "have/has" or forming their own questions, which is a more advanced level of assessment.

Another important method of research was the examination of available sources, methodological materials, and interactive resources. Currently, there are numerous materials with various methods of organizing lessons at all levels of reading, vocabulary, grammar, and listening comprehension. All these materials are prepared for different levels of learning and consider what is interesting for students. However, even with a large number of materials, it is important to conduct a thorough analysis of these materials. Of course, in order to select what will best suit for assessment. Quite often, the best tasks come from those that are combined from various preparatory materials. For this reason, analysis is necessary when preparing for a lesson and assessment.

Furthermore, discussions were also employed during the research preparation. Dialogue is an important component in assessing students' moral readiness for any level of evaluation. Discussion can also help understand how students currently feel about grammatical or lexical topics, or which topics are useful or not useful for them. Therefore, based on this, it is necessary to emphasize once again the importance of applying various methods to research in order to obtain the best possible results and to note the advantages and disadvantages of what has been studied. It is through such methods that it was possible to identify which assessment methods work and are relevant for current use. This is especially essential when studying how to properly organize distance learning and assessment.

Discussion

With each passing year, an increasing number of researchers delve deeply into the examination of the intricacies of distance learning and how to organize assessment. These studies encompass psychological, cultural, technological, and social aspects to thoroughly explore distance education. Historically, the roots of distance learning can be traced back to 19th century Britain, coinciding with the emergence of printing. Printed materials, inspired by the ideas of stenographer Isaac Pitman, began to be distributed hand-to-hand, thus creating a form of distance education. At that time, this process was referred to as "correspondence" and was not as widely accepted by society as traditional education. Across Europe, "correspondence" education gained popularity in Berlin, where in 1856, Tussen and Lanchensthein established an institute in Berlin based on correspondence-based foreign language instruction (Pylaieva, 2016:3). Returning to Victorian London, we can note that it was there, at the University of London, where the first department of distance learning emerged. The university assisted students from around the world who had the desire and means to receive education through correspondence. Through this correspondence, the university also organized preparatory professional courses for further enrollment in departments. Later on, this practice of correspondence found application in the United States and Canada (Pylaieva, 2016:4).

By the mid-20th century, most private colleges or universities worldwide had implemented distance learning for their students. Moreover, this method was most accessible to the middle class, who could not dedicate most of their hours to attending classes. Major fields of study included library science, engineering, management, economics, mathematics, and foreign languages (Pylaieva, 2016:4). Year by year, distance education progressed further, keeping pace with emerging technologies. These advancements gradually transitioned from traditional postal methods to electronic formats, integrating audiovisual and video materials.

The results of the research

The COVID-2019 pandemic swiftly entered human existence, bringing substantial changes to all facets of society. Quarantine measures, limitations on mobility, and the closure of public venues all impacted how people communicate and socialize. Consequently, the education system underwent similar transformations, necessitating learners to adjust to novel approaches in organizing the educational process (Makhsma, 2021:244). It's evident that transitioning to a remote format is a process that requires considerable effort. To ensure that the process aligns with the curriculum and meets the capabilities of both students and teachers, it is important to consider numerous factors, including technical equipment and the readiness of both parties to effectively facilitate the learning process. This typically poses the greatest challenge since ensuring the engagement and satisfaction of both sides and monitoring progress requires careful consideration of all the advantages and disadvantages that may arise in organizing online education in the long run (Makhsma, 2021:244).

It is also worth considering that each participant should share a common goal when organizing the provision of quality online education. Teachers should aim to provide students with information they can effectively absorb during distance learning and supply them with the necessary materials according to their capabilities. Meanwhile, students should demonstrate motivation, a willingness to learn, and discipline (Négyesi, 2021:71).

Therefore, now it is worth noting the specification of distance learning. Firstly, distance learning is developing in the era of Artificial Intelligence, which is the ability of a computer or software to perform tasks or answer questions similar to those performed by humans (Copeland, 1998). To ensure assessment during distance learning, artificial intelligence can be useful for developing tests and for checking these tasks. In addition, artificial intelligence can easily create a test that is suitable for a given level, class, and student's capabilities (Huang, 2023:112).

Secondly, another specification of e-learning is the availability of interactive exercises that will be useful for better preparation for the lesson. Interactive learning can also

include gaming technologies, which are also being developed to make learning a foreign language as easy as possible. For example, game technologies can be creative, assessment, summarizing, communicative, training, cognitive and educational. During the game, the learning material is transformed into a tool that naturally begins to be absorbed by students in the learning process (Andriianova, 2018: 142). For games, there are such platforms as ISL Collective, WordWall, Kahoot.

Thirdly, applications where everything is stored in one place have become increasingly popular in distance learning. An example of this is Miro or Twiddla boards, where a teacher can post materials for a lesson, and students can view it at any time and do tasks directly from these boards (Chervinska, 2018:243).

However, now it is necessary to pay attention to the types of assessment, because assessment is an extremely important part of the learning process, regardless of whether it is online or offline. Surely, the process of assessment students' progress has often been a provocative question. One may ask how we can properly organize assessment so that the student experiences minimal stress and be able demonstrate their achievements. This question becomes especially important in the context of implementing distance learning, as the teacher, interacting through a computer screen, must ensure effective assessment over the student's progress (Shum, 2021: 90). Hence, it is crucial to delineate the various types of assessment available and how they can be implemented in remote foreign language education.

Among these types, it would be necessary to distinguish these types:

1) Formal assessment. Certainly, the primary form of formal assessment is testing, which may include multiple-choice or true/false formats. Testing is an effective way to check students' knowledge. In addition, testing can be used for grammar, vocabulary and listening. An example of a multiple-choice test would be the following tasks that test reading comprehension:

“In which paragraph can we find the name of the main character`s brother?

- a. 1st
- b. 2nd
- c. 3d
- d. none of them”.

In practice, special tasks were prepared for students to review the material covered in the tests. Beforehand, we reviewed the material, consolidated it, and then the students proceeded to complete the tasks. For instance, these tasks were ideal for assessing grammatical comprehension or reading skills.

2) Informal assessment. A discussion stands out as one of the most straightforward methods of informal assessment. Additionally, it is crucial that such discussions can be seamlessly facilitated online, such as through platforms like Zoom (Tkachenko, 2009: 309). Discussion involves a process where participants divide into several groups, choose a topic for discussion and present their point of view on a given topic. Prior to initiating the discussion, students are required to form teams, select a topic for discussion, while the teacher observes the proceedings, making notes and tracking the students' engagement and participation. During the discussion, participants consistently demonstrate enthusiasm for the topic, engaging in active discourse, posing questions to one another, and endeavoring to justify their perspectives, typically selecting topics of personal relevance. Additionally, before commencing the discussion, the teacher may furnish students with key phrases to incorporate into their dialogue. This approach is commonly referred to as a 'Case-study' since students address specific scenarios or topics (Vorotniak, 2014:3).

For example, a situation for discussion: ‘Would you tell the truth if you knew it would bring evil?’. Students can view the vocabulary available to them. Practically, these tasks were among the students' favorites because they allowed them to test their skills,

demonstrate their knowledge, and freely express their thoughts. Additionally, special cards with vocabulary for review could complement these tasks effectively.

3) Monitoring. During the study of a foreign language, monitoring is used to track one's own progress in learning, identify possible gaps, and, if necessary, develop a new learning strategy. In addition, pedagogical monitoring should focus on guiding each student individually, providing assessment and feedback, taking into account their level of knowledge and language skills (Rybii, 2). Online monitoring can be done through the creation of a journal - this is a modern and relevant method that both students and teachers can use to track progress. The student can create several sections in the journal, where they will record completed work, as well as identify what has already been done, what needs improvement, and which new phrases, words, or grammatical structures are worth studying further (Cumming, 2009: 121). To carry out this process, students received tasks that they needed to work on. During this time, it was necessary to observe how students approached these tasks and make notes on their techniques and execution. Subsequently, these notes were provided to the students personally.

4) Self-reflection/assessment. Self-assessment is an important component in the process of learning a foreign language. This process allows students to evaluate accurately their own knowledge, increase motivation, set goals, and demonstrate that self-assessment is a crucial component of psychological development and preparation for language exams as well as any other activity (Makhsma, 2021:19). Usually, for the self-assessment process to take place, the student must first receive the task, complete it, and then independently check and work with mistakes: note why they chose to solve the problem in a certain way, review the rules once again, and memorize it. In practice, after each session, students were required to assess which tasks they excelled at and which ones they needed to improve upon. This method can also be helpful in learning to evaluate oneself effectively and identifying areas for further improvement. With each session, students grew more confident in their abilities and could identify areas they wanted to improve upon, as well as recognize what they were excelling at.

5) Peer-review. The process of assessing peers involves the student working on skills such as critical thinking, analysis, synthesis, as well as acquiring skills to evaluate and provide feedback, which are important for further learning. Online, this can be used during the checking of test assignments; beforehand, the teacher should also receive these tasks, after which classmates start checking each other's tasks (Vorotniak, 2014:3). During distance learning, it is essential to implement peer assessment to help students develop communication skills with each other for the first time. Additionally, in this way, they can acquire skills in providing feedback correctly, which is also crucial in the modern world. During lessons, students utilized peer review after completing listening or vocabulary exercises. They would complete the tasks and then evaluate by looking at the answers. This allowed students to learn how to criticize others and engage in collaborative error correction. This type of assessment was also very engaging and yielded positive results.

Conclusion and prospects

Thus, this study demonstrates the characteristics of modern distance learning and examines the types of assessment that can be organized for effective foreign language education. Distance learning necessitates further research, and this article can be useful for assessing methods of assessment in distance foreign language education. The specification and types of assessment in the process of online foreign language learning have not been thoroughly explored and remain a contemporary issue. As distance learning becomes increasingly valuable and relevant in our world, particularly in the education sector, it is necessary to continue researching these matters. Among the specifications of online learning, we can note the use of artificial intelligence, gamification, and various interactive boards. Regarding different types of assessment, we can distinguish formal and informal assessment, self-assessment and peer assessment, as well as monitoring. Each of these methods was supported with a practical example. Further research could focus on uncovering other types

of assessment that can be applied in online language learning. This article could serve as a useful example in highlighting the specification and types of assessment in distance language learning.

REFERENCES

- Andriianova, H. I., & Skora, N. A. (2018). The use of game technologies in distance learning of a higher school.
- Chervinska, L. M., & Chervynskaia, L. M. (2018). Some aspects of English language testing at an economic university.
- Copeland, B. J. (1998b, July 20). Artificial intelligence (AI) | Definition, Examples, Types, Applications, Companies, & Facts. Retrieved from <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence>
- Cumming, A. (2009). Language assessment in education: Tests, curricula, and teaching. *Annual Review of Applied Linguistics*, 29, 90-100.
- Huang, X., Zou, D., Cheng, G., Chen, X., & Xie, H. (2023). Trends, research issues and applications of artificial intelligence in language education. *Educational Technology & Society*, 26(1), 112-131.
- Makhsma, M. B., Kozlov, Ye. V., & Kozlov, E. V. (2021). Advantages and disadvantages of online learning.
- Négyesi, P., Téglási, I. O., & Racsko, R. (2021). Pros & cons of e-learning environments from an adaptivity perspective. *Convergence*, 7(2).
- Simonson, M., & Berg, G. A. (2008, December 31). Distance learning | Education Benefits & Challenges. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/distance-learning>
- Park, I. S., & Kim, M. J. (2012). Effect of reflective journaling in team learning on the learning motivation of learners. *Journal of Korean Society of Dental Hygiene*, 12(5), 849-859.
- Pylaieva, T. V. (2016). The history of the development of distance education in the world, 1-5.
- Rybii, L. A. Use of self-assessment tools in learning foreign languages. *Uskadachi*, 19.
- Shum, O. V. (2021). Foreign language training of students online: advantages and disadvantages. In *Dialogue of cultures in the European educational space*. Kyiv National University of Technology and Design.
- Tkachenko, N. D. (2009). Monitoring of foreign language learning in a non-language higher primary school.
- Vorotniak, L. (2014). The case-study method and its influence on the formation of master's intercultural communication skills in the process of learning foreign languages. *Pedagogical Discourse*, (17), 38-42.
- Vyshnivskyi, V. V., Hnidenko, M. P., Haidur, H. I., & Ilin, O. O. (2014). Organization of distance education. Creation of electronic training courses and electronic tests.

LINGUOSYNERGETIC VECTOR OF STUDYING
CONTEMPORARY UKRAINIAN DISCOURSE
(ON THE MATERIAL OF “VOROSHILOGRAD” BY SERHIY ZHADAN)

Anna Chernysh,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-6183-7312

Corresponding author: an.chernysh@journ.sumdu.edu.ua

Abstract. *This study delves into the linguosynergetic approach to analyzing language within contemporary Ukrainian discourse, specifically through the lens of Serhiy Zhadan’s novel “Voroshilovgrad”. In this context, language is perceived as a complex adaptive system, characterized by nonlinear interactions and self-organization. By employing principles of linguosynergetics, such as open systems, non-linearity, self-organization, and bifurcations, the research uncovers the mechanisms through which language evolves in response to varying socio-cultural environments. The novel “Voroshilovgrad” serves as a quintessential example of this dynamic process. Through its narrative, the novel captures the essence of a society in flux, where linguistic elements are not merely passive conveyors of meaning but active participants in the creation of rich and multifaceted literary concepts. The concepts exemplify how language and culture are intertwined, each influencing and shaping the other in a continuous feedback loop. By integrating the principles of linguosynergetics, this study not only enhances our understanding of Zhadan’s work but also contributes to the broader field of linguistics and literary studies. It showcases the relevance of linguosynergetics in analyzing literary texts, particularly in contexts marked by rapid social and cultural transformations. Through this approach, the research underscores the intricate relationship between language and culture, affirming the significance of linguistic studies in interpreting and understanding the evolving narratives of post-Soviet societies. In sum, this study offers valuable insights into the dynamic processes through which language and culture interact, evolve, and coalesce to form the rich tapestry of contemporary Ukrainian discourse.*

Keywords: *linguosynergetics, non-linearity, self-organization, emergence, fluctuation, bifurcation, concept, discourse.*

Received: 22 April, 2024

Revised: 29 April, 2024

Accepted: 01 May, 2024

How to cite: Chernysh A. (2024). Linguosynergetic Vector of Studying Contemporary Ukrainian Discourse (On the Material of “Voroshilovgrad” by Serhiy Zhadan). *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-2](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-2)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

**ЛІНГВОСИНЕРГЕТИЧНИЙ ВЕКТОР ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОГО
УКРАЇНСЬКОГО ДИСКУРСУ
(НА МАТЕРІАЛІ «ВОРОШИЛОГРАД» СЕРГІЯ ЖАДАНА)**

Черниш Анна,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0001-6183-7312

Автор, відповідальний за листування: an.chernysh@journ.sumdu.edu.ua

Анотація. Дослідження розглядає лінгвосинергетичний підхід як новітній інструмент аналізу мови в сучасному українському дискурсі, зокрема через призму роману Сергія Жадана «Ворошилоград». У цьому контексті мова сприймається як складна адаптивна система, що характеризується нелінійними взаємодіями та самоорганізацією. Використовуючи принципи лінгвосинергетики, такі як відкриті системи, нелінійність, самоорганізація та біфуркації, дослідження розкриває механізми, за допомогою яких мова розвивається у відповідь на зміну соціокультурного середовища. Квінтесенційним прикладом цього динамічного процесу є роман «Ворошилоград». Твір відображає сутність суспільства, що перебуває в русі, де мовні елементи є не просто пасивними передавачами значення, а активними учасниками створення багатогранних літературних концептів. Концепти є прикладами того, як мова та культура переплітаються, кожна впливає та формує іншу в безперервній петлі зворотного зв'язку. Інтегруючи принципи лінгвосинергетики, це дослідження не лише занурюється у творчість Жадана, але й робить внесок у ширшу сферу лінгвістики та літературознавства. Наукова розвідка демонструє актуальність лінгвосинергетики в аналізі літературних текстів, особливо в контекстах, позначених швидкими соціальними та культурними трансформаціями. Завдяки цьому підходу дослідження підкреслює складний зв'язок між мовою та культурою, підтверджуючи важливість лінгвістичних досліджень для інтерпретації та розуміння еволюції наративів пострадянських суспільств.

Ключові слова: лінгвосинергетика, нелінійність, самоорганізація, емерджентність, флуктуація, біфуркація, концепт, дискурс.

Отримано: 22 квітня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 29 квітня 2024 р.

Затверджено: 1 травня 2024 р.

Як цитувати: Черниш А. (2024). Лінгвосинергетичний вектор вивчення сучасного українського дискурсу (на матеріалі «Ворошилоград» Сергія Жадана). *Філологічні трактати*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-2](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-2)

Introduction

Language is viewed as an open, dynamic, self-organizing complex system. This view aligns with the thoughts of Wilhelm von Humboldt, who noted that language is an infinite use of finite means (Humboldt, 1836). Language operates as a complex adaptive system, characterized by non-linear interactions and emergent properties (MacWhinney, 2015). Interdisciplinary integration of methods and concepts from various fields is essential to analyze language structures and functions. As Nick Ellis suggests, the convergence of disciplines such as cognitive science, neuroscience, and artificial intelligence is vital in understanding the complexities of language (Ellis, 2008).

Synergetics emerged as a unified approach to studying complex systems across various scientific disciplines. Synergetics is a transdisciplinary field that seeks to explain the formation and self-organization of patterns and structures in open systems (Qvortrup, 2018). It has its roots in General Systems Theory, Quantum Theory, and Cybernetics, emphasizing principles of emergence, self-organization, and self-regulation. Hermann Haken, one of the leading figures in this field, highlighted that synergetics deals with systems that consist of

many parts, and it aims at understanding the processes that lead to the formation of spatial, temporal, or functional structures (Haken, 1983).

Synergetics of language focuses on language evolution, historical changes, and non-linear development. Synergetics provides a framework to understand the dynamic changes in language over time. Synergetics of speech includes studies on text, discourse, idiolect, and speech deviations, examining different aspects of linguistic performance. Every aspect of speech can be seen as part of a larger, self-organizing system (Dombrovan, 2016). Synergetics integrates methods from various fields to analyze language structures and functions, as articulated by Haken that the behavior of a complex system cannot be understood by studying its parts in isolation (Haken, 1983).

The exploration of the linguosynergetic vector in contemporary Ukrainian discourse reveals various dimensions of linguistic and cultural studies within the framework of modern Ukrainian linguistics. Klymova (2023) emphasizes the importance of modernizing educational content to reflect current linguistic trends and national consciousness in Ukrainian linguistics courses, thereby highlighting the evolving nature of discourse and its professional applications. Similarly, the study of the concept of LOVE in modern Ukrainian songs showcases the dynamic interplay of traditional and contemporary elements in language, demonstrating how linguistic expressions adapt to cultural and social influences (Sulyma & Vysotskyi, 2022). Pavlushenko (2023) delves into the semantic field of THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR, outlining the critical role of linguistic constructs in shaping public consciousness during times of conflict. Prozhohina (2022) explores the ethnocultural concept of VYSHYVANKA in teaching Ukrainian as a foreign language, illustrating the integration of cultural heritage in language education. Lastly, the work on the status of the Ukrainian language amidst global challenges and military aggression provides insights into the transformative impact of geopolitical events on language and media discourse (Hlazova et al., 2023).

Materials and Methods

Contemporary Ukrainian literature is a vibrant and evolving field, reflecting the rich cultural and historical context of Ukraine. As literary studies delve deeper into the intricate layers of language, one concept that has gained traction is linguosynergetics. This approach examines how linguistic elements interact synergistically to create meaning and influence interpretation. Understanding linguosynergetic aspects within Ukrainian literature offers a profound insight into how language shapes and is shaped by cultural narratives. The landscape of contemporary Ukrainian literature has been shaped by a complex history, including periods of foreign domination, independence, and recent geopolitical struggles. Key authors such as Serhiy Zhadan, Oksana Zabuzhko, and Andrey Kurkov have played significant roles in defining modern Ukrainian literary expression. Themes of identity, resistance, and cultural heritage are prevalent, often explored through innovative narrative techniques and a rich tapestry of linguistic creativity.

To illustrate the application of linguosynergetics, we consider the works of Serhiy Zhadan. His novel "Voroshilovgrad" employs a colloquial and dynamic language style that mirrors the chaotic reality of post-Soviet Ukraine. Through a linguosynergetic lens, we try to showcase how main principles of linguosynergetics create a vivid and immersive reading experience. Linguosynergetics offers valuable tools for literary discourse. By focusing on the linguosynergetic aspects, we uncover new layers of meaning and appreciate the complexity of literary texts. This approach complements traditional methods, providing a more nuanced understanding of how language functions within literature.

Key concepts of linguosynergetics applied to literary discourse within our research are as follows:

1. *Open vs. Closed Systems.* Languages are open systems interacting with their environments, adapting and evolving. Von Humboldt observed that language evolves constantly and adapts to the needs of its speakers (Humboldt, 1836). As David Lightfoot

explains, languages are open systems that evolve through interaction with their socio-cultural environments (Lightfoot, 2017).

2. *Linearity and Non-Linearity*. Language changes are non-linear, with unpredictable developments influenced by numerous factors. Noam Chomsky's theory of transformational grammar illustrates how deep structures can produce a vast array of surface structures through non-linear processes (Chomsky, 1965). Linguistic evolution is inherently non-linear, with changes emerging from complex interactions among speakers (Croft, 2000).

3. *Self-Organization*. Language structures emerge and stabilize through internal and external interactions. Language structure is an emergent phenomenon that arises from the self-organizing processes of cultural transmission (Kirby, 2002). Haken stated that self-organization is a process where some form of overall order or coordination arises out of the local interactions between smaller components of an initially disordered system (Haken, 1983).

4. *Dissipation*. Language continuously exchanges information, energy, and matter with its environment, leading to constant evolution. Language change can be seen as a form of energy dissipation, where old structures are broken down and new ones formed (Haken, 1983). Language change is a dissipative process, continually influenced by external and internal factors (Milroy, 1992).

5. *Order Parameters and Fluctuations*. Language stability is maintained through parameters like grammatical rules, but fluctuations can lead to significant changes. Order parameters describe the macroscopic behavior of a system and guide the interactions of its components (Haken, 1983). Order parameters such as syntactic rules govern language stability, yet they are subject to fluctuations and shifts, notes Jean Aitchison (Aitchison, 2013).

6. *Bifurcations*. Critical points where small changes can result in major linguistic shifts. This concept mirrors Chomsky's idea that small changes in deep structures can lead to significant variations in surface structures (Chomsky, 1965). For example, bifurcation points in language can lead to significant shifts in phonological or grammatical systems (Wedel, 2007).

7. *Stability and Instability*. Languages exhibit dynamic stability, capable of adapting to moderate changes while maintaining core functions. A language is a living system, balanced between stability and change (Chomsky, 1965). The dynamic stability of languages allows them to adapt while preserving essential features, asserts Paul Hopper (Hopper, 1987). Attractors in linguistic systems represent stable states towards which language evolves under various constraints (Deacon, 1997).

8. *Attractors*. Patterns or states toward which language systems evolve, shaped by regulatory networks and external influences. Haken explained that attractors are states towards which a system tends to evolve from a variety of initial conditions (Haken, 1983).

9. *Fractals*. Language structures exhibit self-similarity across different levels, from phonemes to texts. Benoit Mandelbrot, who introduced fractals, observed that many natural phenomena, including language, exhibit fractal-like patterns (Mandelbrot, 1982). Linguistic structures often show fractal properties, reflecting self-similarity at multiple levels (Crystal, 1997).

By applying the principles of linguosynergetics to Serhiy Zhadan's "Voroshilovgrad," we demonstrate the intricate interplay of linguistic elements that create a dynamic and immersive concepts in readers. Linguosynergetics, with its focus on open systems, non-linearity, self-organization, and other key concepts, provides a robust framework for analyzing contemporary Ukrainian discourse. This approach not only uncovers new layers of meaning but also enhances our understanding of how language both shapes and is shaped by cultural narratives.

Discussion

The application of linguosynergetics to “Voroshilovgrad” by Serhiy Zhadan has yielded several key insights into the interplay of linguistic elements and their impact on the narrative structure. Through this analysis, we have identified the following outcomes:

1. *Open Systems*. The novel illustrates how language evolves by interacting with its socio-cultural environment. Zhadan’s use of colloquial language reflects the adaptive nature of language in response to the post-Soviet Ukrainian context (Zhadan, 2010) and can be observed in the following example:

“Від музики фольксваген здригався, мов консервна бляшанка, по якій били дерев’яною палицею. Боря, сидючи позаду, послабив вузол краватки й напружено розглядав спальні райони.”

The sentence vividly describes the physical impact of music on a Volkswagen, on the one hand, and the emotional state of the character, Boria, on the other hand. The language adapts internally to convey not just an action but an emotional and sensory experience. The principle of open systems in linguosynergetics is realized in this example through the interaction of linguistic elements with sensory experiences, the internal dynamics of expressive language, adaptability in creating vivid imagery, and the influence of the external environment on language use.

2. *Non-Linearity*. The non-linear narrative structure of “Voroshilovgrad” captures the unpredictable developments in the protagonist’s journey, aligning with Chomsky’s theory of transformational grammar (Chomsky, 1965). It can be illustrated by the following example:

“Щось за цей час змінилось, повітря стало гарячим, кольору смерті, яскравих безнадійних відтінків. Ми йшли вагоном, і я чув дивні звуки, що лунали із зачинених наглухо купе. Чув тихі пташині голоси, чув напружене дихання тварин, так мовби там за дверима стояли чудовиська, чекаючи, коли їх випустять назовні. [...] Я зазирнув до купе. Там, прив’язана мотузкою до столу, стояла чорна віця, недовіриливо дивлячись кудись поза нас.”

The principle of non-linearity can be showcased in the provided excerpt through the unexpected and surreal developments that break away from a predictable, linear progression of events. Non-linearity in narrative often involves the introduction of unexpected elements, shifts in tone, or changes in the perceived reality of the characters. Such elements as unexpected change in atmosphere, surreal imagery and sounds, abrupt character interactions, and disjointed reality and expectations collectively create a non-linear narrative by disrupting the expected flow of events, introducing surreal and unexpected details, and subverting the reader’s anticipation of what might come next. This departure from linearity enhances the tension and unpredictability, making the story more engaging and thought-provoking.

3. *Self-Organization*. The emergent order in the novel’s plot demonstrates how self-organization leads to cohesive narratives from chaotic elements, reflecting the principles described by Kirby (2002) and Haken (1983). Moreover, this principle is realized through various central concepts, showcasing how characters and communities spontaneously create order, meaning, and resilience amidst chaos and uncertainty.

The concept of IDENTITY AND BELONGING is vividly reflected in the protagonist’s return to his hometown and the reconnection with his roots. It highlights self-organization in the quest for personal and communal identity. Herman’s efforts to protect brother’s gas station with his friends are a form of self-organization, where they collectively work towards re-establishing their place and identity within the community. The concept of TRANSITION AND CHANGE is seen through the turbulence of post-Soviet Ukraine and the characters’ attempts to navigate uncertainty reflect self-organization at both personal and societal levels. As they adapt to new realities, characters collectively form new social structures and coping mechanisms. The concept of MEMORY AND HISTORY influences the present, showing self-organization through the characters’ reflections and the integration of past experiences into current actions. The collective remembrance of shared history helps

in forming a cohesive community identity. The concept of HOME AND DISPLACEMENT showcases self-organization as characters strive to maintain their sense of belonging despite physical and emotional displacement. Herman's journey back home and his efforts to reclaim it symbolize the re-establishment of order and identity. The concept of COMMUNITY AND SOLIDARITY is vivid where individuals come together to support each other, exemplifying self-organization in times of crisis. The spontaneous formation of support networks and communal bonds underscores the resilience and collective strength of the community. The concept of CONFLICT AND SURVIVAL is showcased through the struggles to survive amidst economic hardship and political instability reflect self-organization as characters adapt and find ways to endure. Their collective strategies and resilience in facing conflicts highlight the emergent order from chaos. The concept of EXISTENTIAL REFLECTION is realized through the protagonist's introspective journey and existential questions prompt self-organization in the realm of personal philosophy and meaning-making. As Herman reflects on life and purpose, he spontaneously reorganizes his thoughts and beliefs to find coherence and direction.

Through these concepts, "Voroshilovgrad" demonstrates how language contributes to the realization of the principle of self-organization. The novel's emergent order, built from the chaotic elements of personal and societal turmoil, reflects how characters and communities spontaneously create order, meaning, and resilience amidst the challenges of their environment. The language used in the narrative serves as the medium through which these dynamic processes are conveyed, allowing readers to experience the intricacies of self-organization in action.

4. *Order Parameters and Fluctuations*. The stability provided by the protagonist's memories and the fluctuations caused by external conflicts highlight the dynamic interplay of stability and change in the narrative, similar to the syntactic rules and shifts described by Aitchison (2013). The principle of fluctuation in linguosynergetics involves dynamic changes or oscillations within a system, such as shifts in emotions, thoughts, or environments that influence the overall stability and behavior of the system. In the provided passage, fluctuation is showcased through the interplay of time, memory, and perception, creating a dynamic and evolving narrative moment:

"Була пообідня пора, жовтнєве сонце, здавалось, укїнець заплуталося серед яблунового листя, і промені його рухались підлогою, мов водорості в прозорій воді. Я подумав, що ми з Ольгою вже були разом у лікарняній палаті, і тоді все закінчилось якось незрозуміло, вірніше — і не закінчилось ніяк, усе триває аж до сьогодні і триватиме ще невідомо скільки часу. Ольга зручно умостилась на лікарняних подушках, дивлячись кудись повз мене, кудись туди, де на білій стіні рухались повільні яблунові тіні."

The narrator's mind fluctuates from the current afternoon scene to a past memory of being with Olga in the hospital. The description of the sunlight moving through the apple tree leaves and across the floor creates a sense of constant motion and change, akin to the ebb and flow of water. This visual fluctuation mirrors the emotional and mental shifts occurring within the narrator. The narrator's emotions fluctuate between nostalgia, confusion, and a sense of ongoing continuity. The unresolved nature of the relationship with Olga adds to this emotional oscillation, as the past and present intermingle without clear resolution.

Such elements as temporal, visual, environmental, and emotional fluctuations illustrate the principle of fluctuation through the continuous movement and change within the narrative, both in terms of time and emotional states. The passage captures a moment that is in constant flux, reflecting the complex, dynamic nature of human experience and memory.

5. *Bifurcations*. Critical moments in the story where small actions lead to major shifts reflect bifurcation points, illustrating how minor linguistic changes can result in significant narrative developments (Wedel, 2007). The principle of bifurcation can be effectively illustrated through the provided excerpt:

"Відійшовши від залізничного насипу, я довгий час крокував старим шосе, майже всуціль затягнутим очеретом. Дорогою перелітали розгублені оси, й тепла

павутина заліплювала обличчя та одяг, потрапляючи на шкіру й лишаючись на волоссі. Шосе тяглося уздовж кукурудзяних полів, котрим не було краю; місцевість була пласкою, жодних дерев, жодних населених пунктів, жодних ознак життя чи смерті. Далі трапилось роздоріжжя. Шосе побігло вперед, у долину, що виглядала безкінечною, залитою сонцем і обплетеною павутинням. Натомість я звернув ліворуч, за сонцем, і пішов поміж порожніх полів, із яких уже зібрали врожай. Дорога була найждженою, йшлося нею легко. Сонце сліпило очі, рухаючись небесними поверхнями. Кілька разів я зупинявся й відпочивав, лягав на суху траву й дивився в небо, відчуваючи, як сік у стеблах холоде і завмирає. Місця були невідомі, все одно, думав я, кудись вийду. Головне — йти на захід, від кордону.”

Bifurcation, in narrative terms, refers to a critical decision point where a character or plot can diverge into two or more distinct paths, leading to significantly different outcomes or developments. Through this example, the principle of bifurcation is showcased by the character reaching a literal and metaphorical crossroads, making a deliberate choice that leads to a new and distinct narrative path, illustrating how a single decision can alter the course of events.

By applying the principles of linguosynergetics to “Voroshilovgrad,” we have uncovered new layers of meaning and gained a deeper understanding of the complex dynamics at play in contemporary Ukrainian literature. This approach not only enriches our interpretation of Zhadan’s work but also provides a robust framework for analyzing other literary texts within similar contexts.

Research Results

Zhadan’s work exemplifies the complex adaptive system that is language, showcasing how non-linear interactions and emergent properties create a dynamic narrative landscape for concepts. The colloquial and dynamic language style in “Voroshilovgrad” mirrors the chaotic reality of post-Soviet Ukraine, emphasizing the self-organizing nature of language. This aligns with Humboldt’s view of language as an infinite use of finite means, constantly evolving to meet the needs of its speakers (Humboldt, 1836).

In “Voroshilovgrad,” the protagonist’s journey reflects the non-linear development of language, where unexpected twists and turns illustrate the unpredictable nature of linguistic evolution. This non-linearity is a hallmark of complex systems, where small changes can lead to significant shifts, much like Chomsky’s transformational grammar (Chomsky, 1965). For instance, Zhadan’s narrative structure allows for a fluid and spontaneous progression, capturing the essence of a society in flux.

Self-organization is another key vector of concept studying observed in Zhadan’s work. The novel’s characters and their interactions create a cohesive narrative from seemingly chaotic elements, akin to the emergent phenomena in self-organizing systems described by Kirby (2002) and Haken (1983). This emergent order reflects the dynamic stability of language, balancing between stability and change while adapting to new influences (Hopper, 1987) and evolving concepts.

Order parameters and fluctuations in the novel are highlighted through the stability provided by the protagonist’s memories and the fluctuations caused by external conflicts. These elements maintain narrative coherence while allowing for significant developments, much like the syntactic rules and shifts described by Aitchison (2013).

The critical moments of decision and change in the story reflect bifurcation points where small actions lead to major shifts in the narrative, paralleling linguistic shifts in phonological or grammatical systems (Wedel, 2007).

Thus, “Voroshilovgrad” demonstrates the principles of linguosynergetics through its portrayal of language and narrative as complex, adaptive systems. This approach uncovers new layers of meaning and enhances our understanding of how language shapes and is shaped by cultural narratives, providing a nuanced perspective on contemporary Ukrainian discourse.

Conclusions

Linguistic synergetics provides a comprehensive framework for studying language as a complex, dynamic system. It integrates interdisciplinary methods to explore language's structural and functional evolution, emphasizing the interconnectedness and self-organizing nature of linguistic elements. This approach promises to advance our understanding of language, revealing deeper insights into its dynamic behavior and structural complexities. In "Voroshilovgrad," Zhadan's use of colloquial and dynamic language styles exemplifies how linguistic elements interact synergistically, reflecting the chaotic reality of post-Soviet Ukraine. This interaction aligns with the principles of linguosynergetics, showcasing the novel as an open system that evolves and adapts through its interaction with socio-cultural environments. The non-linear and self-organizing aspects of language are evident in the narrative's structure and thematic development, offering insights into the complexities of linguistic evolution within a literary context.

Through this lens, we see how Zhadan's work contributes to the broader landscape of contemporary Ukrainian discourse, marked by themes of identity, resistance, and cultural heritage. The linguosynergetic approach complements traditional linguistic analysis, providing a more nuanced understanding of how language functions within discourse. By emphasizing the dynamic and evolving nature of linguistic systems, linguosynergetics enriches our appreciation of the innovative narrative techniques and linguistic creativity that define modern Ukrainian literary expression.

In conclusion, the application of linguosynergetics to literary discourse, as illustrated through Zhadan's "Voroshilovgrad," highlights the synergistic nature of linguistic concepts and their profound impact on cultural narratives. This approach not only deepens our understanding of individual works but also offers a valuable perspective on the evolving field of contemporary Ukrainian literary discourse.

REFERENCES

- Aitchison, J. (2013). *Language Change: Progress or Decay?* Cambridge University Press.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. MIT Press.
- Croft, W. (2000). *Explaining Language Change*. Longman.
- Crystal, D. (1995). *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge University Press.
- Deacon, T. (1997). *The Symbolic Species*. W.W. Norton & Company.
- Dombrovan, T. I. (2016). Linguistic synergetics: origin, key concepts and application. *Notes on Romano-Germanic philology*, 2, 95-107.
- Ellis, N. (2008). The Dynamics of Second Language Emergence: Cycles of Language Use, Language Change, and Language Acquisition. *The Modern Language Journal*, 92(2), 232-249. DOI:10.1111/J.1540-4781.2008.00716.X
- Haken, H. (1983). *Advanced Synergetics: Instability Hierarchies of Self-Organizing Systems and Devices*. SpringerVerlag.
- Hlazova, S., Vusyk, H., Lipyn, V., Pavlyk, N., Kovalenko, N. (2023). Status of the Ukrainian Language in the Context of Global Challenges and Military Aggression (Based on the Material of the Modern English-Language Press). *World Journal of English Language*, 13, 242. DOI: 10.5430/wjel.v13n2p242.
- Hopper, P. J. (1987). Emergent Grammar. In J. Aske, N. Beery, et al. (Eds.), *Proceedings of the Thirteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*.
- Humboldt, W. von. (1836). *On Language: The Diversity of Human Language Structure and its Influence on the Mental Development of Mankind*. Translated by Peter Heath, 1988, Cambridge University Press.
- Kirby, S. (2002). Learning, Bottlenecks and Infinity: A Working Model of the Evolution of Syntactic Communication. In T. Briscoe (Ed.), *Linguistic Evolution through Language Acquisition*. Cambridge University Press.
- Klymova, K. (2023). Update of the content of the course "business ukrainian" in the area of the development of modern science and education. *The Scientific Issues of*

- Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Pedagogy*, 1, 127-133. DOI: 10.25128/2415-3605.23.1.16
- Lightfoot, D. (2017). *The Development of Language: Acquisition, Change and Evolution*. Blackwell Publishing.
- MacWhinney, B. (2015). Language Emergence. In B. MacWhinney & W. O'Grady (Eds.), *The Handbook of Language Emergence*. Wiley Blackwell.
- Mandelbrot, B. (1982). *The Fractal Geometry of Nature*. W.H. Freeman and Company.
- Pavlushenko, O. (2023). The semantic field of the "Russian-Ukrainian war" concept in the Ukrainian infomedia space of the war period. *Current issues of linguistics and translation studies*, 27, 89-93. DOI: <https://doi.org/10.31891/2415-7929-2023-27-21>
- Prozhohina, I. (2022). The linguistic and didactic potential of the ethnocultural concept of VYSHYVANKA in teaching Ukrainian as a foreign language. *Teaching Languages at Higher Educational Establishments at the Present Stage. Intersubject Relations*, 41, 26-45. <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2022-41-025>.
- Sulyma, O., Vysotskyi, A. (2022). Linguistic concept of 'love' in modern Ukrainian songs. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 57, 2454. <https://doi.org/10.11649/sfps.2454>
- Wedel, A. (2007). Feedback and Regularity in the Lexicon. *Phonology*, 24(1), 147-185.
- Wedel, A. (2007). *Self-Organization in Phonology*. Cambridge University Press.
- Zhadan, S. (2010). *Voroshilovgrad*. Folio.

PHILOLOGICAL PERSPECTIVES OF DESIGN THINKING AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE EDUCATION 5.0-7.0 ERA

Oksana Danylchenko-Cherniak,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

ORCID ID 0009-0006-2276-1080

Corresponding author: o.danylchenko@knu.ua

Abstract. *In the era of modern education, the integration of design thinking and artificial intelligence has emerged as a transformative force, particularly in the context of the Education 5.0-7.0, which has its peculiarities. This paper searches through the intersection of these two concepts through a philological point of view, exploring their implications, synergies, and challenges.*

Design thinking, with its human-centered approach to problem-solving, emphasizes empathy, creativity, and iterative ideation. Artificial intelligence, on the other hand, offers unprecedented opportunities for personalized learning, data-driven decision-making, and adaptive systems. Together, they hold immense potential to revolutionize pedagogy, curriculum development, and educational technologies.

The relevance of this research is determined by investigating the integration of philological perspectives, design thinking, and artificial intelligence (AI) in the evolving educational frameworks of Education 5.0 to 7.0. By combining human-centered design with advanced AI technologies, it aims to create personalized and adaptive learning experiences, enhancing student outcomes and engagement. The study provides valuable insights for policymakers and educators on developing inclusive and effective curricula, preparing students for future challenges and careers. Additionally, it contributes to the academic discourse on educational innovation, supporting global trends towards digital transformation and interdisciplinary approaches in education.

This research introduces a novel interdisciplinary framework that integrates philological insights with design thinking and artificial intelligence (AI) within the context of Education 5.0 to 7.0. It pioneers the examination of linguistic and cultural dimensions in design thinking methodologies enhanced by AI, offering new perspectives on creating personalized, adaptive learning experiences. By bridging the gap between human-centered design and intelligent systems, the study proposes innovative approaches to curriculum development and pedagogy, setting a foundation for future educational innovations and contributing to the evolving academic discourse on educational technology and methodology.

Drawing on insights from philology, the study of language in historical and literary contexts, this paper this article aims to explore how design thinking and artificial intelligence intersect with language acquisition, textual analysis, and cultural interpretation in education. It investigates the role of language in shaping learning environments, communication strategies, and knowledge dissemination processes in the digital age.

Furthermore, it explores the ethical considerations inherent in the use of artificial intelligence in education, particularly regarding data privacy, algorithmic bias, and the preservation of linguistic diversity. It advocates for a nuanced understanding of the cultural and social dimensions of language within educational AI systems, promoting inclusivity, equity, and ethical literacy.

The methodology involves a comprehensive literature review on cognitive differences, contextual elements, and recent innovations in education, academic papers, books, and articles on philology, design thinking, AI in education, and the evolution of Education 5.0 to 7.0. The analysis and practical implementation of the case studies from educational institutions implementing AI and design thinking methodologies. The ultimate

© Danylchenko-Cherniak O., 2024

goal is to contribute valuable insights to guide educational institutions in adapting to the 21st-century landscape and fostering inclusive and impactful effective learning environments. Thus, we use such methods of qualitative analysis as thematic analysis for identifying common themes and insights from literature and case studies regarding the integration of philology, design thinking, and AI in education, content analysis for analyzing curriculum documents and educational artifacts to assess the presence and impact of design thinking and AI elements. Moreover, we use case studies of students who have successfully integrated AI and design thinking while learning foreign language, detailed examination of their implementation processes, challenges, and outcomes.

Through a multidisciplinary approach that bridges education, design, artificial intelligence, and philology, this paper seeks to inform educators, researchers, and policymakers about the transformative potential of integrating design thinking and AI in education. By embracing philological perspectives, it aims to foster critical inquiry, interdisciplinary collaboration, and human-centered innovation in the Education 5.0-7.0 era.

Keywords: Design thinking, Artificial intelligence, Education 5.0-7.0, foreign language, philological aspects.

Received: 16 May, 2024

Revised: 25 May, 2024

Accepted: 27 May, 2024

How to cite: Danylchenko-Cherniak O. (2024). Philological Perspectives of Design Thinking and Artificial Intelligence in the Education 5.0-7.0 Era. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-3](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-3)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

ФІЛОЛОГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕПОХИ ОСВІТИ 5.0–7.0

Оксана Данильченко-Черняк,

Київський національний університет імені Т.Шевченка, Україна

ORCID ID 0009-0006-2276-1080

Автор, відповідальний за листування: o.danylchenko@knu.ua

Анотація. В епоху сучасної освіти інтеграція дизайнерського мислення та штучного інтелекту стали трансформаційною силою, зокрема в контексті освіти 5.0-7.0, яка має свої особливості. Стаття досліджує перетин цих двох понять у контексті філології, акцентуючи увагу на їх наслідках, взаємодіях та викликах.

Дизайн-мислення з людино орієнтованим підходом до вирішення проблем наголошує на емпатії, креативності та повторюваних ідеях в освіті. З іншого боку, штучний інтелект пропонує безпрецедентні можливості для персоналізованого навчання, прийняття рішень на основі даних і адаптивних систем. Разом вони мають величезний потенціал для кардинальних змін в педагогіці, розробці навчальних програм і освітніх технологій.

Актуальність цього дослідження визначається вивченням інтеграції філологічних перспектив, дизайн-мислення та штучного інтелекту (ШІ) у сучасній освіті від 5.0 до 7.0. Поєднуючи людино орієнтований дизайн із передовими технологіями штучного інтелекту, ми прагнемо впровадити персоналізований та адаптивний досвід навчання, підвищуючи результати та залученість студентів. Дослідження надає цінну інформацію для освітніх політиків та безпосередньо викладачів, освітян щодо розробки інклюзивних та ефективних навчальних програм,

підготовки студентів до майбутніх викликів освіти та кар'єри. Крім того, він сприяє академічному дискурсу освітніх інновацій, підтримуючи глобальні освітні тенденції до цифрової трансформації та міждисциплінарні підходи в сучасній освіті.

Ключові слова: лінгвосинергетика, нелінійність, самоорганізація, емерджентність, флуктуація, біфуркація, концепт, дискурс.

Отримано: 16 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 25 травня 2024 р.

Затверджено: 27 травня 2024 р.

Як цитувати: Данильченко-Черняк О. (2024). Філологічні перспективи дизайн-мислення та штучного інтелекту в епохи освіти 5.0–7.0. *Філологічні трактати*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-3](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-3)

Discussion

The integration of design thinking and artificial intelligence (AI) in education, particularly within the Education 5.0-7.0 era, presents both opportunities and challenges. While design thinking emphasizes human-centered approaches to problem-solving and innovation, AI offers capabilities for personalized learning and data-driven decision-making. However, the effective fusion of these methodologies in education requires a deep understanding of their synergies, implications, and ethical considerations.

Moreover, digital technologies facilitate collaboration, communication, and cultural exchange among learners from different linguistic and cultural backgrounds, fostering a sense of global citizenship and intercultural understanding. Virtual reality simulations, for example, allow learners to immerse themselves in authentic language and cultural contexts, providing opportunities for experiential learning and cultural exploration that were previously inaccessible (Chakrabarty, 2024).

To compare connection with important scientific or practical tasks, we can admit that the combination of design thinking and AI can facilitate the development of *adaptive learning environments* that related to individual student needs, thereby improving learning outcomes across diverse populations.

We must admit that the integration of design thinking and AI in education is becoming increasingly pertinent in the modern era, characterized by rapid technological advancements and evolving educational paradigms. As we transition from Education 5.0 to Education 7.0, there is a growing recognition of the need to leverage innovative approaches and technologies to enhance teaching and learning experiences. Understanding the philological dimensions of this integration is crucial for effectively harnessing its potential and addressing associated challenges.

The authors conduct a systematic literature review based on scholarly articles on design thinking, using AI in the context of education 5.0-7.0.

Each industrial revolution is closely linked to the discovery and utilization of new energy resources (Wang, Winstead, 2016), machinery, techniques, methods, and knowledge. Simultaneously, each revolution strives for greater environmental sustainability and pollution reduction (Chakrabarty, 2024), as seen in the context of the fourth industrial revolution. Despite this focus, a common thread across all industrial revolutions is their significant contribution to industrial growth. Consequently, industrial revolutions generate substantial economic growth in developed countries, to a lesser extent in developing countries, and minimally in least developed countries (LDCs), with a comparatively centralized impact on socio-economic development both domestically and internationally. Each revolution witnesses remarkable increases in productivity (Crafts, 2004) and consumption that transcend geographical borders. Furthermore, the transformation associated with each industrial revolution occurs at a faster and more dynamic pace than in previous eras. Moreover, each industrial revolution influences societal norms, shaping patterns of thought and behavior. The evolution of communication methods and transportation systems significantly alters socialization dynamics, both at the group and individual levels (Ziatdinov, 2023).

As industries evolve with new technologies, the ability to understand and use English becomes crucial for staying updated with technological advancements and participating in continuous learning and upskilling. Ensuring that all individuals, regardless of their background, have access to quality English education can help bridge socio-economic gaps and promote inclusive growth.

Thus, education systems need to incorporate effective English language teaching methodologies and policies to ensure that students develop strong language skills from an early age. Addressing these issues involves integrating English language education into broader educational reforms, ensuring access to quality teaching, and promoting an inclusive approach that benefits all learners (Cheka, 2017).

This study proposes a framework, which identifies individual and organizational context factors, the stages of a typical design thinking process with its underlying principles according to the main purposes of education 5.0 -7.0, and the individual as well as organizational outcomes of a design thinking and AI.

With the advent of networked computers and communications, future law students can avail themselves of educational material without having to leave their respective homes. Currently available options include: the use of the virtual learning environment (VLE), blogs, wikis, and podcasting and e-learning 2.0 and AI assisted robots. The VLE has been the traditional approach to e-learning structured around courses, timetables and testing. This approach is however too often driven by needs of the institution rather than the individual learner (Cheka, 2017).

According to Plattner et al. (Plattner et al., 2009), the Design Thinking process consists of six process steps with iteration loops: understanding, observing, defining problems, finding ideas, developing prototypes and testing. The initial three phases, the so-called problem space (Lindberg et al., 2010), describe the problem and its causes: understanding, observing the problem and defining a target group. At the same time in the solution space, we implement step by step the decision, by creating ideas, visualisation or prototyping, reflecting the results (Plattner, Meinel, Weinberg, 2009; Lindberg et al., 2010).

Thus, design thinking represents a holistic, user-centric methodology that systematically employs techniques such as observation, questioning, brainstorming, and various moderation methods across multiple phases within a process, often incorporating numerous iteration loops, like AI and all the tools based on it. They can be used in philological education as well.

The results of the research

According to Education 5.0, which appeared in 2020 as a result of Industrial Revolution 5.0, learning process must be focused on personalized, collaborative, adaptive and analytical learning with technology on its core. Thus, using design thinking is quite helpful for making some creative tasks, which we explain further in the examples (Ziatdinov, 2023). Building on the foundations of the fourth industrial revolution, the fifth educational revolution introduces more sophisticated artificial intelligence models and advanced robotics. It places a strong focus on sustainability of education, equality, integration, involving, soft skills and emotional intelligence development. AI revolutionizes education and business practices, fostering unprecedented interconnectedness between humans and machines in study process (Noble, Mende, Grewal, and Parasuraman, 2022).

In Education 6.0 (2035), technology integration is advanced, leveraging AI, AR, VR, and personalized learning platforms to enhance teaching and learning experiences (Moleka, 2023). *Education 7.0* takes technological integration even further, possibly incorporating highly sophisticated AI-driven learning ecosystems, advanced neuroscience applications, and immersive technologies like holographic displays or brain-computer interfaces (Estrada, 2024).

Building on the renewable energy advancements of the fourth and fifth industrial revolutions, the *sixth industrial revolution* features sophisticated educational storage systems. Its key innovation is the integration of advanced semi-autonomous robotics, significantly

reducing the need for human intervention. This period sees a marked decrease in human involvement in the production process. Simultaneously, language education undergoes a transformation through the use of AI-powered language learning tools and virtual reality environments, enabling immersive and personalized learning experiences that bridge linguistic and cultural gaps (Noble, Mende, Grewal, and Parasuraman, 2022). Other hand, *education 6.0* promotes global collaboration among students and educators through virtual classrooms, online collaboration tools, and global learning networks.

The seventh industrial revolution (2050) focuses on Natural Organic Artificial Intelligence Systems (NOAI-Systems), which involve a sophisticated interplay of sensors, microchips, neural artificial networks, mega-computers, complex intelligent auto-sustainable software systems, and practical applications using advanced programming languages. The complete automation of business and production processes is set to transform the labor market, introducing new challenges in knowledge and social interaction. The primary challenge involves the extensive use of humanoids with highly autonomous, self-regenerating artificial intelligence, potentially replacing humans in production systems and manual jobs (Estrada, 2024). Consequently, the educational market will become highly specialized, with roles requiring creativity, imagination, and social skills taking precedence over those needing memorization or complex problem analysis. Education will need to adapt to emphasize these skills.

Education 7.0 could further facilitate decentralized and peer-to-peer learning networks, leveraging blockchain technology for credentialing and validation, and fostering global citizenship and sustainability on a deeper level (Estrada, 2024).

Simultaneously, Education 7.0 emerges, revolutionizing language education with AI-powered tools and virtual reality environments. These technologies create immersive and personalized learning experiences, bridging linguistic and cultural gaps and preparing individuals for a highly interconnected and automated world (Noble, Mende, Grewal, and Parasuraman, 2022).

The ebbs and flows of language interest and status can be seen over time. Thus, in a global context, language status is related to perceptions of economic might, neighbouring skirmishes, and exchanges of ideas through trade. Uneven language development is due, in part, to the military might such as encroachment on territories or due to economic exchange between neighbours (Wang, Winstead, 2016).

In the context of industrial revolutions, several key issues for education emerge:

- education systems *update curricula* to include new knowledge, skills, and *technologies relevant* to the evolving industrial landscape;
- there is a growing need for a strong emphasis on *Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM)* education to prepare students for technologically advanced industries;
- continuous professional development and *lifelong learning opportunities* are essential to help the workforce adapt to rapidly changing industrial environments.
- as digital technologies become more prevalent, *digital literacy* becomes a fundamental skill for both students and educators;
- in addition to technical skills, there is a rising demand for *soft skills* such as critical thinking, problem-solving, collaboration, and adaptability;
- ensuring equitable access to *quality education and training for all individuals*, including marginalized groups, to prevent widening socio-economic disparities;
- providing teachers with ongoing *training and support* to integrate new technologies and teaching methods into their classrooms effectively;
- strengthening partnerships between educational institutions and industries to align educational outcomes with workforce needs and provide practical, hands-on learning experiences;
- governments and policymakers need to *invest in education infrastructure*, resources, and research to support these evolving educational needs.

—preparing students to *compete in a globalized economy by fostering cultural awareness, foreign language proficiency, and an understanding of global market dynamics.*

In this context we can say, that English as a dominant foreign language of international business, science, and technology became extremely important. Proficiency in English enhances global communication and opens opportunities for collaboration across borders, as well as significant portion of the world's knowledge base, including scientific research, technical documentation, and educational resources, is available in English. It allows individuals to access and contribute to this body of knowledge. Moreover, English proficiency is often a prerequisite for many high-paying jobs, especially in multinational corporations and industries such as information technology, finance, and tourism.

It provides students with greater access to educational opportunities worldwide, including scholarships, study abroad programs, and participation in international academic conferences. Learning English facilitates cultural exchange and understanding, helping individuals appreciate diverse perspectives and engage in global dialogues. Also, each revolution brings much of the digital content, including software interfaces, online courses, and social media platforms, which is in English. Understanding English enhances digital literacy and the ability to navigate and utilize online resources effectively (Sabzalieva, Valentini, 2023).

We can implement all these principles of modern educational systems and digital thinking in its core practically nowadays, considering requirements of modern educational and labour markets. While these and other conceptualizations of Digital thinking to some extent differ, most definitions relate that Digital thinking is an innovation-focused, iterative problem-solving process centered on fulfilling the needs and requirements of the user (s) (Plattner, Meinel, Weinberg, 2009). Thus, design thinking and AI can be applied in the realm of legal English during our Legal English classes with the bachelor students of the Faculty of Law to enhance communication, documentation, and overall understanding of legal information (Ziatdinov R., 2023). *Here are some examples of how design thinking principles can be integrated into legal English practices:*

- *conduct interviews* with various stakeholders, including clients, legal professionals, and even laypersons, to understand their perspectives, needs, and challenges when dealing with legal documents or communication;

- *clearly define* the legal issues or concerns that need to be communicated. This could involve distilling complex legal language into more accessible terms without sacrificing accuracy;

- *organize brainstorming sessions* or workshops to encourage legal professionals to explore ways to express legal concepts in plain language. Generate ideas for simplifying complex legal terms and clauses;

- *create prototype versions of legal documents* using plain language and visual aids to test how effectively they convey legal information. This could include infographics or flowcharts explaining legal processes;

- *share simplified legal documents with clients* or non-legal professionals and gather feedback on their comprehension and usability. Use this feedback to refine the language and presentation;

- *implement guidelines* for using plain language in legal communications within the legal practice. Provide training to legal professionals on effective communication strategies;

- *establishing mechanisms* for ongoing feedback from clients and other stakeholders on the clarity and effectiveness of legal communications. Regularly evaluate the impact of plain language initiatives on understanding;

- *being open* to making continuous improvements based on feedback and evolving legal requirements. Adapt legal communications to changes in laws or regulations while maintaining clarity.

For instance, design thinking can be used to redesign legal contracts, making them more user-friendly and understandable for clients who may not have a legal background. This involves simplifying language, incorporating visual elements, and testing the revised contracts with end-users for comprehension.

Conclusions and prospects

In legal education, design thinking and using AI can be applied to curriculum development, creating materials that engage students in a more interactive and experiential manner. This might involve developing case studies, interactive exercises, or legal simulations that enhance students' understanding and application of legal concepts (Cheka, 2017).

The integration of design thinking, with its emphasis on human-centered problem-solving, and AI, with its capabilities for personalized and adaptive learning, offers significant opportunities to revolutionize education.

The combination of design thinking and AI in education promotes personalized learning experiences, adaptive systems, and data-driven decision-making, enhancing student engagement and outcomes. Thus, incorporating linguistic and cultural dimensions into design thinking methodologies enhanced by AI offers new ways to create personalized learning experiences and improve curriculum development. AI-powered tools and virtual reality environments are transforming language education by providing immersive and personalized learning experiences, bridging linguistic and cultural gaps.

Moreover, the use of AI in education raises ethical concerns, such as data privacy, algorithmic bias, and the preservation of linguistic diversity. Addressing these issues is crucial for promoting inclusivity, equity, and ethical literacy. As AI and automation advance, the labor market will increasingly demand roles requiring creativity, imagination, and social skills, shifting the focus of education to these areas.

The integration of design thinking and AI within Education 5.0-7.0 offers a transformative approach to modern education. By leveraging the strengths of both methodologies, educators can create more personalized, adaptive, and engaging learning environments. The philological perspective provides valuable insights into the linguistic and cultural dimensions of this integration, contributing to the development of more inclusive and effective educational frameworks.

Among future perspectives we can distinguish dynamic curriculum development, that integrate design thinking and AI, emphasizing creativity, critical thinking, and social skills.

Also, establishing ethical frameworks for the use of AI in education is essential to address concerns about data privacy, bias, and linguistic diversity. Constant teacher training and support is needed to effectively incorporate design thinking and AI into teaching practices. And what is importunate, promoting global collaboration through virtual classrooms and online tools can enhance cultural exchange and intercultural understanding among students. As technology continues to evolve, future educational models should explore the use of advanced AI, AR, VR, and other immersive technologies to further enhance learning experiences.

Thus, by applying design thinking and AI to legal English, we can foster creativity, clearer communication, better understanding, adaptive and analytical learning with technology on its core, peer-to-peer learning networks and increased accessibility of legal information for a broader audience, like the it needs to be in the era education 5.0 - 7.0.

REFERENCES

Estrada M. (2024). «*The Seventh Industrial Revolution (IR 7.0)* », Econographication Lab, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4720983> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4720983>.

- Chakrabarty M. (2024). «*Transforming education: the role of AI and immersive learning environments in language classrooms in India*», Educational Administration: Theory and Practice, 30 (5), pp. 8548 - 8556.
- Cheka C. (2017). «*Legal Educational Platforms and Disciplines of the Future*», Council for the Development of Social Science Research in Africa, Vol. 15, No. 2, pp. 133-145.
- Gee J. P., Hayes E. R. (2011). «*Language and Learning in the Digital Age*», Routledge, 168 p.
- Lindberg T., Gumienny R., Jobst B., Meinel C. (2010). «*There a Need for a Design Thinking Process?* », Proceedings of Design Thinking Research Symposium 8, Sydney, Australia. pp. 243-254.
- Moleka P. (2023). «*Exploring the Role of Artificial Intelligence in Education 6.0: Enhancing Personalized Learning and Adaptive Pedagogy*», Managing Research African Network, Preprints.
- Noble, S.M., Mende, M., Grewal, D., Parasuraman (2022). «*The Fifth Industrial Revolution: How Harmonious Human–Machine Collaboration is Triggering a Retail and Service Revolution*», Journal of Retailing, 98(2): 199-208.
- Plattner H., Meinel Ch., Weinberg U. (2009). «*Design-Thinking*», Mi-Wirtschaftsbuch, München.
- Sabzalieva E., Valentini, A. (2023). «*ChatGPT and artificial intelligence in higher education: quick start guide*», Caracas: IESALC, available online: https://www.iesalc.unesco.org/wp-content/uploads/2023/04/ChatGPT-and-Artificial-Intelligence-in-higher-education-Quick-Start-guide_EN_FINAL.pdf
- Wang C., Winstead L. (2016). «*Foreign Language Education in the Digital Age*», Handbook of Research on Foreign Language Education in the Digital Age, Edition: 1st Chapter: Foreign Language Education in the Digital, AgePublisher: IGI Global, pp. XXVII-XXXII.
- Ziatdinov R. (2023). «*Will 5th Industrial Revolution Shape the Future of Humanity?* », The Korea Times, available online: https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2023/05/113_349531.html

PROBLEMS OF ECOLOGIZATION OF THE MODERN UKRAINIAN
LANGUAGE

Katerina Geichenko,

Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University, Ukraine

orcid.org/0000-0002-0294-8423

Corresponding author: geichenko.ci@gmail.com

Dmytro Dochinets,

Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University, Ukraine

orcid.org/0000-0002-4834-5134

Abstract. *It is always important to talk about the purity of language, as language is one of the main means of communication and expression. Here are some reasons why it is important today: a). Ensuring clarity: The use of correct language facilitates understanding between language promotes understanding between interlocutors. Incorrect use of words, grammatical structures or pronunciation can lead to misunderstandings. b). Professional credibility: In many areas of life, correct speech can affect the first impression and the level of professional credibility. Competent language shows the culture of the interlocutor and their level of education. c). Preservation of cultural heritage: Language is not only a means of communication, but also a part of cultural heritage. Compliance with the rules of the language contributes to preservation and development of language culture. d). Effective communication: Correct speech helps you to express your thoughts, ideas and feelings effectively. People with right speech can express yourself more accurately and clearly.*

These topics can occur in a variety of contexts, from academic discussions to practical measures to improve speech culture.

The authors of this article consider several factors that may affect the ability of Ukrainians to speak the correct literary language: 1). The influence of dialects and language variants: Ukraine has many regional dialects and language variants that can affect the way words are pronounced, word usage and grammar. 2). Language contact: The richness of language contact in Ukraine can lead to the borrowing of words, phrases and grammatical constructions that do not always meet the standards of the literary Ukrainian language. 3). Lack of language education: Lack of opportunities to receive quality language education or insufficient attention to language literacy in the programs can affect the level of language skills. 4). Socio-cultural context: Socio-cultural factors such as social status, education, media, and the influence of the Internet can influence the language behavior and word use of Ukrainians. 5). Lack of motivation: Lack of motivation to learn and use the correct language can be an obstacle for Ukrainians. 6). Political and historical context: Historical events and political processes also influence Ukrainians' language choices and speech practices.

As a result of these factors, Ukrainians may have different levels of language literacy and use of the literary language. However, the interest in improving language skills and proper language education can help to improve this situation.

Thus, it is important to talk about language purity today in order to maintain quality communication, preserve cultural heritage and increase the level of professional trust.

Keywords: *norms of Ukrainian language, purity, factors of influence, cultural heritage.*

Received: 12 April, 2024

Revised: 20 April, 2024

Accepted: 25 April, 2024

© Geichenko K., Dochinets Dm., 2024

How to cite: Geichenko K., Dochinets Dm. (2024). Problems of Ecologization of the Modern Ukrainian Language. *Philological Treatises*, 16(1).
[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-4](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-4)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Гейченко Катерина,

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет, Україна
orcid.org/0000-0002-0294-8423

Автор, відповідальний за листування: geichenko.ei@gmail.com

Дочинець Дмитро,

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет. Україна
orcid.org/0000-0002-4834-5134

Анотація. *Говорити про чистоту мови важливо завжди, оскільки мова є одним з основних засобів спілкування та вираження думок. Ось кілька причин, чому це важливо сьогодні: а). Забезпечення зрозумілості: Використання правильної мови сприяє зрозумілості між співрозмовниками. Неправильне вживання слів, граматичних конструкцій або вимови може призвести до непорозумінь. б). Професійна довіра: У багатьох сферах життя правильна мова може вплинути на перше враження та рівень професійної довіри. Грамотне висловлювання свідчить про культуру співрозмовника та його рівень освіти. в). Збереження культурної спадщини: Мова є не лише засобом спілкування, але й частиною культурної спадщини. Дотримання правил мови сприяє збереженню та розвитку мовної культури. г). Ефективне спілкування: Правильна мова допомагає ефективно виражати свої думки, ідеї та почуття. Коли ви володієте правильною мовою, ви можете більш точно та чітко висловлювати свої думки. Ці теми можуть зустрічатися в різних контекстах, від академічних дискусій до практичних заходів з підвищення мовної культури.*

Автори поданої статті розглядають декілька факторів які можуть впливати на здатність українців говорити правильною літературною мовою: 1). Вплив діалектів та мовних варіантів: Україна має багато регіональних діалектів та мовних варіантів, які можуть впливати на спосіб вимови, вживання слів та граматику. 2). Мовний контакт: Багатство мовних контактів в Україні може призводити до позичення слів, фраз та граматичних конструкцій, які не завжди відповідають стандартам літературної української мови. 3). Недостатність мовної освіти: Брак можливостей отримати якісну мовну освіту або недостатня увага до мовної грамотності в навчальних програмах можуть впливати на рівень мовленнєвих навичок. 4). Соціокультурний контекст: Соціокультурні чинники, такі як соціальний статус, освіта, медіа та вплив інтернету, можуть впливати на мовну поведінку та вживання слів українців. 5). Відсутність мотивації: Відсутність мотивації до вивчення та використання правильної мови може бути перешкодою для українців. б). Політичний та історичний контекст: Історичні події та політичні процеси також впливають на вибір мови та мовленнєві практики українців.

У результаті цих факторів українці можуть мати різний рівень мовної грамотності та вживання літературної мови. Однак, зацікавленість у покращенні мовних навичок та належна мовна освіта можуть сприяти удосконаленню цієї ситуації.

Отже, говорити про чистоту мови сьогодні важливо, щоб підтримувати якісне спілкування, зберігати культурну спадщину та підвищувати рівень професійної довіри.

Ключові слова: *норми української мови, чистота, фактори впливу, культурна спадщина.*

Отримано: 12 квітня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 20 квітня 2024 р.

Затверджено: 25 квітня 2024 р.

Як цитувати: Гейченко К., Дочинець Д. (2024). Проблеми екологізації сучасної української мови. *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-4](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-4)

Постановка наукової проблеми

Мова будь-якого народу – це його історична пам'ять, втілена в мовленнєвій творчості. Національна духовна культура назавжди відкарбувалася у мові народу, а рідна мова є однією з найхарактерніших ознак певної нації, її душа. Через неї самобутньо виявляється етнопсихологія, національний характер, тип мислення, етнспецифіка художньої творчості, а також духовна ментальність нації. Українська мова є справжньою скарбницею нашого народу та головною складовою життя кожної людини, запорукою її духовного розвитку та розвитку суспільства.

Кожна нація дбає про чистоту своєї мови. Чистота мовлення як одна з його комунікативних ознак досягається тоді, коли мовлення нормативне і всі його елементи (фонетико-орфоепічні, лексичні, фразеологічні, граматичні, стилістичні) є літературними [5]. У цьому полягає власне мовленнєва чистота усного й писемного висловлювання. На жаль, сьогодні для нашої країни актуальною є екологізація української мови, адже наразі вона засмічена суржигом, жаргонізмами, сленгом, іноземними словами, плеоназмами, тавтологією тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про активне опрацювання проблеми екології мови в сучасному українському мовознавстві. Н.Станкевич [12] узагальнює основні складники понять «чистота мови» і «чистота мовлення», описує негативні мовні явища та визначає шляхи їхнього усунення в різних сферах життя, аналізує новітні ресурси, покликані зберігати, плекати та пропагувати чистоту української мови. П.Гриценко [4], закликаючи долучатися серцем до українства, до української мови, застерігає від суржику як мовного каліцтва, від англоросійсько-сленгових покручів. П.Дудик групує чистоту мовлення за двома основними сферами і способами її вияву: як вимовна чистота і чистота лексична. Орфоепічні ознаки чистоти мовлення стосуються нормативної вимови окремого звука, всіх сполучень звуків (фонем) і наголошування слів. Порушенням чистоти мовлення на лексико-семантичному рівні мовознавець вважає вживання русизмів, жаргонізмів, сленгізмів, арготизмів, вульгаризмів, просторічних та іншомовних слів.

Певна кількість наукових розвідок присвячена чистоті української мови в різних галузях. О.Семенов [11] звертає увагу на мовні недоліки у наукових публікаціях (суржик, плеоназм, тавтологія, надлишковість, зловживання іноземною термінологією) і надає поради щодо застосування стилістично грамотних мовних засобів наукового тексту. О.Томашевська і Є.Дзись [13] порушують проблему української медичної мови, яка є значно зросійщеною, надмірно англійованою і латинізованою, з великою кількістю орфографічних помилок, стилістичних огріхів та мовних покручів. Т.Щенко [6] аналізує мову сучасної медичної документації, здійснює опис найтипівіших помилок у нормативно-директивних текстах. Авторка аналізує мовні покручі, суржик, росіянізми, кальки у письмовій комунікації лікарів, вказує на важливість деколонізації української фахової мови працівників медичних закладів. М.Черкес і Н.Черкес [14], розглядаючи проблему надмірного використання іншомовних слів та словосполучень у мовленні лікарів-оториноларингологів, пропонують замінювати чужомовні назви та

конструкції суто українськими найменуваннями. Отже, усі дослідники одностайні в тому, що надважливе завдання сучасної лінгвоекотології – очищення українського мовлення, фахового мовлення від покручів, суржику, кальок, росіянізмів тощо. А це свідчить про актуальність окресленої проблеми, яка потребує фундаментальних досліджень.

Мета статті – визначити та розглянути фактори, які впливають на мову і мовленнєву культуру українців.

Виклад основного матеріалу

Мовна ситуація України має свою специфіку, що є результатом багатовікового адміністративно-державного, політичного, інформаційного та пов'язаного з ними психологічного тиску на українців, їхню мову і культуру, сильні рецидиви чого відчутні навіть у роки нашої державності. Тому вкрай важливим є збереження природності української мови, позбавлення її суржикових нашарувань, смислових перекручень і словесних покручів.

Мова є дзеркалом культурного, морального, психологічного стану суспільства в цілому й окремого його представника [7]. Мова постійно розвивається і вдосконалюється. Сьогодні більшість науковців стверджує, що українська мова забруднена та збіднюється через появу твіт-стилістики, необґрунтованих іншомовних запозичень, стрімкого мутування граматичних норм, вульгаризації мови, занадто швидкої інтеграції розмовного стилю у літературний стиль, різного роду арго, модної мови Інтернет-спілкування тощо.

Аналіз сучасного стану української мови дозволив виокремити чинники, які впливають на мовну поведінку українців і зумовлюють зниження їхньої мовної культури.

1. Суржик.

Засвоєння національної культури без знання рідної мови неможливе, тому духовно-культурний розвиток сучасної української нації зобов'язує дбати про розвиток української мови. Сучасна українська мова разом із народом України пройшла довгий і тернистий шлях у своєму розвитку. Повномасштабне російське вторгнення активізувало процес українізації. Українська мова поступово починає домінувати в тих регіонах (Південь та Схід України) і сферах (неформальне спілкування, професійна комунікація, віртуальний простір), де тривалий час не посідала провідних позицій. Сьогодні більшість двомовних українців свідомо переходить на рідну українську. Але наслідком двомовності ще залишається сумнозвісне суржикове мовлення – штучне поєднання в одному слові елементів слів з кількох мов. Зазвичай в нашій державі це змішування українських та російських слів. Найчастіше такі слова вживають під час побутового спілкування: «розпісаніє», «попробувати», «кстаті», «канешна», «ребята» тощо. Дуже поширеними є такі мовні покручі: *здати* іспит (замість *складати*), *приймати* участь (замість *брати*), *учбовий* заклад (замість *навчальний*), *любий* предмет (замість *будь-який*), *займати* місце (замість *посідати*), *права сторона* (замість *бік*), *співпадати* (замість *збігатися*), *із-за* (замість *через*), *підводити* підсумки (замість *підбивати*), *дати можливість* (замість *уможливити*), *являтися* (замість *є*), *ведуча* організація (замість *провідна*), *в силу закону* (замість *на підставі*), *вступати в силу* (замість *набувати чинності*), *по крайній мірі* (замість *принаймні*), *получати* (замість *отримувати*), *підстроюватися* (замість *підлаштовуватися*), *мішати* (замість *заважати*), *співставляти* (замість *порівнювати*), *знімати* квартиру (замість *винаймати* квартиру) тощо. Прикладом суржику або кальки може бути і дослівний переклад, особливо стійких висловів (*в кінці кінців*, а правильно *кінець кінцем* або *у решті решт*, *нарешті*; *холостяк*, а правильно *парубок*; *по четвергам*, а треба *по четвергах*; *студентський білет* (правильно *квиток*), *дзвонити другу* (правильно *телефонувати*) тощо).

Схожа ситуація спостерігається й у мові різних галузей, зокрема медицини. На жаль, спеціальна медична термінологія досі перебуває у занедбаному стані. За часів Радянського Союзу практично не було навчальної літератури українською мовою. Переважна більшість наукових журналів, наукова документація, наукова література друкувалися російською. Як наслідок, сьогодні в певних наукових і навчальних джерелах, у мовленні лікарів ще спостерігаються мовні покручі, калькування термінології: *алергічний* (замість *алергійний*), *артеріальний* (замість *артерійний*), *без свідомості* (замість *непритомний*), *вести до чогось* (замість *призводити*), *відміна* (замість *скасування*), *вроджений* (замість *природжений*), *заключення* (замість *висновок*), *знаходиться у лікарні* (замість *перебувати у лікарні*), *лікарняний* (замість *листок непрацездатності*), *наднирник* (замість *надниркова залоза*), *щитовидна залоза* (замість *щитоподібна*), *постільний режим* (замість *лежати у ліжку*), *прийом* (замість *приймання*), *рана заживає* (замість *загоюється*), *формені елементи крові* (замість *клітини крові*), *хворіти протягом* (замість *упродовж*) тощо.

Отже, причинами існування суржиків є, з одного боку, чужинницька мовна експансія, з іншого, – необізнаність українців із мовними нормами, мовна неохайність і недбалість, що призводить до збіднення мовної культури.

2. Запозичення іншомовних слів.

У дискурсі україномовної публіцистики початку ХХІ століття запозичення, передусім з англійської мови, розглядаються як закономірне явище на сучасному етапі розвитку мови в умовах глобалізації й активізації міжнародних відносин. Сьогодні важко уявити наше життя без таких слів, як-от «інтернет», «сайт», «відео», «онлайн» тощо. Проте заміна без потреби великої кількості українських слів іншомовними призводить до суттєвого порушення мовного коду нації, до втрати унікальності української мови, яка перетворюється на суржиковий покруч. Надання переваги чужомовній лексиці демонструє незнання рідної мови. І це шкодить не тільки мовцеві, а й самому стану мови. Тому не варто зловживати іноземною лексикою, і перш за все там, де цілком можна обійтися і без неї: *лайфхак* – *порада*, *підказка*; *лінк* – *посилання*, *лайк* – *вподобання*, *оффлайн* – *наживо*, *гаджет* – *пристрій*, *булінг* – *цькування*, *фідбек* – *зворотній зв'язок*, *тімбілдинг* – *гуртування*, *тьютор* – *наставник*, *портфоліо* – *наробок*, *хайп* – *галас*, *раціонально* – *доцільно*, *на фоні* – *на тлі*, *аномалія* – *відхилення*, *дефект* – *вада*, *еквівалент* – *відповідник*, *консенсус* – *згода*, *адаптувати* – *приспосовувати*, *аплодисменти* – *оплески*, *тотальний* – *всеосяжний*, *клінер* – *прибиральниця*, *абзац* – *відступ*, *алфавіт* – *абетка*, *експеримент* – *дослід* тощо. Отже, надмірне і недоречне вживання іншомовних слів може негативно впливати на лексику і на структуру нашої барвистої мови, порушуючи її чистоту та автентичність.

3. Мова медіа та Інтернету.

Звісно, що вплив мас-медіа та Інтернету на мову може бути як позитивним, так і негативним, залежно від якості мовного виразу. У сучасному медіа-просторі відбувається процес лібералізації вибору мовних засобів при передачі будь-якої, навіть офіційної інформації. На шпальти газет, у радіо й телевізійний ефір прийшло чимало виразів із розмовно-побутової мови, нічим не виправдана кількість запозичень, жаргонізмів, сленгізмів. В Інтернеті часто використовуються абрєвіатури, скорочення, нестандартна лексика, яка характерна для певних груп або підкультур, що, безумовно, може спричинити втрату чистоти мови та розуміння іншими користувачами. Проникнення соціально маркованої лексики в медіадискурс свідчить про демократизацію суспільства, зняття цензури, відкритість засобів масової інформації, але обов'язковою умовою всіх медійних джерел має бути дотримання літературних норм, оскільки мова ЗМІ виконує в інформаційному суспільстві роль своєї моделі національної мови, багато в чому формуючи мовні смаки та вподобання, впливаючи на сприйняття політики, мистецтва, літератури тощо. Тому мова медіа та Інтернету має

бути взірцевою щодо грамотного використання мовного етикету, правильного слововживання, багатства словника, експресивного словотвору[2].

4. Діалекти та регіональні особливості.

Українська мова багата і розмаїта. Особливо колоритними є регіональні діалекти, якими послуговується для спілкування певна кількість людей, об'єднаних територіальною спільністю. Діалект – це така ж невід'ємна частина кожного українського краю, як особлива кухня та орнамент вишивки. Роль діалектів стосовно літературної мови з часом змінюється. В Україні тривалий час велась настирлива боротьба проти слів та виразів південно-західного походження. Вважалося, що вони засмічують літературну мову і вносять дисонанс у «дружбу народів – дружбу мов». Сьогодні територіальні діалекти вважаються джерелом збагачення і запорукою розвитку літературної мови. Тепер серед мовознавців поширюється думка про ділінгвізм. Йдеться про те, що, окрім ідеального володіння нормами літературної української мови, потрібно водночас упродовж життя пронести у мовленні особливості свого діалекту (Чому..Гримашевич). Звісно, зведення територіальних мовних особливостей у статус норми призведе до певних непорозумінь. Також не варто використовувати говірки для послуговування у документах, на офіційних зустрічах чи схожих ситуаціях. Тому завдання філолога-україніста в тому, щоб зберегти рівновагу між літературним різновидом національної мови та її діалектами, навчати правильної нормованої української мови і прагнути оволодіти усіма скарбами рідної мови. Адже культурна, вихована, шляхетна людина – це та, яка досконало володіє літературною мовою і здатна у разі потреби переходити на місцеву говірку з її носіями, використовуючи діалекти у своєму мовленні.

Висновки

Наша мова барвиста і багата, милозвучна і солов'їна. Недбале ставлення до мови, недоречність та неохайність у використанні слів, нехтування красою мови своїх предків може призвести до втрати мовних цінностей, як-от граматична чистота, багатство словника, точність виразу, що призводить до порушення комунікації, погіршення якості освіти, втрати національної самобутності. Такі наслідки актуалізують важливість дотримання норм та правил використання мови та мовної грамотності для збереження культурних, соціальних та освітніх цінностей у суспільстві. Розв'язання вказаних проблем вимагає зусиль як з боку освітньої системи, так і з боку громадян. Слід неухильно підтримувати й пропагувати використання коректної української мови, вдосконалювати систему мовної освіти та сприяти розвитку мови як національного скарбу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / за заг. ред. О. А. Сербенської : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 304 с.
- Гейченко К. Чистота сучасної української мови – запорука духовного розвитку нації. *Актуальні питання лінгводидактики: традиції та новаторство: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної онлайн-конференції 09-10 листопада 2023 року*. Запоріжжя: Видавництво ЗДМФУ 2023. С. 18-20.
- Гримашевич Г. І. Діалекти як джерело збереження культури та духовності українського народу. URL:<http://nniif.org.ua/File/20ggidyd.pdf>
- Гриценко П. Коли з'явилась українська мова. URL: <http://surl.li/qkmdw>.
- Дудик П.С. Чистота мовлення. URL: <https://litmisto.org.ua/?p=5613>.
- Єщенко Т. Екологія мови сучасної медичної документації у галузі охорони здоров'я. *Лінгвоекологія: мова медицини: збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 22–23 лютого 2023 року*. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2023. С.163-173.

- Колесникова І. Терапія мова – деякі зауваження. *Лінгвоекотологія: мова медицини: збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 22–23 лютого 2023 року*. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2023. С. 178-182.
- Лисинюк М. В. Мова ЗМІ як показник мовної культури сучасного суспільства. *Культура і сучасність* : альманах. 2020. № 2. С. 33-38.
- Мацюк З. В обороні культури рідної мови. *У вимірах слова* : зб. наукових праць на пошану професора Ірини Кочан. Дрогобич : “Посвіт”, 2019. С. 405-415.
- Савчин Т. Проблеми диференціації понять «мова» та «діалект» в українському соціолінгвістичному просторі. *Studia Methodologica*, № 54, 2022. С. 92-103.
- Семенов О. М. Наукова мова як комунікативний феномен. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Semenog.php>
- Станкевич Н. Чистота мови і мовлення: сучасні параметри // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2020. – Вип. 72. С. 234-240.
- Томашевська О.Я., Дзись Є.І. Українська медична мова: проблеми та їх вирішення. *Здоров'я України*. № 17 (510). 2021. С. 54-59.
- Черкес М., Черкес Н. Екологічний аспект сучасної української мови (на прикладі деяких атрибутивних конструкцій медичного мовлення оториноларингологів). *Лінгвоекотологія: мова медицини: збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 22–23 лютого 2023 року*. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2023. С. 145-152.
- Чому в українську мову повертається мода на діалекти? URL: <http://surl.li/qkkitv>

REFERENCES

- Antisurzhyk. Learning to behave politely and speak correctly / edited by O. A. Serbenska : a textbook. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2019. 304 p.
- Heichenko K. Purity of the modern Ukrainian language is the key to the spiritual development of the nation. Topical issues of linguodidactics: traditions and innovation: Proceedings of the international scientific and practical online conference on November 09-10, 2023. Zaporizhzhia: ZSMFU Publishing House 2023. P. 18-20.
- Hrymashevych H. I. Dialects as a source of preservation of culture and spirituality of the Ukrainian people. URL: <http://nniif.org.ua/File/20ggidyd.pdf>
- Hrytsenko P. When the Ukrainian language appeared. URL: <http://surl.li/qkmdw>.
- Dudyk P.S. Purity of speech. URL: <https://litmisto.org.ua/?p=5613>.
- Yeshchenko T. Ecology of the language of modern medical documentation in the field of healthcare. Linguoecology: the language of medicine: a collection of scientific papers based on the materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation on February 22-23, 2023. Lviv: Printing House of Danylo Halytskyi Lviv National Medical University, 2023. P.163-173.
- Kolesnikova I. Language therapy - some remarks. Linguoecology: the language of medicine: a collection of scientific papers based on the materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation on 22-23 February 2023. Lviv: Printing house of Danylo Halytskyi Lviv National Medical University, 2023. P. 178-182.
- Media language as an indicator of the language culture of modern society. Culture and modernity: an almanac. 2020. № 2. P. 33-38.
- Matsiuk Z. In defence of the culture of the native language. In the dimensions of the word: a collection of scientific papers in honour of Professor Iryna Kochan.

- Drohobych: Posvit, 2019. P. 405-415.
- Problems of differentiation of the concepts of "language" and "dialect" in the Ukrainian sociolinguistic space. *Studia Methodologica*, No. 54, 2022. P. 92-103.
- Semenog O. M. Scientific language as a communicative phenomenon. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Semenog.php>.
- Stankevych N. Purity of language and speech: modern parameters // *Lviv University Bulletin. Philological Series.* - Lviv, 2020. - Issue 72. P. 234-240.
- Tomashevskaya O.Y., Dzis E.I. Ukrainian medical language: problems and their solutions. *Health of Ukraine*. № 17 (510). 2021. P. 54-59.
- Cherkes M. Cherkes N. The ecological aspect of the modern Ukrainian language (on the example of some attributive constructions of medical speech of otorhinolaryngologists). *Linguoecology: the language of medicine: a collection of scientific papers based on the materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation on 22-23 February 2023*. Lviv: Printing house of Danylo Halytskyi Lviv National Medical University, 2023. P. 145-152.
- Why is the fashion for dialects returning to the Ukrainian language? URL: <http://surl.li/qkitv>.

**REVIEW AND OPPONENT'S REVIEW IN THE SYSTEM OF SCIENTIFIC AND
LITERARY-CRITICAL GENRES
(part 2)**

Ishchenko Olena,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-9274-8566

Corresponding author: o.ishchenko@journ.sumdu.edu.ua

Oropai Anna,

Sumy State University, Ukraine

Abstract. *The article analyzes the views of contemporary researchers on the essence of the concepts "criticism", "literary criticism" and "art criticism". It is noted that these concepts should be considered synonymous, since they all indicate the ability to analyze and evaluate artistic works. The authors of this research offer their own interpretation of the term "literary and artistic criticism", which is understood as a scientific or professional interpretation of an artistic (literary) work in the context of ideological and aesthetic guidelines of the time, socio-political factors and professional skills of the interpreter.*

It was determined that in the contemporary literary and critical discourse, a review is understood as one of the most widespread genres in this field, the purpose of which is the analysis and evaluation of an artistic, artistic, journalistic, scientific work in the context of historical, social and political realities, as well as consideration of the corpus violated in the work problems. It was determined that the similarity of literary and critical review and opponent's review is caused by common structural components, a common goal, the influence of the ideological and aesthetic paradigm of a certain period (the tendency to dominate modification forms in our time) and the desire to respond to the requests of the contemporary audience.

Keywords: *review, opponent's review, genre, literary and artistic criticism, scientific discourse.*

Received: 12 April, 2024

Revised: 20 April, 2024

Accepted: 25 April, 2024

How to cite: Ishchenko O., Oropai A. (2024). Review and Opponent's Review in the System of Scientific and Literary-Critical Genres (Part 2). *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-5](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-5)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

**РЕЦЕНЗІЯ ТА ВІДГУК У СИСТЕМІ НАУКОВИХ ТА ЛІТЕРАТУРНО-
КРИТИЧНИХ ЖАНРІВ
(частина 2)¹**

© Ishchenko O., Oropai A., 2024

Олена Іщенко,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0001-9274-8566

Автор, відповідальний за листування: o.ishchenko@journ.sumdu.edu.ua

Анна Оропай,

Сумський державний університет, Україна

Анотація. У статті проаналізовано погляди сучасних дослідників на сутність понять “критика”, “літературна критика” та “художня критика”. Зазначено, що ці поняття слушно вважати синонімічними, позаяк всі вони позначають здатність аналізувати та оцінювати художні твори. Автори цієї розвідки пропонують власне трактування терміна «літературно-художня критика», під яким розуміють наукову або професійну інтерпретацію художнього (літературного) твору у контексті ідейно-естетичних орієнтирів доби, суспільно-політичних чинників та професійних умінь інтерпретатора.

Визначено, що у сучасному літературно-критичному дискурсі під рецензією розуміють один з найпоширеніших у цій галузі жанрів, метою якого є аналіз та оцінка художнього, мистецького, публіцистичного, наукового твору в контексті історичних, суспільно-політичних реалій, а також розгляд порушених у творі корпусу проблем. З'ясовано, що подібність літературно-критичної рецензії та відгуку спричинена спільними структурними компонентами, суголосною метою, впливом ідейно-естетичної парадигми певного періоду (тенденція до домінування модифікаційних форм у наш час) та прагненням відповідати на запити сучасної аудиторії.

Ключові слова: рецензія, відгук, жанр, літературно-художня критика, науковий дискурс.

Отримано: 12 квітня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 20 квітня 2024 р.

Затверджено: 25 квітня 2024 р.

Як цитувати: Іщенко О., Оропай А. (2024). Рецензія та відгук у системі наукових та літературно-критичних жанрів (частина 2)¹. *Філологічні трактати*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-5](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-5)

Вступ

Розвиток комунікативних навичок та креативного мислення у процесі вивчення філологічних і нефілологічних дисциплін є важливим кроком наближення національної системи освіти до європейських та світових стандартів (Рижак, 2008), про що зазначено у нормативно-правовій базі України. Зокрема це Національна доктрина розвитку освіти України (2013), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Національна рамка кваліфікацій (2019-2021), Закон України «Про вищу освіту» (2019), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки (2022) та ін. Дослідниця О. Ревуцька (2019, с. 7) переконана, що інтеграційні процеси спричинили популяризацію навчальних дисциплін, спрямованих на розвиток усного й писемного мовлення, а також на формування навичок написання тексти різних стилів чи підстилів (художніх, наукових, науково-популярних, публіцистичних) та жанрів (тези, статті, есе, рецензії, відгуки, нариси тощо). Зазначена тенденція спонукала викладачів кафедри журналістики та філології факультету ІФСК Сумського державного університету розробити курс «Літературно-художня критика у ЗМІ» (2020). Дисципліна була запропонована як вибіркова для ОП «Журналістика» та «Реклама і

© Ishchenko O., Oropai A., 2024

зв'язки з громадськістю». Метою визначено формування у майбутніх спеціалістів системних знань і розуміння концептуальних основ художньо-літературної критики, набуття студентами здатності застосовувати їх у професійній діяльності при створенні журналістських матеріалів та під час ведення дискусій. Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти отримує: 1) знання про генезу літературно-критичного дискурсу в Україні та світі, сучасні світові та вітчизняні тенденції у галузі критики, засвоєє знання про основні постаті письменників, критиків і журналістів світового рівня, які вплинули на процес становлення літературно-художньої критики; 2) здатність аналізувати літературно-критичні тексти різних жанрів, порівнювати мистецькі явища; 3) вміння застосовувати набуті знання для написання власних літературно-критичних творів. Вивчаючи курс студенти актуалізують та отримують інформацію про: літературно-художню критику як науку та навчальну дисципліну, жанри та принципи, вимоги, критерії літературно-художньої критики, виникнення та розвиток літературно-художньої періодики в Україні, види літературно-художньої критики (музична, театральна, кінокритика, медіакритика) тощо. У межах теми «Жанри літературно-художньої критики» надається інформація про види та специфіку статті, огляду, рецензії, авторецензії, відгуку, есе, інтерв'ю, листа, бібліографічних нотаток, памфлету, фейлетону, кіноогляду тощо. Особлива увага на практичних заняттях надається написанню відгуку та рецензії на театральну виставу, оперу, концерт, кінопрем'єру, виставку, книжкову презентацію тощо.

Особливості художньо-літературної критики вивчали Ю. Бурляй, І. Вітченко, М. Гнатюк, Р. Гром'як, Л. Демська-Будзуляк, В. Іванишина, І. Козлик, О. Левицька, С. Луцак, О. Мітчук, Л. Монич, А. Підлипська, М. Пеха, А. Сулім, Д. Харамурза, Т. Шестопалова, В. Шипкевич та ін.

Жанри та види художньої критики розглянуті у працях Ю. Арутюнян, О. Баган, І. Бондар-Терещенко, Ю. Бурляй, Ю. Говорухіної, Т. Кари-Васильєвої, Л. Кияновської, О. Кузьменко, Л. Монич, А. Підлипської, В. Пушкіної, І. Фролової, Ю. Чекан та ін.

Особливості рецензії та відгуку як літературно-критичних жанрів досліджувалися у розвідках В. Здоровега, К. Кузьменко, І. Левчук, М. Монич, С. Хороб та ін. Незважаючи на численні праці, існує необхідність систематизації та узагальнення теоретичних знань про особливості й значення рецензії та відгуку в системі літературно-художніх жанрів.

Мета статті – вивчити та систематизувати погляди сучасних дослідників на сутність рецензії та відгуку як важливих літературно-критичних жанрів.

Результати дослідження та їх обґрунтування

У сучасному науковому дискурсі дослідження жанрової системи¹ художньо-літературної критики² не втрачає актуальності. У філософії критикою вважається «процес дослідження й оцінки предмета критики з метою його зміни, збереження чи створення альтернативного», а її предметом «може бути лише людська діяльність, усі феномени, що не залежать від суспільної (зокрема, наукової) діяльності людини,

1 Під художнім жанром розуміємо «тематичний, технічно усталений тип художньої творчості, специфічний для кожного різновиду мистецтва, який визначається своєрідністю зображення» (Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1. / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. (2007). Київ: ВЦ «Академія». С. 364).

2 У дослідженні під жанром літературно-художньої критики розуміємо форму «історично складених літературно-критичних виступів: проблемна стаття, оглядова стаття, літературно-критичний нарис, літературно-критична монографія, передмова чи післямова, рецензія, анкета, інтерв'ю, фейлетон, памфлет, есе, пародія, бібліографічна довідка тощо. Кожен із даних жанрів має внутрішню змістову структуру та відповідне завдання» (Брюховецький С. (1984). Жанр літературно-художньої критики. Українська літературна енциклопедія. URL: <https://1668.slovaronline.com/>).

перебувають за межами зазначеного предмета» (Балацька, 2019, с. 25). Характерними особливостями критики визначаються: 1) ґрунтується на особливому типі раціональності, у межах якого можливе обґрунтування предмета й методу критики як специфічної, відносно самостійної форми пізнавальної діяльності; 2) спирається на пізнання історичної необхідності свого предмета та виключає необґрунтованість своїх передумов, припущень і висновків; 3) має предметний характер і розвивається тією мірою, якою розвивається її предмет; 4) критерій об'єктивності за умови, якщо вона скерована, аргументована, обґрунтована; 5) володіє об'єктивною логікою розвитку свого предмета; 6) використання наукових методів, метою яких є установлення (виявлення та обґрунтування) об'єктивної істини незалежно від будь-яких авторитетів; 7) сприймання практики як вирішального критерію істини в наукових спорах (с. 26).

У літературознавстві під літературною критикою розуміють “здатність судити, розглядати, оцінювати” літературні твори (Галич, 2006, с. 12). Д. Гринчишин та Л. Гумецька розширюють трактування, зауважуючи, що критика – це: 1) аналіз і оцінка чогось; 2) літературний жанр, присвячений аналізуванню й оцінюванню поточних творів літератури й мистецтва” (1978, с. 122). Також цим терміном доволі часто позначають специфічну філологічну чи мистецтвознавчу навчальну дисципліну, що формує у студентів уміння аналізувати та осмислювати літературознавчі праці, опрацьовувати наукову бібліографію та першоджерела, працювати з художнім текстом, писати есеї та рецензії на твір за вибором, генерувати нові ідеї (креативність), використовувати інтерпретативні літературно-критичні техніки та методи, критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки, застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань (Кравець, 2021). Літературна критика, безпосередньо як здатність аналізувати певний вид художньої творчості, трактується як “складова частина літературознавства”, основним завданням якої є здійснення ідейно-естетичної оцінки творів письменників та осмислення їхнього місця “в літературному процесі доби, розкривати позитивні і негативні якості” (Галич, 2006, с. 12). Важливо, що вона спрямована і на авторів (демонструє тенденції доби та вимоги до творчого процесу), і на читачів (розвиває естетичний смак, вміння критично мислити та ерудованість) – це основний принцип, що зумовлює продуктивний діалог. Ю. Ковалів висловлює суголосну думку, але презентує дещо ширше трактування, розуміючи під літературною критикою “галузь наукового пізнання художньої дійсності”, порівнюючи її з публіцистикою, що “ґрунтується на літературному матеріалі, і як синтез різних способів аналітичної діяльності” (2007, с. 569). Про публіцистичну природу (спричинену “рефлексією з приводу мистецтва”) літературної критики висновує і В. Звіняцьковський, наголошуючи її суб'єктивізм, породжений “проблемами не наукового, а прагматичного характеру” (с. 85). Формулюючи свою думку, дослідник апелює до статті О. Багана “Спокуси і пастки літературної критики” (2009), у якій зауважено такі проблеми цього явища: 1) світоглядний хаос, із його плюралізмом нових ідей, теорій, методологій наукового пізнання після відходу від радянської ідеології, у якому наукова та культурна еліта України поступово почала повертатися до звичних методологій; 2) відсутність етичної основи, що спонукала критика зосередився на репрезентації себе і своїх професійних здібностей; 3) стирання індивідуальності в ситуації постіндустріального, телекомунікаційного суспільства, постмодерного ціннісного хаосу, що не передбачає існування впливової особистості в інформаційному просторі. Відтак, “кожна талановита людина, щоб вберегти себе від цієї сірості, формує собі на базі теоретичного багатства попередньої високої культури умовну елітарність”; 4) відсутність настрою змагання, коли критик “замість роздумувати над глибокими проблемами людського буття й краси мистецької експресії приречений перелічувати екстравагантності у якомусь творі”, або наслідувати епатажний стиль творчості певного автора; 5) новий масовізм, за якого автор, а відтак і критик, намагається бути максимально зрозумілим пересічному “масовому” читачеві, і починає для цього використовувати, наприклад, сленг чи вульгаризми; 6) ринкова залежність,

що виникає відповідно потреби рекламувати певного автора та його творчий доробок; 7) відсутність реального критицизму в роботі критика, який не має чіткої “світоглядної позиції через ліберальницький релятивізм” та не має мотивації для просування сповідуваних ним ідей (якщо такі взагалі є). До зазначених аспектів можемо додати ще й брак професійних якостей, скажімо невміння застосовувати теоретичний матеріал на практиці, перевагу безпосередньо публіцистичних приймів над науковою літературознавчою чи мистецтвознавчою думкою тощо. Варто зазначити й думку М. Рябчука (2002), який переконаний, що літературна критика у наш час є “різновидом газетярства”, адже “літературний критик пише для пересічного читача, який «цікавиться літературою не більше (але й не менше), ніж спортом, політикою й безліччю інших справ, про які прагне довідатися зі щоденних газет».

Р. Гром'як виокористовує поняття “художня критика”, під яким розуміє “компонент художнього твору, самооцінку задуму автора, оцінний аспект мистецтва, який є об'єктом уваги, предметом діяльності інших людей (не авторів цього твору)” (1999, с.8). А. Підлипська переконана, що ці особливості свідчать про певний суб'єктивізм (зумовлений емоційністю думок критика про актуальність і новизну тексту) цієї галузі знань порівняно з академічним мистецтвознавством, «що повинно “зберігати спокій”, тверезо підходити до наукового осмислення феноменів». «На відміну від мистецтвознавства, що базується на досвіді осмислення того чи іншого феномену, діалозі з досвідом пізнання, критиці притаманна новизна, ефект критичного першопрочитання, балансування на межі власних уподобань, суспільних настроїв, сучасних тенденцій тощо», – зауважує дослідниця (2019, с. 380). Вона переконана, що художній критиці притаманні оперативність, актуальність, своєрідні посередницькі функції між подією та її історичною оцінкою, емоційність тощо. Відтак, елементи художньої критики можуть простежуватися в публіцистичних та наукових жанрах (с. 382). Отже, можемо переконатися в синтетичній природі літературно-критичної думки.

Як бачимо, в сучасному науковому дискурсі вживаються суголосні терміни, що позначають вміння інтерпретувати явища мистецтва в цілому і художні тексти зокрема. Для усунення дозначності, Д. Харамурза слушно пропонує ці поняття вважати синонімічними, зважаючи на те, що вони “в основі своїй говорять про одні й ті самі явища” (2022, с. 27). У нашому дослідженні ми використовуємо термін «літературно-художня критика», під яким розуміємо наукову або професійну інтерпретацію художнього (літературного) твору у контексті ідейно-естетичних орієнтирів доби, суспільно-політичних чинників та творчої свідомості інтерпретатора. Дотримуємося загальнолітературної класифікації основних літературно-критичних жанрів, до яких зараховують анотацію, рецензію, відгук, статтю, огляд, есе, літературний портрет, нарис тощо (Галич, 2006, с. 12). З огляду на те, що у сучасних розвідках рецензія і відгук акцентуються як важливі літературно-художні жанри (Здоровега а, 2004, с. 204), зосередимо увагу на них.

Наукова рецепція рецензії актуалізувалась у другій половині ХХ століття. О. Дупак зауважує, що в період, коли панувала радянська ідеологія, цей жанр використовували як засіб партійної пропаганди. Зі здобуттям Україною незалежності розпочався й складний процес “трансформування змістової вимоги до рецензії та перебудови її жанрової структури” (2008, с. 50), що сприяв виникненню численних модифікацій. В. Качкан у 90-х роках ХХ століття рецензію осмислював як “літературно-критичний жанр не тільки інформаційного, але й оціночного спрямування”, що демонструє “прагнення критика обґрунтувати свою позицію, привернути увагу читача до рецензованого твору” (1991). Також у цей період поширеним став погляд на рецензію як “поліфункціональний жанр, що поєднує функції інформації, впливу, переконання, аналізу, та стилістично гібридний – поєднує елементи публіцистичного стилю як основного, так і наукового” (Дупак, 2008, с. 51). Від кінця ХХ століття й до сьогодні виникли і розвинулися такі модифікаційні форми: власне рецензія (або якісна рецензія), “масова рецензія”, описово-

рекомендаційна рецензія, рецензія-стаття, рецензія-диспут, рецензія-есе, поширені у медіа псевдореченні або матеріали інших жанрових видів, які позиціонуються як рецензії тощо (с. 50-55).

У сучасному науковому дискурсі поширений погляд на рецензією як на один із «літературно-критичних жанрів, мета якого аналіз, оцінка художнього, мистецького, публіцистичного, наукового твору, зіставлення його з життям, а також розгляд порушених у творі суспільних проблем» (Здоровега б, 2004, с. 204). К. Серажим рецензією вважає «критичний матеріал, написаний фахівцем із відповідної галузі ... різновид статті, яка відображає явища та факти не суспільного життя взагалі, а тільки літературної, театральної, художньої, музичної сфер. Основна мета рецензії – критичний розбір, аналіз, оцінка якогось мистецького явища. Тому головним її об'єктом виступає художнє явище, що представляє один із видів мистецтва: літературу, музику, живопис, театр чи кіно» (2008, с. 309). Тобто дослідниця акцентує на аналітичній складовій як домінантний жанр. В. Піддубняк пропонує дещо інший погляд на сутність явища, зауважуючи його публіцистичну природу, визначаючи рецензію як «аналітичний газетний і журнальний жанр; відгук на літературний твір, музейну виставку, театральну виставу, концертну програму з метою їх аналізу, висловлення порад і пропозицій» (2005, с. 71). Суголосна думка належить Ю. Бондар, яка переконана, що «рецензія – жанр газетних і журнальних публікацій, де аналізується, оцінюється який-небудь твір тощо» (2005, с. 147). Аналізуючи різні погляди на рецензію як жанр літературно-художньої критики, О. Кузьменко (2008) зауважує такі основні ознаки: 1) є безпосередньо жанром літературної критики; 2) містить аналіз та оцінку; 3) призначена для друку в пресі чи інших друкованих медіа (зазначимо, що з розвитком технологій ця позиція застаріла); 4) пов'язана з різними видами мистецтв та наук; 5) допомагає в розумінні творів мистецтва, розкриває їх цінність пересічним реципієнтам та показує їх громадську значущість (вважаємо критерій недостатньо розкритим, адже він зауважує лише орієнтацію на “масову” цільову аудиторію й ігнорує “елітарну”, професійну); 6) мають чітко розмежовуватися поняття “засудження” та “судження”.

Незважаючи на різні аспекти потрактування, традиційно виокремлюють такі види жанру: анотація, коротка рецензія (відгук), реферативна рецензія, звичайна газетна (журнальна) рецензія, проблемна рецензія, рецензія-есе, рецензія-діалог, рецензія-фейлетон, рецензія-памфлет, рецензія-жарт, рецензія-лист, авторецензія, рецензентська репліка (Гром'як, 1997, с. 242). Поширеною є й більш лаконічна класифікація, що зауважує такі види: 1) анотаційна рецензія (передбачає малі розміри, описовість, популяризацію літературного матеріалу); 2) відкритий лист (містить звернення, бесіду з адресатом); 3) аналітична рецензія (порівняно невеликий розмір, витлумачення твору, оцінка його місця в літературному процесі) (Михайлин, 2013, с. с.239). О. Тертичний розробив детальну класифікацію, у якій розповів види рецензій за критеріями обсягу (великі – гранд-рецензії є аналітичною формою, прерогативою спеціалізованих видань; маленькі – міні-рецензії, що мають інформаційний та аналітичний підвиди), природою аналізованих творів (монорецензії, у яких рецензується один твір (обсяг тексту невеликий), полірецензії, що розглядають кілька творів), тематикою (літературні, театральні, кінорецензії, рецензії на рекламну продукцію, телерецензії, рецензії на мультиплікаційні та неігрові фільми) (цит.за: Чобітько, 2020, с. 11-12).

Після розгляду основних думок про сутність та види літературно-критичної рецензії, пропонуємо простежити погляди сучасних дослідників на її структуру, риси та змістові елементи. Традиційно зазначається, що будь-який вид цього жанру має вступ (загальна інформаційна довідка, пояснення щодо актуальності обраної роботи, інформаційний розділ, присвячений авторові твору, його цілям і задачам в роботі), основну частину (зміст і основні проблеми, поставлені в предметі аналізу, оцінка змісту і форми вихідного тексту, плюси і мінуси твору) та висновки (загальна, підсумкова оцінка твору) (Пушкіна, 2020, с. 19-20). Водночас головними змістовими

компонентами визначаються такі: 1) коментування основних положень (пояснення авторської позиції), висловлення власних думок рецензента; 2) узагальнена аргументована оцінка; 3) висновки про художню цінність твору (Левчук, 2013, с. 98-99). За М. Подолян, основними рисами рецензії є: наявність об'єкту рецензії – осмисленого фактажу, що відтворений у художніх творах, оцінка інтерпретатора з метою визначення позитивних рис і недоліків роботи митця у контексті існуючих реалій, обмежена кількість творів для аналізу в одній рецензії (один-два), відповідність інтелектуальному рівню та запитам цільової аудиторії, аналіз має здійснювати компетентний інтерпретатор (1998). Варто зазначити, що Є. Корнілов (2017) приділяє особливу увагу елементам рецензії, серед яких зауважує такі: 1) призначення рецензії (характеристика та оцінка раналізованого художнього твору); 2) чітко окреслений предмет (проблематика, ідейний зміст, відповідність естетичним платформам тощо); 3) локальний характер, адже має розглядатися один твір (рідко два) без широких завдань; 4) синтетична природа жанру, що має риси драматургії та стилістики у поєднанні з ознаками аналітичного та інформаційного жанрів (адже не тільки зображає, а й інформує, досліджує, аналізує, оцінює); 5) наявність структурних елементів, що є носіями інформаційно-аналітичну навантаження жанру: а) повідомлення про твір мистецтва, його авторів, час і місце створення; б) аналіз теми та ідеї – змісту твору мистецтва; в) аналіз засобів вираження теми, ідеї, системи образів, майстерності – художньої форми; г) визначення місця твору у творчості автора, в сукупності інших творів зазначеної тематики. Р. Гром'як (2006) також до структурних елементів рецензії зараховує наявність бібліографічного опису видання, звертання до конкретного твору, аналіз і оцінку його в усіх структурних компонентах.

Порівняно з рецензією, відгук як самостійний жанр літературно-художньої критики, майже не був об'єктом спеціального вивчення. На нашу думку, це пов'язано з тим, що дослідники (зокрема З. Дмитровський, В. Піддубняк, О. Тертичний та ін.) вважають рецензію та відгук взаємозамінними поняттями. Наприклад, З. Дмитровський зауважує, що “рецензія – це відгук, критичний розбір і оцінка художнього чи наукового твору” (2021). У класифікаціях жанрової системи можемо простежити лише згадки про відгук-замітку на художній твір (Барчан, 2021). І. Левчук зауважує, що у сучасному науковому дискурсі відгук омає назву “коротка рецензія” (2013, с. 100), або “міні-рецензія” (Тертичний, 2010). Для цього виду характерний невеликий обсяг (до півтори сторінки), наявність стислого аналізу, відсутність експресії та філософських рефлексій, увага зосереджена на об'єктивній оцінці явища мистецтва. В окремих наукових розвідках простежується прагнення розмежувати поняття. Зокрема, О. Пушкіна (2021, с. 16-17) наголошує відмінність мети рецензії та відгуку. Перша прагне допомогти зрозуміти художній твір, а другий прагне привернути увагу до твору, вплинути на думку реципієнта, закликає до діалогу. “Однак тут варто зауважити, що обидві мети в різному співвідношенні відносяться до обох жанрів і по-різному втілюються в обох випадках”, – зауважує дослідниця. Вона демонструє подібність і відмінність жанрів на прикладі їхньої структури. Так, для відгуку характерними елементами є: 1) назва твору, дата і місце видання, видавництво, кількість сторінок; 2) визначення та вказівка жанру твору; 3) визначення та стисла характеристика головних дійових осіб; 4) хронотопічні координати дії; 5) стислий зміст. Водночас важливими елементами рецензії визначено: 1) бібліографічний опис (автор твору, де і коли видано, скільки сторінок); 2) коротку характеристику творчості письменника з проєкцією на аналізований твір; 3) інтерпретацію творчого задуму автора твору; 4) семантичне навантаження назви твору; 5) стислий зміст; 6) критичну оцінку твору, що зосереджена на осмисленні особливостей композиції; майстерності автора у зображенні героїв, індивідуальному стилі письменника, мистецтві ілюстратора книги; 7) основну думку рецензії; 8) актуальність тематики та проблематики твору. Зазначені особливості засвідчують як окремі відмінні, так і численні спільні особливості рецензії й відгуку, що й зумовлює термінологічну неузгодженість у сучасному літературно-критичному дискурсі.

Висновки та перспективи

У сучасному науковому дискурсі рецензія та відгук потрактовуються як важливі жанри літературно-критичної думки. Актуальність цих текстів у наш час пояснюється їх спрямованям на розвиток аналітичного та творчого мислення, комунікативних навичок, формування естетичного світовідчуття тощо. Синтетична жанрова природа рецензії та відгуку зумовлює численні спроби пошуку вичерпної дефініції термінів, створення типологій та класифікацій, визначення мети і завдань, структурних елементів тощо.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі поглядів українських та зарубіжних дослідників на нарис як художньо-публіцистичний жанр.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. (2019). Кривий Ріг. 130 с.

Баган О. (2009). Спокуси і пастки літературної критики. <https://litakcent.online/2009/06/15/spokusy-i-pastky-literaturnoji-krytyky/>

Балацька О. (2019). До проблеми визначення поняття “наукова критика”. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. № 42. Том 2. С. 24-27.*

Барчан О. (2021). Робоча програма навчальної дисципліни “Теорія і практика друкованої журналістики”. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/37876>

Брюховецький С. (1984). Жанр літературно-художньої критики. Українська літературна енциклопедія. URL: <https://1668.slovaronline.com/>

Галич О., Назарець В., Васильєв Є. (2006). Теорія літератури: Підручник. 3-тє вид. Київ. 488 с.

Гром'як Р. (1999). Історія української літературної критики (від початків до кінця XIX століття) : [посіб. для студ. гуманітар. ф-тів вищ. навч. Закл.]. Т: Підручники & посібники. 224 с.

Дмитровський З. (2021). Аналітична журналістика. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/lektcii-z-TMZHT-dots.-Dmytrovs-koho-Z.-YE.-.rtf>

Дупак О. (2008). Літературна рецензія в українських друкованих ЗМІ: особливості трансформації жанру. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І.Вернадського. Серія “Філологія. Соціальна комунікація». Том 21 (60). №1. С. 50-55.

Закон України «Про вищу освіту». (2019). URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t141556?an=1626&ed=2019_01_01

Здорова В. (2004а). Про журналістику і журналістів: статті, есе, виступи, діалоги. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 133 с.

Здорова В. (2004б). Теорія і методика журналістської творчості. 2-ге вид. Львів, 2004. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk682275.pdf>

Качкан В. (1999). Ірина Вільде: Нарис життя і творчості. Київ: Дніпро. 153 с.

Корнілов Є. (2017). Масові комунікації на рубежі тисячоліть: монографія / 2-е вид., степ. URL: <https://rucont.ru/efd/244358/>

Короткий тлумачний словник української мови/ (1978). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Humetska_LL/Korotkyi_tlumachnyi_slovnyk_ukrainskoi_movy.pdf?

Кравець О. (2021). Робоча програма навчальної дисципліни “історія слов'янської критики”. <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/10/tp-istor.slov.liter.krytyky.pdf>

Кузьменко К. (2008). Тональність та міра критики в критичній статті (на прикладі сучасних українських рецензій). Видавництво: Інститут журналістики. С. 18-26. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php/index.php?act=article&article=2294>

- Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1. / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. (2007). Київ: ВЦ «Академія». 608 с.*
- Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка (2007). Київ: ВЦ «Академія». 752 с.
- Мас-медіа у термінах і визначеннях: Короткий словник-довідник / уклад. Ю. В. Бондар (2005). Київ: МАУП. 224 с.
- Михайлин І. (2002). Основи журналістики: Підруч. 3-тє вид., доп. і поліпш. Київ: ЦУЛ. 284 с.
- Національна доктрина розвитку освіти України (2013). URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/3438/1/natsionalna%20doktryna.pdf>*
- Національна рамка кваліфікації (2019-2021). URL: <https://mon.gov.ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>*
- Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. (2013). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>*
- Панієва Ю., Звиняцьковський В. (2019). До визначення поняття “літературна критика”. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/>
- Піддубняк В. (2005). Словник журналіста і видавця. Херсон: ХМД. 120 с.
- Підлипська А. (2019). Художня критика та мистецтвознавство в сучасних умовах. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. № 1. С. 379-383.
- Подольян М. (1998). Публіцистика як система жанрів. Київ: Київський ун-т, Інститут журналістики, Центр вільної преси. 48 с.
- Програма навчальної дисципліни «Літературно-художня критика у ЗМІ». (2022). URL: <https://pg.cabinet.sumdu.edu.ua/key=S8TpFOIbqhLbOkYX22djJHerXeb edgsX2AtddTskMZh4qRsB0wea#2043499>
- Рижак Л. (2008). Євроінтеграція вищої освіти України: аксіологічний вимір. Вісник Львівського університету. Вип. 11. С. 27-37. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vlnu/philos/2008_11/3.pdf*
- Рябчук М. (2002). Чому я можу не бути критиком. Критика. № 12. URL: <https://krytyka.com/ua/articles/chomu-ya-mozhu-ne-butyu-krytykom>
- Серажим К. (2008). Текстознавство: підручник. Київ: Видавничополіграфічний центр «Київський університет». 527 с.
- Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. (2022). URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki>*
- Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». (2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>*
- Тертичний О. (2010). Аналітична журналістика: Навч. посібник для студентів ВНЗ. 352 с.
- Харамурза Д. (2022). Масмедійний чинник літературної критики України (1995-2015 рр.): дис.... доктора філософії. Суми. 209 с.

REFERENCES

- Academic writing: teaching. manual / arrangement Revutska S., Zinchenko V. (2019). Kryvyi Rih. 130 p.
- Bagan O. (2009). Temptations and pitfalls of literary criticism. <https://litakcent.online/2009/06/15/spokusy-i-pastky-literaturnoji-krytyky/>
- Balatska O. (2019). On the problem of definition of the concept “scientific criticism”. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology. No. 42. Volume 2. P. 24-27.
- Barchan O. (2021). Work program of the academic discipline «Theory and Practice of Print Journalism». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/37876>

- Bruhovetskyi S.* (1984). Zavr literaturno-hudozn'oi krytyky. Ukrain'ska literaturna entsyklopedia. URL: <https://1668.slovaronline.com/>
- Dmytrovsky Z. (2021). Analytical journalism. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/leksii-z-TMZHT-dots.-Dmytrovs-koho-Z.-YE.-.rtf>
- Dupak O. (2008). A literary review in Ukrainian printing massmedia: features of transformation of genre. Scientific notes of the Tavri National University named after V.I.Vernadskyi. Series "Philology. Social communication". Volume 21 (60). No. 1. P. 50-55.
- Haramurza D. (2022). The mass media factor of literary criticism of Ukraine (1995-2015): thesis... Doctor of Philosophy. Sumy. 209 p.
- Halych O., Nazarets V., Vasiliev E. (2006). Theory of literature: 3rd edition. Kyiv. 488 p.
- Hrom'ak R. (1999). Istoria ukrains'koi literaturnoi krutyky (vid pochatkiv do kintsia 19 stolittia): [posib. dlia stud. humanitar. f-tiv vyshch. navch. zakl.]. T: Pidruchnyky & posibnyky. 224 p.
- Kachkhan V. (1999). Iryna Vilde: Narys zytia I tvorchosti. Kyiv: Dnipro. 153 p.
- Kornilov E. (2017). Mass communications at the turn of the millennium: monograph / 2nd ed., pp. URL: <https://rucont.ru/efd/244358/>
- Korotkyi tlumachnyi slovnyk ukrains'koi movy. (1978). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Humetska_LL/Korotkyi_tlumachnyi_slovnyk_ukrainskoi_movy.pdf?
- Kravets O. (2021). Work program of the study discipline "History of Slavic Criticism". <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/10/rpistor.slov.liter.krytyky.pdf>.
- Kuzmenko K. (2008). Tone and measure of criticism in a critical article (on the example of modern Ukrainian reviews). Publisher: Institute of Journalism. P. 18-26. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php/index.php?act=article&article=2294>
- Literuturoznavcha entsyklopedia: U dvoch tomah. T. 1. / Avt.-uklad. Yu. Kovaliv. (2007). Kyiv: VTs «Akademia». 608 c.*
- Literuturoznavchyi slovnyk-dovidnyk / Za red. R. T. Hrom'aka, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teremka (2007). Kyiv: VTs «Akademia». 752 p.*
- Law of Ukraine "On Higher Education". (2019). URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t141556?an=1626&ed=2019_01_01
- Mass media in terms and definitions: Short dictionary-reference / comp. Y. V. Bondar (2005). Kyiv: MAUP. 224 p.
- Myhailyn I. (2002). Osnovy zurnalistyky. Kyiv: TSUL. 284 p.
- National doctrine of education development of Ukraine (2013). URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/3438/1/natsionalna%20doktryna.pdf>
- National Qualifications Framework (2019-2021). URL: <https://mon.gov.ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>
- National strategy for the development of education in Ukraine for the period until 2021. (2013). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>
- Panieva Yu., Zvyniatkovskyi V. (2019). To the definition of the concept of "literary criticism". URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/>
- Poddubniak V. (2005). Dictionary of journalist and publisher. Kherson: KhMD. 120 p.
- Podlypska A. (2019). Art criticism and art history in modern conditions. Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts. No. 1. P. 379-383.
- Podolyan M. (1998). Journalism as a system of genres. Kyiv: Kyiv University, Institute of Journalism, Free Press Center. 48 p.
- Ryzak L. (2008). *Yevrointegratsia vishchoi osvity Ukrainy: aksiologichni vymir. Visnyk Lvivskogo universytetu. Vyp. 11. P. 27-37.* URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vlnu/philos/2008_11/3.pdf
- Riabchuk M. (2002). Why can't I be a critic. Criticism. No. 12. URL: <https://krytyka.com/ua/articles/chomu-ya-mozhu-ne-but-y-krytykom>

- Serazym K. (2008). *Textoznavstvo: pidruchnyk*. Kyiv: «Kyivskiy universytet». 527 c.
- Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022-2032. (2022). URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki>
- Sustainable development strategy “Ukraine – 2020”. (2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>
- Tertychny O. (2010). *Analytical journalism: Education. guide for university students*. 352 p.
- The program of the academic discipline “Literary and artistic criticism in mass media”. (2022). URL: <https://pg.cabinet.sumdu.edu.ua/key=S8TpFOIbqhLbOkYX22djJHerXebedgsX2AtddTskMZh4qRsB0wea#2043499>
- Zdrovega V. (2004a). *About journalism and journalists: articles, essays, speeches, dialogues*. Lviv: Ivan Franko LNU Publishing Center. 133 p.
- Zdrovega V. (2004b). *Theory and methodology of journalistic creativity*. 2nd edition Lviv, 2004. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk682275.pdf>.

STRATEGIES FOR LEARNING PRONUNCIATION ONLINE:
SERBIAN EFL LEARNERS' PERSPECTIVE

Jerotijević-Tišma Danica,

University of Kragujevac, Serbia

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-4973-0405>

Corresponding author: danica.tisma@filum.kg.ac.rs

Abstract. *Digital tools and online teaching platforms offer vast opportunities for language learning, yet, even though many indeed focus on pronunciation practice only, there seems to be a noticeable lack of research supporting their effectiveness. The current paper investigates Serbian EFL learners' views on the possible strategies employed for successful online pronunciation practice. A total of 105 tertiary-level English-major students at the Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac, Serbia, participated in the pre-designed survey concerning online learning strategies with a particular focus on pronunciation practice. The primary instrument was a questionnaire consisting of three parts: part one concerned with the demographic information on the sample, part two containing statements related to offline pronunciation learning strategies and part three focusing on online pronunciation learning strategies. Based on the results, dominant strategies for pronunciation practice in face-to-face classrooms are directed toward improving individual sounds and intonation. Thus, both segmental and suprasegmental features are incorporated in the students' pronunciation instruction. When it comes to the pronunciation learning strategies online, students seem to prefer cognitive and metacognitive strategies, while social strategies seem to lack popularity among Serbian EFL students. In general, a relatively even distribution of responses was noted for both ends of the scale for the majority of proposed strategies which is explained by the specific professional orientation of the respondents. The findings underscore important pedagogical implications not only for learning English online, but for the improvement of pronunciation practice in the Serbian EFL context in general.*

Keywords: learner strategies, EFL, Serbian students, distance learning, pronunciation.

Received: 12 May, 2024

Revised: 20 May, 2024

Accepted: 25 May, 2024

How to cite: Jerotijević-Tišma Danica (2024). Strategies for Learning Pronunciation Online: Serbian Efl Learners' Perspective. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-6](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-6)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

СТРАТЕГІЇ ВИВЧЕННЯ ВИМОВИ ОНЛАЙН: ПОГЛЯД СЛУХАЧІВ СЕРБСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Єротієвич Тішма Даница,

Університет у Крагуєваці, Сербія

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-4973-0405>

Автор, відповідальний за листування: danica.tisma@filum.kg.ac.rs

Анотація. Цифрові інструменти та навчальні онлайн-платформи пропонують широкі можливості для вивчення мови, проте, хоча багато з них зосереджені лише на практиці вимови, відчувається помітний брак досліджень, які б підтверджували їхню ефективність. У цій статті досліджуються погляди студентів, які вивчають сербську мову як іноземну, на можливі стратегії, що застосовуються для успішної вимовної практики онлайн. У задалегідь розробленому опитуванні щодо стратегій онлайн-навчання з особливим акцентом на практиці вимови взяли участь 105 студентів факультету філології та мистецтв Університету Крагуєваца, Сербія, які вивчають англійську мову на третьому курсі. Основним інструментом було опитування, що складалося з трьох частин: перша частина - демографічна інформація про вибірку, друга частина - твердження, пов'язані зі стратегіями навчання вимови офлайн, а третя частина зосереджувалася на стратегіях навчання вимови онлайн. Згідно з результатами, домінуючими стратегіями для практики вимови в очних класах є спрямованість на покращення окремих звуків та інтонації. Таким чином, як сегментарні, так і надсегментарні особливості включені в навчання вимови студентів. Що стосується стратегій навчання вимови онлайн, студенти віддають перевагу когнітивним та метакогнітивним стратегіям, тоді як соціальні стратегії не користуються популярністю серед сербських студентів, які вивчають англійську мову професійного спрямування. Загалом, для більшості запропонованих стратегій спостерігається відносно рівномірний розподіл відповідей по обидва боки шкали, що пояснюється специфічною професійною орієнтацією респондентів. Отримані результати підкреслюють важливі педагогічні наслідки не лише для вивчення англійської мови онлайн, але й для покращення вимовної практики в сербському контексті вивчення англійської мови професійного спрямування загалом.

Ключові слова: стратегії навчання, англійська мова професійного спрямування, сербські студенти, дистанційне навчання, вимова.

Отримано: 12 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 20 травня 2024 р.

Затверджено: 25 травня 2024 р.

Як цитувати: Єротієвич Тішма Даница (2024). Стратегії вивчення вимови онлайн: погляд слухачів сербської мови професійного спрямування. *Філологічні трактати*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-6](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-6)

Introduction

The unexpected and sudden changes introduced to the educational system due to the COVID-19 pandemic, caused lasting and irreversible reconsideration of the traditional classroom setting making the virtual component almost indispensable even in the aftermath (Moser et al., 2021). Teachers were forced to readjust their teaching methods overnight, imposing thus numerous challenges due to the lack of sufficient equipment and technological training. Simultaneously, since they did not know how long the pandemic would actually last, they had to evaluate the available tools online fairly quickly to suit the needs of students and their level of proficiency. Nevertheless, what seems to be an irrefutable fact is that student engagement plays a crucial role whether they are learning offline or online, with or without the use of technology (Stone, 2019; Demosthenous et al., 2020).

With the re-evaluated role of pronunciation in speech recognition, pronunciation is no longer the most neglected area of English language teaching (Derwing, 2018). Students are encouraged to practise pronunciation through various in- and out-of-class activities. However, the situation was significantly different throughout the history of the development of English language teaching approaches. From Audiolingualism, when it was considered extremely significant, to the Communicative Language Teaching variants, when fluency was emphasized over accuracy, considerable oscillations were caused in interest creating particular reluctance among language educators to employ available tools for perfecting target sounds production.

The digital environment offers numerous opportunities for pronunciation practice, the effectiveness of which is yet to be assessed and confirmed. For example, Inceoglu (2020) found that online pronunciation practice benefited fluency and segmental production, but did not improve accent ratings by native speakers. It is only with specifically designed pronunciation training that the production actually improves even in online settings (Martin, 2020). Furthermore, studies report more positive results in face-to-face classroom settings than online (Cralidis & Salley, 2020), with the majority of students expressing a preference for face-to-face pronunciation practice or a combination with online tools (Malpartida, 2023). Selection of learning materials, as well as active collaboration, appear to be a prerequisite because they aid knowledge retention and students' motivation (Paulsen & McCormick, 2020). A few years before the outbreak of the pandemic there was an ample increase in the research related to the effectiveness of pronunciation instruction (Sturm, 2013; Trofimovich, 2013), with a notable gap existing between extensive research and real-time teaching practice. This gap remains yet to be adequately filled.

The available tools targeted at pronunciation practice specifically are various kinds of speech recognition software, pronunciation learning apps and games, digital audio flashcards, youtube and video tutorials, speech analysis tools and online forums, automatic transcription and speech analysis tools, virtual language exchange partners, virtual reality and gamification.

The current study aims to investigate the strategies employed by Serbian EFL learners at the tertiary level of education specifically targeted at online pronunciation practice. The study aspires to potentially fill in the gap of existing research and enhance the teaching practice in Serbia in particular, and possibly extend beyond its borders.

Language Learning Strategies

In the simplest of terms, language learning strategies are specific actions employed by a learner to make learning and acquisition easier, enjoyable and more effective (Oxford, 1990). In the more recent definitions, learning strategies are regarded as conscious, teachable, self-chosen, intentional thoughts and actions for learning both the target language and culture (Oxford, 2017). The importance of language learning strategies is evident in the amount of research devoted to them in the last five or even six decades. Wenden and Rubin (1987) believed language learning strategies incorporated steps and routines to process information in the process of language use. O'Malley and Chamot (1990) defined them as thoughts or behaviors used by language learners to comprehend and retain new information. Nunan (1999) regarded language learning strategies as mental and communicative procedures employed by a learner to both learn and use language individually or with the participation of others. Bearing in mind that the successful implementation of learning strategies may directly affect the outcomes of learning, a strong correlation is presupposed between language proficiency and language learning strategies (Kamarul Shukri et al., 2009). Regardless of the chosen framework, language learning strategies are recognized as indispensable in successful target language acquisition.

Following Rubin's classic taxonomy into direct and indirect strategies each containing appropriately structured subcategories, O'Malley and Chamot (1990) divided learning strategies into metacognitive, cognitive, and social/affective ones. The most comprehensive classification of learning strategies can be sought within Oxford's framework

(Oxford, 1990, p. 17) where strategies are divided into direct and indirect ones. Direct strategies have three subcategories: *memory* (creating mental linkages, applying images and sounds, reviewing and employing actions), *cognitive* (practising, receiving and sending messages, analysing and reasoning, creating a structure for input and output) and *compensation* strategies (guessing and overcoming limitations in speaking and writing). Indirect strategies include three subcategories, as well: *metacognitive* (centring, arranging, planning and evaluating learning), *affective* (lowering anxiety, encouraging oneself and taking emotional temperature) and *social* (asking questions, cooperating and empathizing with others).

Studies have extensively focused on examining the interrelationship between strategies and other learner variables. Research findings vary when it comes to gender differences, ranging from those claiming that female students use strategies more frequently than male students (Mohamed Amin, 2000), to those who state completely the opposite (Zamri, 2004). Lee and Oxford (2008) recognized factors such as gender, the major language of study, age and self-perception of proficiency to be of extreme significance. According to the aforementioned authors, a more favourable implementation of language learning strategies was noticed in female students, students who major in humanities, and students who are older and evaluate their own proficiency higher. It goes without saying that learning strategies may vary depending on an individual learner regardless of the learning environment being the same and the teacher exhibiting identical teaching methods. Relevant studies conducted two decades ago demonstrated that compensation strategies are among the most frequently employed ones (Lan & Oxford, 2003). More recent research showed a slight preference towards social and affective strategies (Mahalingam & Yunus, 2016; Al-Kanza'leh, 2019). In a study on vocabulary learning strategies, Alamsari (2020) found the prevalence of metacognitive and cognitive strategies, especially monitoring, planning, retrieval and association making.

Pronunciation Learning Strategies

Pronunciation learning strategies research started with Naiman et al. (1978) and Rivers (1979) and was updated almost two decades later by Drożdżiał-Szelest (1997) who identified six cognitive and four metacognitive strategies pertaining to pronunciation practice. The most prominent ones were repetition and selective attention. According to a study focused on pronunciation strategies, adult learners of Spanish employed twelve different strategies and forty-three tactics for enhancing communication, the majority of which belonged to the cognitive subcategory (Peterson, 2000). Strategies belonging to the memory subgroup are reportedly used by advanced learners only, while the affective strategies were used by beginners. A study conducted on one hundred college EFL students, demonstrated that paraphrasing was one of the most frequent strategies and added more items to Oxford's classification (Derwing & Rossiter, 2002). Teaching learners how to plan and evaluate pronunciation learning was placed above repetition strategies in a study by Vitanova and Miller (2002), strongly advocating the employment of metacognitive strategies. Bukowski (2004) likewise emphasized metacognitive and affective strategies for successful pronunciation improvement. The most popular pronunciation learning strategies according to Pawlak (2008) were repeating after a teacher or recording, listening carefully to a native speaker model and using phonetic transcription. Using a dictionary, reading aloud or writing words down was less popular. Nevertheless, Trendak (2016) showed that memory, social and affective studies were less frequently implemented by learners than metacognitive and cognitive strategies. Some of the more popular tactics were paying attention to proficient speakers, monitoring one's own pronunciation, transcription, reading aloud, and looking up pronunciation in a dictionary. Moreover, Rokoszewska (2012) pointed to the difference in pronunciation strategies used in relation to learners' proficiency. The good students showed a stronger preference for strategy implementation than the less proficient ones. Even though appreciable differences were noted in direct strategies, with good students opting for memory, cognitive and compensation strategies (e.g. memorizing, reviewing, transcribing,

memory association, etc.), even greater differences were found for indirect strategies. The group of students classified as good were better at planning and evaluating their pronunciation learning and they were particularly aware of what they wanted to achieve. However, it was concluded that both groups could benefit from additional strategies training in the future.

Methodology

Research Questions. Research questions proposed in the current study accompany the proposed aims outlined in the introduction of the paper. To analyse the use of pronunciation strategies by Serbian EFL learners, the following questions were formulated:

- What are the most frequently employed pronunciation learning strategies in a traditional (offline) setting by Serbian EFL learners at the tertiary level of education?
- What are the most frequently employed pronunciation learning strategies in an online setting by Serbian EFL learners at the tertiary level of education?

Participants. A total of 105 English-major students at the Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac, Serbia, participated in the study. The sample comprised 57 first-year students and 48 second-year students attending *English Phonetics* and *English Phonology* courses respectively. Throughout the courses, the participants were introduced to various methods for practising pronunciation both face-to-face and online. Table 1 summarizes the participants' demographic data and relevant information related to English learning. To obtain the details on the students' proficiency level the Cambridge¹ General English proficiency test was conducted before the survey. Furthermore, the proficiency level can further be confirmed by the fact that the students have all successfully passed the entrance exam intended at B2 level CEFR.

Table 1. Participants' Demographic Data and Relevant EFL Learning Information

Gender	Age	Proficiency Level	Age of Onset of Learning	Daily Consumption of the Internet (hours per day)
Male: 24.76% Female: 74.29% Other: 0.95%	Mean=20.49	B2: 41.9% C1: 58.1%	5: 23.81% 6: 18.1% 7: 56.19% 9: 1.9%	Less than 2: 24.76% 2 to 4: 45.71% More than 4: 29.52%

The particular sample was chosen due to the fact that they were all studying English as their major, most often being profiled as prospective teachers. Hence, pronunciation proficiency seems especially important. Furthermore, they were attending academic courses related to English phonetics and phonology, which incorporated frequent and structured pronunciation practice. The participation was voluntary with written consent forms signed before the commencement of the survey.

Instruments and Procedure. The primary instrument used for collecting data was a questionnaire specifically designed for the purpose of the present research. It was adapted from several sources, keeping the specific aims and needs of the participants in mind. The questionnaire contained three parts. The first part contained questions related to the respondents' biographical data and basic information on English language learning (5 questions related to gender, age, proficiency level, age of onset of learning English and the number of hours spent daily on the Internet). The process of obtaining information on the participants' proficiency level has already been explained.

The second part of the questionnaire contained 5-point Likert scale statements related to the pronunciation improvement strategies employed in educational settings offline. The statements were adapted from the *Strategies for Pronunciation Improvement (SPI)*

¹ The test is available online at <https://www.cambridgeenglish.org/test-your-english/>.

Inventory (Sardegna, 2009; 2012) containing a total of 15 statements in three groups: strategies for improving sounds (items 1-5), strategies for improving polysyllabic words (items 6-10) and strategies improving phrases (items 11-15). The strategies in the former inventory were mostly cognitive, with a few items related to compensation and social strategies. The original inventory was condensed to suit the needs of the present paper since the predominant focus was on pronunciation strategies online. Therefore, the third part of the questionnaire was modified to correspond to Oxford's (1990) framework of learning strategies and it contained a total of 30 5-point Likert scale statements (five per each of the strategies subgroups: memory, cognitive, compensation, metacognitive, affective and social). The questionnaire was distributed in person and online at the end of the winter semester and the beginning of spring semester of the 2023/2024 academic year. The Likert scale answers ranged from 1-completely agree to 5-completely disagree. The obtained data were analysed in SPSS, version 20.0.

Results and Discussion

The results of the questionnaire related to pronunciation strategies implemented while practising in offline settings are presented in Table 2.

Table 2. Pronunciation Learning Strategies Offline

Statement	Completely agree	Agree	Neither agree/disagree	Disagree	Completely disagree	Median
1. I rely on phonetic symbols to determine what sound to pronounce.	11.4%	20.2%	16.2%	30.5%	21.9%	4 SD=1.33
2. I predict the right articulation by practising in front of a mirror.	3.8%	5.7%	10.5%	37.1%	42.9%	4 SD=1.05
3. I predict pronunciation based on spelling.	43.8%	38.1%	7.6%	4.8%	5.7%	2 SD=1.10
4. I use charts, descriptions, drawings and diagrams to help me pronounce difficult sounds.	31.4%	36.2%	10.5%	10.5%	11.4%	2 SD=1.33
5. I practise pronunciation by repetition and imitation of a teacher or a native speaker.	36.2%	29.5%	9.5%	10.5%	14.3%	2 SD=1.43
6. I place stress marks on top of words to remind me which syllable is stressed.	30.5%	19.0%	6.7%	29.5%	14.3%	3 SD=1.5
7. I consult	38.1%	34.3%	9.5%	10.5%	7.6%	2

textbooks and dictionaries to decide on the correct word stress.						SD=1.25
8. I practise the word stress by alteration of stress placement.	20.0%	28.6%	9.5%	24.8%	17.1%	3 SD=1.42
9. I record myself and listen to the playback, marking the stress mentally.	8.6%	11.4%	11.4%	29.5%	39.0%	4 SD=1.31
10. I read words aloud and practise stress by tapping gestures.	10.5%	26.2%	12.4%	23.8%	37.1%	4 SD=1.39
11. I follow my intuition to figure out the intonation of a phrase.	36.2%	21.0%	14.3%	11.4%	17.1%	2 SD=1.50
12. I repeat intonation after a teacher or a native speaker.	31.4%	25.7%	8.6%	19.0%	15.2%	2 SD=1.48
13. I self-correct my intonation.	27.6%	31.4%	6.7%	15.2%	19.0%	2 SD=1.49
14. I practise reading aloud with an audience in mind.	21.9%	12.4%	23.8%	22.9%	19.0%	3 SD=1.42
15. I request the teacher's/native speaker's feedback on my intonation.	21.9%	16.2%	10.5%	28.6%	22.9%	4 SD=1.5

As can be seen from Table 2, the majority of participants do not rely on phonetic symbols when pronouncing sounds (about 52%) which is interesting bearing in mind that they have all gone through a Phonetics course. Perhaps the cause can be found in the fact that phonemic transcription is still too complex for them to apply on a regular basis. 80% of the participants do not practise in front of a mirror. However, a similar percentage (about 82%) predict pronunciation based on spelling, pointing to the fact that orthography plays a crucial role in foreign language learning. The positive finding is that more than 65% of students use graphic representations to help them with difficult pronunciation. A similar percentage of respondents reported on using imitation and repetition as a strategy in practising pronunciation. About a half of students use different marks to remind them of stressed syllables and it seems encouraging that around 72% of them use dictionaries and textbooks to learn about stress. The latter may be the result of the fact that they are students of philological orientation and are used to using dictionaries and reference books. Almost half of the respondents use the strategy of stress alteration to find the correct syllable that is stressed. Nevertheless, only 20% record themselves in order to listen to the playback and analyse their own pronunciation. This clearly points to the fact that cognitive strategies may be dominating

metacognitive ones in this particular sample and segment of the survey. Slightly above 30% of students read words aloud and more than a half of them (about 57%) follow intuition when deciding on appropriate intonation. The reason behind such a state of affairs may stem from a greater inclination towards authentic input rather than formal knowledge of intonation. Repetition seems to be a preferred strategy for intonation, as well (about 57%), and a similar percentage uses the strategy of self-correction (59%). The remaining 40% may be more focused on fluency, rather than accuracy. Interestingly enough, only about 34% of the respondents actually practise intonation by reading aloud and ask for a teacher's or native speaker's feedback on pronunciation (about 38%).

General tendencies for each subgroup of strategies can be found in Table 3.

Table 3. Offline Pronunciation Learning Strategies Overall

Strategy	Median	SD
<i>Improving sounds</i>	2	1.24
<i>Improving words</i>	3	1.29
<i>Improving phrases</i>	2	1.41

Strategies related to improving sounds and phrases show a slightly higher preference than strategies related to improving phrases. The situation may have resulted from the specific instruction in a traditional setting which may be more focused on practising sounds and intonation, rather than word stress. Regardless, the findings are invaluable for the reorganization of the applied teaching methods and restructuring the learning materials to focus more on word stress exercises.

Table 4 presents the results of the third part of the questionnaire related to pronunciation learning strategies used in online settings.

Table 4. Pronunciation Learning Strategies Online

Statement	Completely agree	Agree	Neither agree/disagree	Disagree	Completely disagree	Median
1. I memorize pronunciations that I hear online.	23.81%	28.57%	8.6%	24.76%	14.29%	3 SD=1.44
2. I use digital flashcards to remember new words.	5.7%	18.1%	11.4%	20.0%	44.8%	4 SD=1.33
3. I connect the pronunciation of words I see online to the ones I already know.	27.6%	34.3%	14.3%	11.4%	12.4%	2 SD=1.34
4. Whenever I hear unfamiliar words online, I try to create a mental image of them.	21.0%	18.1%	15.2%	26.7%	19.0%	3 SD=1.44
5. I use interactive IPA charts to connect the sound to the image of the phonemic symbol.	19.0%	25.7%	10.5%	18.1%	26.7%	3 SD=1.51
6. I watch movies and listen to music online paying close attention to pronunciation.	37.1%	41.0%	5.7%	11.4%	4.8%	2 SD=1.50
7. When I hear or see a	24.8%	53.3%	4.8%	10.5%	6.7%	2

native speaker online, I imitate their pronunciation.						SD=1.33
8. I use mobile phone apps to practise phonemic transcription.	15.2%	39.0%	14.3%	21.9%	9.5%	2 SD=1.24
9. I check online dictionaries if I don't know how to pronounce a word.	43.8%	33.3%	10.5%	3.8%	8.6%	2 SD=1.22
10. I write down new pronunciations in an online document.	9.5%	12.4%	4.8%	41.9%	31.4%	4 SD=1.29
11. When I see a new word online, I guess its pronunciation based on what I already know.	41.9%	30.5%	4.8%	13.3%	9.5%	2 SD=1.36
12. When I talk to a person or listen to different materials online, I try to guess what they will say next.	3.8%	2.9%	6.7%	51.4%	35.2%	4 SD=0.93
123. When I am not sure about the pronunciation of a word, I guess it and wait for the interlocutor's reaction.	21.9%	20.0%	13.3%	20.0%	24.8%	3 SD=1.51
14. If someone doesn't understand me, I repeat the word more slowly or enunciate sound by sound.	31.4%	33.3%	2.9%	16.2%	16.2%	2 SD=1.48
15. I use gestures to help overcome a communication breakdown.	10.5%	25.7%	19.0%	22.9%	21.9%	3 SD=1.33
16. I pay attention to how words are pronounced in online videos and tutorials.	27.6%	32.4%	10.5%	13.3%	16.2%	2 SD=1.43
17. I watch videos and tutorials on English pronunciation.	35.2%	25.7%	9.5%	19.0%	10.5%	2 SD=1.41
18. I analyse pronunciation of new words I hear on social media or elsewhere online.	19.0%	21.0%	5.7%	38.1%	16.2%	4 SD=1.42
19. I pay special attention to pronunciation exercises in language learning apps.	9.5%	23.8%	5.7%	36.2%	24.8%	4 SD=1.34
20. I think about how online pronunciation practise aids my pronunciation.	24.8%	27.6%	16.2%	18.1%	13.3%	2 SD=1.38
21. Online tutorials and materials help me lower my pronunciation anxiety.	10.5%	30.5%	6.7%	30.5%	21.9%	4 SD=1.36

22. I encourage myself to speak to native speakers online.	26.7%	18.1%	12.4%	28.6%	14.3%	3 SD=1.45
23. Social networking helps me overcome my fear of making a pronunciation mistake.	14.3%	12.4%	32.7%	23.8%	17.1%	3 SD=1.27
24. I talk to virtual language exchange partners about my fears of speaking English.	6.7%	6.7%	8.6%	38.1%	40.0%	4 SD=1.69
25. I am more relaxed when I communicate online than in a face-to-face classroom.	40.0%	30.5%	7.5%	17.1%	4.8%	2 SD=1.26
26. I analyse pronunciation learning apps with my friends.	15.2%	26.7%	15.2%	20.0%	22.9%	3 SD=1.41
27. I analyse English pronunciation by asking native speakers online.	5.7%	15.2%	8.6%	41.0%	29.5%	4 SD=1.20
28. I try to improve my accent while speaking to English online.	15.2%	21.9%	10.5%	20.0%	32.4%	4 SD=1.49
29. I ask for feedback on my pronunciation during an online discussion.	5.7%	14.3%	7.6%	43.8%	28.6%	4 SD=1.18
30. I have a native speaker I communicate with online regularly.	2.9%	15.2%	7.6%	39.0%	35.2%	4 SD=1.38

Memory strategies. Before the discussion on the memory strategies subgroup, it seems useful to note that the participants were specifically instructed beforehand to provide their answers only relative to activities done online. Judging by the results, about 52% of the respondents memorize pronunciations heard online. Around 65% do not use digital flashcards, which is understandable having in mind that they have not been introduced to these tools before their faculty lessons. About 62% of the respondents connect the new pronunciation they heard online with the ones they already know. The respondents are almost equally distributed when it comes to creating a mental image of the words they find online, with a slightly greater inclination to not use this particular strategy. About 44% of the students use interactive IPA charts, which seems to be a favourable progress bearing in mind that they have seen it for the first time during the Phonetics course a few months prior to the research.

Cognitive strategies. 78% of the students pay close attention to pronunciation while watching a movie or listening to music, which is why they seem to be predominant sources of input outside the classroom. Imitation of a native speaker is also a frequently used strategy (about 78%). Mobile phone apps are popular for phonemic transcription practice for about 54% which is again the result of the specific instruction they have had at the faculty. What seems striking, though, is that they have heard about these tools for the first time as first-year university students. The latter points to the need for adequate training of teachers in primary and secondary schools in Serbia. Online dictionaries are quite popular (about 76%) probably due to the easy access and quick information retrieval, while only about one-fifth of the respondents use online tools to write and store information in spite of appreciable availability.

Metacognitive strategies. About 70% of the respondents guess the pronunciation of a new word based on previous knowledge. Only about 7% of the respondents use the strategy of guessing what the interlocutor would say next and this is a strategy with the lowest score in the set. About 42% guess the pronunciation of a word they do not know and wait for the interlocutor's reaction, while about 65% use the strategy of repetition or careful enunciation when there is a lack of understanding. Only 36% of the students use gestures to overcome a communication breakdown, which is of course related their fairly high proficiency in English.

Compensation strategies. 60% of the students pay attention to pronunciation in online videos and 70% of them watch online video tutorials on pronunciation. 40% use the strategy of pronunciation analysis which is another strategy they were taught to use during the Phonetics and Phonology courses. Slightly above 40% of them pay special attention to pronunciation exercises in language learning apps and about 52% think about how online pronunciation practise can help their pronunciation improvement.

Affective strategies. About 51% of the respondents do not find online tutorials and materials useful for lowering anxiety and about 43% (which is similar to the positive results) encourage themselves to speak to native speakers online. This means that about half of the students use this affective strategy. About 50% also disagree that social networking helps them overcome the fear of making a pronunciation mistake. Only 13% of the respondents talk to virtual exchange partners, yet, about 70% feel more relaxed communicating online than in a face-to-face classroom.

Social strategies. When it comes to social strategies, 42% analyse pronunciation learning apps with friends, which is again the result of the specific instruction in the recent past. Only about 20% analyse pronunciation with native speakers online and ask for feedback during an online discussion. About 40% try to improve their accent while speaking online and only 18% have a native speaker they communicate with regularly online.

The results of the general tendencies for each subgroup of strategies can be seen in Table 5.

Table 5. Online Pronunciation Learning Strategies Overall

Strategy	Median	SD
<i>Memory</i>	3	1.18
<i>Cognitive</i>	2	0.95
<i>Compensation</i>	3	1.03
<i>Metacognitive</i>	2	1.13
<i>Affective</i>	3	1.18
<i>Social</i>	4	1.24

Judging by the reported results, the respondents prefer cognitive and metacognitive strategies, followed by memory, compensation and affective ones. The least used subgroup of strategies seems to be social. This may be the result of the specific conditions of the COVID-19 pandemic in which they were during their secondary education period. The results distribution is quite levelled out which may seem surprising, given the number of respondents and the diversity of the sample in terms of age of onset and proficiency. However, the possible explanation may be found in the specific instruction during the Phonetics and Phonology courses, where they have obtained sufficient information on the benefits of learning strategies. Furthermore, it should be underscored that some of the students are prospective teachers and the variety of strategies they implement may be useful for their future vocation, as well. For the same purpose, there should be more attention paid to the subgroup of social strategies.

Conclusion

The findings of the present study revealed important information about the strategies employed by Serbian English-major students for learning pronunciation. Dominant

strategies for pronunciation practice in face-to-face classrooms seem to be the ones directed toward improving individual sounds and intonation. Hence, it can be concluded that both segmental and suprasegmental features have been incorporated in their pronunciation instruction. Pertaining to the pronunciation learning strategies online, students from this particular sample seem to prefer cognitive and metacognitive strategies, which is in line with previous research (Trendak, 2016; Alamsari, 2020). Social strategies seem to be less popular which confirms previous findings (Mahalingam & Yunus, 2016; Al-Kanza'leh, 2019). In general, a relatively even distribution of responses was noted for both ends of the scale for the majority of proposed strategies, which could be explained by the professional orientation of the respondents, i.e. studies in philology. About 50% of the investigated sample show dominant preference toward the actual strategy implementation.

The results underscore significant pedagogical implications related to pronunciation practice in the Serbian EFL context. Considering the frequency of use of smartphones and the Internet in general, structured pronunciation practice using online tools could be introduced earlier on in education providing students with more opportunities for strategy development. Furthermore, more attention needs to be paid to the development of social strategies in particular.

Potentially, the limitations of the present study lie in the chosen sample. A more diverse population, in terms of professional orientation, could have yielded different results. Future studies should focus on comparing the responses of students attending diverse faculties and investigating the benefits of particular online pronunciation tools.

REFERENCES

- Alasmari, N. (2020). The mind of a good language learner: A case study of vocabulary-learning strategies. *International Journal of English Language Education*, 8(1), 34-46.
- Al-Kaza'leh, B. (2019). Exploring language learning strategies of Saudi EFL learners at Saqra University, Saudi Arabia. *Advance in Language and Literary Studies*, 10(4), 63-71.
- Bukowski, D. (2004). On the training of metacognitive and socio-affective strategies – Some implications for teaching and learning English phonetics. In W. Sobkowiak & E. Waniek-Klimczak (Eds.), *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie nr 1/2004* (pp. 20-27). Konin: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie.
- Cralidis, A. L., & Salley, S. W. (2020). A comparison of face-to-face versus online instruction in the correct pronunciation of anatomical terms in communication sciences and disorders. an initial investigation. *Teaching and Learning in Communication Sciences & Disorders*, 4(1). <https://doi.org/10.30707/TLCSD4.1/XPYX7774>
- Demosthenous, G., Panaoura, R., & Eteokleous, N. (2020). The Use of Collaborative Assignment in Online Learning Environments: The Case of Higher Education. *International Journal of Technology in Education and Science*. 4(2). 108-117. <https://doi.org/10.46328/ijtes.v4i2.43>
- Derwing, T. M. (2018). Putting an accent on the positive: New directions for L2 pronunciation research and instruction. *International Symposium on Applied Phonetics*, 19-21 September 2018, Aizuwakamatsu, Japan.
- Derwing, T. M., & Rossiter, M. J. (2002). ESL learners' perceptions of their pronunciation needs and strategies. *System*, 30(2), 155-166. [https://doi.org/10.1016/S0346-251X\(02\)00012-X](https://doi.org/10.1016/S0346-251X(02)00012-X)
- Drozdziak-Szelest, K. (1997). *Language learning strategies in the process of acquiring a foreign language*. Poznań: Motivex.
- Inceoglu, S. (2019). Exploring the effects of instruction on L2 French learner pronunciation, accentedness, comprehensibility, and fluency: An online classroom study.

- Journal of Second Language Pronunciation*, 5(2), 223-246.
<https://doi.org/10.1075/jslp.18004.inc>
- Kamarul Shukri, M. T., Nik Mohd Rahimi, N. Y., Mohamed Amin, E., & Zamri, M. (2009). *Hubungan penggunaan strategi pembelajaran bahasa dengan tahap penguasaan Bahasa Arab. JIAE: Journal of Islamic and Arabic Education*, 1(1), 41-56.
- Mahallangam, K., & Yunus. M. (2016). Good language learners and their strategies: An insight. *Proceeding of ICECRS, Indonesia* 1(1), 359-366.
<https://doi.org/10.21070/picecrs.v1i1.504>
- Malpartida, W. M. F. (2023). University students' perspectives of face-to-face and online education: A language learning comparison prior and during COVID-19. *International Journal of Instruction*, 16(4), 707-724.
<https://doi.org/10.29333/iji.2023.16440a>
- Martin, I. A. (2020). Pronunciation development and instruction in distance language learning. *Language Learning & Technology*, 24(1), 86-106.
<https://doi.org/10125/44711>
- Mohamed Amin, E. (2000). *Language learning strategies: a Malaysian context*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Moser K.M., Wei, T., & Brenner, D. (2021). Remote teaching during COVID-19: Implications from a national survey of language educators. *System*, 97, 102431.
<https://doi.org/10.1016/j.system.2020.102431>
- Naiman, N., Frohlich, M., Stern, H.H., & Todesco, A., (1978). *The good language learner*. In *Research in Education Series*, vol. 7, Ontario Institute for Studies in Education (OISE) Press.
- Nunan, D. (1999). *Second language teaching and learning*. Massachusetts: Heinle & Heinle Publishers.
- O'Malley, J.M., & Chamot, A.U. (1990). *Learning strategies in second language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oxford, R. (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. New York: Newbury House.
- Oxford, R. L. (2017). *Teaching and researching language learning strategies: Self-regulation in context* (2nd ed.). Routledge.
- Paulsen, J., & McCormick, A. (2020). Reassessing Disparities in Online Learner Student Engagement in Higher Education. *Educational Researcher*, 49(1), 20-29.
<https://doi.org/10.3102%2F0013189X19898690>
- Pawlak, M. (2008). Another look at pronunciation learning strategies: An advanced learner's perspective. In E. Waniek-Klimczak (Ed.), *Issues in Accents of English* (pp. 304-322). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Peterson, S.S. (2000). *Pronunciation Learning Strategies: A First Look*. Retrieved from the Eric database. (ED495903)
- Rivers, W. M. (1979). Learning a sixth language: An adult learner's daily diary. *Canadian Modern Language Review*, 36(1), 67-82.
- Rokoszewska, K. (2012). The influence of pronunciation learning strategies on mastering English vowels. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 2(3), 391-413.
- Rubin, J., & Wenden, A. (1987). *Learner strategies in language learning*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Sardegna, V. G. (2009). *Improving English stress through pronunciation learning strategies*. Doctoral dissertation. University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Sardegna, V. G. (2012). Learner differences in strategy use, self-efficacy beliefs, and pronunciation improvement. In J. Levis & K. LeVelle (Eds.), *Proceedings of the 3rd Pronunciation in Second Language Learning and Teaching Conference* (pp. 39-53). Ames, IA: Iowa State University.

- Stone, C. (2019). Online learning in Australian higher education: Opportunities, challenges, and transformations. *Student Success* 10(2), 1-11. <https://doi.org/10.5204/ssj.v10i2.1299>
- Sturm, J. (2013). Liaison in L2 French: The effects of instruction. In J. Levis & K. LeVelle (Eds.). *Proceedings of the 4th Pronunciation in Second Language Learning and Teaching Conference*, Aug. 2013. (pp. 157-166). Ames, IA: Iowa State University.
- Trendak, O. (2016). Application of pronunciation learning strategies among English philology students. I want to sound like a native speaker and I'm working hard to achieve my goal. Faculty of Philology, State University of Applied Sciences in Konin, Poland *KSJ* 4(2), 151-169.
- Trofimovich, P. (2013). Interactive alignment: Implications for the teaching and learning of second language pronunciation. In J. Levis & K. LeVelle (Eds.). *Proceedings of the 4th Pronunciation in Second Language Learning and Teaching Conference*. Aug. 2012. (pp. 1-9). Ames, IA: Iowa State University.
- Vitanova, G., & Miller, A. (2002). Reflective practice in pronunciation learning. *The Internet TESL Journal*, 8(1). Retrieved March 7, 2024, from <http://iteslj.org>.
- Zamri, M. (2004). *Strategy pembelajaran bahasa Melayu di kalangan pelajar sekolah menengah*. Unpublished doctoral dissertation. Universiti Kebangsaan Malaysia.

COMPARATIVE ANALYSIS OF TURKISH AND UKRAINIAN
PHRASEOLOGICAL UNITS REPRESENTING THE CONCEPT «GOD»

Kerdivar Natalia,

South Ukrainian National Pedagogical University

Named after K. D. Ushynsky, Ukraine

ORCID ID: 0000-0001-8179-1972

Corresponding author: natadoktorfil@gmail.com

Turbarova Nadia,

South Ukrainian National Pedagogical University

Named after K. D. Ushynsky, Ukraine

ORCID ID: 0000-0002-5924-4902

Abstract. *The article analyzes phraseological units in Ukrainian and Turkish that nominate the concept "God," and considers the structural organization of semantic microfields in different language systems, which is fundamental for performing adequate translations. It has been discovered that for speakers from Muslim linguistic cultures, perceiving God as an absolute category is the basis of their worldview. In contrast, the Ukrainian linguistic worldview captures both a respectful and an ironic-sarcastic attitude, therefore phraseological units with this stylistic coloring cannot have equivalents in translation. This also applies to phraseological expressions that include, besides the lexeme "God," names of clerical ranks.*

Four main categories of core lexemes have been identified: state, relationship, activity, and characteristics. Within the phraseological semantic field of "state," the following semantic microfields are analyzed and described: wish, oath, surprise, curse, irritation. The phraseological units representing these are performative and, accordingly, have equivalents in Ukrainian. Overall, most Turkish phraseological units cannot be substituted with their Ukrainian equivalents containing the component "God" due to differences in the cultural and religious specifics of each ethnic group. Therefore, all units of Turkish phraseology can be divided into three groups. The first group includes stable expressions similar in meaning and communicative purpose. The second group consists of phraseological units without a complete equivalent in Ukrainian that include the component "God". The third group comprises linguistic units without equivalents in the target language.

Key words: *concept, phraseological unit, translation, linguistic worldview, performative.*

Received: 29 April, 2024

Revised: 10 May, 2024

Accepted: 15 May, 2024

How to cite: Kerdivar N., Turbarova N. (2024). Comparative Analysis of Turkish and Ukrainian Phraseological Units Representing the Concept «God». *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-7](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-7)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

© Kerdivar N., Turbarova N., 2024

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ТУРЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ, ЩО РЕПРЕЗЕНТУЮТЬ КОНЦЕПТ «БОГ»

Кердівар Наталя,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського», Україна

ORCID ID: 0000-0001-8179-1972

Автор, відповідальний за листування: natadoktorfil@gmail.com

Турбарова Надія,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського», Україна

ORCID ID: 0000-0002-5924-4902

Анотація. У статті проаналізовано фразеологічні одиниці української та турецької мов, що номінують концепт «Бог». Розглянуто конструктивну організацію семантичних мікрополів у різносистемних мовах, що є основою для здійснення адекватного перекладу. З'ясовано, що для представників мусульманських лінгвокультур сприйняття Бога як абсолютної категорії є основою світобачення, тоді як в українській мовній картині світу відображено як шанобливе, так й іронічно-саркастичне ставлення, у зв'язку із чим фразеологічні одиниці із таким стильовим забарвленням не можуть мати відповідників при перекладі. Це стосується і фразеологізмів, які мають у компонентному складі, окрім лексеми «Бог», назви духовних санів.

Виокремлено чотири основні одиниці ядерних лексем: стан, взаємини, діяльність, характеристика. У межах фразеосемантичного поля «стан» розглянуто й описано семантичні мікрополя: побажання, клятва, здивування, прокляття, роздратування. Фразеологічні одиниці, які їх репрезентують, є перформативами і, відповідно, мають еквіваленти в українській мові. У цілому більшість фразеологізмів турецької мови не можуть бути замінені їх українськими відповідниками із компонентом «Бог» у зв'язку із розбіжностями в культурно-релігійній специфіці етносу. Таким чином, усі одиниці фразеології турецької мови можна розділити на три групи. До першої належать стійкі вирази близькі за значенням і за комунікативним призначенням. Другу групу складають фразеологічні одиниці, які не мають повного відповідника в українській мові із компонентом «Бог». Третя група представлена мовними одиницями, які не мають відповідників у мові перекладу.

Ключові слова: концепт, фразеологічна одиниця, переклад, мовна картина світу, перформатив.

Отримано: 29 квітня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 10 травня 2024 р.

Затверджено: 15 травня 2024 р.

Як цитувати: Кердівар Н., Турбарова Н. (2024). Компаративний аналіз турецьких та українських фразеологічних одиниць, що репрезентують концепт «Бог». *Філологічні трактати*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-7](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-7)

Вступ

Починаючи з ХХ століття, зростає значення комунікації як містка у міжкультурних взаємодіях. Відповідно зростає і роль перекладу в сучасному світі, адже «... переклад покликаний забезпечити опосередковану двомовну комунікацію, яка за своїми можливостями має максимально наближуватися до звичної одномовної комунікації» (Білоус, 2013: 102). Таке суспільне призначення перекладу актуалізує одну з найсуперечливіших проблем перекладознавства: переклад має бути точним та/або повноцінним. Отже, з моменту виділення перекладознавства в окрему галузь

лінгвістики питання еквівалентності й адекватності перекладу гостро стоїть перед науковцями, особливо якщо мова йде про переклад фразеологічних одиниць (далі – ФО).

Фразеологізми є результатом й узагальненням багатовікового зовнішнього і внутрішнього комунікативного процесу нації, разом із тим вони як культурні коди фіксують у ментальності кожного представника етносу загальнонаціональну концептуальну картину світу, вагомим чинником якої є релігійні установки вербалізовані в мові, зокрема й у фразеологічному фонді. Відповідно, останнім часом зростає цікавість до досліджень, присвячених компаративному аналізу ФО різних мов.

Актуальність нашого дослідження визначається двома фактами: по-перше, через встановлення подібності й розбіжності способів концептуалізації дійсності в українській та турецькій мовах шляхом виділення функціонально-семантичних особливостей фразеологізмів в обох мовах вирішуються проблема перекладу ФО із компонентом «Бог»; по-друге, як у турецькому мовознавстві, так і в українському, наявна недостатність робіт, присвячених вивченню фразеології та пареміології Корану на ґрунті турецької мови (Покровська І., 2013: 70).

Мета нашої статті – на матеріалі турецьких та українських фразеологічних одиниць описати репрезентацію концепту «БОГ», проаналізувати їх функціонально-семантичні особливості для проведення порівняльного аналізу різних лінгвокультур; окреслити особливості перекладу турецьких фразеологічних одиниць із урахуванням різних компонентів лексичного значення, що формують різносистемні мовні картини світу.

Матеріали та методи дослідження

Від моменту виділення фразеології в окрему галузь мовознавства перед науковцями постала проблема визначення меж досліджуваного ними явища. Традиційно об'єкт вивчення цієї науки розглядають або «широко», залучаючи всі мовні одиниці, які характеризуються стійкістю й відтворюваністю, або «вузько» – це переважно ідіоми. Однак деякі дослідники (В. Архангельський, Р. Еккерт, Б. Татар, В. Ужченко) наголошують на неприпустимості такого погляду. В. Ужченко та Д. Ужченко була обґрунтована думка, що фразеологічний фонд української мови слід розглядати як «центр і периферію», де центр складають ідіоми, а периферію – стійкі, відтворювані одиниці типу тавтологій та ін. Така позиція здається нам правильною.

Таким чином, матеріалом для дослідження стали фразеологічні одиниці турецької мови із компонентом «Бог», які репрезентують однойменний концепт у ментальній свідомості носіїв мови. Вибірку цих одиниць було здійснено шляхом анкетування слухачів підготовчого відділення із Туреччини. Перед ними було поставлено завдання записати стійкі вирази із компонентом «Бог», які вони пам'ятають. Попередньо їх ознайомили із суттю ФО як мовного явища. Окрім цього, протягом року інофони вивчали найбільш уживані українські фразеологізми.

Аналіз анкет дозволив укласти список одиниць турецької фразеології, які зустрічалися хоча б один раз (99 ФО).

Такий підхід до відбору матеріалів для дослідження нам видається природовідповідним. Насамперед, мова є способом пізнання дійсності, у ній відображаються всі культурні реалії, зокрема уявлення про систему цінностей, моральних норм й ідеалів. Відповідно концепт «Бог» у національній концептосфері кожного народу є частиною цих морально-етичних законів. А фразеологізми в цьому випадку є одним з найкращих виразників мовної картини світу реципієнта. Окрім цього, великий шар фразеологічного фонду кожної мови має антропоцентричний характер. Національна концептосфера, яка є «... продуктом психічної діяльності людей, ... починає впливати на них. І кожний представник будь-якої нації – певною мірою продукт національної концептосфери» (Гайдаєнко І., 2011: 12). Концепт «Бог» є ментальною одиницею когнітивної сфери представників етносів, у нашому дослідженні – турків, де іслам має значний вплив на їх свідомість. Зауважимо що,

розуміння концепту «Бог» і вивчення семантики ФО із однойменним компонентом дає можливість описати їх як результат пізнання дійсності й відображення цього пізнання в мовному коді, а також представити комунікативні ситуації, де вони використовуються.

На ґрунті української мови матеріалом для дослідження були збірки народних прислів'їв та приказок С. Пилипчук, двотомний фразеологічний словник В. Білоноженко, збірник українських прислів'їв і приказок М. Номиса.

У процесі дослідження ФО української та турецької мов було використано такі методи: анкетування, лінгвокультурологічний та описовий аналіз, компаративний аналіз, який дозволяє виявити національно-специфічні риси одиниць фразеологічного фонду.

Обговорення

Підґрунтям для сучасних досліджень у царині фразеології стали збірки В. Смирницького, М. Костомарова, М. Номиса, І. Франка (на матеріалі української мови), Махмуда Кашгарського, Ахмеда бін Махмуда, Мауляна Шемседдіна (на матеріалі турецької мови).

Протягом ХХ століття створено декілька фразеологічних словників, укладачами яких є колектив авторів за редакцією В. Білоноженко, а також знані українські мовознавці – Л. Удовиченко, В. Ужченко, І. Олійник, Н. Батюк. М. Пазяком укладено декілька збірок українських прислів'їв та приказок. Варто зауважити, що ці збірки не містять паремій із компонентом «Бог» через історичний час їх створення.

Теоретичну основу сучасних досліджень з української фразеології закладено О. Потебнею, Б. Ларіним, Л. Удовиченко, М. Аліференко, В. Калашником, В. Ужченко, Д. Ужченко та ін.

На сучасному етапі розвитку досліджень у галузі фразеології проблему актуалізації концептів вивчали О. Селіванова, А. Емірова, Г. Малиновська, М. Сулова, М. Скраб, О. Яницька; окремі аспекти дослідження структури, семантики, функціонування фразеологізмів розкрито в наукових розвідках Н. Бабиц, М. Демського, С. Єрмоленко, Г. Дишлевої, О. Бешлей. Вивченню проблем перекладу фразеології Корану присвячено дослідження Т. Кондратюк; репрезентації концепту «Аллах» у турецькій мовній картині світу розглянуто В. Підводним, І. Покровською.

Кінець ХХ ст. та початок ХХІ століття для турецької фразеологічної лексикографії позначився підвищенням цікавості до стійких висловів. Серед усіх доробок треба відзначити словники Е. Сарачбаші та І. Міннетоглу, а також збірки паремій О. Аксоя, М. Юртбаші.

Загалом за останні десятиліття дослідники все більше звертаються до досліджень турецької фразеології. Серед вітчизняних учених значний внесок у дослідження турецьких ФО зробила Л. Покровська. Результати її роботи представлено у низці статей та дисертаційних дослідженнях. Більшість наукових розвідок пов'язані з особливостями перекладу різних груп ФО (Н. Дем'яненко, Е. Мініахметова, Ю. Онищенко та ін.). Методичний аспект перекладу висвітлено у статтях О. Чаєнкової, Л. Орехової.

Серед турецьких науковців, які досліджують фразеологічний фонд своєї мови можемо назвати Б. Хаді, О. Аксоя, Л. Узун, С. Кенесбаєва.

Отже, багатовікова історична спадщина українського та турецького народів внаслідок загарбницьких воєн дають поштовх до виявлення спільних та відмінних, специфічних рис обраних фразеологічних одиниць у двох культурах. Національно-культурні відмінності, психологічні стереотипи, релігійні та історичні традиції спонукають до нових і нових досліджень.

Результати дослідження

Релігійні концепти є одним із домінантних аспектів як у християнській, так і мусульманській духовній складовій нації. «У них відображені основні концепти культури – як національної, так і загальнолюдської» [Коньок, 2011: 80].

Концепт «Бог» є своєрідною системою, що об'єднує моральні, етичні та культурні цінності, а, отже, якнайкраще ілюструє спільне й відмінне у когнітивній свідомості українського та турецького етносів.

В українській національній традиції концепт «Бог» базується на релігійно-міфологічній системі ще з епохи язичництва. Дохристиянська репрезентація концепту має відбиток антропоцентричного характеру, персоніфікована, із людськими атрибутивними ознаками. Свідченням цього стали уособленні образи фольклорного жанру. Подальша трансформація породжує Бога, який замість язичницької міфології із численною кількістю давніх теонімів являє собою триобраз Бога-отця, Бога-сина і Бога-Духа Святого, який «замислив світ і нас у ньому, а духовна семантика, збагачуючи свідомість, може змінювати сенс життя людини, бо має необмежену виняткову найвищу силу» [Вільчинська, 2018 : 129]. (*Всі ми під Богом; Бог всьо в руках тримає; Господь усім токма; Господь усьому корма; Світ всюди наповнений славою Творця; Діти – то роса Божя; Бачить Бог з неба, що кому треба; Від серця до Бога навпростець дорога; Де любов, там сам Бог перебуває.*

Згодом, концепт «Бог» набуває різного виду конотативних значень. Окрім духовної семантики, Бог наділяється номінаціями іронічно-саркастичного характеру (*Казав циган: в Бога вір, а Богові не вір, бо Бог порадить, Бог і зрадить; Не все до Бога – треба й до розуму свого; Плюнь, небоже, на святий Боже! Що тому Богу молитесь, котрий не милує; Хіба можна у неживого Бога хліба випросити; Вже святий Боже не допоможе! Святі святителі, що з вами робитимеш: ні хліба спекти, ні діри залатати, прийдеться так викидати; Взяв Боженьку за ноженьку – та й бабах об землю*). Такі фразеологізми не будуть мати еквівалент при перекладі на будь-яку мову ісламського світу, зокрема й на турецьку через те, що в цій релігійній системі бог – це абсолют. У давні часи за подібні висловлювання людину могли стратити. Безеквівалентними будуть і фразеологізми типу: *ніп з Богом говорить, а на чорта дивиться*. Пояснюється це тим, що молитва в ісламі не має посередника (особи духовного сану), як у християнстві. Імам не виконує сакральних функцій, не наділений благодаттю чи чимось подібним. Український фразеологізм саркастично висміює людину, яка повинна бути зразком доброчесності як посередник між Богом і людьми, проте виявляє найгірші людські вади.

Загалом ісламські релігійні закони керуються такими ж категоріями, що і християнські: всемогутність, святість, вічність, духовність, світотворчість тощо. Атрибутивне заперечення – у триєдності образу: Аллах воістину єдиний, він, на думку представників ісламської культури, є творцем усіх форм життя. Тому не заперечуючи Євангеліє, Ісуса Христа мусульмани вважають пророком, а не Сином Божим. Отже при перекладі не варто використовувати варіанти ФО із компонентом «Христос», які подаються в українських лексикографічних працях (див. – *як у Христа за пазухою*). Загальновідомим є той факт, що у мусульманській традиції у Бога немає імені, тому використовують його замітники (близько 99 назв). Основним онімом, який інтерферує усі наявні компоненти, є номінатив Аллах. Він виконує свою основну роль – емоційно-експресивний вплив на свідомість людини.

Ісламська культура має певну мету, заради якої людина прийшла в цей світ, – поклоніння Великому творцеві. Життя людини повинно проходити згідно із законом, який встановив Аллах. Справжній мусульманин безумовно вірить у свого Бога й залишається вірним йому, позбавлений марнославства й гордині; він завжди вдячний Аллахові за кожне досягнення в житті.

Подібні форми прийняття релігійного аспекту створили тематично орієнтовані за змістом ФО, в яких семантично закладено поклоніння вищому Божеству. У них відсутнє іронізування щодо концепту «Бог». Але паралельно

зафіксовано ФО із ознаками негативної семантики, яка має акцент на справедливій карі Аллахом за негідні вчинки.

Проведення аналізу ФО дало змогу дійти висновку, що мовні одиниці із концептом «Бог» моделюють певні стани, відносини, характеристики, взаємини і дії. Це зумовило можливість виділити мікрополя на рівні ФО із концептом «Бог».

Стан характеризується різними обставинами та/або умовами, у яких хто-небудь перебуває, існує за певної ситуації. До складу фразеосемантичного поля «стан» входять такі мікрополя:

- мікрополе, що номінує морально-етичну категорію «витримка», у турецькій мові окреслюється такими ФО: *Allah dağına göre kar verir (verir kışı)* (дослівно – *Бог дає сніг відповідно до гори (дає зиму)*).

Основні ознаки цього мікрополя базуються на тому, що Всемогутній Аллах дає кожному зі своїх рабів стільки тягара і труднощів, скільки він може витримати. Для когось їх менше, а для когось більше. Подібне тлумачення має на меті донести можливість витримати будь-які негаразди, скільки їх визначено Богом людині відповідно до її сил та можливостей. Семантичні ознаки українських фразеологічних одиниць дублюються, мають певну схожість, хоча ступінь конотації може бути дещо різним. Найбільш дотичною до турецьких ФО є фразема: *Кожний несе свій хрест*, що семантично сягає часів Ісуса Христа, який ніс свій хрест на Голгофу, адже його доля була визначена Богом і свою путь він мав пройти і витримати випробування за будь-яких обставин. *Долю не обирають, долю Бог дає;*

- мікрополе «воля, незалежність» апелює до влади над своїми діями й урегулюванням власної поведінки. У турецькій мові таку ФО: *Allah sağ eli sol ele tuttuğ etmesin* (дослівно – *нехай Аллах не зробить праву руку залежною від лівої*). Семантика ФО пов'язана із необхідністю людини мати волю, оскільки бути нужденною і просити про допомогу – призводить до відмов і образ. Образа ж є руйнівною силою, яка не відповідає законам турецької релігійної культури. Українська відповідником буде. *Дай кому волю сам підеш у неволю.*

- мікрополем, що означає прагнення задоволення, пов'язане із конкретним предметом, є сема «бажання». Визначене мікрополе має широкий спектр застосування, оскільки потяг до здійснення чого-небудь охоплює найрізноманітніші сфери людського буття. Так, зазначене мікрополе описує побажання щастя молодим у рівному браку – *Ver yiğidi yiğide, Mevla rızkını yetire* (дослівно – *Віддай мені, сміливий, Дай Боже прожиття сміливій людині*), українська фразема: *Жити як Бог приказав, Жити по Божому закону;*

Також у цьому мікрополі визначимо сему із побажанням знайти дівчині свого судженого: турецька мова – *Allah kara ka şli kara gözlü nişanlı versin!* (буквально – *Нехай Бог дарує тобі нареченого з чорним волоссям і чорними очима*). Ця ФО є безеквівалентною для перекладу.

Традиції комунікування схожі в обох мовах і знаходять своє вираження в етикетних фразеологічних одиницях. У турецькій мові визначимо такі ФО: *Allah vere de!* / *Allah nasip etti* (дослівно – *Бог дасть / Бог дав це*); *Allah korusun!* (дослівно – *Благословить Аллах*); *Allah merhamet etsin* (дослівно – *Нехай Бог милує*); *Allah esirgesin!*; в українській мові є відповідники, що мають збіг за змістом і частково за формою: *Нехай Господь благословляє; Господи помилуй, раба свого; Бережи, Боже, поздоров Боже (застр.)* Також мікросема «бажання» окреслює фраземи із побажанням здоров'я як основної категоріальної (буттєвої) сутності в житті людини: турецький відповідник – *Allah esirgesin, Allah şifasını versin* (дослівно – *Бережи його Бог! Боже здоров'я! Нехай Аллах дасть зцілення*); український відповідник – *Бережи, Боже! Дай, Боже, щоб і моїм дітям, Дай Боже, двоє: щастя і здоров'я! дай Боже (Бог, Господи) здоров'я! Нехай Бог вам здоров'я прибавить в ручки, у ніжки і в животик трішки!*

Також семантично близькою за змістом з українськими фраземами є сема із побажанням доброї ночі, щасливої дороги: *Allah rahatlık versin!* (дослівно – *Нехай Аллах дарує спокій*), *Allah yolunu açık etsin!* (дослівно – *дай Бог йому відкрити шлях*).

На позначення відповідного побажання українці використовують такі вирази: *З Богом, благословить тебе Господь! У добру путь.*

Вартою уваги є сема, значення якої базується на важливості перебування на власній дорозі без можливості схибити і потрапити на слизький шлях. *Allah insanı a ırtmasın!* (дослівно – *Боронь, Боже, втратити людині свій шлях*). Найближчим українським відповідником без компоненту «БОГ» є: *Вийти на дорогу.*

Означені ФО базуються на семантичних ознаках, що окреслюють у своїй більшості побажання духовного (нематеріального) контексту. Але досліджувані фраземи свідчать і про наявність побажань як із духовними, так і матеріальними основами. Турецька мова: *Allah hayırlı pazar versin!* (дослівно – *нехай Аллах дасть хорошу торгівлю*), *Allah insanı a ırtmasın* (дослівно – *Дай Боже людям дивуватися!*). Українська мова: *Пошли їм, Боже, чого вони в Бога бажують, Дай тобі, Боже і з роси і води!*

Мовні одиниці, які визначають мікрополе «побажання» у турецькій мові, мають не лише позитивну конотацію, а й негативну. Так, визначено ФО із таким семантичним полем: *Allahın belâni versin* (буквально – *нехай Аллах дасть тобі лихо*), *Allah'ından bulsun!* (буквально – *Дай Боже знайти! нехай знайде тебе від Аллаха*), (буквально – *Хай вас Бог карає! Allah'ın gazabına uğra* (буквально – *ти наклічеш гнів Аллаха*). Українська мовна картина світу також тяжіє до негативної конотації: *Нехай Бог тебе покарає, Убий тебе, Божя сила, Побий тебе Божя сила на гладкій дорозі.*

Серед аналізованих турецьких ФО із мікрополем «побажання» виокремлено мовну одиницю із побажанням дитині зростати протягом життя разом з батьком та матір'ю: *Allah analı bablı büyütsün* (дослівно – *Бог, мати і батько нехай росте*). Так, світоглядну систему турецької культури закладено у філософській єдності, яка визначає, що батьки із Божою допомогою мають виховати гідну релігійним канонам дитину. В українському мовному фонді еквівалент не знайдено.

- Мікрополе «упевненість» містить у складі ФО дії, що пов'язані із образом Бога-судді. Такий розподіл має місце, оскільки як у турецькій, так і українській релігійній культурі Бог вершить суд над людиною. У турецькій мові зазначене мікрополе визначають фразеологізми: *Söz bir Allah bir* (дослівно – *Слово єдине, Бог єдиний*); *Allah adına ant içtek* (клянусь іменем Аллаха); *Allah gönlüne göre versin* (дослівно – *Нехай Бог благословить ваше серце*); *Barekallah(u)* (дослівно – *Нехай благословить Аллах*). В українському семантичному полі: *(Богом клянуся, нехай Господь (Бог) благословляє; Борони вас, Боже! Дай, Боже, тобі з неба, чого тобі треба! Дай, Боже, щоб і моїм дітям так!);*

- мікрополе «віра» є базовим компонентом під час вивчення концепту «Бог», оскільки лише людина вирішує чи бути їй з Богом чи навпаки – бути поза Богом і, відповідно, поза вірою. Прийняття віри – це прийняття самого Бога й усіх тих сил, які із ним пов'язані. У турецькій мові маємо фраземи: *Allah'tan umut kesilmez* (дослівно – *Не можна впадати у відчай перед Аллахом*). Аллах не залишає тих, хто вірить у нього в скрутному становищі, навіть у найвідчайдушніші моменти. Він створює для них привід для радості, для покращення їхніх справ, становища. Тому навіть у найгірших і найбезнадійніших ситуаціях мусульмани не впадають у песимізм і страх самотності. Вони щиро вірять, що Всевишній Аллах прихильний до них і захистить їх. *Altı olur, yedi olur, hep Allah'ın dediği olu Allah vere de! / Allah nasip etti* (дослівно – *Шість буде, сім буде, це завжди Божя воля. Скажіть: «Бог благословив мене! Бог дав мені це*). Українськими відповідниками будуть наступні фразеологізми: *Вольно Богу, що хотіти, то творити, Божя воля, Божя сила, Без Божої волі і волос з голови не спаде, Усі ми в Божих руках, Усе в Божих руках, Що буде, то буде, ва буде те, що Бог дасть.* Турецька фразеологічна одиниця – *işi Allah'a kalmak* (дослівно – *залиши це Богу*) має подібну конотацію із акцентуалізацію на повній довірі до Бога. *Бог (Господь) із тобою, Бог тебе не забуде* – змістовно апелюють українські фразеологізми. Окрім того, українські ФО характеризуються як безумовною вірою у Всевишнього: *май надію на Бога, усе в руках Божих*, так і іронічно зумовленою недовірою і покладанням на

самого себе – *На Бога складайся, розуму ж тримайся, Бога взирай, а руки прикладай, Богу молись, а сам стережись, Надія в Бозі, якщо є що у возі, На Бога надія та й на кума Матія;*

- мікрополе «невпевненість» / «сумнів» у турецькій мові відмічено ФО: *Allah bilir, Allahı alet* (дослівно – *Бог знає, Аллах краще знає*. В українській мові маємо відповідники: *Бог його знає, лише Богу відомо*.

Ядерна сема фразеосемантичного поля «характеристика» містить оцінку комунікантом предметів, явищ оточуючої дійсності або діяльності, учинків, характеру людини. Це оцінювання реалізується через позитивні та негативні конотації. Відповідно ми можемо виділити такі мікрополя:

- мікрополе «позитивна оцінка» містить сему «нагороджувати за що-небудь». У турецькій мові виявлено ФО, що її репрезентує: *Allah sabırlı kulunu sever* (дослівно – *Аллах (Бог) любить свого терплячого раба / слугу*). Терпіння, як чеснота мовчазного очікування без переймання через те, що станеться, якщо людину спіткають неприємні ситуації (біль, горе, бідність, несправедливість, хвороба та ін.), одна з основних моральних якостей особистості і в ісламі, і в християнстві (порівняйте – *Бог терпів, і нам велів*). Турецький фразеологізм апелює до того, що нагородою за терпіння буде любов Бога, його прихильність. Українська паремія, хоч і має спільну сему «терпіння – як одна з найкращих якостей, яку може мати людина» не містить семи «нагорода», тому не може вважатися відповідником до цього турецького прислів'я. Близьким до турецького вислову за основною семою цього мікрополя буде фразеологізм: *За терпіння Бог дає порятунок*. На наш погляд, лексеми «любов» і «порятунок» мають спільну метафоричну концептуальну модель: любов Бога – порятунок. У семантиці більшості українських ФО терпіння як позитивна якість стосується Бога: *Живи, поки Господь бог гріхам терпить, поки Бог гріхам терпить, та голова на плечах, Бог довго терпить, та боляче б'є*. Загалом, терпіння, як риса характеру людини, пов'язується в українській мовній картині світу із прагненням чогось навчитися, щось здобути: *на бажання є терпіння, Ти в науку – терпіння, Без терпіння немає вчення, До великого терпіння прийде і уміння та ін*. Або є зовсім протилежною до аналізованого турецького фразеологізму: *Терпить брага довго, а через край піде – не вгамуєш, Краще померти, аніж неправду терпіння, Час терпіння, а вік жити, Краще прірва, ніж терпіння злу нападуть, Будь-якому терпінню міра, Терпець урвався та ін*.

- мікрополе «негативна оцінка» чогось або кого-небудь.

У ФО *Düşmez, kalkmaz bir Allah* (букв. *Бог - це той, хто ніколи не падає і не піднімається*) негативна конотація формується за рахунок сем «гоноровий», «самолюбивий». «зарозумілий», які входять у значення цього виразу. Гонорова, зарозуміла людина повинна пам'ятати, що вона живе у світі, де все змінюється кожної миті. Сьогодні можеш бути багатим, а завтра бідним. Всевишній Аллах – єдиний, хто перебуває поза межами всіх позитивних чи негативних змін. Українськими відповідниками до турецької паремії будуть: *немає у світі над Бога, над Богом немає нікого*. Ці мовні одиниці мають однаковий план змісту, але вони різні за формою.

- мікрополе «кількість». Серед аналізованих турецьких фразеологічних одиниць із компонентом «Бог» у межах ядерної семи «характеристика» виокремлено мікрополе, яке має нейтральну конотацію і немає зв'язку із релігійними фактами: *sayısını Allah bilir* (дослівно – *кількість Аллах знає*) – дуже багато. В українській мові нами не знайдено еквівалента для цієї турецької паремії із компонентом Бог. На позначення кількості українці вживають такі стійкі сполуки: *Без ліку; Кури не клюють; Свині не їдять; Лопатою горни (греби, загібай); Аж кишить (безліч); До біса; Як маку; Як піску морського; Ні проїхати ні пройти; На воволій шкурі не списати; Хоч греблю гати; (про роботу, справи, клопіт тощо) По горло; По вуха; По шию; З головою; По зав'язку; Ціла купа; (надзвичайно багато) Як цвіту в городі (по всьому світу)*. ФО *Свині не їдять* та *До біса* категорично не можна використовувати як заміну фразеологізму *sayısını Allah bilir*: першому випадку – через національну специфіку сприйняття зооніму «свиня» у двох культурах; у другому – через

опозиційність контекстуальних метафор, які лягли в основу цих паремій у різносистемних мовах. Серед усіх наведених ФО української мови нейтральне стилістичне забарвлення має тільки перша у списку мовна одиниця – *Без ліку*, але вона не може передати національно-культурну специфіку турецької паремії.

- мікрополе, де дається характеристика не людині, а місцевості за семами «малолюдний», «затишний», «усамітнений». У нашому дослідженні воно представлено таким виразом: *Allahı çok, insanı az bir yer* (дослівно – *Аллаха багато, людей мало*) – *Затишне, безлюдне місце*. Відомо, що для здійснення молитви мусульманину не потрібний посередник, а лише спокійне місце, де він може помолитися. Як уже зазначалося, імам не є посередником між Богом і людьми, як піп у християнстві. Це духовний і світський лідер громади. Відповідно, значення турецької паремії детермінують лексеми «*Allahı*», «*çok*» та «*insanı*», «*az*», дві з яких є антонімами. Отже, аналізована мовна одиниця турецької мови не може мати українського відповідника, бо в основі її значення лежать традиції невластиві українцям-християнам.

Серед турецьких фразем було виявлено три, які об'єднує спільне фразеосемантичне поле «дія» із мікрополем «допомога»: *Vermeince Mabud (Yaratıcı, Allah), neylesin Mahmut* (дослівно – *Коли Мабуд (Творець, Аллах – примітка наша) не дає, що може зробити Махмуд?*) та *Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar* (дослівно – *Якщо Аллах зачиняє срібні двері, він відчиняє золоті*), *Allah doğrunun yardımıdır* (дослівно – *Аллах - помічник правди*). Воно характеризує дії Бога по відношенню до людини як вищої, справедливої, доброї сутності, яка завжди прийде на допомогу праведній людині, що живе за божими законами. Останні дві ФО за своїм значенням є доповненням і продовженням одна одної. Так, Аллах допомагає тому, хто робить те, що він велить, і уникає того, що він забороняє. Такій людині, якщо вона знаходиться у скруті, Бог завжди допоможе. Перший фразеологізм за своєю семантикою є ніби підсумком до описаної ситуації: все на розсуд Всевишнього. У значенні цього фразеологізму є і додаткова конотація пов'язана із семою «доля»: якщо Бог не дав ані таланту, ані багатства, ані знань, то людина нічого з цим зробити не зможе. Язичницькій світоглядній системі східних слов'ян не властивий фаталізм, як наприклад світобаченню жителів країн Заходу та Сходу, проте під впливом християнства він поступово вкорінювався у свідомість українців і виявлявся в сталих словосполученнях із компонентом Бог, які можуть виступати як відповідники до означених турецьких мовних одиниць. Порівняйте: *Бог все бачить та не скаже, а разом вже покарає на тім світі, Як Божя воля, то винирнеш з моря, Як Бог дасть, то і в вікно подасть, Кому Бог має що дати, то дасть і в хаті, Коли Бог не велить, то нехай не болить, Як Бог не pomoже, то й святі не боронять, Як Бог не хоче, то хоч би десять голів мав, то нічого не зробиш, Як Бог годить, то й мокре горить*. Наведені паремії не є повними еквівалентами до турецьких ФО. Вони співпадають з останніми у вираженні ядерної семи «дія».

Відносини між людьми та людей із об'єктивним світом репрезентують наступні фразеологізми: *Allah kulunu kısmeti ile yaratır* – (дослівно – *Аллах створює свого раба відповідно до його призначення*), *Almadan vermek, Allah'a mahsus (yaraşır)* – (дослівно – *Тільки Аллах може давати, не беручи*), *bütün umudu Allah* – (дослівно – *вся надія на Аллаха*). Це дозволило виділити в межах їх семантики ядерну сему «відносини», яка поділяється на такі мікрополя:

- мікрополе «перешкодження» представлено фраземою *Allah kulunu kısmeti ile yaratır*. Кожен, хто народжується, має від Аллаха своє завдання на землі. Бог завжди допоможе людині вийти на правильну путь і заробляти собі на життя. Головне, щоб люди не заважали один одному. Відповідників, які повністю відтворюють ядерну сему цієї ФО не знайдено.

- мікрополе «віддача» ілюструє такий вислів *Almadan vermek, Allah'a mahsus (yaraşır)*. Цей вислів окреслює взаємини між людьми на основі взаємовигідної допомоги. Турецьке прислів'я говорить, що коли люди допомагають одне одному, то вони шукають віддачі. Отже, допомагайте іншим, якщо хочете, щоб потім допомогли

вам, бо тільки Бог як абсолют не потребує допомоги, а може сам її надавати. Цей вираз має такі відповідники в українській мові: *Живи для людей, поживуть і люди для тебе, Чоловік громади не зможе, а громада одного може, Як ми до людей, так люди до нас, Біда, коли один у бороні, а десять у сторони;*

- мікрополе «безнадійність» відмічено в турецькій мові таким ФО з нашого списку: *Bütün umudu Allah* (дослівно - *Уся надія на Аллаха*). Цей фразеологізм характеризує ситуацію, коли людині з різних причин немає до кого звернутися по допомогу й залишається тільки молитися Аллаху, щоб допоміг подолати життєві труднощі. Типовість життєвої ситуації, яку характеризує фразеологізм *bütün umudu Allah* дозволяє дібрати не один відповідник для перекладу на українську мову цієї турецької фраземи, зокрема: *Як би не Біг, хто б нам поміг, Як Боже pomoже, то усе буде гоже.*

Висновки та перспективи

Таким чином, здійснений компаративний аналіз турецьких та українських фразеологічних одиниць, що репрезентують концепт «БОГ», дає матеріал для реконструювання картини світу в різносистемних мовах.

Асоціації, що пов'язані із релігійними установками турецького та українського етносів, мають як спільні риси, так і розбіжності. Це пов'язано, передусім, із тими постулатами, що не збігаються в ісламській релігійній культурі й у християнській. Відповідно, культурно-марковані одиниці із компонентом «БОГ» умовно можна розподілити на групи. Безеквівалентні – мають різні моделі концептуальної метафори у своїй основі. Групи, які мають спільну ядерну сему, але відрізняються конотаціями та структурою, проте зберігають у мові перекладу компонент «Бог». Група турецьких фразеологічних одиниць близьких за семантикою до відповідних одиниць української мови, але у мові перекладу не існує фразем із компонентом «БОГ». Такі ФО можуть бути використані лише за умови, що ядерна сема передана адекватно. Останню групу фразеологізмів складають одиниці, які мають відповідник в українській мові. Більшість з них відносяться до фразеосемантичного поля «стан» і є фразеологізованими етикетними формулами, формами проклять, побажань тощо.

Отримані результати дають підстави вбачати перспективи подальших досліджень у визначенні національно-культурної специфіки окремих фразеологічних одиниць із компонентами «віра», «молитва», «мечеть», «церква» та ін, що пов'язані із репрезентацією концепту «БОГ» у турецькій та українській мовних картинах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Білоус О.М., 2013 – *Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій : доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень.* Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с. – Режим доступу: https://cusu.edu.ua/images/download-files/inmov/posibniki/%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83.pdf
- Вільчинська, 2018 – *Вільчинська Т. Особливості вербалізації сакрального концепту «Бог» в українській етнолінгвокультурі. Лексика на перетині наукових парадигм. Монографія за редакцією Л. Струганець.* Тернопіль, 2018. С. 122-134. – Режим доступу: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17361/1/11_Vilchynska%281%29.pdf
- Гайдаєнко, 2011 – *Гайдаєнко І. В. Концепт як системне утворення. Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. праць.* Херсон : ХДУ, 2011. Випуск 15. С. 10-12. – Режим доступу:

- <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/2530/1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Загнітко, Богданова, 2017 – *Загнітко А. П., Богданова І. В.* Лінгвокультурологія. Вінниця, 2017. 287 с. – Режим доступу: <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/166/1/%D0%9B%D1%96%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>
- Каракевич, 2010 – *Каракевич Роксоляна.* Фразеологічна об'єктивація концептів TOD / смерть крізь призму зіставлення. *ROCZNIKI HUMANISTYCZNE.* Tom LVIII, zeszyt 7. 2010. С. 89-107. – Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0.%D0%BE%D0%B1.%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%82%D1%96.pdf>
- Кияк, 2008 – *Кияк А. М.* Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 543 с.
- Коньок, Шевцова, 2017 – *Коньок О. Шевцова А.* Відображення соціальних уявлень про совість у пареміологічній картині світу українського і туркменського народу / Світогляд – Філософія – Релігія. Збірник наукових праць. Випуск 12. Суми : Сумський державний університет, 2017. С. 79-85. – Режим доступу: https://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/65718/1/Konyok_Shevtsova_conscience.pdf;jsessi_onid=4AABD34B4E9376DE00F085840B95D77B
- Куза, 2013 – *Куза А.* Темпоральна релігійна фразеологія як вияв національного світогляду. *Проблеми гуманітарних наук. Випуск 32. Філологія.* 2013. С. 50-67. – Режим доступу: https://dspu.edu.ua/filol_gum/wp-content/uploads/2016/04/2013_6.pdf
- Олійник, Сидоренко, 1991 – *Олійник І. С. Сидоренко М. М.* Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник. Видавництво: К.: Радянська школа, 1991. 400 с. – Режим доступу: <https://archive.org/details/sl0vn23>
- Пилипчук, 2008 – *Пилипчук С.* «Галицько-руські народні приповідки»: пареміологічно-пареоміграфічна концепція Івана Франка. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. С. 117.
- Покровська, 2013 – *Покровська В. Л.* Турецкая фразеология и паремология коранического происхождения как фрагмент языковой картины мира. *Міжнародне спеціалізоване видання «KARADENIZ»/BLAK SEA.* Yıl 5, Sayı 17. 2013. – Режим доступу: S. 69-78. Зарубіжне видання. <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/155294>
- Покровська, 2018 – *Покровська І. Л.* Комунікативно-прагматична роль релігійних етикетних зворотів у сучасному турецькомовному дискурсі / *Південний архів. Збірник наукових праць. Філологічні науки. Випуск LXXIV.* 2018. С. 112-115. – Режим доступу: <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/488>
- Тарасюк, 2021 – *Тарасюк І.* Бог і людина у світоглядній традиції українців (на матеріалі народних паремій): дис. канд. істор. наук. Львів, 2021. 277 с. – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Tarasiuk_Iryna/Boh_i_liudyna_u_svitohliadnii_tradytsii_ukraintsiy_na_materiali_narodnykh_paremii.pdf
- Українські приказки та прислів'я. Укладач М. Номіс. Київ : «Либідь», 1993. 769 с. – Режим доступу:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Nomys_Matvii/Ukrainsko_prykazky_pryslivia_i_take_inshe.pdf?

- Фразеологічний словник української мови / АН України, Ін-т укр. мови. Укладачі: В. М. Білоноженко та ін., редкол.: Л. С. Паламарчук (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1993. Кн. 1. 1993. 528 с. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0002213
- Чаєнкова, 2021 – Чаєнкова О. К. Фразеологічні одиниці з компонентом-онімом бог (на матеріалі української, турецької та англійської мов). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 32 (71) № 4 Ч. 2 2021. С. 152-167. – Режим доступу: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/part_2/28.pdf

REFERENCES

- Bilous O.M., 2013 – Bilous O. M. Teoriia i tekhnolohiia perekladu. Kurs leksii : doopratsovanyi ta dopovnenyi. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv perekladatskykh viddilen. Kirovohrad, RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2013. 200 s. – Rezhym dostupu: https://cusu.edu.ua/images/download-files/inmov/posibnyky/%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83.pdf
- Vilchynska, 2018 – Vilchynska T. Osoblyvosti verbalizatsii sakralnogo kontseptu «Boh» v ukrainskii etnolinhvokulturi. Leksyka na peretyni naukovykh paradyhm. Monohrafiia za redaktsiieiu L. Struhanets. Ternopil, 2018. S. 122-134. – Rezhym dostupu: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17361/1/11_Vilchynska%281%29.pdf
- Haidaienko, 2011 – Haidaienko I. V. Kontsept yak systemne utvorennia. Naukovyi visnyk KhDU. Seriia «Linhvistyka» : zb. nauk. prats. Kherson : KhDU, 2011. Vypusk 15. S. 10-12. – Rezhym dostupu: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/2530/1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Zahnitko, Bohdanova, 2017 – Zahnitko A. P., Bohdanova I. V. Linhvokulturolohiia. Vinnytsia, 2017. 287 s. – Rezhym dostupu: <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/166/1/%D0%9B%D1%96%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>
- Karakevych, 2010 – Karakevych Roksoliana. Frazeolohichna obiektyvatsiia kontseptiv TOD / smert kriz pryzmu zistavleniia. ROCZNIKI HUMANISTYCZNE. Tom LVIII, zeszyt 7. 2010. S. 89-107. – Rezhym dostupu: file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BE%D0%B1_%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%82%D1%96.pdf
- Kyiak, 2008 – Kyiak A. M. Perekladoznavstvo (nimetsko-ukrainskyi napriam) : pidruchnyk. K. : Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiyi universytet», 2008. 543 s.
- Konok, Shevtsova, 2017 – Konok O. Shevtsova A. Vidobrazhennia sotsialnykh uiavlen pro sovist u paremiolohichnii kartyni svitu ukrainskoho i turkmenskoho

- narodu / Svitohliad – Filozofia – Religia. Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 12. Sumy : Sumskiy derzhavnyi universytet, 2017. S. 79-85. – Rezhym dostupu: [https://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/65718/1/Konyok_Shevtsova_conscience.pdf;jsessionid=4AABD34B4E9376DE00F085840B95D77B](https://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/65718/1/Konyok_Shevtsova_conscience.pdf;jsessionid=4AABD34B4E9376DE00F085840B95D77B)
- Kuza, 2013 – Kuza A. Temporalna relihiina frazeologhiia yak vyiv natsionalnoho svitohliadu. Problemy humanitarnykh nauk. Vypusk 32. Filologhiia. 2013. S. 50-67. – Rezhym dostupu: https://dspu.edu.ua/filol_gum/wp-content/uploads/2016/04/2013_6.pdf
- Oliinyk, Sydorenko, 1991 – Oliinyk I. S. Sydorenko M. M. Ukrainsko-rosiiskiy i rosiisko-ukrainskyi frazeolohichni tlumachnyi slovnyk. Vydavnytstvo: K.: Radianska shkola, 1991. 400 s.
– Rezhym dostupu: <https://archive.org/details/sl0vn23>
- Pylypchuk, 2008 – Pylypchuk S. «Halytsko-ruski narodni pryovidky»: paremiolohichno-pareomihrafichna kontsepsiia Ivana Franka. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2008. S. 117.
- Pokrovska, 2013 – Pokrovska V. L. Turetskaia frazeologhiia y paremiologhiia koranycheskoho proyskhozhdennia kak frahment yazykovoi kartyny myra. Mizhnarodne spetsializovane vydannia «KARADENIZ»/BLAK SEA. Yil 5, Sayi 17. 2013. – Rezhym dostupu: S. 69-78. Zarubizhne vydannia. <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/155294>
- Pokrovska, 2018 – Pokrovska I. L. Komunikatyvno-prahmatychna rol relihiinykh etyketnykh zvorotiv u suchasnomu turetskomovnomu diskursi / Pivdennyi arkhiv. Zbirnyk naukovykh prats. Filolohichni nauky. Vypusk LXXIV. 2018. S. 112-115. – Rezhym dostupu: <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/488>
- Tarasiuk, 2021 – Tarasiuk I. Boh i liudyna u svitohliadni tradytsii ukrainsiv (na materialii narodnykh paremi): dys. kand. istor. nauk. Lviv, 2021. 277 s. – Rezhym dostupu: https://shron1.chtyvo.org.ua/Tarasiuk_Iryna/Boh_i_liudyna_u_svitohliadni_tradytsii_ukrainsiv_na_materialii_narodnykh_paremi.pdf?
- Ukrainski prykazky ta pryslivia. Ukladach M. Nomis. Kyiv : «Lybid», 1993. 769 s. – Rezhym dostupu: https://shron1.chtyvo.org.ua/Nomys_Matvii/Ukrainsko_prykazky_pryslivia_i_take_inshe.pdf?
- Frazeolohichni slovnyk ukrainskoi movy / AN Ukrainy, In-t ukr. movy. Ukladachi: V. M. Bilonozhenko ta in., redkol.: L. S. Palamarchuk (holova) ta in. Kyiv: Naukova dumka, 1993. Kn. 1. 1993. 528 c. – Rezhym dostupu: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0002213
- Chaienkova, 2021 – Chaienkova O. K. Frazeolohichni odyntsi z komponentom-onimom boh (na materialii ukrainskoi, turetskoi ta anhliiskoi mov). Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filologhiia. Zhurnalistyka. Tom 32 (71) № 4 Ch. 2 2021. S. 152-167. – Rezhym dostupu: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/part_2/2_8.pdf

SPECIFICS AND CHALLENGES OF TRANSLATING GERMAN LEGAL CONTRACTS

Klymenko Alla,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0009-0003-8506-7860

Corresponding author: alicjaklymenko@gmail.com

Abstract. *The main aim of this research is to explore the theoretical and practical aspects of translating German legal contracts to identify theoretical and practical problems arising in this process, as well as to analyze the peculiarities of German legal documents. Taken together, theoretical and practical problems in translating legal texts pose a significant challenge for translators and require a deep understanding not only of language but also of legal terminology, cultural nuances, and contextual differences between legal systems.*

Translating legal texts is often associated with great responsibility, as even the slightest inaccuracy or misunderstanding can have serious consequences for the parties entering into agreements or using legal documents. This places upon the translator the task not only of conveying linguistic content but also of preserving the accuracy and legal correctness of the translation.

Developing recommendations for improving the quality of translation of German legal contracts and adapting them to the requirements of international standards is an important task of the research. This may include the development of specialized translation techniques, enhancing translators' qualifications, and establishing quality standards in this field.

Keywords: *translation of legal texts, German legal contracts, translation problems, legal translation.*

Received: 13 May, 2024

Revised: 20 May, 2024

Accepted: 25 May, 2024

How to cite: Klymenko A. (2024). Specifics and Challenges of Translating German Legal Contracts. *Philological Treatises*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-8](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-8)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ДОГОВОРІВ

Клименко Алла,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0009-0003-8506-7860

Автор, відповідальний за листування: alicjaklymenko@gmail.com

© Klymenko A., 2024

Анотація. Основна ціль цього дослідження полягає у вивченні теоретичних та практичних аспектів перекладу німецьких юридичних договорів з метою виявлення теоретичних та практичних проблем, які виникають у цьому процесі, а також проаналізувати особливості німецьких юридичних документів. В сукупності, теоретичні та практичні проблеми при перекладі юридичних текстів становлять велике виклик для перекладачів та вимагають глибокого розуміння не лише мови, але й правової термінології, культурних нюансів та контекстуальних відмінностей між правовими системами.

Переклад юридичних текстів часто пов'язаний з великою відповідальністю, оскільки навіть найменша неточність чи недорозуміння може мати серйозні наслідки для сторін, що укладають угоду або користуються правовими документами. Це ставить перед перекладачем завданням не лише передачі мовного змісту, а й збереження точності та юридичної коректності перекладу.

Розроблення рекомендацій щодо покращення якості перекладу німецьких юридичних договорів та їх адаптації до вимог міжнародних стандартів є важливою завданням дослідження. Це може включати в себе розробку спеціалізованих методик перекладу, підвищення кваліфікації перекладачів та розроблення стандартів якості у цій галузі.

Ключові слова: переклад юридичних текстів, німецькі юридичні договори, проблеми перекладу, юридичний переклад, переклад термінології.

Отримано: 13 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 20 травня 2024 р.

Затверджено: 25 травня 2024 р.

Як цитувати: Клименко А. (2024). Особливості та труднощі перекладу німецьких юридичних договорів. Філологічні трактати, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-8](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-8)

ВСТУП

Дана тема залишається актуальною у зв'язку зі зростанням міжнародних бізнес-відносин та потребою у точному та чіткому юридичному відтворенні текстів. Німецька мова має свої унікальні правові терміни та концепції, які можуть викликати труднощі для перекладачів. Додатково, навички перекладу важливі для врегулювання спорів та забезпечення правової безпеки в умовах міжнародного співробітництва. Таким чином, дослідження особливостей та вирішення труднощів перекладу німецьких юридичних договорів продовжує залишатися актуальним завданням для спеціалістів у галузі перекладу та юридичної діяльності.

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних та практичних аспектів перекладу німецьких юридичних договорів з метою виявлення теоретичних та практичних проблем, які виникають у цьому процесі, а також у визначенні методів та підходів, які допомагають вирішувати ці проблеми. Крім того, метою є аналіз особливостей перекладу німецьких юридичних документів з урахуванням їхнього впливу на правовий контекст та практику укладання міжнародних договорів.

Об'єкт дослідження, а саме переклад німецьких юридичних договорів, охоплює в собі всі аспекти, пов'язані з перенесенням текстів правового характеру з німецької мови на інші мови. Це включає угоди, контракти, правила та інші документи, що регулюють правові відносини між сторонами.

Предмет дослідження зосереджується на теоретичних і практичних аспектах перекладу німецьких юридичних договорів. До нього входить аналіз теоретичних підходів та методів перекладу, вивчення відповідних джерел, а також виявлення практичних проблем, з якими стикаються перекладачі.

Особлива увага приділяється ідентифікації труднощів, що виникають у процесі перекладу німецьких юридичних договорів та пошукові шляхів їх вирішення. Дослідження також включає вивчення методів та підходів, які використовуються для забезпечення точності і адекватності перекладу у контексті юридичних документів.

Методологія дослідження включає теоретичний аналіз і практичні дослідження. Вона передбачає систематичне вивчення наукових джерел, таких як наукові статті, книги та методичні посібники щодо перекладу юридичних текстів. Дослідження використовує методи аналізу та синтезу для визначення теоретичних підходів та практичних методів перекладу, а також для ідентифікації проблем, що виникають у процесі перекладу німецьких юридичних договорів. Практичні аспекти дослідження включають аналіз конкретних юридичних текстів, перекладених з німецької мови, для виявлення труднощів і пошуку оптимальних рішень щодо їх перекладу.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

В сучасному світі, де глобалізація і міжнародні зв'язки відіграють ключову роль у розвитку бізнесу, політики та культури, переклад юридичних текстів набуває надзвичайної важливості. Юридична документація стає мостом, що з'єднує правові системи різних країн та сприяє укладенню угод, урегулюванню спорів та забезпеченню правової безпеки в умовах міжнародного співробітництва.

Проте, переклад юридичних текстів стикається з безліччю теоретичних та практичних проблем, які вимагають глибокого аналізу та розробки ефективних стратегій їх вирішення. Однією з таких проблем є комплексність та специфіка мови права, яка характеризується великою кількістю термінів, конструкцій та юридичних понять, що часто мають відмінне від повсякденної мовленнєвої практики значення.

Крім того, важливо враховувати контекстуальні та культурні відмінності між правовими системами різних країн, що можуть призвести до неправильного тлумачення або втрати семантичного навантаження при перекладі. Додатково, в перекладі юридичних текстів велика увага приділяється точності та юридичній вірності, оскільки навіть найменша неточність може мати серйозні правові наслідки.

Не менш важливим є розуміння та правильне використання специфічних лінгвістичних та стилістичних прийомів у перекладі юридичних текстів, а також володіння спеціалізованою термінологією та фразеологією.

Отже, теоретичні та практичні проблеми при перекладі юридичних текстів потребують глибокого дослідження та розвитку ефективних стратегій, які забезпечують не лише лінгвістичну, але й юридичну вірність перекладу, що є критично важливим у забезпеченні правової точності та правової безпеки.

Теоретичні та практичні проблеми, пов'язані з перекладом юридичних текстів, представляють складне поле дослідження, яке заслуговує на увагу та вивчення з урахуванням їхнього значного впливу на точність і правову вірність перекладу. Однією з найбільш поширених труднощів є термінологічні аспекти. Юридична термінологія має свою унікальну номенклатуру, що може бути важкою для перекладу через наявність специфічних термінів, які можуть мати різні відтінки значень у різних правових системах.

Окрім того, структура та форматування юридичних текстів можуть відрізнятися від країни до країни, що може призвести до недорозуміння або неправильного тлумачення інформації у перекладі. Це стосується не лише самого тексту, але і включених у нього правових визначень, посилань та стандартів формулювань.

Крім того, культурні різниці можуть мати значний вплив на правові концепції та практику. Терміни або вирази, що мають конкретне значення в одній

культури, можуть бути неправильно розумітися або неправильно відтворені у перекладі через відсутність еквіваленту в іншій культурі.

По суті, переклад юридичних текстів вимагає від перекладача не лише володіння мовою, але й глибокого розуміння правових термінів, концепцій і культурних контекстів, що становить великий виклик та вимагає відповідних знань і досвіду [1, с. 78].

Крім того, юридичні тексти відомі своєю формальністю та точністю. Це означає, що будь-яка невідповідність або неточність у перекладі може мати серйозні правові наслідки. Тому важливо, щоб перекладачі були не лише майстрами мови, але й мали глибоке розуміння правових понять та юридичних норм.

Під час перекладу юридичних текстів, особливо у випадку міжнародних угод, може виникнути проблема з вибором еквівалентних термінів, оскільки багато понять можуть мати унікальне значення в різних правових системах. Це може стати перешкодою у забезпеченні вірного відтворення домовленостей сторін у міжнародних договорах.

Однією з ключових практичних проблем є також забезпечення юридичної вірності та відповідності перекладу оригінальному тексту. Перекладачеві необхідно уникати додавання або зміни будь-яких елементів тексту, що може призвести до іншого тлумачення правових положень.

У сукупності, теоретичні та практичні проблеми при перекладі юридичних текстів становлять велике виклик для перекладачів та вимагають глибокого розуміння не лише мови, але й правової термінології, культурних нюансів та контекстуальних відмінностей між правовими системами.

Більше того, переклад юридичних текстів часто пов'язаний з великою відповідальністю, оскільки навіть найменша неточність чи недорозуміння може мати серйозні наслідки для сторін, що укладають угоду або користуються правовими документами. Це ставить перед перекладачем завданням не лише передачі мовного змісту, а й збереження точності та юридичної коректності перекладу.

Додатковою проблемою є потреба в постійній актуалізації знань та вивченні змін у законодавстві та юридичній термінології як у вихідній, так і в цільовій мові. Правові системи піддаються постійним змінам, що може вплинути на термінологію та тлумачення законодавства, і перекладач повинен бути завжди у курсі цих змін, щоб забезпечити актуальність та правову точність перекладу [2, с. 90].

Загалом, теоретичні та практичні проблеми, що виникають при перекладі юридичних текстів, ставлять перед перекладачем велику відповідальність та вимагають від нього високої кваліфікації, глибоких знань та досвіду в області мови та права, а також постійного професійного розвитку.

Крім того, у цільовій мові можуть відсутні або бути недостатньо точні еквіваленти для певних юридичних термінів чи концепцій, що ускладнює процес перекладу. Перекладачеві доводиться шукати компроміс між збереженням точності та виразності мовлення, а також враховувати специфіку аудиторії, яка буде користуватися перекладом.

Крім того, переклад юридичних текстів може потребувати спеціалізованих знань у конкретній галузі права, такі як цивільне право, кримінальне право, міжнародне право тощо. Відсутність або недостатність таких знань може призвести до неправильного тлумачення чи перекладу важливих юридичних понять та термінів.

Усі ці аспекти ставлять перед перекладачем значні виклики та вимагають від нього не лише високої професійної кваліфікації, але й глибокого розуміння правових норм та юридичної мови. Водночас, вирішення цих проблем потребує постійного навчання, аналізу та вдосконалення процесів перекладу юридичних текстів з метою забезпечення їхньої максимальної точності та адекватності.

Додатковою складністю є те, що багато юридичних текстів мають формальну структуру та специфічний стиль написання, який вимагає від перекладача не лише розуміння правової термінології, а й здатності передати цю формальність та авторитетність у перекладі. Однак, в той же час, важливо зберігати природність мовлення та розуміння для отримання максимальної зрозумілості та доступності тексту для читача.

Крім того, іноді в перекладі юридичних текстів виникають проблеми з повнотою та вірністю передачі семантичних та юридичних нюансів, особливо у випадках, коли оригінал має складну або неоднозначну структуру. Це може призвести до тлумачень, які відрізняються від інтенції автора або зміни смислу оригінального тексту.

Отже, велика кількість теоретичних та практичних проблем при перекладі юридичних текстів свідчить про складність цього процесу та необхідність постійного вдосконалення методів інтерпретації та перекладу. Це вимагає від перекладачів не лише високої кваліфікації та знань у сфері мовознавства та права, але й глибокого розуміння контексту та специфіки кожного конкретного тексту, що перекладається [3, с. 65].

Для ефективного вирішення теоретичних та практичних проблем перекладу юридичних текстів важливо впроваджувати спеціалізовані методи та стратегії. Наприклад, однією з таких стратегій є використання паралельного тексту або аналіз оригіналу та перекладу на предмет збереження семантики та правової точності.

Також важливо враховувати вплив технологій на процес перекладу юридичних текстів. Сучасні перекладацькі програми та інструменти автоматичного перекладу можуть сприяти збільшенню продуктивності та швидкості перекладу, але їх використання потребує обережності та контролю, оскільки вони не завжди здатні забезпечити відповідну якість та точність перекладу, особливо у випадку юридичних текстів.

Загалом, розуміння та вирішення теоретичних та практичних проблем перекладу юридичних текстів є важливою складовою процесу забезпечення точності, юридичної вірності та адекватності перекладу. Це вимагає від перекладачів не лише професійних навичок, але й глибокого розуміння контексту та специфіки правової мови, а також постійного вдосконалення та використання сучасних інструментів та технологій.

Напрямки подальших досліджень у цій області також можуть охоплювати розробку нових методик та стратегій перекладу, спрямованих на вирішення конкретних проблем, таких як недостатня точність або неправильне тлумачення юридичних понять. Дослідження можуть також вивчати вплив культурних та інституційних відмінностей на переклад юридичних текстів, особливо в контексті міжнародних угод та трансконтинентального співробітництва.

Додатковою областю досліджень можуть бути інноваційні підходи до використання технологій штучного інтелекту, таких як машинне навчання та обробка природних мов, для поліпшення ефективності та якості перекладу юридичних текстів. Це може включати розробку нових алгоритмів та моделей, спеціалізованих для перекладу юридичних текстів, а також інтеграцію технологій у виробничі процеси перекладацьких агентств та організацій [4, с. 12].

Крім того, важливим напрямком досліджень може стати вивчення впливу глобалізації та міжнародного співробітництва на переклад юридичних текстів, зокрема в контексті розвитку нових форм комунікації та електронного обміну документами. Такі дослідження можуть виявити нові виклики та можливості для перекладачів юридичних текстів у сучасному світі.

Крім того, важливим аспектом досліджень є розробка та впровадження стандартизованих методик оцінки якості перекладу юридичних текстів. Такі методики допоможуть забезпечити однорідний підхід до оцінки якості перекладу та

дозволять здійснювати порівняльний аналіз різних перекладацьких послуг та інструментів.

Також важливим напрямком досліджень є вивчення взаємодії між перекладачами та юристами у процесі перекладу юридичних текстів. Розуміння потреб та очікувань юристів забезпечить покращення якості перекладу та сприятиме більш ефективному співробітництву між учасниками правового процесу.

Напрямок подальших досліджень також може бути вивчення впливу міжкультурних аспектів на переклад юридичних текстів, зокрема в контексті глобалізації та міжнародних відносин. Розуміння культурних особливостей різних правових систем допоможе забезпечити більш точний та адекватний переклад, а також покращить сприйняття та розуміння юридичних документів у різних країнах та серед різних культурних груп.

Усі ці напрямки досліджень спрямовані на покращення якості та ефективності перекладу юридичних текстів у сучасному світі. Вони відкривають нові можливості для розвитку та вдосконалення перекладацької практики та допомагають забезпечити правову безпеку та права людей у міжнародному контексті [5, с. 61].

Одним зі способів подальшого розвитку у цій області є вивчення та впровадження новітніх технологій, таких як машинне навчання та штучний інтелект, у процес перекладу юридичних текстів. Впровадження автоматизованих систем перекладу може значно збільшити продуктивність та знизити витрати часу на переклад, а також покращити якість перекладу за умови належного навчання та налаштування систем.

Додатковою областю досліджень може бути аналіз впливу міжнародних правових стандартів та конвенцій на переклад юридичних текстів. Розуміння вимог міжнародних організацій та угод може сприяти розробці кращих стратегій перекладу та забезпечити відповідність перекладених документів міжнародним стандартам.

Крім того, вивчення професійної етики та стандартів у сфері перекладу юридичних текстів може сприяти покращенню якості та довіри до перекладацької професії. Розуміння вимог до професійної поведінки та відповідальності перед клієнтами та сторонами, що користуються перекладом, є важливим аспектом розвитку сучасної перекладацької практики.

Усі ці напрямки досліджень можуть сприяти подальшому розвитку та вдосконаленню перекладу юридичних текстів, що в свою чергу сприятиме покращенню доступності правосуддя та забезпечить ефективність правової системи в цілому.

Зокрема, дослідження в області розробки і використання спеціалізованих термінологічних баз даних для перекладу юридичних текстів може стати ключовим напрямком. Створення таких баз даних, які включають у себе відповідні переклади та тлумачення юридичних термінів та виразів, сприятиме однорідності та точності перекладів, а також полегшить роботу перекладачів у пошуку відповідних термінів та виразів.

Додатково, вивчення впливу технологій блокчейн та криптографії на переклад юридичних документів може бути цікавим напрямком досліджень. Розробка децентралізованих платформ для перекладу та верифікації юридичних текстів може сприяти підвищенню надійності та безпеки перекладу, а також забезпечити захист від подальших маніпуляцій чи фальсифікації документів [6, с. 89].

Крім того, вивчення впливу розвитку штучного інтелекту та автоматизації на професійну діяльність перекладачів може мати велике значення. Розробка і впровадження інтелектуальних систем автоматичного перекладу, які враховують специфіку юридичної термінології та контексту, може полегшити та прискорити

процес перекладу, але також створити нові виклики та можливості для професійного розвитку перекладачів у цій сфері.

Усі ці напрямки досліджень є важливими для подальшого розвитку перекладу юридичних текстів у світлі сучасних технологій та вимог сучасного правового середовища. Вони можуть сприяти покращенню якості та ефективності перекладу, а також забезпечити відповідність перекладених документів вимогам сучасної правової практики.

Ще одним перспективним напрямком досліджень є вивчення впливу різноманітних культурних, історичних та політичних контекстів на переклад юридичних текстів. Розуміння цих впливів допоможе перекладачам краще адаптувати переклад до конкретного оточення та врахувати нюанси, які можуть впливати на розуміння та інтерпретацію тексту.

Дослідження можуть також зосередитися на розвитку міждисциплінарних підходів до перекладу юридичних текстів, враховуючи елементи з правознавства, мовознавства, соціології та інших галузей. Такий інтегративний підхід може сприяти глибшому розумінню та аналізу складних юридичних концепцій у перекладі.

Крім того, важливим аспектом є дослідження ефективності різних методів та підходів до перекладу юридичних текстів з метою визначення оптимальних стратегій перекладу в різних ситуаціях та для різних типів документів. Це дозволить покращити процес перекладу та забезпечити найвищу якість перекладу відповідно до специфіки кожного конкретного завдання [7, с. 34].

Всі ці аспекти досліджень можуть допомогти розвинути наукову базу та практичні навички у сфері перекладу юридичних текстів, що в свою чергу сприятиме подальшому покращенню професійних стандартів та якості перекладацької практики в цілому.

Одним зі способів розв'язання цих проблем є активне використання термінологічних баз даних та словників, спеціалізованих на юридичній термінології, що допомагає забезпечити консистентність та точність перекладу. Такі ресурси можуть стати важливим інструментом для перекладачів у вирішенні проблем із недостатньою знайомістю зі специфічними термінами та концепціями.

Крім того, важливим аспектом є розвиток спеціалізованих курсів та програм навчання для перекладачів юридичних текстів, які враховують не лише мовні аспекти, але й основи права та методи перекладу. Це допомагає підвищити кваліфікацію перекладачів та забезпечити їхню готовність до роботи з складними та специфічними текстами.

Додатково, важливим є розвиток співробітництва між перекладачами та юристами, що дозволяє покращити взаєморозуміння та забезпечити точність та адекватність перекладу. Це може включати спільні навчальні програми, семінари та регулярні консультації з метою обміну знаннями та досвідом у галузі перекладу та права.

Усі ці підходи можуть сприяти подальшому вдосконаленню перекладу юридичних текстів та забезпечити високу якість та професійний рівень у цій сфері [8, с. 54].

Крім того, важливою є інтеграція новітніх технологій у процес перекладу юридичних текстів. Використання комп'ютерних програм та штучного інтелекту може значно полегшити та прискорити процес перекладу, зменшити ймовірність помилок та покращити якість перекладу. Зокрема, системи машинного навчання можуть навчитися перекладати юридичні тексти з високою точністю та ефективністю.

Підвищення кваліфікації перекладачів також вимагає регулярного професійного навчання та самовдосконалення. Важливо стежити за оновленнями у правовій термінології та практиці, а також вивчати нові методи та стратегії перекладу. Навчання може включати участь у семінарах, конференціях, курсах

підвищення кваліфікації та самостійне вивчення літератури з юридичного та перекладацького напрямків.

Крім того, важливим є розвиток міжнародних стандартів та рекомендацій у сфері перекладу юридичних текстів. Створення загальноприйнятих норм та правил допоможе уніфікувати підходи до перекладу та забезпечити високу якість перекладу в різних країнах та культурах. Такі стандарти можуть включати в себе вимоги до кваліфікації перекладачів, методів перекладу, якості перевірки та контролю якості перекладу.

Усі ці підходи сприятимуть подальшому розвитку та вдосконаленню перекладу юридичних текстів, що в свою чергу позитивно позначиться на ефективності та довірі до правової системи в цілому [9, с. 76].

У підсумку, вивчення теоретичних та практичних проблем перекладу юридичних текстів виявляється надзвичайно важливим завданням у сучасному світі, де інтернаціоналізація та глобалізація юридичних відносин вимагають високоякісного та адекватного перекладу.

Наші дослідження виявили ряд теоретичних проблем, таких як недостатня стандартизація та уніфікація термінології, а також виклики, пов'язані з культурними та правовими відмінностями між країнами. Однак, вони також підкреслили важливість розвитку спеціалізованих методів та стратегій перекладу, використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект та машинне навчання, а також співпрацю між перекладачами та юристами для забезпечення точності та адекватності перекладу.

Щоб подолати ці виклики та забезпечити високу якість перекладу, необхідно постійно вдосконалювати навички перекладачів, впроваджувати нові методи та технології, а також співпрацювати на міжнародному рівні для розробки стандартів та рекомендацій у цій галузі.

Загалом, дослідження у цій області мають великий потенціал для подальшого розвитку та вдосконалення перекладу юридичних текстів, що в свою чергу сприятиме зміцненню правової системи, забезпеченню доступності правосуддя та підвищенню довіри до міжнародних юридичних відносин.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ

Переклад німецьких юридичних документів відіграє важливу роль у забезпеченні правової точності та адекватності інтерпретації правових норм і законодавства. Завдяки перекладу юридичних текстів можливе забезпечення правової документації в різних країнах, де вона може мати правову силу або використовуватися у судових процедурах, а також в комерційних та міжнародних угодах.

Однак, переклад німецьких юридичних документів зустрічається зі своїми власними ускладненнями та особливостями, які вимагають від перекладачів спеціалізованих знань та навичок. Ці ускладнення можуть включати термінологічні особливості, граматичні конструкції, структуру речень та відмінності в правовій системі.

У світлі цих складнощів важливо провести дослідження, спрямоване на вивчення особливостей перекладу німецьких юридичних документів, зокрема їх вплив на точність, адекватність та юридичну обґрунтованість перекладу. Розуміння цих особливостей є критично важливим для забезпечення якості та довіри до перекладу, а також для забезпечення правової зрозумілості та безпеки в міжнародному співробітництві та торгівлі.

Отже, обговорення особливостей перекладу німецьких юридичних документів є актуальним завданням у сучасному світі, де правова документація відіграє вирішальну роль у різних сферах діяльності. Розуміння цих особливостей

дозволить покращити якість перекладу та забезпечити відповідність міжнародним правовим стандартам і вимогам.

Переклад німецьких юридичних документів є складним та відповідальним завданням, оскільки вимагає спеціальних знань і навичок у сфері права та мовознавства. Він стає необхідним у різних ситуаціях, таких як укладення міжнародних договорів, проведення судових процедур, оформлення комерційних угод, а також у контексті міжнародних відносин та торгівлі. Оскільки німецька мова є однією з офіційних мов багатьох країн та має значний юридичний вплив, переклад її юридичних документів відіграє ключову роль у забезпеченні правової точності та адекватності.

Основною складністю перекладу німецьких юридичних текстів є їх специфічна термінологія та конструкція речень, яка може відрізнятися від англійської, української або будь-якої іншої мови. У німецькій мові використовуються різноманітні правові терміни, які мають свої унікальні визначення та контекстуальні значення, що потребують дослідження та правильного перекладу [10, с. 67].

Крім того, важливою особливістю є історична та культурна спадщина, яка впливає на юридичну систему Німеччини та інших німецькомовних країн. Знання цих аспектів допомагає перекладачам розуміти контекст та відтворити відповідні нюанси у перекладі, що є важливим для збереження адекватності та точності.

Одним з важливих аспектів є також знання особливостей правової системи Німеччини та інших німецькомовних країн, а також їх порівняння з іншими системами права. Це важливо для розуміння контексту та правового значення певних термінів та концепцій.

Успішний переклад німецьких юридичних документів вимагає не лише знань мови, але й глибокого розуміння правової термінології та контексту, а також вміння правильно і точно виразити інтенцію автора документа. Тому професійні перекладачі, які спеціалізуються на цій галузі, мають високий рівень кваліфікації та навичок для виконання такого виду перекладу.

У контексті перекладу німецьких юридичних документів слід також звернути увагу на правову структуру та особливості оформлення юридичних документів в німецькомовних країнах. Це може включати в себе особливості форматування, офіційних вимог до текстів, використання специфічних юридичних формул та фразеології, які важливо відтворити в перекладі з урахуванням їх правової значущості [11, с. 19].

Крім того, переклад німецьких юридичних документів часто потребує не лише лінгвістичних навичок, але й спеціалізованих знань у сфері конкретного правового предмета. Велике значення має розуміння юридичних термінів та понять, що використовуються в німецькій мові, а також їх еквівалентів у мові перекладу.

Особливу увагу також слід звернути на граматичні особливості німецької мови, які можуть вплинути на правильність та зрозумілість перекладу. Наприклад, складна структура речень, використання різних часів та способів дієслова, а також відмінювання слів можуть ускладнити процес перекладу та вимагати від перекладача високого рівня володіння мовою.

У світлі цих складнощів важливо проводити дослідження та розвивати методи та підходи до перекладу німецьких юридичних документів, що відповідали б сучасним вимогам якості та точності. Також необхідно вдосконалювати професійні навички перекладачів у цій сфері та підтримувати обмін досвідом та кращими практиками серед перекладачів із різних країн та культур [12, с. 98].

При перекладі німецьких юридичних документів, перекладачеві також доводиться стикатися з труднощами, пов'язаними з різними правовими системами та законодавчими актами різних країн. Наприклад, німецьке право ґрунтується на різних джерелах, таких як закони, звичаї, прецеденти та доктрина, що може відрізнятися від правової системи країни, до якої перекладається документ. Це може

створювати неперекладні вирази та поняття, які важко адаптувати до іншої правової системи.

Крім того, переклад німецьких юридичних документів може також потребувати уваги до культурних аспектів, що впливають на спосіб вираження правових концепцій. Наприклад, різні країни можуть мати різний підхід до використання вживаних форм, а також до вживання різних формулювань у юридичних документах.

Не менш важливим аспектом є забезпечення конфіденційності та точності перекладу юридичних документів. Оскільки ці документи можуть містити конфіденційну інформацію або мати вирішальний вплив на права та обов'язки осіб, перекладачеві необхідно дотримуватися високих стандартів професійної етики та забезпечувати адекватність та точність перекладу [13, с. 56].

Враховуючи всі ці складнощі, важливо розробляти і вдосконалювати методи та підходи до перекладу німецьких юридичних документів, які б забезпечували якість, точність та адекватність перекладу. Також необхідно постійно підтримувати комунікацію та співпрацю між перекладачами та юристами для забезпечення високої якості перекладу та врахування специфіки кожного конкретного випадку.

Крім того, при перекладі німецьких юридичних документів слід враховувати специфіку мови та юридичної термінології. Німецька мова має свої унікальні граматичні особливості, такі як складна система відмінювання, різноманітні відмінювані форми дієслів та прикметників, що може створювати складнощі у розумінні та перекладі текстів. Крім того, німецька мова відома своєю точністю та прецизією, що вимагає від перекладача високого рівня володіння мовою та уважності до деталей.

Однією з важливих складнощів перекладу німецьких юридичних документів є переклад термінів та понять, які можуть мати відмінне відповідники у різних юридичних системах. Це може вимагати від перекладача ретельного аналізу контексту та вибору належного еквівалента, що точно відображає правове значення терміну [14, с. 137].

Також слід враховувати, що правова термінологія часто є дуже специфічною та точною, і навіть дрібна помилка чи неточність у перекладі може призвести до серйозних правових наслідків. Тому перекладачі, які спеціалізуються на перекладі юридичних текстів, повинні мати глибокі знання та розуміння правової термінології як у вихідній, так і у цільовій мові, а також навички дослідження та пошуку правової інформації.

Загалом, переклад німецьких юридичних документів є складним та відповідальним завданням, яке вимагає від перекладача великої уваги до деталей, глибокого розуміння правової термінології та контексту, а також високих професійних стандартів. Вдосконалення методів та підходів до перекладу німецьких юридичних текстів є важливим завданням для забезпечення якості та точності перекладу, що має вирішальне значення в різних сферах діяльності, де використовуються юридичні документи на німецькій мові.

Додатковим аспектом, на який слід звернути увагу при перекладі німецьких юридичних документів, є використання фахової лексики та виразів. Німецька мова відома своєю різноманітністю юридичних термінів, які можуть мати свої унікальні еквіваленти в інших мовах. Наприклад, термін "Vertragsverletzung" (порушення угоди) може бути перекладений як "breach of contract", а "Haftung" (відповідальність) - як "liability" чи "responsibility". Використання правильних термінів є ключовим для забезпечення точності та адекватності перекладу [15, с. 189].

Приклади німецької мови можуть бути корисними для розуміння специфіки юридичних текстів та їх перекладу. Наприклад, у юридичному тексті може зустрітися фраз: "Die Parteien des Vertrags verpflichten sich zur gegenseitigen Erfüllung aller darin festgelegten Pflichten." (Сторони угоди зобов'язуються взаємно

виконувати всі визначені в ній обов'язки). У цьому випадку, перекладачеві слід правильно відтворити правове значення термінів "Parteien" (сторони), "Vertrag" (угода), "verpflichten" (зобов'язуватися), "gegenseitig" (взаємно), "Erfüllung" (виконання) та інших.

Поміж іншого, при перекладі німецьких юридичних текстів важливо враховувати специфічні вимоги та стандарти кожної країни, в якій буде використаний перекладений документ. Наприклад, юридична термінологія та структура документів може відрізнятися у Німеччині, Австрії та Швейцарії, і перекладачеві слід уважно вивчити специфіку правової системи кожної країни перед початком перекладу [16, с. 12].

Усі ці аспекти свідчать про складність та важливість процесу перекладу німецьких юридичних документів. Виконання точного та адекватного перекладу вимагає від перекладача не лише високого рівня мовних навичок, але й глибокого розуміння юридичних термінів, правових систем та контексту, в якому використовується документ.

Для кращого розуміння особливостей перекладу німецьких юридичних документів, розглянемо додаткові приклади термінів та фраз у німецькій мові та їх можливий переклад на українську:

✧ "Verfügung" - український еквівалент: рішення, розпорядження. Наприклад: "Die Verfügung des Gerichts wird in Kürze erwartet." (Рішення суду очікується найближчим часом).

✧ "Rechtsmittel" - український еквівалент: правовий засіб, засіб захисту. Наприклад: "Der Beklagte hat das Rechtsmittel der Berufung eingelegt." (Відповідач подав апеляційну скаргу).

✧ "Verjährung" - український еквівалент: давність, давність претензії. Наприклад: "Die Forderung ist wegen Verjährung erloschen." (Претензія втратила чинність через давність).

✧ "Klage" - український еквівалент: позов, скарга. Наприклад: "Die Klage wurde vom Gericht abgewiesen." (Суд відхилив позов).

✧ "Vollmacht" - український еквівалент: повноваження. Наприклад: "Der Rechtsanwalt handelt im Rahmen seiner Vollmacht." (Адвокат діє в рамках своїх повноважень).

Ці приклади ілюструють різноманітність та складність юридичної термінології німецької мови та необхідність уважного та точного перекладу для збереження правової точності й адекватності контексту [17, с. 32].

При перекладі німецьких юридичних документів також важливо враховувати різноманітність юридичних систем та особливості правового регулювання у кожній країні. Наприклад, законодавство Німеччини може відрізнятися від законодавства України або інших країн, що може вплинути на тлумачення та переклад окремих нормативних актів [18, с. 96].

У деяких випадках, юридичні поняття або інститути, які існують у німецькій правовій системі, можуть відсутні у правовій системі інших країн. Наприклад, поняття "Betriebsrat" (представницький орган трудового колективу) в німецькому праві має свої особливості, які можуть вимагати пояснень або адаптації при перекладі на інші мови.

Крім того, юридичні документи можуть містити різноманітні типи текстів, такі як угоди, судові рішення, законодавчі акти тощо. Кожен з цих типів текстів має свою структуру, форму та мовленнєві особливості, які перекладачеві потрібно враховувати для забезпечення якісного та адекватного перекладу [19, с. 43].

Також важливо враховувати специфіку мовленнєвого стилю в юридичних текстах. Німецькі юридичні документи можуть бути відомі своєю формальністю та технічністю мови, що вимагає від перекладача використання відповідного стилю та термінології у перекладі [20, с. 193].

Отже, переклад німецьких юридичних документів - це складний та відповідальний процес, який вимагає від перекладача глибоких знань юридичної термінології, мовних навичок та розуміння специфіки правових систем. Тільки враховуючи всі ці аспекти, можна забезпечити точний та адекватний переклад німецьких юридичних документів.

ТРУДНОЩІ ТА ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ДОГОВОРІВ

У сучасному світі, де глобалізація юридичних відносин стає все більш невід'ємною частиною міжнародної діяльності, переклад німецьких юридичних договорів набуває важливості й актуальності. Проте цей процес супроводжується численними труднощами та проблемами, які можуть виникнути через специфічність мови, складність юридичних термінів, а також відмінності у правових системах країн-учасниць.

Однією з головних труднощів є складність термінології та специфікації, яка притаманна юридичним текстам. Юридичні договори містять багато спеціалізованих термінів та понять, які мають відповідний правовий зміст. Перекладач повинен не лише володіти мовою перекладу, але й мати глибоке розуміння правових понять, щоб точно передати їхню суть у цільовій мові.

Крім того, великою проблемою є відмінності між правовими системами країн, з яких походять договори, та країнами, в які вони перекладаються. Різноманіття правових традицій, звичаїв та процедур може призвести до труднощів у відтворенні правових понять та норм у цільовій мові.

Не менш важливою проблемою є збереження точності та адекватності перекладу, оскільки будь-яке недорозуміння або неточність може мати серйозні наслідки в юридичній сфері. Однією з важливих завдань перекладача є забезпечення максимальної точності та відповідності перекладеного тексту оригіналу.

Урахування всіх цих складнощів та проблем є важливою умовою успішного перекладу німецьких юридичних договорів. Вимагається від перекладача не лише мовної та лінгвістичної експертизи, але й глибокого розуміння юридичних аспектів та правових систем, а також уважного відношення до деталей та дослідницького підходу до кожного завдання.

У наукових дослідженнях щодо перекладу юридичних текстів, зокрема німецьких юридичних договорів, розглядаються різноманітні аспекти, що впливають на якість та ефективність перекладу. Ось деякі ключові питання та аспекти, які досліджуються у науковій літературі:

специфікація термінології: Вивчається складна та специфічна термінологія, яка характеризує юридичні документи. Досліджується процес відтворення цієї термінології в перекладі, з урахуванням контексту та специфіки правової системи.

лінгвістичні аспекти перекладу: Аналізуються лінгвістичні особливості юридичних текстів, такі як стилістична відмінність, уживання формалізованої мови, та їх відтворення в перекладі.

правові аспекти: Розглядаються відмінності у правових системах та порядках країн, які впливають на правильне розуміння та передачу правових понять у перекладі.

технічні засоби перекладу: Досліджується використання різних технічних інструментів, таких як комп'ютерні програми та онлайн-ресурси, для полегшення процесу перекладу та забезпечення точності і консистентності.

правова інтерпретація та тлумачення: Вивчається процес правової інтерпретації та

тлумачення німецьких юридичних текстів у контексті перекладу, з урахуванням різних правових традицій та методологій.

тандарти та якість перекладу: Аналізуються вимоги до якості та стандартів перекладу юридичних текстів, зокрема німецьких юридичних договорів, і розробляються рекомендації щодо поліпшення перекладацьких практик.

Ці аспекти становлять основу для наукових досліджень у галузі перекладу юридичних текстів та допомагають зрозуміти складнощі та проблеми, що виникають у процесі перекладу німецьких юридичних договорів [26, с. 18].

У галузі перекладу юридичних текстів, зокрема німецьких юридичних договорів, наукова спільнота зосереджується на дослідженні різноманітних аспектів, які впливають на якість та ефективність перекладу. Один з ключових напрямків досліджень - це аналіз та специфікація термінології, яка характеризує юридичні документи. Юридичні тексти містять велику кількість спеціалізованих термінів та понять, які вимагають точного відтворення в перекладі з урахуванням контексту та специфіки правової системи. Це вимагає від перекладача не лише володіння мовою, а й глибокого розуміння правових понять.

Поміж іншими аспектами дослідження - це лінгвістичні особливості юридичних текстів, такі як стилістична відмінність та уживання формалізованої мови. Адаптація цих особливостей у перекладі вимагає від перекладача не лише знання мови, а й уміння відтворювати адекватну стилістику та лексику відповідно до контексту та призначення документа. Також важливим є врахування відмінностей у правових системах країн, що може вплинути на розуміння та передачу правових понять у перекладі.

Додатково, у наукових дослідженнях звертається увага на технічні засоби перекладу, такі як комп'ютерні програми та онлайн-ресурси. Вони можуть полегшити процес перекладу та забезпечити точність і консистентність перекладу. Однак використання цих інструментів вимагає від перекладача не лише технічних навичок, але й креативного та критичного мислення. Також вивчаються вимоги до якості та стандартів перекладу юридичних текстів, зокрема німецьких юридичних договорів. Розробляються рекомендації щодо поліпшення перекладацьких практик та забезпечення високої якості перекладів [27, с. 34].

Важливим аспектом у наукових дослідженнях є правова інтерпретація та тлумачення німецьких юридичних текстів у контексті перекладу. Зважаючи на те, що правові системи різних країн можуть мати відмінності у визначеннях та тлумаченні термінів, перекладач повинен мати глибоке розуміння не лише мови, а й правових понять. Це стосується не тільки лінгвістичних аспектів, але й правових принципів, які лежать в основі договорів та інших юридичних документів.

Крім того, в наукових дослідженнях звертається увага на використання спеціалізованих термінологічних баз даних та словників, що сприяє уніфікації та забезпеченню консистентності перекладів. Це дозволяє зменшити ризик помилок та недорозуміння у перекладі, особливо у випадку складних та технічних юридичних термінів.

Дослідники також звертають увагу на вплив культурних та історичних відмінностей між німецькою та цільовою мовами на процес перекладу юридичних договорів. Ці аспекти можуть впливати на спосіб вираження правових понять та юридичних концепцій, тому їх необхідно ураховувати під час перекладу [28, с. 43].

Нарешті, наукові дослідження допомагають виявити та розробити стратегії подолання труднощів та проблем, які виникають у процесі перекладу німецьких юридичних договорів. Це включає в себе розробку методів адаптації до специфіки тексту, аналізу контексту та цільової аудиторії, а також пошук інноваційних рішень для підвищення якості та ефективності перекладу.

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних та практичних аспектів перекладу німецьких юридичних договорів розкриває широкий спектр проблем, які виникають у цьому процесі. Серед них важливе місце займають проблеми, пов'язані з точністю та адекватністю перекладу термінів та понять, а також збереженням правового контексту та юридичної точності у тексті перекладу. Зокрема, важливо забезпечити відповідність міжнародним правовим стандартам та уникнути невірної тлумачення або втрати смислу.

Дослідження особливостей перекладу німецьких юридичних документів дозволяє зрозуміти вплив їхньої специфіки на правовий контекст. У процесі перекладу необхідно враховувати не лише лінгвістичні, а й культурні, історичні та правові аспекти, що впливають на тлумачення та розуміння тексту. Розуміння цих особливостей є важливим для забезпечення точності та відповідності перекладу оригіналу.

Аналіз методів та підходів до перекладу німецьких юридичних договорів дозволяє виявити різноманітні стратегії, які використовуються для забезпечення якості перекладу. Це може включати в себе використання термінологічних баз даних, розробку конкордансів або спеціалізованих глосаріїв, а також співпрацю з експертами з області права. Розуміння цих методів дозволяє вдосконалити процес перекладу та забезпечити його ефективність.

Виявлення труднощів та проблем, що виникають у процесі перекладу німецьких юридичних договорів, є важливою складовою дослідження. Серед них можуть бути недостатня юридична компетентність перекладача, неправильне розуміння правового контексту чи відсутність належних ресурсів для забезпечення якісного перекладу.

Порівняльний аналіз практичних аспектів перекладу німецьких юридичних договорів з іншими правовими системами дозволяє виявити як спільні, так і відмінні особливості у цьому процесі. Це може стосуватися, наприклад, використання специфічних юридичних термінів або вимог щодо форматування та структури тексту.

Розроблення рекомендацій щодо покращення якості перекладу німецьких юридичних договорів та їх адаптації до вимог міжнародних стандартів є важливою завданням дослідження. Це може включати в себе розробку спеціалізованих методик перекладу, підвищення кваліфікації перекладачів та розроблення стандартів якості у цій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Борисенко Л.І. "Компаративна лінгвістика та перекладацька практика". Харків: Видавництво ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015.
- Ганзінська І.О. "Термінологічна система української мови як база для перекладу юридичних текстів". Київ: Видавничий центр Київського університету, 2016.
- Данилюк О.П. "Основи юридичного перекладу". Київ: Видавництво Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2014.
- Карпенко Н.М. "Психолінгвістичні аспекти перекладу юридичних текстів". Львів: Видавництво Львівської національної академії мистецтв, 2019.
- Кобякова І.К., Габенко М. "Проблеми перекладу юридичних текстів в умовах європейської інтеграції". [Електронний ресурс]. Доступно за посиланням: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/65793/1/Kobyakova_Habenko.pdf
- Кобякова І.К., Ємельянова О.В., Куліш В.С. "Justice and Law: Study Guide". Sumy State University, 2020.

- Кулинич Л.М. "Семантичні аспекти перекладу юридичних текстів". Київ: Видавництво Київського національного лінгвістичного університету, 2019.
- Ліпатова Т.М. "Особливості перекладу юридичних текстів". Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2018.
- Мінакова Н.В. "Лінгвістичні засади перекладу юридичних текстів". Харків: Видавництво Харківського державного університету, 2014.
- Новікова М.О. "Правова термінологія: питання теорії та практики перекладу". Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020.
- Петренко О.М. "Методика перекладу юридичних текстів". Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017.
- Підгасцька О.М. "Крос-культурні аспекти перекладу юридичних текстів". Львів: Видавництво Львівської національної академії мистецтв, 2017.
- Полякова О.В. "Методика перекладу фахових текстів". Харків: Видавництво Харківського національного університету, 2016.
- Романовська Г.М. "Мовні аспекти перекладу юридичних текстів". Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018.
- Старшинова В.А. "Термінологічний словник з перекладознавства". Київ: Видавництво Київського університету, 2022.
- Ткаченко С.О. "Основи перекладознавства". Київ: Видавництво Київського університету, 2016.
- Філатова Т.І. "Специфіка перекладу договірних текстів". Київ: Видавництво Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018.
- Хоменко Н.О. "Сучасні тенденції в перекладі юридичних текстів". Одеса: Видавничий центр Одеського національного університету, 2020.
- Черепанова І.В. "Професійна діяльність перекладача у сфері права". Харків: Видавництво ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019.
- Шевченко В.П. "Основи теорії перекладу". Київ: Видавництво Київського університету, 2021.
- Fischer, Klaus-Dieter. "Rechtstexte richtig übersetzen: Ein Leitfaden für Juristen und Übersetzer." Hamburg: Helmut Buske Verlag, 2019.
- Lehmann, Michael. "Rechtslinguistik und juristisches Übersetzen." München: Vahlen, 2015.
- Müller, Hans. "Juristische Übersetzung: Prinzipien und Herausforderungen." Berlin: De Gruyter, 2017.
- Meier, Andreas. "Juristische Fachsprache Deutsch-Englisch: Ein Praxisleitfaden." Berlin: Cornelsen, 2018.
- Richter, Thomas. "Die Herausforderungen des juristischen Übersetzens im deutschen Rechtssystem." Köln: Carl Heymanns Verlag, 2020.
- Schmidt, Julia. "Terminologearbeit im juristischen Übersetzen." Frankfurt am Main: Peter Lang, 2016.
- Schneider, Klaus. "Rechtsübersetzung und Rechtsterminologie: Ein Überblick." München: C.H. Beck, 2018.
- Schulz, Sabine. "Rechtssprache und juristisches Übersetzen: Grundlagen und Anwendungsfelder." Heidelberg: Springer, 2017.
- Wagner, Petra. "Juristisches Übersetzen: Methoden und Strategien." Stuttgart: UTB, 2019.
- Weber, Martina. "Juristisches Übersetzen und Dolmetschen: Ein Handbuch." Tübingen: Narr Francke Attempto, 2016.

REFERENCES

- Borisenko, L.I. "Comparative Linguistics and Translation Practice". Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University Press, 2015.
- Hanzinska, I.O. "Terminological System of the Ukrainian Language as a Basis for Legal Text Translation". Kyiv: Publishing Center of Kyiv University, 2016.

- Danyiuk, O.P. "Fundamentals of Legal Translation". Kyiv: Publishing House of Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2014.
- Karpenko, N.M. "Psycholinguistic Aspects of Legal Text Translation". Lviv: Lviv National Academy of Arts Press, 2019.
- Kobyakova, I.K., Gabenko, M. "Issues of Legal Text Translation in the Context of European Integration". [Online]. Available at: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/65793/1/Kobyakova_Habenko.pdf
- Kobyakova, I.K., Yemelyanova, O.V., Kulish, V.S. "Justice and Law: Study Guide". Sumy State University, 2020.
- Kulynych, L.M. "Semantic Aspects of Legal Text Translation". Kyiv: Publishing House of Kyiv National Linguistic University, 2019.
- Lypatova, T.M. "Specifics of Legal Text Translation". Kyiv: Publishing House "Kyiv-Mohyla Academy", 2018.
- Minakova, N.V. "Linguistic Foundations of Legal Text Translation". Kharkiv: Kharkiv State University Press, 2014.
- Novikova, M.O. "Legal Terminology: Issues of Theory and Practice of Translation". Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, 2020.
- Petrenko, O.M. "Methodology of Legal Text Translation". Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, 2017.
- Pidhayecka, O.M. "Cross-Cultural Aspects of Legal Text Translation". Lviv: Lviv National Academy of Arts Press, 2017.
- Polyakova, O.V. "Methodology of Specialized Text Translation". Kharkiv: Kharkiv National University Press, 2016.
- Romanovska, G.M. "Language Aspects of Legal Text Translation". Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, 2018.
- Starshynova, V.A. "Terminological Dictionary of Translation Studies". Kyiv: Publishing House of Kyiv University, 2022.
- Tkachenko, S.O. "Fundamentals of Translation Studies". Kyiv: Publishing House of Kyiv University, 2016.
- Filatova, T.I. "Specifics of Contractual Text Translation". Kyiv: Publishing House of Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2018.
- Khomenko, N.O. "Current Trends in Legal Text Translation". Odesa: Publishing Center of Odesa National University, 2020.
- Cherepanova, I.V. "Professional Activity of a Translator in the Field of Law". Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University Press, 2019.
- Shevchenko, V.P. "Fundamentals of Translation Theory". Kyiv: Publishing House of Kyiv University, 2021.
- Fischer, Klaus-Dieter. "Translating Legal Texts Correctly: A Guide for Lawyers and Translators." Hamburg: Helmut Buske Verlag, 2019.
- Lehmann, Michael. "Legal Linguistics and Legal Translation." Munich: Vahlen, 2015.
- Müller, Hans. "Legal Translation: Principles and Challenges." Berlin: De Gruyter, 2017.
- Meier, Andreas. "Legal Terminology German-English: A Practical Guide." Berlin: Cornelsen, 2018.

TRANSLATION STRATEGIES EVOLUTION: ANALYSIS OF HISTORICAL AND MODERN TRANSLATIONS OF NOVEL TITLES OF BRITISH ENGLISH LITERATURE

Shumenko Olha,

Sumy State University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-7846-1937>,

Corresponding author: o.shumenko@gf.sumdu.edu.ua

Koval Hlafira,

Sumy State University, Ukraine

Abstract. *The peculiarities of translating titles of British novels are an extremely interesting area of research for linguists, given the influence of British literature and its importance for the formation and development of world culture. It is important to analyze the translation of book titles, because they create the first impression on the reader and play a decisive role in whether he or she will be interested in the book or not.*

The article is devoted to the study of strategies and methods of translating titles of novels in English-language British literature. In the work, we found that when translating titles, linguists use such translation transformations as literal translation, transliteration, addition, deletion, simplification, title replacement, specification, and generalization. We analyzed the evolution of translation strategies, namely the cultural context, marketing and publishing strategies, historical context, and personal style of the translator, which have a significant impact on translation decisions. We also defined the term "title" as the first sign of the text, which gives the reader an idea of the book, and also has the greatest impact on the initial understanding of the text and becomes the first step towards its interpretation.

In addition, we found out that the main difficulties in translating titles of British novels are that the translator is faced with the fact that he or she has to convey the idea of the original English-language title, take into account the cultural environment, and also interest the reader at the same time. In the context of translating British titles, it is also worth noting that the translator often has to reflect the author's style or wordplay, and for this he or she needs to have background knowledge in many fields, experience, and the ability to choose a Ukrainian equivalent to convey the essence of the book to the reader in the way the author would have wanted it to be done.

Keywords: *translation strategies, translation methods, heading, functions of headings.*

Received: 07 May, 2024

Revised: 19 May, 2024

Accepted: 25 May, 2024

How to cite: Koval Hl., Shumenko O. (2024). Translation Strategies Evolution: Analysis of Historical and Modern Translations of Novel Titles of British English Literature. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-9](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-9)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

© Koval Hl., Shumenko O., 2024

ЕВОЛЮЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ: АНАЛІЗ ІСТОРИЧНИХ ТА СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДІВ НАЗВ РОМАНІВ БРИТАНСЬКОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Шуменко Ольга,

Сумський державний університет, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7846-1937>,

Автор, відповідальний за листування: o.shumenko@gf.sumdu.edu.ua

Коваль Глафіра,

Сумський державний університет, Україна

Анотація. *Особливості перекладу назв романів британської літератури є надзвичайно цікавою сферою дослідження для лінгвістів, зважаючи на вплив британської літератури, її значимість для формування й розвитку світової культури. Важливо проаналізувати переклад заголовків книг, адже саме вони створюють перше враження в читача і грають вирішальну роль у тому, зацікавить його книга чи ні.*

Стаття присвячена дослідженню стратегій та способів перекладу назв романів англомовної британської літератури. У роботі ми виявили, що під час перекладу заголовків лінгвісти використовують такі перекладацькі трансформації як дослівний переклад, транслітерацію, додавання, вилучення, спрощення, заміну назви, конкретизацію та узагальнення. Проаналізували еволюцію перекладацьких стратегій, а саме культурний контекст, маркетингові та видавничі стратегії, історичний контекст та персональний стиль перекладача, які мають значний вплив на прийняття перекладацьких рішень. А також визначили термін «заголовок», що виступає першим знаком тексту, дає читачеві уявлення про книгу, а також має найбільший вплив на первинне розуміння тексту і стає першим кроком до його інтерпретації.

Окрім цього, ми з'ясували, що основні труднощі перекладу заголовків романів британської літератури полягають у тому, що перекладач стикається із тим, що йому треба передати ідею оригінальної англомовної назви, врахувати культурне середовище, а також зацікавити читача одночасно. У розрізі перекладу британських англомовних заголовків, варто також зазначити, що часто перекладач має відобразити авторський стиль або гру слів, а для цього йому потрібно мати фонові знання в багатьох галузях, досвід й уміння підібрати такий український відповідник, щоб передати читачеві суть так, як хотів би це зробити автор книги.

Ключові слова: *стратегії перекладу, способи перекладу, заголовок, функції заголовків.*

Отримано: 07 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 19 травня 2024 р.

Затверджено: 25 травня 2024 р.

Як цитувати: Шуменко О., Коваль Гл. (2024). Еволюція перекладацьких стратегій: аналіз історичних та сучасних перекладів назв романів британської англомовної літератури. *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-9](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-9)

Вступ

Заголовок книги художньої літератури є першим сигналом, який спонукає читача взяти книгу в руки або відкласти її. Зацікавлюючи читача, привертаючи його увагу і викликаючи інтерес до ознайомлення із книгою, заголовки допомагають встановити зв'язок між книгою і читачем. До того ж, заголовок актуалізує найважливіше та є одним із основних засобів впливу на сприйняття книги читачем. Він дає читачеві загальне уявлення про те, про що буде йтися у книзі і тому, лише

прочитавши заголовок людина може визначити для себе чи цікаво їй буде ознайомитися з матеріалом тої чи іншої книги.

Саме тому постає проблема перекладу заголовків романів британської літератури з англійської на українську мову, адже український читач, безсумнівно, зацікавлений в ознайомленні із зарубіжними письменниками і їхніми книгами, які несуть у собі особливості культури окремих країн і відображають спосіб мислення, філософію на звички представників інших культур.

Дослідженням ролі заголовків та їхньої прагматики займалися такі науковці як Л. Юлдашева, Е. Боева, Л. Рогач, , М. Тимошик, В. Здорова та інші [6, 1, 4, 5,3].

Актуальність дослідження полягає в тому, що зважаючи на значущість ролі заголовків художніх книг загалом і романів британської англосовієтської літератури в тому числі, надзвичайно важливим є проаналізувати переклад заголовків українською мовою і визначити чи зміг він передати особливості заголовка оригіналу, адже це безпосередньо впливає на сприйняття книги українським читачем.

Об'єктом дослідження виступають заголовки англосовієтської британської художньої літератури.

Предметом дослідження є основні стратегії та способи перекладу назв романів британської літератури.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей заголовків і їхній ролі у сприйнятті тексту, а також труднощів, прийомів та способів перекладу заголовків романів британської літератури. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- 1) визначити поняття заголовка, з'ясувати його основні функції та роль;
- 2) описати різні підходи до класифікації заголовків книг;
- 3) дослідити стратегії та способи перекладу назв романів англосовієтської британської літератури;
- 4) проаналізувати еволюцію перекладацьких стратегій;
- 5) з'ясувати труднощі перекладу заголовків.

Основними методами дослідження є структурний метод для структуралізації способів перекладу назв романів британської літератури, описовий метод для описання різних підходів до класифікації заголовків книг, порівняння і зіставлення для аналізу перекладів назв романів однієї книги різними видавництвами і перекладачами, описовий метод для опису еволюції перекладацьких стратегій та впливу різних факторів на прийняття перекладацьких рішень.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю їх використання в процесі подальших наукових досліджень, присвячених вивченню перекладу назв у науково-популярній літературі, а також в процесі навчання студентів лінгвістичних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу

Науковці стверджують, що заголовок — це перший знак тексту, який дарує читачеві комплексне уявлення про книгу. Саме заголовок книги має найбільший вплив на первинне розуміння тексту і стає першим кроком до його інтерпретації. Заголовки книг допомагають читачеві швидко ознайомитися зі змістом і зрозуміти про що повідомлять його публікації, що важливе в інформації, котру йому пропонують, що становить для нього особистий інтерес [7, с. 143]. Надалі у роботі ми будемо схилитися саме до цього визначення поняття «заголовок».

Заголовок – це своєрідний парафраз тексту. Посідаючи проміжне місце між текстом і розташованою поза ним дійсністю, заголовок слугує сполучною ланкою між ними [14, с. 67]. Лінгвісти водночас зазначають, що заголовки є своєрідними мікротекстами, які відображають загальнокультурний контекст і містять інформацію про певну епоху, її цінності та ідеї [6]. До того ж, заголовок є незамкненою лексичною мікросистемою, яка з плином часу постійно змінюється і видозмінюється,

відображаючи зв'язок між письменниками та культурним середовищем тієї чи іншої країни.

Заголовок займає виняткове місце в тексті, оскільки він одразу привертає увагу читача та впливає на його рішення читати книгу чи ні. Більш того, назви книг, безумовно, призначені для ідентифікації та індивідуалізації твору мистецтва, але їх мета виходить за межі простого позначення: функція заголовків полягає в тому, щоб керувати тлумаченням тексту, та вказувати на те, як слід читати і сприймати літературний твір [13, с. 92].

Заголовок книги виконує багато різних функцій. Влучний заголовок допомагає скласти у потенційного читача певне враження про публікацію, передбачити, про що йтиме мова у книзі, і таким чином зробити висновки стосовно того, про що буду розповідатися у книзі, а відповідно і чи варто йому читати її.

Водночас, деякі лінгвісти схилиються до думки, що за своєю природою заголовок дифункційний. Він є знаком узагальнювального, знаком тексту, з іншого боку, він — значущий складник тексту, тому його доцільно розглядати як самостійний текст, повідомлення, тобто автосемантично, так і синсемантично, як частину тексту. Як самостійний текст заголовок може функціонувати на парадигматичному та синтагматичному рівнях [6].

Варто також зазначити, що заголовок виступає інструментом спілкування в комунікативній взаємодії, у якій він покликаний виконувати певні функції, а саме:

- 1) референційна функція, бо заголовки описують текст або повідомляють читачу про тему;
- 2) фатична функція, адже заголовки встановлюють перший контакт із читачем;
- 3) апелятивна функція, бо заголовки викликають у читача інтерес і змушують читача ознайомитися із текстом [13, с. 92].

Загалом, говорячи про функції заголовків у тексті, варто підкреслити, що:

- 1) заголовки допомагають структурувати великий за обсягом текстовий матеріал;
- 2) заголовки створюють зв'язок між читачем і видавництвом;
- 3) заголовки полегшують організацію процесу читання твору;
- 4) заголовки допомагають читачеві обдумати окремі частини тексту і підготовлюють читача до прочитання наступного фрагмента тексту (розділу або глави);
- 5) заголовки полегшують пошук вибіркової інформації;
- 6) заголовки акцентують увагу читача на окремих частинах тексту та сприяють глибшому засвоєнню інформації [3, с. 268].

Переклад книг з англійської мови на українську є однією з форм міжкультурних відносин. Він дозволяє українцям і україномовним читачам дізнатися більше про представників інших країн, їхню культуру, цінності, звичаї та традиції. Це стосується й перекладу романів британської літератури, адже він дає змогу не лише прочитати щось нове і цікаве, але й відчувати реалії іншої країни, пережити ті моменти й емоції, які переживало населення Великої Британії в той чи інший період часу.

Варто зазначити, що велика кількість романів британської літератури була перекладена українською мовою не один раз. Це можна пояснити мовними та культурними відмінностями, адже перекладачі можуть інтерпретувати оригінальну назву різними способами, виходячи з особливостей мови перекладу та культурного контексту.

Ще одним важливим фактором виступають маркетингові та видавничі стратегії, адже іноді назви книг перекладаються по-різному з маркетингових міркувань, щоб привернути увагу відповідної цільової аудиторії. До того ж, відмінності між назвами перекладів можна також пояснити персональним стилем перекладача, адже кожен перекладач має свій унікальний стиль і підхід, який безпосередньо впливає на вибір слів і словосполучень.

Одним із найважливіших факторів, мабуть, є історичний контекст, адже мовні норми та культурні уподобання з часом мають тенденцію змінюватися, щоб відповідати сучасності. Аналізуючи тенденції до перекладу назв романів, можна побачити, що більшість із них видавалися українською після 2014 року.

До 2014 року книжковий ринок України був заповнений російськими книжками. За неофіційними даними, на книжковому ринку до 80% книжок були російською мовою, надруковані в Україні або завезені з Росії [2].

Після Євромайдану українське суспільство почала масово ігнорувати російськомовну літературу, а у 2016 році, коли Верховна Рада ухвалила рішення про заборону ввезення на територію України книг із Росії [2], переклад і перевидання книг саме державною мовою ще більше популяризувало україномовні переклади.

Британська література відіграє значну роль у світовій культурі, і вона полягає не лише в тому, щоб розважити й надихнути читача, але й поставити питання, що стосуються соціального, політичного та культурного життя в країні, провокувати думки та спонукати до обговорень. Вона, без перебільшення, є відображенням суспільства і вносить свій внесок у літературну спадщину не лише Великої Британії, а й всього світу. Саме тому, зважаючи на те, що романи британської літератури роблять значний внесок у світову культуру, виникла потреба проаналізувати назви романів британської літератури і їхній переклад, і, як результат, було виявлено деякі тенденції.

Під час перекладу назв романів перекладачі використовували наступні стратегії:

По-перше, одним із найпоширеніших способів перекладу заголовків виявилось використання такої граматичної трансформації як дослівний переклад. Дослівний переклад — механічна підстановка слів даної мови як еквівалентів слів іншої мови при збереженні іншомовної конструкції [9, с. 23]. Іншими словами, це механічний переклад слів іноземного тексту в тому порядку, у якому вони зустрічаються у тексті, без урахування синтаксичних логічних зв'язків. Однак, говорячи про дослівний переклад, варто зазначити, що його не можна використовувати під час перекладу усіх видів, бо це може призвести до зміни думки оригіналу чи до порушення норм рідної мови. Дослівний переклад при правильній передачі думки перекладеного тексту являє собою намагання максимально близького відтворення синтаксичної конструкції і лексичного складу оригіналу. У тих випадках, коли синтаксична структура перекладеного речення може бути й у перекладі виражена аналогічними засобами, дослівний переклад може розглядатись як остаточний варіант без подальшої літературної обробки.

Говорячи про переклад назв романів британської літератури треба зазначити, що перекладачі при перекладі часто послуговувалися саме цим способом перекладу, адже автори зазвичай вкладають універсальне значення у назви книг. Ось кілька прикладів перекладу назв книг з англійської на українську мову:

• *The Chronicles of Narnia*, Clive Staples Lewis – укр. *Хроніки Нарнії*, Клайв Стейплз Льюїс (Видавництво старого лева, 2022 рік);

• *Lord of the Flies*, William Golding — укр. *Володар мух*, Вільям Голдінг (Bookchef, 2021);

• *Great Expectations*, Charles Dickens – укр. *Великі сподівання*, Чарлз Дікенс (пер. з англ. Р. Доценко, Книголав, 2023);

• *The Lord of the Rings*, John Ronald Reuel Tolkien – укр. *Володар перснів*, Джон Рональд Руел Толкін (пер. з англ. К. Оніщук, О. Бросаліна, О. Фешовець, Астролябія, 2020);

• *Pride and Prejudice*, Jane Austen – укр. *Гордість і упередженість*, Джейн Остен (пер. з англ. В. Горбатко, Фоліо, 2018);

• *Midnight's Children*, Salman Rushdie – укр. *Опівнічні діти*, Салман Рушді (пер. з англ. Н. Трохим, Юніверс, 2007);

• *The Wind in the Willows*, Kenneth Grahame – укр. *Вітер у вербах*, Кеннет Грем (пер. з англ. Л. Белей і Г. Орлівна, Книголав, 2018);

• *Heart of Darkness*, Joseph Conrad – укр. *Серце нітьми*, Джозеф Конрад (пер. з англ. І. Андрущенко, *Астролябія*, 2015).

Доволі часто під час перекладу назви з англійської мови на українську перекладач вдається до такої лексичної перекладацької трансформації як транслітерація. Транслітерація або транслітерування – конверсія систем письма, при якій кожний графічний елемент (знак) однієї системи письма передається одним і тим же графічним елементом іншої системи письма; заміна знаків, літер (чи їх поєднань), текстів однієї писемності (графічної системи письма) знаками чи літерами іншої, незалежно від їхньої вимови [7, с. 143]. Транслітерація при перекладі назв книг використовується головним чином у тих випадках, коли в заголовку присутня власна назв: ім'я або прізвище головного героя книги, місце описаних подій.

• *Jane Eyre*, Charlotte Brontë – укр. *Джейн Ейр*, Шарлота Бронте (пер. з англ. Р. Романишин, А. Лесів, *Книголав*, 2023);

• *David Copperfield*, Charles Dickens – укр. *Девід Конперфільд*, Чарльз Дікенс (пер. з англ. Ю. Корецького, Х. Радченко, *Книголав*, 2023);

• *Robinson Crusoe*, Daniel Defoe – укр. *Робінзон Крузо*, Даніель Дефо (пер. з англ. Л. Белей, Г. Орлівно, *Книголав*, 2018);

• *Frankenstein*, Mary Shelley – укр. *Франкенштейн*, Мері Шеллі (пер. з англ. К. Рябовол, *Книголав*, 2024);

• *Emma*, Jane Austen – укр. *Емма*, Джейн Остін (пер. з англ. В. Горбатко, *Фоліо*, 2023).

Часто при перекладі перекладач усвідомлює, що, якщо перекласти назву роману дослівно, читач може не зрозуміти про що йдеться в книзі, і тому він приймає рішення додати слово чи словосполучення, щоб краще розкрити те, про що йтиметься в книзі. Саме тому він приймає рішення використати таку стратегію як додавання. Додавання — це тип перекладацької трансформації полягає у додаванні до перекладеного тексту доречних у конкретному контексті слів, яких не було в оригінальному тексті [7, с. 143].

Наприклад, назва книги *Of Human Bondage* (William Somerset Maugham) перекладена українською як *Тягар пристрастей людських*, Вільям Сомерсет Моєм (*Bookchef*, 2021). Отож, якщо оригінальну назву книги англійської мови перекласти дослівно, отримаємо Людська неволя або Людський тягар, тому в цьому випадку маємо додавання слова пристрастей. Використання саме цієї перекладацької трансформації в назві можна пояснити тим, що перекладач хотів таким чином більше розкрити читачеві сутність книги і зробити акцент на тому, про що буде йти мова. Такий переклад назви заголовка передає сутність книги: головний герой невтомно шукає сенс життя і відкриває для себе світ людських пристрастей, однак цей вир згубних бажань і душевних мук стає для нього тягарем.

Іншим прикладом може слугувати книга *4:50 from Paddington* (Agatha Christie), назву якої українською мовою переклали наступним чином: *Поїзд о 4:50 із Педдінгтона*, Агата Крісті (Книжковий клуб *Клуб сімейного дозвілля*, 2023). У цьому випадку перекладач додає до назви твору слово «потяг» для уточнення, адже дослівний переклад може звучати неповним і нехарактерним для українських конструкцій.

Нерідко у перекладах назв романів британської літератури українською мовою можна зустріти і таке явище як вилучення або опущення, є абсолютним антонімом до згаданого вище додавання. При такій граматичній трансформації перекладач позбавляється тих слів, які він вважає недоречними в перекладі.

До прикладу, назву книги *Alice's Adventures in Wonderland* (Lewis Carroll) українською мовою переклали як *Аліса в Країні Див*, Льюїс Керрол (пер. з англ. Г. Бушина, Книжковий клуб *Клуб сімейного дозвілля*, 2017). Якщо оригінальну назву перекласти дослівно, то отримаємо «Пригоди Аліси в країні див». Таку перекладацьку трансформацію перекладач вірогідно використав, щоб позбутися надлишковості й чіткіше сформулювати назву роману.

Так само, наприклад, у книзі *Never Let Me Go* (Kazuo Ishiguro), яка перекладена українською як *Не відпускай мене*, Кадзуо Ішігуро (пер. з англ. С. Андрухович, *Видавництво старого лева*, 2016), щоб уникнути нагромадження конструкцій «ніколи не», як в оригіналі, перекладач прийняв рішення спростити заголовок.

Прикладом використання такої перекладацької трансформації як спрощення може слугувати і книга *The Mirror Crack'd from Side to Side* (Agatha Christie) — *Тріснуло дзеркало*, Агата Крісті (пер. з англ. В. Шовкун, Книжковий клуб *Клуб сімейного дозвілля*, 2012). У цьому випадку, якщо перекласти назву дослівно, то отримаємо *Дзеркало тріснуло з краю до краю*. Отож, бачимо, що і в цьому випадку перекладач приймає рішення уникати надлишковості і передати виключно ключову інформацію.

При перекладі назв романів британської літератури доволі розповсюдженою перекладацькою стратегією виступає заміна назви книги.

Заміна – прийом перекладу слова або тотожної йому номінативної одиниці, який використовується для передачі значення безеквівалентної одиниці лексичної системи мови в контексті за допомогою одного з видів перекладацьких трансформацій [7, с. 143]. Проілюструвати вищезазначену перекладацьку трансформацію можуть наступні приклади:

• *His Dark Materials*, Philip Pullman – укр. *Темні матерії*, Філіп Пулман (пер. з англ. Н. Дойчева, *Nebo BookLab Publishing*, 2023);

Книга укр. *Темні матерії* за авторством Філіпа Пулмана — це підліткове фентезі з елементами трилеру й пригодницького роману й одна з кращих знахідок для юних читачів. Водночас, книжка зачіпає важливі філософські питання, а її сюжет справді вражає своїми геть непередбачуваними зворотами. Ймовірно, перекладач хотів підкреслити те, жанр цієї книги — фентезі. Якби назву книги переклали дослівно як *Його темні матеріали (матерії)*, то читачеві важко було б одразу усвідомити, що за книгу він тримає в руках. До того ж, темні матерії — це один із елементів Всесвіту, тому використання цього терміну в назві книги підкреслює фантастичне спрямування твору.

• *The Blade Itself*, Joe Abercrombie – укр. *На лезі клинка*, Джо Аберкромбі (пер. з англ. М. Бакалов, *PM*, 2023);

У цьому випадку оригінальну назву роману англійською мовою важко дослівно перекласти українською, тому перекладач приймає рішення використати таку перекладацьку трансформацію як заміна назви. До того ж, у цьому випадку, ймовірно, перекладач хотів зосередити увагу читача на тому, що спіткатиме героїв книги і на чому буде зосереджений сюжет, адже в назві заголовку можна прослідкувати паралель із фразеологізмом ходити по лезу бритви (ножа), що означає здійснювати небезпечну, складну справу дуже вправно, вміло, тонко.

• *Equal rites*, Terry Pratchett — укр. *Право на чари*, Террі Пратчетт (пер. з англ. О. Михильсон, *Видавництво старого лева*, 2017);

Оригінальну назву книги британського письменника Террі Пратчетта можна дослівно перекласти як *Рівноправні обряди*, але перекладач у цьому випадку обрав стратегію заміни назви. Дослівний спосіб перекладу назви книги не може передати сутність книги. До того ж, варто зазначити, що назва книги в оригіналі *equal rites* співзвучна з *equal rights*, що якраз можна перекласти як *рівні права*. Сюжет розповіді зосереджується на рівноправ'ї, а також на тому, що головна героїня, дівчинка Ескарина несподівано виявляється першою у світі чарівницею, у той час, як у вигаданому світі Пратчетта чарівниками можуть бути лише чоловіки. Таким чином дівчина вперше в історії отримує право на чари, що і відобразив перекладач у назві книги.

• *They do it with mirrors*, Agatha Christie — укр. *Гра дзеркал*, Агата Крісті (Книжковий клуб *Клуб сімейного дозвілля*, 2023).

Сюжет книги відомої британської письменниці обертається навколо величезного будинку, перетвореному на притулок для неповнолітніх злочинців, в якому починають відбуватися дивні, а згодом трагічні події. Саме тому до маєтку

приїжджає міс Марпл, щоб дізнатися, кому вигідно було затіяти гру, яка нагадує фокус із дзеркалом. Я вважаю, що в цьому випадку доцільно було замінити назву книги таким чином, щоб зацікавити читача і відхилити завісу того, про що йтиметься в книзі.

Наостанок, варто зазначити, що така лексична трансформація як конкретизація також широко використовується при перекладі назв романів. Конкретизація – це один з видів лексичних трансформацій, який часто використовується перекладачами для більш точного і зрозумілого перекладу певних термінів чи слів [11, с. 146].

Візьмемо, до прикладу, книгу *A Clockwork Orange*, Anthony Burgess – укр. *Механічний апельсин*, Ентоні Берджесс (пер. з англ. О. Буценко, РМ, 2017). Свою назву роман отримав завдяки виразу, який вживали кокні – представники робочого кварталу Лондона. Про щось дивне, химерне та незрозуміле кокні старшого покоління кажуть «криве, як механічний апельсин», маючи на увазі щось, чого не існує, або щось вкрай чудернацьке. Зважаючи на це перекладач використав прийом уточнення, адже *clockwork* у ширшому значенні можна перекласти як заводний або з годинниковим механізмом.

Висновки

Вплив британської літератури на формування і розвиток світової культури надзвичайно цікавить сучасних лінгвістів у контексті перекладу британської англословної літератури, її специфіки та особливостей. А зважаючи на те, що заголовок формує в читача перше враження про книгу й значно впливає на сприйняття тексту, ми вважаємо, що важливо проаналізувати переклади заголовків книг українською мовою.

У роботі ми визначили термін «заголовок» як перший знак тексту, який дає читачеві уявлення про книгу, має найбільший вплив на первинне розуміння тексту, а також є першим кроком до його інтерпретації. Ми з'ясували і описали реферативну, фатичну, апелювальну, номінативну, графічно-видільну та інформаційну функції заголовка.

Окрім цього, ми розглянули різні підходи до класифікації заголовків книг, а саме за змістом, за формою, за місцем розташування на шпальті. Також виокремили такі види заголовків як інформаційний, спонукально-наказовий, проблемний, констатуючо-описовий та рекламно-інтригуючий, і поділили заголовки на чіткі, описові, відмітні та символічні.

У роботі ми дослідили стратегії та способи перекладу назв романів англословної британської літератури та виявили, що під час перекладу заголовків перекладачі використовували такі перекладацькі трансформації як дослівний переклад, транслітерацію, додавання, вилучення, спрощення, заміну назви, конкретизацію та узагальнення.

Ми проаналізували еволюцію перекладацьких стратегій, а саме культурний контекст, маркетингові та видавничі стратегії, історичний контекст та персональний стиль перекладача — всі вони впливають на прийняття перекладацьких рішень.

Наостанок, ми з'ясували, що головні труднощі перекладу заголовків романів британської літератури полягають у тому, що перекладач одночасно стикається з такими проблемами як передача ідеї оригінальної англословної назви, врахування культурного середовища, а також інтригування потенційного читача. Часто перекладач повинен відобразити авторський стиль або гру слів, а для цього необхідно мати фонові знання у багатьох галузях, досвід й уміння підібрати такий український відповідник, щоб передати читачеві суть так, як хотів би це зробити автор книги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Боева Е. Концептуальна система заголовків у поетонімосфері прозових творів Б. Грінченка. Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. 2006. Вип. 8. С. 284–290.

- «Вона тут надовго». Чому російська книга зміцнює позиції в Україні - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54281031> (дата звернення: 08.02.2024).
- Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Львів: ПАІС, 2004. – 268.
- Рогач Л. В. Семантичні процеси лінгвістичної термінології англійської мови. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2007. Вип. 5. С. 438–443.
- Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця: Практичний посібник – 2-ге вид., стереотипне. – К.: Наша культура і наука, 2006. – 560 с. (Серія «Бібліотека видавця, редактора, автора»).
- Юлдашева Л. ЗАГОЛОВОК ЯК ОСОБЛИВА НОМІНАТИВНО-ПРЕДИКАТИВНА ОДИНИЦЯ. *Philological Review*. 2016. № 1. URL: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2016.138073> (дата звернення: 04.03.2024).
- Bohaichuk O. LEXICAL TRANSFORMATIONS IN TRANSLATION. *International Humanitarian University Herald. Philology*. 2021. Vol. 2, no. 49. P. 143–146. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.49-2.32> (date of access: 05.02.2024).
- Haveron-Jones A. Literary Allusions: The Origins of Book Titles. *The Oxford Student*. URL: <https://www.oxfordstudent.com/2019/07/03/literary-allusions-the-origins-of-book-titles/> (date of access: 04.03.2024).
- Jovanovic S., Brnjada K. Translator's tasks and actions in doing translations of film titles. *Civitas (Novi Sad)*. 2016. Vol. 6, no. 1. P. 9–23. URL: <https://doi.org/10.5937/civitas1601009j> (date of access: 19.03.2024).
- Markedness Correspondence in Translation of Books' Titles. *International Journal of Comparative Literature and Translation Studies*. 2015. Vol. 3, no. 4. URL: <https://doi.org/10.7575/aiac.ijcls.v.3n.4p.62> (date of access: 19.03.2024).
- Music Titles in Translation. *Journal of Research in Music Education*. 1976. Vol. 24, no. 3. P. 157. URL: <https://doi.org/10.2307/3345160> (date of access: 19.03.2024).
- Peña-Cervel M. S. Motivating film title translation: a cognitive análisis. *Círculo de lingüística aplicada a la comunicación*. 2016. Vol. 66. URL: <https://doi.org/10.5209/clac.52776> (date of access: 19.03.2024).
- Pes A. THE FUNCTION OF TITLES IN SOME POSTCOLONIAL LITERARY TEXTS IN ENGLISH. *Iperstoria – Testi Letterature Linguaggi*. 2015. Saggi/Essays, no. 5. P. 92–102.
- Płońska D. Strategies of Translation. *Psychology of Language and Communication*. 2014. Vol. 18, no. 1. P. 67–74. URL: <https://doi.org/10.2478/plc-2014-0005> (date of access: 19.03.2024).
- Yuldasheva L. P., Kobylina Y. M., Kolomyńska T. B. PRAGMATIC FEATURES OF THE TITLES OF MODERN UKRAINIAN LITERATURE. "Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University", Series: "Philology. Journalism". 2022. T. 1, № 1. С. 83–90. URL: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-1/15> (дата звернення: 05.02.2024).

REFERENCES

- Boieva Ye. Kontseptualna systema zaholovkiv u poetonimosferi prozovyh tvoriv B. Hrinchenka. *Humanitarnyi visnyk Pereyaslav-Khmelnyskoho derzhavnoho universytetu imeni Hryhoriia Skovorody*. 2006. Vyp. 8 S. 284–290.
- “Vona tut nadovho”. Chomu rosiiska knyha zmitsniuie pozytsii v Ukraini - BBC News Ukraina. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54281031> (date of access: 08.02.2024).
- Zdoroveha V. I. Teoriia I metodyka zhurnalistskoi tvorchosti: Pidruchnyk. – 2-he vyd. pererob. i dopov. – Lviv: PAIS, 2004. – 268.

- Rohach L. V. Semantychni protsesy linhvistychnoi terminolohii anhliiskoi movy. Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii. 2007. Vyp. 5. S. 438–443.
- Tymoshyk M. Knyha dlia avtora, redaktora, vydavtsia: Praktychnyi posibnyk – 2-he vyd., stereotypne. – K. Nasha kultura i nauka, 2006. – 560 s.
- Yuldasheva L. ZAHOLOVOK YAK OSOBLYVA NOMINATYVNO-PREDYKATYVNA ODYNYTSIA. Philological Review. 2016. № 1. URL: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2016.138073> (date of access: 04.03.2024).
- Bohaichuk O. LEXICAL TRANSFORMATIONS IN TRANSLATION. International Humanitarian University Herald. Philology. 2021. Vol. 2, no. 49. P. 143–146. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.49-2.32> (date of access: 05.02.2024).
- Haveron-Jones A. Literary Allusions: The Origins of Book Titles. The Oxford Student. URL: <https://www.oxfordstudent.com/2019/07/03/literary-allusions-the-origins-of-book-titles/> (date of access: 04.03.2024).
- Jovanovic S., Brnjada K. Translator's tasks and actions in doing translations of film titles. Civitas (Novi Sad). 2016. Vol. 6, no. 1. P. 9–23. URL: <https://doi.org/10.5937/civitas1601009j> (date of access: 19.03.2024).
- Markedness Correspondence in Translation of Books' Titles. International Journal of Comparative Literature and Translation Studies. 2015. Vol. 3, no. 4. URL: <https://doi.org/10.7575/aiac.ijclts.v.3n.4p.62> (date of access: 19.03.2024).
- Music Titles in Translation. Journal of Research in Music Education. 1976. Vol. 24, no. 3. P. 157. URL: <https://doi.org/10.2307/3345160> (date of access: 19.03.2024).
- Peña-Cervel M. S. Motivating film title translation: a cognitive análisis. Círculo de lingüística aplicada a la comunicación. 2016. Vol. 66. URL: <https://doi.org/10.5209/clac.52776> (date of access: 19.03.2024).
- Pes A. THE FUNCTION OF TITLES IN SOME POSTCOLONIAL LITERARY TEXTS IN ENGLISH. Iperstoria – Testi Letterature Linguaggi. 2015. Saggi/Essays, no. 5. P. 92–102.
- Płońska D. Strategies of Translation. Psychology of Language and Communication. 2014. Vol. 18, no. 1. P. 67–74. URL: <https://doi.org/10.2478/plc-2014-0005> (date of access: 19.03.2024).
- Yuldasheva L. P., Kobylina Y. M., Kolomyńska T. B. PRAGMATIC FEATURES OF THE TITLES OF MODERN UKRAINIAN LITERATURE. "Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University", Series: "Philology. Journalism". 2022. T. 1, № 1. C. 83–90. URL: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-1/15> (date of access: 05.02.2024).

APPLICATION OF INNOVATIVE VIRTUAL REALITY TECHNOLOGY
AS A MEANS OF PSYCHOLOGICAL MOTIVATION OF STUDENTS'
COMMUNICATION SKILLS DURING TRAINING

Kurbanova Olha,

Interregional Academy of Personnel Management, Ukraine

ORCID: 0000-0003-4467-9193

Corresponding author: folktaleolga@icloud.com

Abstract. *The purpose of the article is to study the effectiveness of using virtual reality as an element of students' psychological motivation in the educational process. The article analyzes the problem of using immersive technologies as an element of psychological motivation to learn new vocabulary items and increase concentration while immersed in the English-speaking environment. The main focus is on the analysis of various VR practices that affect the emotional state of students, as well as on the study of the potential advantages and limitations of these elements in the learning process.*

Keywords: *virtual reality, innovative technologies, psychological motivation, communication skills.*

Received: 18 May, 2024

Revised: 25 May, 2024

Accepted: 29 May, 2024

How to cite: Kurbanova O. (2024). Application of Innovative Virtual Reality Technology as a Means of Psychological Motivation of Students' Communication Skills During Training. *Philological Treatises*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-10](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-10)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНА
РЕАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ
КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

Курбанова Ольга,

Міжрегіональна академія управління персоналом, Україна

ORCID: 0000-0003-4467-9193

Автор, відповідальний за листування: folktaleolga@icloud.com

Анотація. *Мета статті полягає в дослідженні ефективності використання віртуальної реальності як елементу психологічної мотивації студентів до мовленнєвої комунікації в освітньому процесі. Стаття аналізує проблему застосування іммерсивних технологій як елементу психологічної мотивованості на навчання нових лексичних одиниць і підвищення концентрації уваги під час занурення в англомовне середовище. Основна увага концентрується на аналізі різних VR-*

© Kurbanova O., 2024

практик, що впливають на емоційний стан студентів, а також на дослідженні потенційних переваг і обмежень цих елементів у навчальному процесі.

Ключові слова: віртуальна реальність, інноваційні технології, психологічна мотивація, комунікативні навички.

Отримано: 18 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 25 травня 2024 р.

Затверджено: 29 травня 2024 р.

Як цитувати: Курбанова О. (2024). Застосування інноваційної технології віртуальна реальність як засіб психологічної мотивації комунікативних навичок студентів під час навчання. *Філологічні трактати*, 16(1).
[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-10](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-10)

Аналіз наукових досліджень в цій царині показує, що тема використання віртуальної реальності як елемент психологічної налаштованості на процес навчання і її мотивація емоційного забарвлення підкреслюється багатьма вченими, зокрема дослідження Е. Узюмджю, Б. Акіна, Х. Нергіза [2], В. Мітрусія та О. Гіотакоса [1], та інших. Значний внесок у вивченні різних психологічних чинників адаптації граматичних і лексичних аспектів навчання внесли В. Зборовський та А. Стойка [4], які детально описали технології VR у психотерапії. Дослідження Д. Вакуленко та ін. [3]. Більшість дослідників зосереджують увагу на корекції психофізіологічного стану занурення в англійське середовище за допомогою VR. Так дослідник Ю. Острижко вивчає вплив VR на зниження стресової ситуації під час складних завдань аудіювання серед студентів [5], в той час як Г. Годоренко [6] і виступають додатковим мотивуючим стимулом сприйняття віртуальної реальності як чинник присутності носія мови під час комунікації. Проте, емпіричний аналіз проблеми не дає можливості визначити основні алгоритми кореляції свідомості студента із можливостями застосування потенціалу VR в науковій діяльності.

Віртуальна реальність (VR) може слугувати елементом мовного середовища, де студенти акумулюють свої знання певних лексичних одиниць в практичному застосуванні, усувають елементи психологічної знервованості під час навчання. Впровадження технології віртуальної реальності в освітній процес слугує вагомим позитивним фактором долучення до аналізу і вивчення нових лексичних конструкцій і ідеоматичних виразів в практичному застосуванні дозволяє студентам концентрувати свою увагу на вивчаємому мовному явищі, виконувати тренувальні вправи під час різних рольових взаємодій з певним носієм мови під час практичного спілкування з технологією віртуальна реальність, що в свою чергу сприяє зниженню збудженості і нервовості під час вирішення складних граматичних і лексичних завдань. Ці технологічні елементи VR можуть бути особливо корисними для студентів, які мають суттєві прогалини в мовній комунікації, залишкових знань, уникати стресові ситуації.

Використання віртуальної реальності (VR) для психологічної мотивації в навчальному процесі може бути ефективним засібом підвищення концентрації уваги, зниження рівня однотипних мовних помилок та покращення комунікації різними новими лексичними одиницями мови. Існують різні практичні елементи застосування VR, які дозволяють студентам зануритися у віртуальне мовне середовище, збагати свої знання різними лексичними елементами мовної комунікації.

Варто розглянути ці елементи на практичному рівні, які застосовуються під час навчального процесу для психологічної врівноваженості різних нервових станів:

1. Медитація та міндфулнес: Різні технології VR можуть використовуватися для проведення керованих медитацій або міндфулнес-сесій, що допомагає студентам краще контролювати стрес та анкіозність.

Використання віртуальної реальності (VR) для медитації та міндфулнесу надає можливість створювати відповідні середовища, що сприяють зосередженню на релаксації психічного стану. Студенти можуть використовувати VR для іммерсивного дослідження релаксуючих аспектів психологічних станів, які стимулюють медитацію та знижують стрес. Віртуальні аспекти занурення можуть включати різноманітні аудіо- та візуальні ефекти, що допомагають заспокоїти розум та зняти напругу.

Технологія VR дозволяє створювати інтерактивні ситуації для практики медитаційних технік та вправ над управлінням стресом. Віртуальні тьютори можуть надавати вказівки та підказки щодо правильної техніки медитації та дихальних вправ. Інтерактивність VR дозволяє користувачам відчувати себе поглиблено в медитаційних практиках, поглиблюючи їхнє зосередження та релаксацію. Застосування VR для медитації може бути особливо корисним для людей з нестійкою психікою для уникнення стресових ситуацій, створює умови для емоційної рівноваги. Можливість вибору різних медитаційних сценаріїв та налаштування аудіо та візуальних ефектів дає користувачам відчуття контролю та комфорту. VR може стимулювати у користувачів відчуття присутності та сприяти глибокому розслабленню під час медитаційних сесій. Інтеграція біометричних даних, таких як серцевий ритм чи рівень стресу, може допомогти у відслідковуванні ефективності медитаційних практик у VR.

Доступність медитаційних додатків у VR може зробити ці практики більш доступними та привабливими для різних користувачів. Віртуальні середовища можуть відтворювати реальні або вигадані ситуації, що стимулюють творчу уяву та сприяють медитаційному досвіду. Використання VR для медитації може допомогти покращити якість засвоєння матеріалу сну та зменшити відчуття тривоги під час занурення іномовне середовище. Віртуальні медитаційні додатки можуть включати різні сценарії комунікації, від засвоєння нових лексичних тем для повсякденного спілкування і збагати певними мовними граматичними конструкціями студентів. Використання VR для медитації може допомогти створити алгоритм дій, який сприяє зниженню стресу та покращенню емоційного стану.

Можливість використовувати VR для медитації дозволяє користувачам поглиблювати свої практики повсякчасно в типовій реальності сьогодення. Віртуальні медитаційні технології можуть включати групові сесії, що сприяють взаємодії різних ролевих дій та розвитку комунікативних навичок. Використання VR для медитації може допомогти учням та студентам зосередитися на розумовій діяльності під час навчання або тестових випробувань. Застосування VR для навчання може слугувати ефективним інструментом керування емоційним станом та підвищення рівня самосвідомості.

2. Візуалізація та релаксація: Студенти можуть використовувати VR для візуалізації спокійного стану, що може сприяти позитивному психологічному настрою перед іспитами або важливими навчальними заняттями.

Візуалізація та релаксація у віртуальній реальності (VR) надають користувачам можливість зануритися у відповідне позитивне віртуальне оточення, що сприяють зняттю стресу та поглибленню відчуття врівноваженості психологічного стану. Віртуальні технології можуть відтворювати природні ландшафти і створювати умови для кращого засвоєння відповідної лексики на певному емоційному рівні, вільно толеруючи їх відповідним чином - рухатись або просто спостерігати за віртуальним оточенням і запом'ятовувати нові лексичні одиниці у стані спокою і релаксації. Деякі VR додатки також можуть включати звукові ефекти, музику або голосові настанови, що допомагають у ефективному застосуванні нових лексичних одиниць в практичній комунікації. Відтворення різних елементів природи у віртуальній реальності стимулює відчуття власної присутності в цій реальності та сприяє відчуттю врівноваженості.

3. Тренінги з питань вивчення стресових ситуацій і відповідні їх негативні наслідки: технології VR можуть сприяти технікам стрес-менеджменту через інтерактивні модулі та рольові ігри, що робить навчання більш цікавим і позитивним.

Тренінги з усунення стресу у віртуальній реальності можуть включати різноманітні вправи та техніки застосування, що спрямовані на зняття динаміки напруженості та покращують емоційний стан. Вони можуть охоплювати різні психологічні аспекти: глибоке дихання, медитаційні вправи, . У віртуальних середовищах користувачі можуть експериментувати з різними методами релаксації, вибираючи ті, які найбільше підходять їм.

Такі тренінги можуть також стосуватися певних візуалізаційних вправ, де студенти мають можливість врівноважити свій емоційний стан і мотивувати на вивчення певних елементів мовної комунікації. У віртуальній реальності можуть бути створені спеціальні сценарії з анімованими ефектами та музикою, які сприяють розслабленню та зняттю напруги. Такі тренінги можуть бути ефективними для зменшення стресу та покращення психічного стану, особливо в умовах, коли доступ до природного середовища неможливий.

4. Соціальна взаємодія: VR може забезпечити безпечне та контрольоване середовище для соціальних взаємодій, що особливо корисно для студентів, які відчувають соціальну тривожність.

Соціальна взаємодія у віртуальній реальності (VR) відкриває нові можливості для спілкування та співпраці. Користувачі можуть взаємодіяти між собою у віртуальних світах, відчуваючи реалістичність комунікації завдяки візуальному та аудіосприйняттю. У VR можна створити віртуальні обговорення, конференції та спільні дії, що сприяють зближенню та співтворчості. Також можна відтворити різноманітні сценарії для тренування соціальних навичок, включаючи ділову комунікацію. VR дозволяє студентам взаємодіяти між собою у віртуальних просторах, розширюючи можливості спілкування та обміну думками. Така форма взаємодії може бути особливо корисною в умовах віддаленої роботи або навчання, де фізична зустріч не є можливою.

Учасники можуть використовувати ці технології як для мотивації, так відновлення певних знань, особливо під час інтенсивних навчальних періодів навчання. Реалізація VR в освітньому процесі може стати інноваційним рішенням для підвищення ефективності навчання та психологічного стану студентів.

Віртуальна реальність може бути ефективним інструментом для індивідуальних та групових занять з англійської мови, що сприяє покращенню рівня мовлення та розуміння. У віртуальній реальності можна створити різноманітні сценарії для вивчення різних аспектів мови, таких як граматики, лексики, аудіювання та мовлення, що робить навчання більш ефективним та захоплюючим. Віртуальні сесії з англійської мови можуть бути індивідуалізованими відповідно до потреб та рівня знань кожного студента, що дозволяє максимально використовувати їх потенціал та досягати поглиблених результатів.

Експозиційна терапія у віртуальній реальності під час занять з мови відкриває нові можливості для ефективного навчання та подолання мовних бар'єрів. Користувачі можуть бути поглиблено занурені у різні віртуальні ситуації, де вони мають можливість спілкуватися англійською мовою з віртуальними персонажами або іншими користувачами. Такий підхід дозволяє створити реалістичні ситуації, які стимулюють навички мовлення та розуміння. **Експозиційна терапія** у віртуальній реальності може допомогти студентам подолати страх перед спілкуванням англійською мовою, оскільки вони можуть застосовуватись у безпечному та контрольованому середовищі.

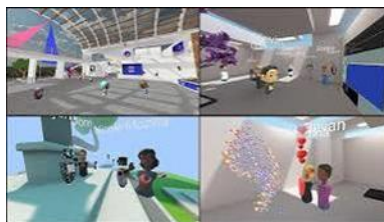
Віртуальні сценарії можуть включати різні аспекти комунікативних дій, такі як відвідування ресторану, магазину або аеропорту, де студенти можуть використовувати мову в практичних ситуаціях. Експозиційна терапія у віртуальній реальності дозволяє імітувати реальні життєві ситуації, що допомагає студентам набувати практичних навичок та впевненість у спілкуванні. Такий підхід може бути особливо корисним для студентів, які навчаються англійської мови як іноземної та потребують практики у реальних ситуаціях.

Експозиційна терапія у віртуальній реальності може включати інтерактивні завдання та вправи, що допомагають у покращенні мовлення, слухання та розуміння англійської мови. Студенти можуть взаємодіяти з віртуальними ситуаціями, виконуючи завдання та відповідаючи на питання, що сприяє активному навчанню та засвоєнню нового матеріалу. Віртуальні сесії експозиційної терапії можуть бути індивідуалізованими ,відповідно до потреб та рівня знань кожного студента, що дозволяє максимально використовувати їх потенціал та досягати кращих результатів. Віртуальна реальність може сприяти інтерактивному та динамічному навчанню, що зробить процес вивчення мови більш ефективним та мотивованим для студентів.

Наприклад студент входить у віртуальний ресторан, де йому потрібно замовити їжу із меню. Він має можливість взаємодіяти з віртуальними офіціантами та іншими клієнтами, щоб практикувати свої навички спілкування. Користуючись голосовими командами або клавіатурою, студент може обирати страви, запитувати про інгредієнти та задавати питання про рекомендації щодо їжі. Під час спілкування з офіціантами, студент може використовувати нові слова та вирази, які він вивчав на попередніх уроках, та отримувати зворотний зв'язок щодо свого мовлення.

Після замовлення їжі, студент може спостерігати за процесом приготування у віртуальній кухні та спілкуватися з персоналом про деталі замовлення. Після отримання страви, студент може сидіти за столиком та спілкуватися з іншими віртуальними клієнтами про їжу, а також про різні теми, використовуючи англійську мову.

Віртуальний сценарій може бути створений таким чином, щоб відобразити реальні життєві ситуації, де студент може використовувати свої мовні навички у практичних умовах.

Для використання та створення віртуальних сценаріїв для занять з вивчення германських мов варто скористатися наступними платформами:

1. AltspaceVR: Це платформа для віртуальних зустрічей та ігор, де можна створювати власні віртуальні простори та взаємодіяти з іншими користувачами.

<http://www.altvr.com/>

2. Engage: Це платформа для віртуального навчання та тренінгів, яка дозволяє створювати та налаштувати віртуальні environments з різними сценаріями.

<https://engagevr.io>

3. Mozilla Hubs: Це безкоштовна платформа для створення та спільного використання віртуальних просторів, де можна створювати власні сценарії та взаємодіяти з іншими користувачами.

<https://hubs.mozilla.com>

4. VRChat: Це платформа для створення та відвідування віртуальних світів, де користувачі можуть створювати власні сценарії та спілкуватися з іншими гравцями.

<https://hello.vrchat.com>

Отже, підсумовуючи все вище викладене можна ствержувати, що:

1. Використання віртуальної реальності (VR) під час занять з англійської мови може допомогти створити іммерсивне середовище для вивчення мови та покращення комунікативних навичок. Функція розслаблення у віртуальній реальності може бути використана для створення спокійних та релаксуючих віртуальних оточень, де студенти можуть вивчати мову у сприятливій атмосфері. Такі віртуальні сценарії можуть включати природні ландшафти, спокійні пляжі або екзотичні місця, що сприяють відчуттю злагоди та глибокого розслаблення.

2. Використання VR для вивчення мови може бути ефективним засобом відволікання від стресу та зниження тривоги, оскільки вона дозволяє студентам поглиблювати свої знання у сприятливому та безпечному середовищі. Такі віртуальні тренування можуть включати інтерактивні завдання, ігри та симуляції, що дозволяють студентам відчути себе поглиблено у мовному процесі. Віртуальні сесії з вивчення мови можуть також включати терапевтичні елементи, такі як релаксаційні вправи та позитивне підсилення, що сприяють емоційному благополуччю та самопочуттю студентів. Такі сесії можуть включати віртуальних інструкторів або терапевтів, які надають підтримку та настанови студентам у вивченні мови та розслабленні.

3. Віртуальні тренування можуть бути особливо корисними для студентів, які мають англійську мову як іноземну та можуть відчувати стрес чи тривогу в процесі навчання. VR може стимулювати інтерес та мотивацію студентів до вивчення мови, роблячи процес більш захопливим та зацікавлюючим. Віртуальні сесії можуть включати інтерактивні діалоги з віртуальними персонажами або іншими студентами, що сприяє розвитку комунікативних навичок. VR також може використовуватися для терапії студентів з афазією або іншими мовними розладами, де іммерсивні віртуальні середовища можуть допомогти відновленню мовних навичок та сприяти зняттю стресу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Mitrousia, V., & Giotakos, O. (2016). Virtual reality therapy in anxiety disorders. *Psychiatriki*, 27(4), 276 – 286.
- Üzümcü, E., Akın, B., Nergiz, H., İnözü, M., Çelikcan, U. (2018). Anksiyete Bozukluklarında Sanal Gerçeklik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry*, 10(1), 99-117
- Вакуленко Д.В., Гевко О.В. (2021) Перспективні напрямки у створенні системи віртуальної реальності для корекції психофізіологічного стану пацієнта /

- Вакуленко Д.В., Гевко О.В., Вакуленко Л.О., Кіфер В.М. // “Перспективні технології та прилади”. Збірник наукових праць. Випуск 19. м. Луцьк, грудень 2021р. – Луцьк: Луцький НТУ, 2021. – С.27-33.
- Заборовський В.В., Стойка А.В. (2020) Деякі юридичні аспекти застосування технологій віртуальної реальності в психотерапії. Закарпатські правові читання: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 29-30 квітня 2020 року). Ужгород: РІК-У, 2020. С. 347-354.
- Острижко Ю. (2019) Використання віртуальної експозиції в роботі зі студентами, які переживають тривогу перед публічними виступами / Юлія Острижко ; науковий керівник Олександр Аврамчук . - Львів : [б. в.], 2019 . - 62 арк.
- Топоренко, Ганна. (2023). Особливості емоційної сфери переселенців в Україні. Перспективи та інновації науки. 10.52058/2786-4952-2023-13 (31) - С. 586-597.

REFERENCES:

- Mitrousia, V., & Giotakos, O. (2016). Virtual reality therapy in anxiety disorders. *Psychiatriki*, 27(4), 276 – 286.
- Üzümcü, E., Akın, B., Nergiz, H., İnözü, M., Çelikcan, U. (2018). Anksiyete Bozukluklarında Sanal Gerçeklik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry*, 10(1), 99-117
- Vakulenko D.V., Hevko O.V. Perspektivni napryamky u stvorenni systemy virtualnoyi real'nosti dlya korektsiyi psikhofiziologichnoho stanu patsiyenta / Vakulenko D.V., Hevko O.V., Vakulenko L.O., Kifer V.M. // "Perspektivni tekhnolohiyi ta prylady". Zbirnyk naukovykh prats'. Vypusk 19. m. Luts'k, hrudeny 2021r. – Luts'k: Luts'ky NTU, 2021. – S.27-33. (Prospective directions in creating a virtual reality system for correcting the psychophysiological state of patients) [in Ukrainian].
- Zaborovsky V.V., Stoyka A.V. Deyaki yurydychni aspekty zastosuvannya tekhnolohiy virtualnoyi real'nosti v psykhoterapiyi. Zakarpats'ki pravovi chytannya: materialy XII Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (m. Uzhhorod, 29-30 kvitnya 2020 roku). Uzhhorod: RIK-U, 2020. S. 347-354. (Some legal aspects of applying virtual reality technologies in psychotherapy) [in Ukrainian].
- Ostryzhko Yu. Vykorystannya virtualnoyi ekspozytisyi v robiti zi studentamy, yaki perezhivayut' tryvohu pered publichnymy vystupamy / Yuliya Ostryzhko ; naukovyy kerivnyk Oleksandr Avramchuk . - Lviv : [b. v.], 2019 . - 62 ark. (The use of virtual exposure in working with students experiencing anxiety before public speaking) [in Ukrainian]
- Toporenko, Hanna. (2023). Osoblyvosti emotsiyanoi sfery pereselentsiv v Ukraini. Perspektivy ta innovatsiyi nauky. 10.52058/2786-4952-2023-13 (31) - S. 586-597. (Features of the emotional sphere of internally displaced persons in Ukraine) [in Ukrainian].

**THEORETICAL FOUNDATIONS OF INSTITUTIONAL STRATEGIES FOR
THE DEVELOPMENT OF CULTURE AND SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES IN
THE CONTEXT OF THE IDEA OF SUSTAINABLE PEACE**

Lebid Andrii,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-9100-0273

Corresponding author: a.lebid@socio.sumdu.edu.ua

Danilova Maryna,

Sumy State University, Ukraine

Abstract. *In today's world, the idea of sustainable peace has become not only an aspiration, but also an important goal of every society. This concept is not limited to the absence of war or conflict, but also includes a state of harmony, mutual understanding and mutual respect between nations, groups and individuals. Achieving sustainable peace requires not only diplomatic agreements and international efforts, but also the active participation of citizens and the development of cultural structures designed to support peaceful coexistence.*

In today's geopolitical environment, characterized by conflicts and tensions at all levels, it is important to understand what concrete steps can help build sustainable peace. Institutional strategies for the development of cultural and socio-cultural activities can be one of the key components of these steps, as they aim to raise the socio-cultural level and promote mutual understanding and interaction between different groups.

In particular, the development of cultural institutions that provide artistic and cultural value can help reduce social inequality and improve educational standards. Given the potential of culture to unite different social groups, the development of cultural institutions can serve as a mechanism to support social integration and mutual understanding.

In addition, an important component of the institutional strategy is to support and develop creative industries, promote economic growth and create new opportunities for youth and innovation. This can play a key role in developing innovative and creative solutions to social problems, including issues of interethnic and interreligious interaction, understanding and tolerance.

Another important aspect of institutional strategies is their role in creating a space for dialogue and exchange of ideas between different cultural and social groups. This can help develop shared values and lay the groundwork for joint initiatives in education, culture and the arts, thereby helping to build sustainable peace.

Another key aspect of these strategies is their ability to influence the formation of public consciousness and values, which are crucial for maintaining peace and harmony. Institutional strategies for cultural development are reflected in cultural development plans and facilitate the creation of cultural products and activities that promote the exchange of experiences and mutual understanding between different cultural communities.

An important component of the institutional strategy is to promote education and awareness of citizens on cultural tolerance, mutual understanding and respect for differences. This can create an enabling environment for the development of sustainable peace and promote understanding and acceptance of different cultural identities.

In this context, institutional strategies for cultural development and socio-cultural activities are becoming key tools for implementing the concept of sustainable peace in Ukraine. They include a wide range of measures aimed at supporting and developing cultural

© Lebid A., Danilova M., 2024

institutions, creative industries, promoting cultural diversity and mutual understanding between different groups of society.

Therefore, an in-depth analysis of institutional strategies for the development of cultural and socio-cultural activities is extremely important for understanding the processes taking place in society and developing effective measures to promote sustainable peace in Ukraine.

Research work on this topic is relevant and important in the context of the complexity of the current political situation in Ukraine and around the world. Institutional strategies for the development of cultural and socio-cultural activities can be an important tool in supporting and promoting peace processes, but their effectiveness requires in-depth analysis and sound recommendations for further improvement.

Keywords: *sustainable peace, sustainable development, institutional development strategies, sustainable development goals, sustainable growth, democratic deficit, democratization, institutional conflict, democratic institution.*

Received: 07 May, 2024

Revised: 10 May, 2024

Accepted: 15 May, 2024

How to cite: Lebid A., Danilova M. (2024).

Theoretical Foundations of Institutional Strategies for the Development of Culture and Socio-Cultural Activities in the Context of the Idea of Sustainable Peace. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-11](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-11)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ІДЕЇ СТАЛОГО МИРУ

Лебідь Андрій,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0001-9100-0273

Автор, відповідальний за листування: a.lebid@socio.sumdu.edu.ua

Данілова Марина,

Сумський державний університет, Україна

Анотація. *У сучасному світі ідея сталого миру стала не лише прагненням, але й важливою метою кожного суспільства. Це поняття не обмежується відсутністю війни чи конфлікту, але також включає стан гармонії, взаєморозуміння та взаємної поваги між націями, групами та окремими особами. Досягнення сталого миру вимагає не лише дипломатичних угод і міжнародних зусиль, а й активної участі громадян і розвитку культурних структур, призначених для підтримки мирного співіснування.*

У сучасному геополітичному середовищі, що характеризується конфліктами та напругою на всіх рівнях, важливо розуміти, які конкретні кроки можуть допомогти побудувати стійкий мир. Інституційні стратегії розвитку культурної та соціокультурної діяльності можуть стати одним із ключових компонентів цих кроків, оскільки вони спрямовані на підвищення соціокультурного рівня та сприяння взаєморозумінню та взаємодії між різними групами.

Зокрема, розвиток культурних установ, які забезпечують мистецьку та культурну цінність, може допомогти зменшити соціальну нерівність і покращити освітні стандарти. Враховуючи потенціал культури для об'єднання різних соціальних груп, розвиток культурних установ може слугувати механізмом підтримки соціальної інтеграції та взаєморозуміння.

Крім того, важливою складовою інституційної стратегії є підтримка та розвиток креативних індустрій, сприяння економічному зростанню та створенню нових можливостей для молоді та інновацій. Це може відігравати ключову роль у розробці інноваційних та креативних рішень соціальних проблем, включаючи питання міжсеточної та міжрелігійної взаємодії, порозуміння та толерантності.

Іншим важливим аспектом інституційних стратегій є їхня роль у створенні простору для діалогу та обміну ідеями між різними культурними та соціальними групами. Це може допомогти розвинути спільні цінності та закласти основу для спільних ініціатив у сфері освіти, культури та мистецтва, тим самим допомагаючи будувати стійкий мир.

Ще одним із ключових аспектів цих стратегій є їхня здатність впливати на формування суспільної свідомості та цінностей, які мають вирішальне значення для збереження миру та злагоди. Інституційні стратегії культурного розвитку відображаються в планах культурного розвитку та сприяють створенню культурних продуктів і заходів, які сприяють обміну досвідом і взаєморозумінню між різними культурними спільнотами.

Важливою складовою інституційної стратегії є сприяння вихованню та освіті громадян у питаннях культурної терпимості, взаєморозуміння та поваги до відмінностей. Це може створити сприятливе середовище для розвитку сталого миру та сприяти розумінню та прийняттю різних культурних ідентичностей.

У цьому контексті інституційні стратегії культурного розвитку та соціокультурної діяльності стають ключовими інструментами реалізації концепції сталого миру в Україні. Вони включають широкий спектр заходів, спрямованих на підтримку та розвиток культурних закладів, креативних індустрій, сприяння культурному різноманіттю та взаєморозумінню між різними групами суспільства.

Тому поглиблений аналіз інституційних стратегій розвитку культурної та соціокультурної діяльності є надзвичайно важливим для розуміння процесів, що відбуваються в суспільстві, та розробки ефективних заходів сприяння сталому миру в Україні.

Науково-дослідна робота з даної тематики є актуальною та важливою в умовах складності сучасної політичної ситуації в Україні та всьому світі. Інституційні стратегії розвитку культурної та соціокультурної діяльності можуть бути важливим інструментом у підтримці та просуванні мирних процесів, але їх ефективність потребує глибокого аналізу та обґрунтованих рекомендацій щодо подальшого вдосконалення.

Ключові слова: сталий мир, сталий розвиток, інституційні стратегії розвитку, цілі сталого розвитку, стале зростання, дефіцит демократії, демократизація, інституційний конфлікт, демократичний інститут

Отримано: 07 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 10 травня 2024 р.

Затверджено: 15 травня 2024 р.

Як цитувати: Лебідь А., Данілова М. (2024). Теоретичні засади інституційних стратегій розвитку культури та соціокультурної діяльності в контексті ідеї сталого миру. *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-11](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-11)

Вступ

Мрія про сталий мир завжди супроводжувала людство протягом усієї його історії становлення як єдиного цілого та суб'єкта історичного прогресу. Вона почалася з ідеї життя без війни, поваги до загально визнаних норм справедливості та миру як найвищої цінності, зумовленої досвідом ХХ століття. Питання досягнення миру залишається життєво важливим і в ХХІ столітті. Якщо ця можливість стане реальністю, людство матиме всі шанси досягти сталого миру, але в негативному сенсі «вічний мир на всесвітньому цвинтарі людства». Тому майбутнє сучасної цивілізації залежить від необхідності віднайти сенс ідеї миру як безумовної і найвищої цінності. Тому, як нагальний засіб збереження життя на землі, необхідно звернутися до концепції сталого миру, яка артикулює фундаментальні питання про умови і можливості досягнення миру і припинення війни.

27 квітня 2016 року Генеральна Асамблея і Рада Безпеки ООН ухвалили практично ідентичні резолюції щодо зміцнення миру, завершивши огляд миротворчої діяльності ООН в 2015 році. Це найбільш комплексні та амбіційні резолюції з цього питання. Це знакове досягнення окреслює новий порядок денний і підхід до розбудови миру. Країни-члени продемонстрували свою відданість зміцненню здатності ООН запобігати «виникненню, ескалації, продовженню і повторенню насильницьких конфліктів», усунути їхні першопричини і допомагати сторонам конфлікту припинити воєнні дії, щоб «позбавити майбутні покоління від лиха війни», як зазначено у Статуті ООН.

Резолюції ввели термін «сталий мир», який, будучи назвою завершеного етапу становлення миру, надає йому більшої чіткості та ширшого змісту. У 1990-х роках під терміном «миротворчість» в ООН здебільшого розуміли постконфліктне миробудування. Однак ця позиція змінилася у 2000-х роках з прийняттям Заяви Голови Ради Безпеки та подальшого рішення Політичного комітету 2007 року, в якому миробудування визначалося як діяльність, спрямована на запобігання виникненню, повторенню або продовженню збройного конфлікту. Ця позиція була підтверджена в преамбулі нових резолюцій, де зазначено, що «забезпечення сталого миру включає в себе діяльність, спрямовану на запобігання виникненню, ескалації, продовженню і повторенню конфлікту».

Методи дослідження

Дослідження сталого миру є багатогранною науковою проблемою, що включає різноманітні методи для аналізу та розуміння причин і шляхів досягнення стійкого миру та суспільства сталого розвитку. При підготовці даного рукопису нами була використана низка методів та підходів, що уможливили найповніше розкриття та концептуалізацію ідеї сталого миру та її інструменталізацію в сфері культури та соціокультурної діяльності.

Так, нами було використано методи кількісного аналізу, зокрема, статистичний аналіз з метою вивчення масиву даних про конфлікти, мирні угоди та соціально-економічні показники. Економетричні моделі уможливили виявити зв'язки між економічними факторами та рівнем конфліктів.

Методи якісного аналізу, зокрема, аналіз контенту полягали у дослідженні текстів, медіа, документів для виявлення основних тем та наративів, що впливають на конфлікти.

Використання методу історичного аналізу полягав у порівняльному аналізі різних конфліктів та процесів миротворення для виявлення загальних патернів.

Побудова агент-орієнтованих моделей уможливила симуляції взаємодії різних акторів у конфлікті для вивчення його можливих результатів. Також була досліджена системна динаміка через моделювання комплексних систем для розуміння взаємозв'язків між різними факторами, що визначають чи можуть визначити конфлікти.

Ці та інші методи, а також міждисциплінарні підходи допомагають зрозуміти складні взаємодії, що впливають на стійкий мир, та розробляти ефективні стратегії для його досягнення.

Результати дослідження

На практиці сталий мир необхідно відрізнити від миробудування. Це не означає переосмислення відповідних ролей, обов'язків чи мандатів структур ООН. Скоріше, кінцевою метою підтримання і розбудови миру є зменшення ризику рецидиву насильницького конфлікту. Це можна розглядати як бажану мету, спрямовану на розвиток здатності та спроможності виходити за рамки врегулювання кризових ситуацій і негайного вирішення конфліктів. Вона дає можливість посилити увагу системи ООН до запобігання конфліктам, щоб усунути не лише симптоми, а й першопричини конфліктних ситуацій. Таким чином, концепція спрямована на вирішення проблем, які в іншому випадку можуть розпалити нові цикли конфліктів.

У нових резолюціях підкреслюється, що сталий мир є спільним завданням, яке має пронизувати всі основні напрями діяльності системи ООН на всіх стадіях конфлікту та в усіх його вимірах. Резолюції надають можливість посилити увагу та спроможність системи ООН запобігати насильницьким конфліктам, і держави-члени, організації громадянського суспільства та система ООН зацікавлені в тому, щоб скористатися можливостями, які надаються цими резолюціями. Сталий мир слід розглядати не як ребрендинг існуючої роботи, а як більш орієнтовану на практику комплексну концепцію запобігання насильницьким конфліктам, що передбачає усунення рушійних сил конфлікту, порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, а також глибинних першопричин конфлікту, включаючи різні види ексклюзії, тимчасової дискримінації та маргіналізації, з новою силою, на основі спільного аналізу динаміки конфлікту та спільного стратегічного планування.

Спіраючись на оновлену концепцію, Дорадча рада надала свої рекомендації щодо наступних трьох пунктів: по-перше, необхідність об'єднати роботу ООН у сфері миру і безпеки, прав людини та розвитку за допомогою більш узгодженого підходу з боку головних міжурядових органів, кожен з яких повинен діяти з точки зору своїх обов'язків, передбачених Статутом ООН, а також з боку Секретаріату. Це ще один спосіб сказати, що нинішня фрагментація роботи організації повинна бути подолана або, принаймні, значно пом'якшена.

По-друге, визнати, що миробудівництво відбувається на всіх етапах потенційного або реального насильницького конфлікту: до, під час і після. Отже, ООН має суттєво змістити фокус своєї діяльності з управління насильницькими конфліктами на їхнє попередження.

По-третє, хоча стратегії і політика формуються в штаб-квартирі ООН, реальна робота з підтримання миру відбувається на місцях, на національному і субнаціональному рівнях. Для цього важливо сприяти широкій та інклюзивній національній відповідальності в кожній ситуації.

Однак, деяке занепокоєння викликає той факт, що досі тривають дебати щодо того, що мається на увазі під «сталим миром». В резолюціях достатньо чітко прописано, як підтримувати політичні рішення і конкретні дії з боку системи ООН, але все таки, бракує більш узгодженого і чіткого визначення, під яким міг би підписатися кожен. Це не дивно, якщо розглядати процес досягнення консенсусу щодо конкретних текстів у великих багатосторонніх організаціях.

Очевидно, що менш чітке визначення відображає той факт, що резолюція є результатом тривалих переговорів різних делегацій, які також відрізнялися в тому, як свої уряди інтерпретували термін сталий мир, і що він означає для них. В цьому немає нічого надзвичайного, що б повинно було викликати занепокоєння. Зміст і суть резолюцій щодо сталого миру пропонують Секретаріату ООН і державам-членам безліч загальних і конкретних вказівок щодо того, як діяти в рамках того, що

Генеральна Асамблея вирішила назвати «Розвитком миробудівництва Організації Об'єднаних Націй», а Рада Безпеки – «Постконфліктним миробудуванням».

Насправді, можна стверджувати, що зосередження уваги на визначенні «сталого миру» є відволікаючим маневром, коли загальні керівні принципи дій не ставляться під сумнів. Важливою є суть резолюції, і її політичні наслідки є цілком зрозумілими.

Дебати, що тривають, приховують дві групи проблем, які продовжують підживлювати дискусію. Перша - це те, чи є «сталий мир» універсальною метою, чи стосується лише країн, схильних до конфліктів. Друга, можливо, більш серйозне, оскільки відображає тривалі підозри з боку різних країн-членів ООН щодо непередбачуваних наслідків серйозного ставлення до «сталого миру».

Перше занепокоєння можна легко розвіяти; насправді, держави-члени вже вирішили, що однією з універсальних цілей ООН в галузі сталого розвитку до 2030 року є «Сприяння побудові мирного та інклюзивного суспільства в інтересах сталого розвитку». Можна заперечити, що «мирне та інклюзивне суспільство» - це не те саме, що «сталий мир», але ці дві концепції, безумовно, значною мірою перетинаються. Крім того, має сенс перетворити сталий мир на універсальну мету, оскільки, мабуть, жодне суспільство не застраховане від ризику переростання локальних невдоволь або суперечок у насильницький конфлікт, хоча очевидно, що суспільство з сильними та інклюзивними інституціями набагато краще підготовлене до уникнення таких подій. Крім того, в резолюціях щодо підтримання миру чітко визнається, що термін «слід розуміти в широкому сенсі як мету». Серйозний крок у роботі ООН у напрямку запобігання конфліктам повинен мати універсальне значення та застосовуватися, навіть якщо на практиці фактичний початок насильницького конфлікту обмежений за масштабами.

Другою проблемою є те що деякі члени Ради Безпеки продовжують сприймати «сталий мир» як потенційне посягання Генеральної Асамблеї на сферу компетенції Ради - щось на кшталт проникнення через задні двері з метою вплинути на результат обговорень. Інші члени Генеральної Асамблеї продовжують сприймати «сталий мир» як загрозу - як «безпекове обмеження розвитку», або, інакше кажучи, як нову форму домінування сильніших гравців над слабшими братами. Обидва ці підходи спрямовані в прямо протилежному напрямку від запропонованого зближення роботи трьох міжурядових органів і якщо їх довести до крайнощів, можна звести нанівець позитивні наміри, висловлені в резолюціях.

Варто зазначити, що традиція розглядати мир як найвищу цінність, а війну як його антитезу, почала систематично розвиватися Г. Гроцієм і була остаточно оформлена І. Кантом. У своїй праці «Про право війни і миру», Г. Гроцій спробував систематизувати уявлення філософів про війну, посилаючись на Цицерона, який визначав війну як боротьбу за владу. Продовжуючи цей намір зрозуміти природу війни, Гроцій говорить про війну не як про дію, а як про стан буття, стан боротьби із застосуванням сили. Г. Гроцій також одним з перших висунув ідею встановлення миру не лише в контексті християнських народів Європи, але й між усіма народами світу.

В історичному контексті ідея вічного миру виникла у зв'язку зі зростаючою загрозою війни для народів Європи. Воєнні роки змусили мислителів шукати шляхи запобігання військовим конфліктам, що призвело до розвитку гуманістичної традиції, пов'язаної з концепцією та проектом «вічного і справедливого миру» як антитези війни та насильству.

Філософія Канта стала важливою віхою на шляху до загального і справедливого миру. Спираючись на своїх попередників, Кант ніби підсумував розвиток європейської думки про мир і водночас надав їй абсолютно нового звучання. Найбільшим досягненням Канта було надання всеосяжної філософської легітимності ідеї вічного і всезагального миру.

Ця ідея постає у Канта як необхідний елемент його філософської системи. Мрія про загальний і вічний мир, моральне засудження війни й численні заклики до

миру, миротворчі проекти і спроби їхньої реалізації набули у Канта цілком законного характеру. Аналізуючи саме поняття миру, він доводить, що воно фактично збігається з поняттям права і разом з ним ґрунтується на моральному законі. Отже, вимоги миру постають у Канта як прагнення самого розуму, а вічний мир розглядається як продиктований цим розумом моральний обов'язок. Поняття миру, таким чином, набуває у нього значення філософської ідеї, яка органічно входить до його філософської системи. Єдність моральних, правових та політичних підстав і є головною особливістю Кантового обґрунтування ідеї вічного миру.

Проте не менш важливою для німецького філософа була проблема реалізації цієї ідеї. Важливе значення в цьому плані мали філософсько-історичні праці Канта, де він доводив об'єктивну необхідність вічного миру, продиктовану законами історичного розвитку людства, неминучість просування суспільства до такого правового стану, коли цей мир стає не просто побажанням, або велінням моральної свідомості, а й цілком реальною справою.

Головною працею, в якій він всебічно розглядає цю проблему, був його відомий трактат «До вічного миру». Написаний в часи наполеонівських війн в Європі, він, як і більшість праць такого роду, був написаний у формі проекту міжнародного договору, оскільки Кант, приєднуючись до своїх попередників, вважав, що мир має бути встановлений шляхом міжнародних угод. Мета ж Канта полягала в тому, щоб запропонувати такі статті договору, зі сформованими в них умовами, які б назавжди усували війну із життя європейських народів і забезпечували б не тимчасове перемир'я, а вели до сталого - вічного миру. Перша стаття формулює найважливішу вимогу до будь якого мирного договору. «Жоден мирний договір, не повинен вважатися таким, якщо під час його укладання таємно зберігаються підстави для майбутньої війни».

Отже, стан миру має бути запровадженим, і єдиний шлях до цього полягає в створенні громадянського суспільства. Тому не дивно, що одна з перших умов досягнення миру викладена Кантом у формі постулату: «Всі люди, що мають можливість впливати один на одного, повинні належати до якогось громадянського устрою». Конкретніше цей правовий устрій постає у нього як:

- а) устрій людей в межах одного народу за правом державного громадянства;
- б) устрій держав у їхніх відносинах одна з одною;
- с) устрій за правом всесвітнього громадянства.

Громадянський мир, який досягається таким чином всередині держави, має далі поширюватися і на відносини між державами. За Кантом, сусідні держави слід розглядати як індивіди, для яких природним є стан війни. І задля подолання цього стану, вони мають об'єднатися у якусь спільноту на кшталт громадянського суспільства. «Для держав, що мають намір вийти із протизаконного стану війни одна з одною, немає іншого засобу, ніж той, за допомогою якого окремі держави стають громадянською державою, а також об'єднуються в міжнародну систему держав». Така система, або добровільний союз, є основою міжнародного права, і лише в такому союзі кожна з держав може реально забезпечити свої права. Ця думка становить зміст другої дефінітивної статті, де сказано: «Міжнародне право мусить бути засноване на федералізмі вільних держав».

Підсумовуючи, можна сказати, що такий підхід у Канта пов'язаний з поступовим подоланням елементів природного стану, беззаконної свободи в державному і міжнародному житті і переходом до правового, громадянського стану. Хоча утворена після першої світової війни Ліга Націй, на прапорі якої було написано «вічний мир», не змогла досягти цієї мети - відвернути другу світову війну, людство не знайшло іншого способу запобігти майбутнім війнам, як створити Організацію Об'єднаних Націй. Історичний досвід подолання воєн, особливо досвід повоєнної Європи, потверджує висновки Канта, а саме те, що шлях до тривкого миру пролягає через створення союзу вільних і суверенних держав, у об'єднанні народів на засадах міжнародного права.

Незважаючи на всі перепони ідея права і так само ідея миру набирають дедалі більшого значення для людства, постійно спонукаючи його до відповідних дій. Кант вважає, що мир є моральною метою і обов'язком, до виконання якого людина покликана як розумна істота. Цей обов'язок вимагає від неї шукати загального правового громадянського суспільства, в якому свобода одних узгоджується б із свободою інших. Але все це стає можливим лише за умов, що на політичній арені і справді діятимуть розумні, наділені розвинутою моральною свідомістю індивіди.

На жаль, у більшості своїй люди далекі від цього ідеалу. За своєю природою вони - егоїсти, що прагнуть до задоволення власних чуттєвих потреб, істоти, які живуть пристрастями і далеко не завжди керуються розумом. Кант розумів всю складність цієї проблеми і зазначав, що, на думку багатьох, навіть створення, а тим паче збереження правової держави або республіки потребувало б, щоб її громадяни були янголами. Що вже казати про міждержавні взаємини, де особливого значення набувають мовні, релігійні, культурні відмінності, які дають серйозні підстави до взаємної нетерпимості і ворожнечі.

Маніфест сталого миру «Світ після нашої перемоги» був створений на початку 2023 року за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у межах проекту «Маніфест сталого миру – стратегічний підхід». Автори цього документу є представниками українського громадянського суспільства, які прописали покрокові дії України після перемоги та усіх країн задля того, щоб унеможливити наступну агресію. До авторського колективу маніфесту входить 23 автори. Також приєдналось до підписання на запрошення авторського колективу понад 52 особи, серед яких: громадські активісти, директори та представники фондів, письменники, журналісти, захисники та захисниці з лав ЗСУ, ветерани російсько-української війни, правозахисники, ректори та викладачі закладів вищої освіти та ін.

Як говорять самі автори, то «Ми, автори цього маніфесту, представники українського громадянського суспільства, віримо, що втілення ідей цього документа унеможливить наступну агресію та забезпечить сталий мир в інтересах всіх народів, на практиці – не тільки в Західній, але й у Центрально-Східній Європі – реалізувати гасло «ніколи знову».

Сам маніфест складається з двох розділів. У першому розділі «Відповідальність за війну» автори підкреслюють необхідність покарати Росію за здійснену агресію проти України та українського народу, бо усі злочини, які здійснила та продовжує здійснювати Росія є неприпустимими у сучасному й цивілізованому світі.

Окрім цієї проблеми, висвітлюється питання відшкодування завданих матеріальних та моральних збитків внаслідок російсько-української війни, що буде кроком до відновлення справедливості та мирного врегулювання конфлікту. На сьогоднішній день країна-агресор не усвідомлює своєї провини ні за початок війни, ні за скоєні злочини та не розуміє наслідки усього заподіяного.

Через роками навіювані наративи населення РФ легко потрапляє під вплив місцевої пропагандистської інформації такої як – війська РФ здійснюють захист населення Донбасу, прирівнювання України до недійсної країни, бо українці та росіяни один цілий народ. Одним з злочинів, який здійснила Росія проти України – це напад на суверенну державу з метою захоплення її території і встановлення повного контролю, знищення культурної спадщини та національної ідентичності. Наступний злочин – це здійснення й заклики до геноциду українського народу, що є наймасштабнішим злочином за час повномасштабного вторгнення. Тому Росія повинна понести відповідальність за заподіяні збитки перед Україною.

Також звертається увага на необхідність ізолювати Росію від все можливих міжнародних спільнот у зв'язку з порушенням міжнародного права та міжнародних відносин. Як зазначають автори, то це повинно відбуватися завдяки санкціям та виключенням Росії з міжнародних організацій, таких як: Рада Безпеки ООН, G20, Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва, Шанхайської організації

співпраці, Євразійського економічного співтовариства, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Світової організації торгівлі, провідним членом Співдружності Незалежних Держав та Організації договору про колективну безпеку.

Окрім цього, маніфест сталого миру визначає про необхідність розробки стратегії виходу для Росії, яка б дозволила країні згодом повернутися до міжнародного співтовариства як миротворча держава, яка заснована на принципах міжнародного права та поваги суверенітету і територіальної цілісності інших країн.

У другому розділі «Забезпечення сталого миру» йдеться мова про ряд заходів, які спрямовані на створення мирного майбуття та визначає ключові дії, які необхідно здійснити задля досягнення цієї мети. Один з таких кроків це членство України в Європейському Союзі та НАТО, тому варто звернути увагу, що ці організації забезпечують як безпеку, так і економічний розвиток й дієвий механізм захисту прав людини. Вступ до цих міжнародних спільнот не лише захистить Україну від Росії, але й стимулюватиме економічний зріст, створення й реалізація ряд реформ.

Також ключовим питанням є подолання стереотипів від російського впливу в західній політиці, бо вони можуть впливати на рішення міжнародних партнерів щодо підтримки України. Побудова ефективної інформаційної стратегії і її реалізація, та дипломатичне лобювання є важливими елементами цього завдання, аби забезпечити Україні визнання серед міжнародних партнерів.

Деколонізація та подолання тоталітаризму в Росії є необхідним етапом для забезпечення стабільності в країні. Оскільки за історію Росії, в усіх її формах, вона не поважала права людини, не гарантує свободу розвитку своїм корінним народам та національним меншинам, яка використовує політику історичної пам'яті, громадські організації, церкву, суди, не для гарантування свободи та розвитку своїм громадянам, а для обґрунтування та підтримання тоталітарної влади, агресивної зовнішньої політики та експансивного мілітаризму. Тому для того, щоб забезпечити стійкий мир в Європі Росія насамперед повинна змінити політику до сучасних норм.

По-перше, необхідно привести конституцію РФ до міжнародних стандартів. Це насамперед визнання правовладдя, визнання і дотримання міжнародних прав людини, децентралізація влади, створення дієвого механізму з боротьби авторитаризму, визнання зобов'язання Росії перед іншими міжнародними організаціями.

По-друге, необхідно привести лад у РФ у відповідність до її конституції. А це означає, що необхідно зробити поправки у федеративному договорі, відновити закріплені права людини, забезпечити вільного створення й функціонування партій, проведення виборів за участю міжнародних спостерігачів та з дотриманням певних принципів.

По-третє, необхідне повне виключення з соціального життя ключових політичних діячів, які пов'язані з навіюванням та популяризацією путінського режиму.

Окрім вище зазначених проблем, автори маніфесту наголошують і про проблему деколонізації російської імперії та інформаційної політики. Подолати імперський режим можливо з усуненням нав'язаних наративів про «велику Русь» та «руським миром», бо саме ці гасла є ототожненням з політикою РФ, зверхністю Росії над іншими державами. Окрім того, що необхідно викоринити століттями суспільно-нав'язану думку, необхідно провести ряд заходів. Наприклад:

- притягнення радянської влади та путінського режиму до відповідальності за заподіяну шкоду усім державам;
- відновлення роботи «меморіалу» та інших інституцій задля подальшого збирання інформації та проведення розслідувань злочинів радянської влади;
- розкриття архівів радянських та пострадянських часів задля подальшого вивчення;
- заборона використання будь-яких знаків та символів, які пов'язані з масовими злочинами Росії та радянської влади;

- проведення декомунізації пам'ятників, назв вулиць, міст, сіл;
- зміна освітньої програми, аби уникнути подальшого прищеплення радянських та путінських нарративів;
- територіальний перерозподіл та зміна освітньої програми за відповідністю держави, яка входить до складу РФ. тобто викладання історії, мови та культури неросійських народів обов'язковим для тих, хто проживає на їхній території;
- сприяти відновленню та збереженню культури тих народів, які опинились під загрозою зникнення через імперський режим Росії;
- створити дієвий механізм роздержавлення медіа-активів РФ та громадянського нагляду за їх роботою;
- ліквідувати федеральне агентство у справах співдружності незалежних держав, співвітчизників, що проживають за кордоном, та по міжнародному гуманітарному співробітництву як державний орган, що порушує віденську конвенцію, слугуючи організацією дипломатичного прикриття для спеціальних служб та розвідувальних органів РФ;
- ліквідувати фонд «Русский мир» як організацію, яка у своїй діяльності популяризує путінські та радянські нарративи.

Роззброєння Росії є важливим елементом у зменшенні загрози війни та підвищенні стабільності у регіоні. Це може бути досягнуто через демілітаризацію та дenuclearизацію РФ, що забезпечить повне роззброєння Росії та допоможе уникнути застосування ядерної зброї з боку Росії. Демілітаризація має включати в себе ліквідацію військово-морської присутності у Чорному та Азовському морях, повна ліквідація приватних військових частин і створення демілітаризованої зони Північ-Південь на території РФ.

Одним із заходів, який забезпечить сталий мир це зміна світового енергетичного балансу та ресурсного підходу до економіки. Оскільки РФ використовує енергетику як зброю, то необхідно встановити обмеження її використання. Росія, один із найбільших у світі виробників та експортерів енергії, часто використовує цей статус як інструмент політичного тиску на інші країни. Обмежити використання енергії як інструменту політичного впливу можна за рахунок диверсифікації джерел енергопостачання, розвитку альтернативних джерел енергії та підвищення енергоефективності.

Застосування міжнародних угод і санкцій, спрямованих на обмеження використання енергії, як інструментів політичного тиску також може бути ефективним інструментом боротьби з такою практикою. Водночас важливо забезпечити, щоб такі заходи були пропорційними та не завдавали шкоди цивільному населенню та економіці країн, які можуть зазнати такого тиску.

Зміна енергетичного балансу та зменшення залежності від конкретних постачальників енергії також може сприяти зміцненню суверенітету та незалежності у відносинах з Росією та іншими країнами, які можуть використовувати енергетику як інструмент політичного впливу.

Маніфест сталого миру «Світ після нашої перемоги» був презентований за підтримки громадської організації «ОПОРА» та Міжнародного фонду «Відродження». Розповсюдження маніфесту «Світ після нашої перемоги» в різних містах України, як Полтава, Хмельницький, Черкаси, Чернівці, Ужгород, Івано-Франківськ, Одеса, Суми, Львів, Тернопіль, Рівне, Харків, Дніпро, є важливим стратегічним кроком у мобілізації громадської уваги до питань сталого миру.

Ця ініціатива свідчить про широкий інтерес та підтримку серед різних шарів населення України щодо питань миру та стабільності. Вибір міст з різноманітними соціокультурними та географічними контекстами дозволяє максимально залучити увагу до ініціативи та забезпечити її широку розповсюдженість.

Важливим елементом розбудови ідеї сталого миру в глобальному вимірі є інструменталізація культури як м'якої сили миру. М'яка сила – це моральний авторитет

наукових, технологічних, спортивних досягнень і творів високого мистецтва; привабливість гуманістичної ідеології; ефективна економічна політика та раціональна адміністративна система; спокусливість популярної культури; симпатія до національної культури, традицій і поведінки.

У розвиток даного напрямку значний внесок зробив професор Гарвардського університету Дж. Най, який у першій половині 90-х років ХХ століття ввів у науковий обіг поняття «м'яка сила». Дж. Най стверджував, що практики надто довго віддавали перевагу концепції «політичного реалізму», покладаючись на «жорстку силу», що включало в себе військові та фінансово-економічні чинники. «Силою є здатність впливати на інших з метою отримання бажаних результатів. Якщо ви досягаєте цього примусом або за плату, я називаю таке «жорсткою силою». «Якщо ви досягаєте цього привабливістю, я називаю це «м'якою силою», – пояснював Най. Окрім цього, дослідник також визначив три складові цього феномену, а саме: «культура держави, її політичні цінності (дотримуючись їх у внутрішній та зовнішній політиці чи ні) та зовнішні відносини (чи сприймаються вони як легітимні та морально обгрунтовані)».

В великих державах потенціал «жорсткої сили» врівноважується «м'якою силою», позаяк в Україні потенціал «твердої сили» є набагато меншим від сучасної «твердої сили» Америки чи Китаю. Тому нам потрібно розвивати саме «м'яку силу», адже потенціал України у «м'якій силі» набагато більший від потенціалу «твердої». Збільшення «м'якої сили», а разом і підвищення авторитету у світовій політиці, можливе шляхом дотримання демократичних цінностей та популяризації національної культури.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило глибокі суспільні зрушення й призвело до наслідків, які виходять далеко за межі військового протистояння, оскільки це також і боротьба українців за існування власної культури. Систематичні спроби РФ стерти межі, а то й узагалі знищити українську культуру простежуються в навмисній руйнації ворогом історичних пам'яток, в тому як він розграбовує твори мистецтва та загалом знищує українську культуру. Окремою загрозою є русифікований цифровий простір, де значна кількість соціальних мереж і платформ насичена російськомовним контентом. Така поширеність російської мови спрощує поширення дезінформації, ворожого пропаганди та нарративу в інформаційному просторі. Це створює й додаткові виклики для україномовного контенту в контексті глобальної конкуренції. Адже великий обсяг російськомовного контенту призводить до зменшення видимості української мови й культури в цифровому просторі та загрожує існуванню й розвитку українського продукту. Культура не лише об'єднує та укріплює національну ідентичність у часи потрясінь, але й слугує важливим компонентом для розвитку та відновлення українського суспільства.

Динаміка та нестабільність життя українців у повномасштабній російсько-українській війні призвела до остаточної та тотальної переорієнтації в політичній, соціальній, науковій, культурній та мистецькій сферах. Українське суспільство протягом багатьох століть боролось та ментально поверталось до самого себе крізь імперську та радянську ідеології. А культура й мова були джерелом цього наміру. Це, як 100 років тому, так і зараз, допомогло в збереженні і просуванні української культури всередині країни, та поза її межами.

У цифрову епоху, коли культурні та політичні нарративи часто формуються на онлайн-платформах домінуючими голосами, мова відіграє важливу роль у різних проявах культурного спротиву, слугуючи засобом утвердження ідентичності та символом збереження культури. Популяризуючи український контент на YouTube та інших платформах, автори й споживачі не лише створюють якісний заміник російськомовному контенту, а й створюють унікальний український продукт, тим самим долучаючись до цифрового спротиву. Це не лише зміцнює почуття приналежності до спільноти, а й посилює відчуття національної та культурної ідентичності серед українців. Мовна стійкість, яку демонструють українці перед обличчям загрози, є не просто захисним механізмом, а й інструментом культурного

протистояння, що сприяє формуванню колективної національної свідомості та зміцненню солідарності між народом.

Популяризація україномовного контенту також зменшує вплив російської пропаганди на наше суспільство. Ідея та просування так званого «русського міра» будуватиметься саме на популяризації та нав'язуванні образу «великої» російської культури. Вона націлена на знищення України як самостійної держави, легалізація воєнних дій та просування величності РФ.

В демократичному суспільстві культура допомагає зберегти історичну пам'ять та правду, але у тоталітарному суспільстві, представником якого є росія, вона перетворюється на пропаганду війни та спотворення історичної справедливості. Навіть більше – на Росії культура у багатьох проявах вже два століття є відображенням імперської суті її нації.

Кремлівські пропагандисти та ліберали (так званих «хороших русских») небезуспішно намагаються зобразити у світі українську культуру як придаток чи відгалуження «русской». Тобто, або української культури як і українців не існує, або у кращому випадку – це вторинне похідне від «русского» явище.

Всупереч поширеній в соціумі думці, що культура поза політикою, «великая русская культура» навпаки – є політикою, адже завжди виконувала функцію камуфляжу для кривавих злочинів російської імперії. Що й не дивно, адже авторитарні режими традиційно використовують культуру як основний засіб пропаганди. А з фінансовими можливостями Росії, цей вплив реально стає зброєю масового ураження. Її ефективності сприяє ще й той факт, що дипломатичні й культурні традиції діалогу між Москвою і європейськими країнами стали й давні, адже всі вони тривалий час були імперіями і мали тісні династичні зв'язки. При цьому про існування України, не дивлячись на її тисячолітню, давнішу за московитську історію, до недавнього часу майже не знали, сприймаючи Київ як глухий хутір під Москвою і «зону її законних інтересів».

Якщо розглядати культуру як зброю, самі собою ліквідуються критичні зауваження на зразок «не на часі ця ваша культура під час війни». Адже єдиним потужним антидотом масованій російській пропаганді може стати лише потужна промоція у світі української культури, як самодостатнього явища. Тобто необхідна боротьба не з наслідками, а причинами багаторічних успіхів російської пропаганди, яка, привласнюючи нашу багату спадщину, заперечує існування української культури. Реалізація цієї задачі повинна відбуватися не тільки через державу (хоча вона й має в цьому визначну роль), а й соціум повинен долучитися до цього.

Культура – це не те, що існує саме по собі, але й те, що постійно відтворюється суспільством як необхідна умова власного існування. Відтворення культури, як просте так і розширене, вимагає не лише активної участі людей, а й відповідних ресурсів, інститутів, організації, управління - усі ці й деякі інші процеси і форми утворюють те, що називається соціокультурною сферою життя суспільства.

Звертаючись до історичного минулого нашої країни, ми наново намагаємося пройти довгий шлях історично-культурного розвитку України, від патріархального домострою до проголошення незалежного статусу у світовій спільноту, аби відродити ту частину української культури, яка занепала під тиском історичних подій.

Для українців культура є одним з головних чинників національного відродження, подолання екологічної на соціально-політичної кризи та збереження національної самобутності нашого народу та національних меншин, які населяють територію України.

Саме тому, наприклад, паралельно з активною допомогою нашим військовим на фронті, Фонд «Сучасна Україна» і багато інших реалізують різні ініціативи у сферах підтримки культури та культурної дипломатії. Говорячи про культурну дипломатію, мається на увазі не тільки захист спадщини від липких рук росіян, а й просування, культурну експансію України у світі, донесення до світу правди про війну, розв'язану Росією.

На стадії запуску є цікавий модерновий проєкт Unleash Ukraine. Це популяризація української культури за допомогою Digital мистецтва. У нього є кілька етапів: створення інтерактивного парку DIGITAL ART PARK та проведення виставок DIGITAL ART UAUVERSE у різних країнах. Родзинкою проєкту є встановлення за кордоном 195 арт-об'єктів української культурної спадщини, що буде виконано за технологією доданої реальності (AR). Будь-яка людина відсканувавши на телефон QR-код за допомогою AR-додатку побачить твори образотворчого мистецтва українських художників, скульпторів тощо, які інтегровані у навколишнє середовище.

Інший приклад – проєкт «Муралі сучасної України». В його рамках разом з відомими українськими та іноземними митцями створюється серію тематичних муралів на території України та в різних країнах світу, з метою популяризації української культури та головне - донесення українських меседжів до міжнародної спільноти.

Ніколи раніше в історії український голос не був настільки помітним на міжнародній арені. І звичайно, Росії, прямо чи завуальовано, намагається цьому завадити. Один з завуальованих способів – помістити в культурний простір поряд з українцями так званих «хороших русских», навіть начебто опозиціонерів.

Але проблема полягає в тому, що вони часто виступають «за мир», але не проти війни яку розв'язала та веде їхня країна. То ж по суті – це намагання відчинити «вікно Овертона», з метою створення легкого шляху для повернення Росії до визнання цивілізованим світом. Нашою ж задачею є -донести до світу правду, жодним чином не толеруючи російські ідеї, та продовжувати свою боротьбу.

Кожен виступ українця на міжнародній арені – це заклик про допомогу до світової спільноти. Тому ми фактично маємо вигризати зубами кожен культурний проєкт та виборювати право голосу на міжнародній арені для його реалізацію, з метою донести до світу правду про українську культуру і її незалежність від Росії.

Висновки та перспективи

Отже, нами були розглянуті та проаналізовані інституційні стратегії розвитку культури та соціокультурної діяльності як інструменту реалізації ідеї сталого миру в Україні і що ця тема є досить актуальною на сьогоднішній день не тільки для України, а й для всього світу.

Ідеї сталого миру почали вивчати ще з ХХ століття, але людство увесь час мріяла досягти цієї мети. Досліджувалось і досліджується зараз це питання багатьма людьми та міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй. У своїх резолюціях вони підкреслюють, що аби досягти сталий мир, то кожна країна повинна стати миротворчою та дотримуватись міжнародного гуманітарного права.

Для України ідеї сталого миру є досить актуальною темою через російське вторгнення на суверенну державу, тому автори маніфесту сталого миру об'єднали свої зусилля аби написати «Світ після нашої перемоги». Опублікувати та розповсюдити цей документ їм допомогли громадська організація «ОПОРА» та Міжнародний фонд «Відродження». З цим документи провели тур по містах України аби популяризувати цей документ серед усіх охочих, бо доля кожного з нас лежить в наших руках. За думкою авторів, то ті ідеї, які вони прописали в документі унеможливить наступну агресію та забезпечить сталий мир в усьому світі.

Культура як м'яка сила миру є одним з ключових аспектів у міжнародних відносинах. М'яка сила – це насамперед вміння впливати на інших завдяки своїй культурі, політичних цінностях та нормам моралі, а не через примусові дії. Культура є важливою частиною механізму м'якої сили, оскільки вона допомагає досягти взаєморозуміння з іншими та створює позитивний імідж. На фоні повномасштабної війни можна прослідкувати те, як за допомогою культури країна агресор впливає на своє та українське населення поширюючи свої наративи про «русский мир». Тому варто продовжувати популяризувати українську культуру, аби знищити усі наявні стереотипи, наприклад такі як «братские народы» та сприяти її збереженню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Kant, 1795 – *Kant, I.* Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf. Königsberg: F. Nicolovius, 1795
- Nye, 2004 – *Nye J.* Soft Power: The Means to Success in World Politics. Public Affairs, 2004. 191 p.
- Rosenthal, 2017 – *Rosenthal G.* Reflections on the Meaning of «Sustaining Peace». [Електронний ресурс]. Режим доступу. URL: <http://surl.li/hwbgnw> (26.06.2024)
- Sachs, 2021 – *Sachs J.* The Age of Sustainable Development. New York: Columbia University Press, 2021
- SPM, 2023 – Sustainable Peace Manifesto. Never Again 2.0 [Електронний ресурс]. Режим доступу. URL: <http://surl.li/bwyzqk> (26.06.2024)
- UN Charter, 1945 – United Nations Charter [Електронний ресурс]. Режим доступу. URL: <http://surl.li/ugptvp> (26.06.2024)

**BRIDGING PROFESSIONAL DEVELOPMENT WITH CAREER GUIDANCE IN
EFL ONLINE COURSE**

Iryna Liashenko,

Sumy State University, Ukraine

Virginia Commonwealth University – Davis Centre Harvard University

ORCID: 0000-0003-4211-5116

Corresponding author: i.liashenko@ms.sumdu.edu.ua

Stuart Carroll,

The College of New Jersey, Jermantown, NJ, USA

Abstract. *The topic of professional development with the teachers has been an integrative part of professional competence shaping, meaning the multifaceted and complex nature of this essence in forms, stages, stakeholders, methods, and many more. This article aims to highlight the shared insights about the online course on professional development, designed for secondary school teachers of English from Ukrainian places in the time of war as a career guidance course and spot the connections between online professional courses and willingness to promote the university to high school students for enrolling. The research was conducted grounding in the continuous flow of research about the teaching and learning process in the time of COVID-19 when the education system urged to switch to the online or blended mode, the period of trial and error in conforming to the demanding requirements for successful communication and in substituting the live communication. The authors claim to enlighten the perceptions of the participants of the course to reveal the ways of improving the course for further usage. The article shares the quantitative and qualitative data to reflect the degree of the teachers' perspective.*

Keywords: *online course, professional development, secondary teachers, perceptions, online education.*

Received: 18 May, 2024

Revised: 25 May, 2024

Accepted: 28 May, 2024

How to cite: Liashenko I., Carroll St. (2024). Bridging Professional Development with Career Guidance in EFL Online Course. *Philological Treatises*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-12](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-12)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

**ПОЄДНАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ З ПРОФОРІЄНТАЦІЄЮ
В ОНЛАЙН-КУРСІ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ**

Ірина Ляшенко,

Сумський державний університет, Україна

Університет Співдружності Вірджинії – Центр Девіса, Гарвардський університет

ORCID: 0000-0003-4211-5116

Автор, відповідальний за листування: i.liashenko@ms.sumdu.edu.ua

© Liashenko I., Carroll St., 2024

Стюарт Керролл,
Коледж Нью-Джерсі, Німеччина

Анотація. *Тема професійного розвитку викладачів є інтегральною частиною формування професійної компетентності, що означає багатогранність і складність цієї сутності у формах, етапах, зацікавлених сторонах, методах тощо. Ця стаття має на меті висвітлити спільні інсайти щодо онлайн-курсу з професійного розвитку, розробленого для вчителів англійської мови середніх шкіл з різних регіонів України під час війни як курсу профорієнтації, і підкреслити зв'язок між онлайн-курсами професійного розвитку та бажанням сприяти залученню студентів до університету. Дослідження проводилося на основі безперервного потоку досліджень про процес викладання та навчання в період COVID-19, коли освітня система була змушена перейти на онлайн або змішаний режим, що став періодом проб і помилок у пристосуванні до вимог успішної комунікації та заміни живого спілкування. Автори прагнуть висвітлити сприйняття учасників курсу, щоб виявити шляхи покращення курсу для подальшого використання. Стаття надає кількісні та якісні дані для відображення ступеня перспектив викладачів.*

Ключові слова: *онлайн-курс, професійний розвиток, вчителі середніх шкіл, сприйняття, онлайн-освіта.*

Отримано: 18 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 25 травня 2024 р.

Затверджено: 28 травня 2024 р.

Як цитувати: Ляшенко І., Керролл Ст. (2024). Поєднання професійного розвитку з профорієнтацією в онлайн-курсі для викладачів англійської мови як іноземної. *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-12](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-12)

Introduction

Much has been said about online education in times of crisis. Although some researchers aimed at professional development in online courses in their research (Allen, 2020; Wang, 2012), there is plenty of research on the online transition to teaching in times of crisis (Lie, 2020; Moorhouse, 2022; Ng, 2019; Yan, 2022; Pavlič, 2022), still there is not much research has been conducted about online professional development courses in Ukraine in times of war. The experience gained during the global pandemic in sustaining teaching and learning, as well as in-service development, has created a solid background for the application of the key principles in crisis times, such as the Russo-Ukrainian war with the English teachers in secondary schools.

In an analysis of the literature, the vast majority of research papers consider the use of IT as a key factor for maintaining professional development (Cosgun & Savaş, 2019; Hidayat, 2023; Gonzalez-Vidal, 2024). Etools are in constant updating and their use has a direct impact on developing motivation, accessibility, variety of forms and methods, as well as the educational goals for teaching and learning and in assessment.

The other key factors for successful professional development programs for EFL teachers that matter in online education for professionals, as Satar and Akcan (2018) claim in their research, are participation, interaction patterns, and sense of presence. These aspects create a real communication feeling and lead the process of professional development during the course to successful results. These factors should be considered in the professional development courses when designing group work online.

Recent studies have focused on soft skills, such as socio-psycho factors, particularly attitudes towards learning science, teacher competence, professional development, student characteristics, teaching and learning practices, and classroom management (Khurma, 2024).

Yet, we failed to find research on the connection between the professional development of EFL teachers and university promotion. With this in mind, the Department of Foreign Languages and Linguodidactics at Sumy State University, with the support of the College of New Jersey, has organized a 1 credit course on professional development for secondary school EFL teachers on teaching methodology aimed at professional development and university promotion.

The aim of this work is to enlighten the connection between the professional development course and the readiness of EFL teachers, the participants of the course, to inspire their graduating students to consider enrolling at our university.

More specifically, the research has a threefold objective:

- 1) To overview the experience of organizing the online course for EFL teachers in the framework of a career guidance campaign;
- 2) To explore the teachers' perspectives of the course; and
- 3) To highlight the connection of this course with the engagement of the teachers to promote our institution to their high school students.

Methods

The study was conducted within the framework of the Virtual Educator Program supported by US Department of State by Dr. Stuart Carrol from the College of New Jersey. The online course lasted for 10 weeks and had 5 sessions on Teaching Methodology.

The course was announced among EFL secondary teachers as a professional development course through the social nets. There were 20 participants selected from the overall number of about 100 applicants, 15 of whom have successfully completed the course and received the certificates. The EFL teachers were selected on the principle whether they teach in the last grade to be able to promote university to the students.

The course included sessions on teaching methodology, particularly on the ways and forms of designing classes based on poetry and songs, engaging video vlogging, developing speaking skills, building integrative lessons using the accents aspect, and enhancing overall communicative competence with the students. At the end of the course, the participants were asked to reflect on the questions about their practical implementation with their students. As this was the first course with the EFL teachers online, after completing the course, the participants were asked for their feedback to research the benefits and failures of the course to improve further courses. The questions dealt with the level of satisfaction, methods, and content, along with the open-ended questions about the level of satisfaction with learning outcomes, course content, and instructor engagement. The participants were also asked whether they recommend their high school students for enrolling to Sumy State University.

Results

In the presented population, the data shows a broad range of grades being taught, with a notable concentration in the upper grades (9, 10, 11), which was favorable for participation in the course.

- Grade 2: 1 teacher (10%)
- Grade 4: 1 teacher (10%)
- Grade 5: 4 teachers (40%)
- Grade 6: 3 teachers (30%)
- Grade 7: 4 teachers (40%)
- Grade 8: 4 teachers (40%)
- Grade 9: 5 teachers (50%)
- Grade 10: 5 teachers (50%)
- Grade 11: 6 teachers (60%)

The majority of the participants (90%) indicated that the course either exceeded or far exceeded their expectations, with 40% stating that it far exceeded their expectations and 50% stating that it exceeded their expectations. Only one participant (10%) felt that the

course equaled their expectations. This suggests a high level of satisfaction with the course content and delivery.

The high percentage of participants whose expectations were exceeded indicates that the course was very effective in meeting or surpassing the participants' goals for enrolling. This could be attributed to the quality of instruction, relevance of the material, or the overall structure of the course. The positive feedback reflects well on the course design and implementation, demonstrating its success in fulfilling participant needs and goals.

Response Frequencies and Percentages:

Far exceeded expectations: 4 responses (40%)

Exceeded expectations: 5 responses (50%)

Equaled expectations: 1 response (10%)

The majority of the participants (70%) characterized the level of difficulty of the course as "appropriately challenging," indicating that the course was suitably demanding and matched the participants' expectations in terms of difficulty. A smaller portion of the participants (30%) found the course to be "easy."

The predominance of responses indicating that the course was appropriately challenging suggests that the course content and structure were well-aligned with the participants' abilities and learning goals. This balance is crucial for effective learning, as it ensures that participants are engaged and stimulated without being overwhelmed.

Easy: 3 responses (30%)

Appropriately challenging: 7 responses (70%)

The majority of the participants (70%) characterized the amount of material covered in the course as "just right," indicating that the course content was well-balanced and manageable within the given timeframe. A smaller portion of the participants (30%) felt that there was "a lot, but not too much" material covered, suggesting that the course was comprehensive without being overwhelming.

The predominance of responses indicating that the amount of material was "just right" suggests that the course was effectively designed to cover an appropriate breadth and depth of content. This balance is essential for maintaining participants' engagement and ensuring that they can assimilate the information without feeling overloaded.

Response Frequencies and Percentages:

A lot, but not too much: 3 responses (30%)

Just right: 7 responses (70%)

In answering the question about the importance of discussions as an inextricable link to communication development and the effect of real-life presence, the majority of participants (70%) rated the discussions as "extremely important" to their learning experience, indicating that the interactive and collaborative aspects of the course significantly enhanced their understanding and engagement. Discussions provided opportunities for participants to clarify concepts, exchange ideas, and deepen their comprehension through dialogue and peer interaction.

The remaining 30% of participants rated the discussions as "somewhat important," suggesting that while discussions contributed positively to their learning experience, other elements of the course (such as lectures, readings, or assignments) might have played a more prominent role for them.

The high percentage of participants who found discussions extremely important highlights the value of interactive learning environments in fostering deeper understanding and engagement. This feedback underscores the importance of incorporating and prioritizing discussions in future course designs to maximize their educational impact.

The responses indicate that discussions were a crucial component of the course, significantly contributing to the participants' learning experience and supporting the achievement of their educational goals.

The direct question of whether the participants felt a lack of live communication was sought to prove the idea that the course was designed to restore communication in online learning. The overwhelming majority of participants (90%) indicated that the course was

organized effectively enough to substitute for live interaction. This suggests that the course's structure, resources, and possibly the use of interactive tools or activities were sufficient to create a sense of engagement and connection comparable to that of live communication. Participants likely found the course's approach to be comprehensive and well-designed to facilitate interaction and learning without the necessity for live sessions.

On the other hand, one participant (10%) felt a strong lack of live communication. This highlights that while the course was effective for most, there may be individual preferences or needs for more direct, live interaction that were not fully met. It suggests that offering optional live sessions or additional interactive components could further enhance the experience for all participants.

Overall, the responses indicate that the course was largely successful in mitigating the absence of live communication, providing an effective substitute through its design and delivery methods. This feedback can be valuable for course developers in reinforcing the strengths of the course while also considering enhancements to support those who still feel a need for live interaction.

In the responses from the questionnaire answering the question about the course's attractiveness, the EFL secondary school teachers presented their responses as follows:

Communication with colleagues: 8 responses (80%)

Instructor's level and methods: 8 responses (80%)

Relevant professional content: 9 responses (90%)

Mixed (university/school) teachers format: 5 responses (50%)

Enough possibilities to express yourself: 4 responses (40%)

Necessity to communicate: 1 response (10%)

The majority of participants found the course attractive due to the relevant professional content (90%) and instructor's level and methods (80%). This suggests that the course was perceived as highly beneficial in terms of the knowledge and skills imparted, as well as the effectiveness and expertise of the instructors.

Communication with colleagues was also a significant factor, with 80% of respondents indicating that it was an attractive feature. This highlights the importance of peer interaction and networking opportunities within the course structure.

The mixed (university/school) teachers format was attractive to 50% of participants. This format likely provided diverse perspectives and approaches, enriching the learning experience.

Enough possibilities to express yourself was chosen by 40% of respondents, suggesting that while a significant number of participants valued opportunities for self-expression, it may not have been a universal priority.

Finally, the necessity to communicate was a factor for 10% of participants, indicating that for a few individuals, the requirement to communicate within the course added to its appeal.

The data indicates that the most attractive aspects of the course were its professional content, the quality of the instructors, and the opportunities for communication with peers. The mixed format of teachers and the ability to express oneself were also valued by a substantial portion of the participants. This information can guide future course designs to emphasize these highly valued elements, ensuring the course remains appealing and effective for a wide audience.

Additional comments highlighted practical classes, interesting exercises, and the easy format of communication and cooperation as highly attractive elements.

1. Practical classes, interesting exercises, and easy communication format:

Mentioned twice, emphasizing the importance of practical, hands-on learning and straightforward communication.

2. Inspirational and educational:

Highlights the motivational and educational value of the course.

3. Rich in practical issues, tips, and recommendations:

Indicates the course's practicality and immediate applicability for teachers.

4. Real communication with teachers:
Appreciates the authentic interaction and engagement with educators.

5. Conducted by a non-Ukrainian specialist:
Valued the opportunity to learn from an English-speaking specialist who provided real-world expertise.

6. Chance to communicate with colleagues:
Appreciates the networking and peer interaction aspects.

7. Adequate time for socializing in breakout rooms:
Points out the value of dedicated time for informal interaction and networking.

8. Useful resources for the educational process:
Highlights the practical resources provided by the course, which are already being implemented at work.

9. Improvement of pedagogical skills and non-standard methods:
Focuses on the development of teaching skills and innovative methods.
The analysis of the responses can be categorized into several tracks:
Practicality and Applicability: Many respondents appreciated the practical nature of the course, with specific mention of practical classes, tips, recommendations, and resources that can be implemented in their teaching practice. This indicates a strong preference for content that can be directly applied in the classroom.

Inspirational and Educational Value: The course's ability to inspire and educate was a common theme, suggesting that it successfully motivated participants and enriched their professional knowledge.

Authentic Communication: The emphasis on real communication with educators and peers was a significant positive aspect, highlighting the value of interaction and networking within the course framework.

Expertise of Instructors: The fact that the course was conducted by a non-Ukrainian specialist from an English-speaking country was particularly valued, providing participants with insights and experiences from a different cultural and professional background.

Innovative Methods and Skill Development: The course was appreciated for introducing non-standard methods and improving pedagogical skills, indicating a preference for innovative teaching approaches.

The additional comments underscore the importance of practical, inspirational, and interactive elements in making the course attractive to participants. The ability to learn from international specialists, engage in real communication, and apply new methods and resources in their teaching practice were particularly valued. This feedback can guide the design of future courses to include these highly appreciated aspects, ensuring they meet the needs and expectations of participants.

These answers come along with the research of Satar and Akcan (2018) about the importance of participation, interaction patterns, and a sense of presence.

More than that, in answering the question about the level of connection with colleagues and instructor, the vast majority of respondents (90%) felt very or extremely connected to the community of colleagues and the instructor, which proves the correct choice of methods, strategies and technologies in the course.

The challenges, which the respondents mentioned, were presented as follows:

Poor internet connection: 50%

Unstable power supply: 20%

Psychological anxiety: 30%

Lack of time: 30%

Lack of English: 20%

Unconfidence in positive outcome: 10%

Struggling with the Zoom platform: 10%

The primary challenges anticipated by participants include technological issues (poor internet connection and unstable power supply), personal and psychological barriers

(psychological anxiety and lack of confidence), and practical difficulties (lack of time and language proficiency). Addressing these challenges by providing robust technical support, psychological support, flexible scheduling, and language assistance will be crucial in ensuring the course's success and participant satisfaction.

All participants of the course expressed willingness to share their experience and knowledge gained from the course with senior school students as part of a career guide. This indicates that the goal of organizing this event was met, and proved the efficiency of this kind courses.

The responses indicate a high level of interest and willingness among the course participants to engage in career guidance for senior school students. A significant majority (60%) are unequivocally ready to share their insights, while the remaining 40% are open to the idea if appropriate opportunities are provided. This positive response underscores the potential for leveraging the knowledge and experience of these participants to benefit senior school students through structured career guidance programs.

In answering the questions “How likely are you to recommend Sumy State University as an educational institution due to its modern approaches in teaching?” and “How likely are you to recommend this course and Sumy State University as the option for professional development to another colleague?”, 100% of respondents were unanimous in their top-graded answer “Very Likely”.

Discussion

This study investigated the connectedness of the online professional course with further willingness to promote the host university to the high school students for enrolling. To our knowledge, it is the first study that researches the relation of courses for staff with their willingness to assist the university in career guidance work.

The study provided the description of the online professional course for EFL secondary school teachers with details in organization and the course components. It also presented the analysis of the respondents answers to the questions of the questionnaire sharing insights about their perception of the course. The responses proved the theory, presented in research of Satar and Akcan (2018) about significance of participation, interaction patterns, and sense of presence – the factors that make online communication the closest to the real-life live communication with positive outcomes in learning. Overall, the results of the exit survey have proved the importance of communication in the professional development course. The overall results obtained from the participants proved the high quality of a range of methods and strategies which provided a sense of presence, feeling of live communication, and interactivity.

Among the challenges, presented by the respondents in their answers, there were those linked to the IT issues, which also found a proof in the literature (Cosgun & Savaş, 2019; Hidayat, 2023; Gonzalez-Vidal, 2024).

What's more important, our study validated the relationship we sought to highlight from attendance professional development courses to engagement in career guidance with complete willingness to promote university to students for enrolling.

The limitations, related to this study, might refer to collecting data and interpreting our results. The population size can be not representative enough, but it expresses the general idea.

REFERENCES

- Satar, H. M., & Akcan, S. (2018). Pre-service EFL teachers' online participation, interaction, and social presence. *Language Learning & Technology*, 22(1), 157–183. <https://dx.doi.org/10125/44586>
- Cosgun, G. E., & Savaş, P. (2019). Use of information and communication technology by in-service English teachers for self-directed professional development. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 230–249. <https://hdl.handle.net/11511/79697>

- Hidayat, N. (2023). Do EFL Teachers' Digital Literacies Reflect Sociocultural Frameworks during Their Online Professional Development?. *Language Related Research*, 14(1), 193-217, <https://doi.org/10.52547/LRR.14.1.8>
- Zhong, W. (2019). The Strength and the Correlation Between English Learning Attitudes and Professional Development Needs of Secondary-School English Teachers in Multilingual Areas of China. *Lecture Notes of the Institute for Computer Sciences, Social-Informatics and Telecommunications Engineering, LNICST*, 299, 347-367, https://doi.org/10.1007/978-3-030-35095-6_39
- Gonzalez-Vidal, T. (2024). Technology-enhanced language and culture teaching in Chile: the perceptions and practices of in-service EFL teachers. *Journal for Multicultural Education*, 18(1), 25-37, <https://doi.org/10.1108/JME-08-2023-0073>
- Wang, Q. (2012). A case study of using an online community of practice for teachers' professional development at a secondary school in China. *Learning, Media and Technology*, 37(4), 429-446, <https://doi.org/10.1080/17439884.2012.685077>
- Allen, L. (2020). Computer science education: online content modules and professional development for secondary teachers in west tennessee—a case study. *Lecture Notes in Networks and Systems*, 70, 523-532, https://doi.org/10.1007/978-3-030-12385-7_38
- Clayton-Code, K. (2015). Show me the money: Evaluating the impact of an online professional development course for middle and secondary classroom teachers. *Journal of Economics and Economic Education Research*, 16(1), 19-30,
- Lie, A. (2020). SECONDARY SCHOOL LANGUAGE TEACHERS' ONLINE LEARNING ENGAGEMENT DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN INDONESIA. *Journal of Information Technology Education: Research*, 19, 803-832, <https://doi.org/10.28945/4626>
- Moorhouse, B.L. (2022). The COVID-19 Pandemic as a catalyst for teacher pedagogical and technological innovation and development: Teachers' perspectives. *Asia Pacific Journal of Education*, 42, 105-120, <https://doi.org/10.1080/02188791.2021.1988511>
- Ng, D.T.K. (2019). Business (Teaching) As Usual Amid The Covid-19 Pandemic: A Case Study Of Online Teaching Practice In Hong Kong. *Journal of Information Technology Education: Research*, 19, 777-802, <https://doi.org/10.28945/4620>
- Yan, C. (2022). Experienced EFL teachers switching to online teaching: A case study from China. *System*, 105, <https://doi.org/10.1016/j.system.2021.102717>
- Pavlič, L. (2022). Towards a novel catalog of assessment patterns for distant education in the information technology domain. *Computers and Education*, 182, <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104470>
- Khurma, O.A. (2024). Inquiry skills teaching and its relationship with UAE secondary school students' critical thinking: Systematic review of science teachers' perspectives. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 20(2), <https://doi.org/10.29333/ejmste/14155>

SEMIOTICS OF PRODUCT LABELING

YULIIA LUKIANOVA,

Sumy State University, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0002-1005-5465>

Corresponding author: y.lukianova@gf.sumdu.edu.ua

Abstract. *This article examines the diversity of multimodality, that is, how different sign modes interact in texts. It highlights the importance of understanding the relationship between different modes of symbolic communication, especially in creating a connection between words and images.*

It examines how semiotics is closely related to visual communication and how it helps convey messages and engage the attention of an audience.

The article also considers the extension of semiotics beyond language and the importance of studying sign processes in a multimodal context. It outlines various theoretical approaches and concepts that help to understand the interaction of different types of signs.

Semiotics plays an important role in product labeling, where words and images are combined to convey meanings to consumers. Its importance in marketing strategies and understanding consumer behavior is also emphasized.

Keywords: *product labeling, semiotics, multimodality, brand packaging, semiotic resources, multimodal texts.*

Received: 18 May, 2024

Revised: 25 May, 2024

Accepted: 29 May, 2024

How to cite: Lukianova Y. (2024). Semiotics of Product Labeling. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-12](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-12)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

СЕМІОТИКА МАРКУВАННЯ ТОВАРІВ

Лук'янова Юлія,

Сумський державний університет, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-1005-5465>

Автор, відповідальний за листування: y.lukianova@gf.sumdu.edu.ua

Анотація. *Ця стаття вивчає різноманітність мультимодальності, тобто як різні знакові способи взаємодіють у текстах. Вона висвітлює важливість розуміння співвідношень між різними способами знакової комунікації, особливо у створенні зв'язку між словами та зображеннями.*

Досліджується, як семіотика тісно пов'язана з візуальною комунікацією та як вона допомагає передавати повідомлення та залучати увагу аудиторії.

Стаття також розглядає розширення семіотики за межі мови та важливість вивчення знакових процесів у мультимодальному контексті. Вона

© Lukianova Y., 2024

окреслює різні теоретичні підходи та поняття, які допомагають розуміти взаємодію різних видів знаків.

Семіотика виявляє свою важливу роль у маркуванні товарів, де поєднуються слова і зображення для передачі значень споживачам. Також підкреслюється її значення у стратегіях маркетингу та розумінні споживчої поведінки.

Ключові слова: маркування товарів, семіотика, мультимодальність, упаковка бренду, семіотичні модули, мультимодальні тексти.

Отримано: 18 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 25 травня 2024 р.

Затверджено: 29 травня 2024 р.

Як цитувати: Лукянова Ю. (2024). Семіотика маркування товарів.

Філологічні трактати, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-12](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-12)

Introduction

Multimodality is an interdisciplinary approach that assumes that communication can take place not only with the help of natural language. Multimodality provides concepts, methods, and criteria for collecting and analyzing visual, auditory, symbolic, and spatial aspects of communication and society, as well as the relationships between them (Glossary).

Multimodality, a term borrowed from Kress' concept of modes (1997), refers to the combination of different types of modes, visual, sound, written, oral, spatial, etc., in human communication. Multimodality in advertising involves the use of different communication modes in one advertisement. For example, print advertising uses a combination of words, artwork, font, and color to send a message, and this mixing and matching of modalities represents multimodality. By conveying the messages and intentions of advertisers, these diverse but integrated modes operate interactively.

Materials and research methods

The material of the research is the texts placed on the packages (labels) of goods of English-language iHERB brands.

The main methods of linguistic research used in this work are the method of semantic analysis to study the semantic content of product labeling, structural elements of product labeling, non-verbal components of product labeling; the method of semiotic analysis to establish methods for integrating verbal and non-verbal means into the product labeling, to clarify the function of the image, color, and means of paragraphemics in the process of encoding and decoding information; the method of contextual analysis to study the impact of non-linguistic factors on the specifics of brand language implementation in a certain context.

Results of the research

While semiotic ideas on the nature of signs and meaning were developed in antiquity and the Middle Ages, a general theory of signs under the name of semiotics did not arise before the period of modern semiotics.

The major rival to the term *semiotics* has been semiology. For some time, these two terms used to be identified with the "two traditions" of semiotics (Sebeok, 1979: 63). The linguistic tradition from Saussure to Hjelmslev and Barthes was usually defined as *semiology*.

Within the framework of semiotics, scientists study signs as an integral part of the semiotic sign system (Eco 1984), that is, the properties of signs and communicative systems used in the process of communication are investigated. The science that studies any systems of signs used in human communities was formed thanks to the works of the American scientist C.S. Peirce, who proposed the name "semiotics" for it. Therefore, C. S. Peirce is considered one of the founders of modern semiotics.

Today, *semiotics* is generally accepted as a synonym of *semiology* or a more general term, including semiology as one of its branches. Semiotics deals with signs and how

they represent meaning, so it would seem in principle to be highly relevant to our research. deals with the signification of signs in all modes of signifying” (1970: 3

Benveniste (1969: 24143; 1974: 22425) opposes the semantic and the semiotic within general semiology (see also Malmberg, 1977: 19498 and Descombes, 1983: 14856). One is the domain of the system; the other is the domain of the text. Semiotics studies the sign as an element of the signifying system, “in the midst of a constellation or among an ensemble of signs.” Here, “the sign is pure identity itself, totally foreign to all other signs, the signifying foundation of language. [. . .] It exists when it is recognized as signifier by all members of a linguistic community, and when it calls forth for everyone roughly the same associations and oppositions” (Benveniste 1969: 242).

Semioticians have not yet agreed on a general typology of signs. The problem is only partly one of finding a common terminology. Partly it is also due to the multidimensionality of the criteria on which typologies of signs can be based. Some proposals for a typology of signs are an integral part of the semiotic theory of their authors.

Similar to Hjelmslev, Malmberg defines signs as those semiotic entities that are produced intentionally and are based on a system of double articulation (1977: 21). But in contradistinction to Hjelmslev, Malmberg opposes the sign to a different concept of symbol. To him, *symbol* is the general term for any semiotic entity representing something else (see also Eco, 1984: 18). Signs are thus a class of symbols.

Linguists have come to realize that language is neither the sole nor even the dominant sign system. Other sign systems such as gesture, images, graphics, and typography have been in use for centuries. Yet, they were marginalized by philosophic reflection and scientific research due to the influence of linguocentrism, the tendency of Western cultures to privilege language and downplay other sign systems and sign types. their environment.

Semiotics has traditionally investigated texts based on sign systems and their combined use (e.g. Saussure, 1916; Luccio, 1997; Nöth, 2000). Since the various sign systems used in multimodal texts are based on different sign types, media, and perceptual channels, their analysis is much more complex than that of monomodal texts. Semiotics has developed the means for describing many different aspects of these texts (an overview is given in Posner et al. 1997–2004), including uncoded sign processes with various degrees of intentionality (Posner, 1993).

In the last years, multimodal research has searched for new answers to this challenge. Currently, multimodality is investigating a range of theoretical approaches that concentrate on different aspects, problems, and text types, such as social semiotics (Hodge & Kress, 1988; Kress & van Leeuwen, 1996), multimodal discourse analysis (cf. Kress & van Leeuwen, 2001; O’Halloran, 2004; Royce & Bowcher, 2007; Bateman, 2011; Jewitt 2009, 2014), mediated discourse analysis (Scollon, 2001; Norris, 2004; Norris & Maier ,2014), multimodal film analysis (Bateman & Schmidt, 2011; Piazza et al., 2011; Wildfeuer, 2012, 2014), and multimodal grammar (Fricke, 2012, 2013). In experimental psychology, the focus lies on the relation between various perceptual modes (Calvert et al., 2004). In conversation analysis, an approach has been developed that examines speech, gestures, facial expression, proxemics, and eye gaze behavior as part of embodied multimodal interactions between participants (Goodwin, 1981; Deppermann, 2010, 2014; Deppermann & Linke, 2014).

As a result, the socio-semiotic concept of multimodality deals with the ways in which the parties usually use it in their communication: visual, verbal, tactile, auditory, and olfactory. Thus, these methods interact and jointly form a complete message (Kress, 2003: 36; Kress & van Leeuwen, 2001: 30–33). Kress defines multimodality as socially formed semiotic resources for the forming meaning (Kress, 2010: 79), which describes multichannel execution even in the simple act of ubiquitous conversation.

Before embarking on an investigation of intermodality, one basic terminological distinction should be made. There are two different meanings of “mode” that are currently in use:

(1) Multimodal texts and artifacts combine the use of various semiotic resources such as language, images, gestures, typography, graphics, icons, or sound. Used in this sense,

mode corresponds closely to the more traditional semiotic notions of “code” or “sign system”. Common misunderstandings about these terms should be avoided: sign systems are not simply sets of expression-meaning pairings. Such an understanding would be a grave misrepresentation of Saussure’s terminology, which stresses the fact that signifier and signified are substances only formed by the respective other dimensions. A sign system is rather a set of resources that often belong to a specific sign type and for which combination or application rules exist.

(2) Semiotic resources are transmitted via different perceptual modes (= sensory modes), namely visual, auditory, haptic, olfactory, and gustatory perception.

For multimodal research, understanding how semiotic resources work together in multimodal texts is of central importance. Although several approaches for describing and annotating relations between modes have been developed (Schriver, 1997; Royce, 1998; Oviatt, 1999; Marsh & White, 2003; Martinec & Salway, 2005; Baldry & Thibault, 2006; Liu & O’Halloran, 2009; O’Halloran & Smith, 2011; Bateman, 2011, 2014), the mechanisms that underlie various types of relations between semiotic resources are still insufficiently explained. Current multimodal analyses often proceed either by concentrating on the separate semiotic resources or by assuming that meaning is produced by all modes together; the latter approach allows the analyst to focus on modes at will when explaining the overall meaning. Furthermore, interactions between expressions are often disregarded entirely.

In multimodal research, semiotic effects limited to one semiotic resource are sometimes called “intrasemiosis”, whereas relations between modes are termed “intersemiosis” or “intermodality” (cf. Forceville & Urios-Aparisi, 2009; Wildfeuer, 2012, 2013).

A whole range of effects can be created by the interplay of semiotic resources, from general relations such as Similarity or Contrast, to more complex cases where the expression, meaning, or style of various modes interact.

Despite the original application of texture in language, as van Leeuwen (2000: 179) advocates, ‘semiotics should play off different semiotic modes against each other’. On the basic assumption of language as a social semiotic device (Halliday, 1978), it seems appropriate to employ Inter-semiotic Texture to identify the essential property of a multi-semiotic text. Following the definition of its linguistic counterpart (Hasan, 1985: 70-72), Inter-semiotic Texture refers to a matter of semantic relations between different modalities realized through Inter-semiotic Cohesive Devices in multimodal discourse. It is the crucial attribute of multi-semiotic texts that create an integration of words and pictures rather than a mere linkage between the two modes.

Forceville (1996: 73) suggests that images can anchor written text as well as vice versa and that the lines between anchoring and relaying are blurred. Furthermore, since more than two modes can interact in the formation of meaning, the concepts of anchoring and relaying deserve to be extended beyond word-image connections.

Kress and van Leeuwen (2006: 177) suggest three principles of composition: Information Value, Saliency and Framing, which apply not just to single pictures, but also to multi-semiotic texts.

According to the teachings of F. de Saussure, language is a system of signs that expresses ideas, is a clearly defined object in a heterogeneous mass of speech facts, and can function in a limited segment of the speech chain, where images are connected with meanings. In his dual model of the sign, the scientist defined the sign as an interaction between the form chosen by the sign (signifier) and the meaning (signified). In language as a system of signs, their union, where both sides are psychological, is important (Saussure, 1986: 14-15).

Any system of signs consisting of a sign and a meaning is a semiotic or sign system. Each time we compose a secret code or a set of signals, our own notation system is created (Das, 2006: 8-9). According to C. Peirce, a “sign” is something that carries meaning for someone. The scientist believes that from the perspective of pragmatics, nothing is a sign

until it is used as such and interpreted by thinking and addressed to a certain consciousness (Pierce, 1998: 5).

A sign is a set of defined relationships between the three elements of “Pierce's triangle” (Cobley, 2001: 21). What is usually a sign in the everyday sense, C. Peirce calls a sign means (representamen). The sign method is that which interacts with its object, the second component of the sign. The third component of the sign is the interpretant, the method of conveying meaning or the effect of semiosis. In this context, the interpretant can be understood as the effect of the sign on the mind or on anything that acts as a mind, what Peirce calls the quasi-mind. The interpreter acts as a mediator between the sign and the object, strengthening the relationship between them, while in this way being in a relationship with them (Cobley, 2001: 28).

Semiotic analysis is an approach to the study of signs that exist in various forms: words, sounds, pictures, objects, gestures, smells, aromas, actions, etc. Semiotics investigates the meaning of signs, their use, and the formation of sign meanings both at the level of a single sign and at the level of sign systems. This is a qualitative approach to the study of the content of visual and/or verbal language, which helps to identify, understand, and interpret the main features, their interaction, and their systems as a process of creating meaning (Urboniene, 2016: 25).

Continuing the traditions of C. Peirce and F. de Saussure, C. Morris proved that the sign functions and is described in three dimensions (Morris, 1970). We consider it relevant to study the goods labeling in the following aspects:

1) Semantic (“sign - object”) - the connection of a sign with its meaning. Semantics is the study of the relationship between words and their meanings, or designations of things. The main issue of semantics is the meaning of words and other signs (Littlejohn, 2009: 585). We consider it expedient to conduct a structural and semantic analysis of the labeling (the sign “means” or “denotes”) and determine what each of its elements means.

2) Syntactic (“sign - sign”) - the interaction of signs within the labeling. The syntax is the study of relationships between signs, which in language means an emphasis on how sounds, words, and language structures are organized into larger semantic segments (Littlejohn, 2009: 586). Since labeling combines signs of different semiotic origins: verbal and non-verbal, it is important to investigate the convergence of marking elements (the sign “implies”);

3) Pragmatic (“sign - interpreter”) - the interaction of signs and the interpreter - the value of the sign from the point of view of the interpreter (the sign “expresses”) (Morris, 1970: 5–6). Morris's third category, pragmatics, goes beyond meaning to examine how language is used in human interaction. Pragmatics examines the higher levels of meaning: not only the meaning of words and sentences but also the intentions and goals that are the basis of the message and the attributes that are assigned to the intentions of others (Littlejohn, 2009: 586). It is necessary to investigate the functioning of goods labeling, that is, its pragmatics in various communicative situations.

Residing in academic research, mainly in disciplines such as linguistics, media studies, and sociology, the application of semiotics is taking off in the commercial world and providing enormous value in the area of brand packaging. More and more, the use of semiotics research is penetrating the sphere of packaging design, thus giving brands a tremendous head start in communicating their values, personality, and brand positioning to the market.

Consumers intuitively read and respond to the codes contained in brand communication, especially in brand packaging.

Understanding these semiotic codes and patterns of change does more than provide interesting historical dimensions. The codes create confident foundations for product labeling to be relevant, contemporary, and, above all else, appealing to consumers. By considering semiotics, a brand has a greater ability to pitch its labeling execution at exactly the right angle for consumers to read the desired message. For example, in this picture, we can easily read who these vitamins are intended for (*Fig. 1*).

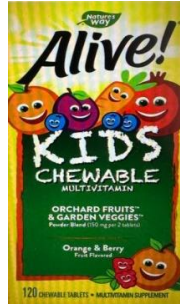

Fig. 1 Nature's Way Alive! Kids chewable multivitamin

Semiotics provides the framework for understanding the meanings and interpretations of signs and symbols within visuals, while visuals act as signs themselves, conveying messages and eliciting responses from viewers. By understanding and embracing this symbiotic relationship, visual communicators can create impactful and ethical visual messages that effectively engage audiences. Visual communication, on the other hand, refers to the use of visual elements such as images, colors, typography, and layout to convey information, ideas, and messages. It is a powerful tool that transcends language barriers and appeals to our visual senses.

The symbiotic relationship between semiotics and visual communication lies in their interconnectedness and mutual influence. Semiotics provides the theoretical framework for understanding the signs and symbols that are present in visual communication, while visual communication relies on semiotic principles to effectively convey meaning.

Despite not being able to offer us a movie or taste experience, packaging can do an amazing job of sealing the deal, by creating strong associations with something deep in our emotional memory.

(Fig. 2).

Fig. 2 Smarty Pants Organics Kids Formula

Barth (1997: 32–51) anticipated the study of multimodality when he argued that a written text in a static discourse of words and images either draws attention to aspects of meaning that, although perhaps latently, are already present in the image it accompanies (that is, language anchors the image); or it represents information that complements the dimensions of meaning in the image (that is, the language conveys the image). In this picture, the language conveys the image *(Fig. 3)*.

Fig. 3 Naturelo Prenatal multivitamin

Product labeling can be considered a multimodal text because it consists of different elements such as text, graphics, symbols, colors, and other visual elements that interact with each other and between users. Goods labeling may include information on product name, manufacturer, composition, production date, expiration date, country of origin, and other important data that help the user make an informed choice when purchasing products. Marking can contain three elements: text, picture, and conventional designations or information signs. These constituent elements differ in the ratio and degree of availability of product information, the breadth of distribution, and various functions (Lukianova, 2022: 119).

The interest in semiotics is now spreading among brand developers, designers, advertisers, and packaging experts, making it worthwhile to take a closer look at what the semiotics research approach is all about.

All levels of language organization - from word to text - mark fragments of real reality, i.e. perform a semiotic function. The verbal component, which is a set of elements, should be studied under the semiotic function that the element performs in marking. Product labeling consists of signs of different semiotic systems: verbal and visual, which are equal elements of the text (Kovalchuk, 2015: 50).

The use of a functional-semantic approach to the study of the labeling text makes it possible to identify structures consisting of sentences in the form of description and narrative, which are built on a logical and semantic-grammatical basis.

If we take into account the volume of information that a person constantly receives, then the visual channel becomes the main one. The most important task of visual aids is to attract attention. It is considered an effective way to single out one element among others by any feature.

Visual means attract attention also because for people visual information is much more important for the perception of space than auditory or olfactory. What is important about visual structures is that they are more universal in nature than natural language statements, and therefore can be widely applied everywhere.

That is why the visual channel is so intensively exploited in advertising and when creating packaging. The structure of each goods labeling as an advertising message is created by certain combinations and transpositions of verbal and non-verbal components, their location relative to each other, and the possibility of passing this or that component. The semiotics of goods labeling involves a rigorous examination of signs, their meanings, and their effects on consumers. Researchers use various theoretical frameworks and methods to analyze how goods labels communicate information, create associations, and impact consumer behavior.

Semiotics, a field of study that focuses on how symbols and signs are used to communicate, has traditionally been associated with academic research in areas such as linguistics, media studies, and sociology. However, in recent times, the commercial world has realized the value of semiotics and its application in the area of brand packaging. By conducting semiotic research and incorporating its findings in packaging design, brands can effectively communicate their values, personality, and positioning to the market.

Conclusions

Product labeling is a unique system of signs that interact with each other and create a creative product – a “semiotic hybrid” of multimodal means. These tools can be verbal and non-verbal, and their use in product labeling requires new approaches and vectors of analysis of traditional linguistic concepts and phenomena that have undergone modifications in the information age.

Semiotics provides a toolkit for utilizing signs and symbols in terms of pack format (shape, size, texture), color, labeling, and copy. It can also help determine what enhances or detracts from the emergent expressions of a particular trait or ingredient and how this links back to what is emerging in society.

REFERENCES

- Kovalchuk, 2015 – Kovalchuk I. V. Verbalni ta neverbalni zasoby markuvannia tovariv u suchasnomu anhlomovnomu komunikatyvnomu prostori: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. K., 2015. 236 s.
- Lukianova, 2022 – Lukianova Yu. M. Markuvannia tovaru: vid mizhdystsyplinarykh do linhvistychnykh doslidzhen. Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii. 2022. 3-4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2022.21-22.114-130>.
- Barth, 1997 – Barthes, R. 'Rhetoric of the Image', in R. Barthes (ed.) *Image–Music–Text*. London: Fontana, pp. 32–51.
- Benveniste, 1969 – Benveniste E. The semiology of language. In Innis, Robert E., ed., *Semiotics*. Bloomington: <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2022.21-22.114-130>.
- Barth, 1997 – Barthes, R. 'Rhetoric of the Image', in R. Barthes (ed.) *Image–Music–Text*. London: Fontana, pp. 32–51.
- Benveniste, 1969 – Benveniste E. The semiology of language. In Innis, Robert E., ed., *Semiotics*. Bloomington: Indiana Univ. Press, pp. 22646.
- Benveniste, 1974 – Benveniste E. *Problèmes de linguistique générale*, vol. 2. Paris: Gallimard.
- Cobley, 2001 – Cobley P. (Ed.) (2001) *The Routledge Companion to Semiotics and Linguistics* / Ed. P. Cobley. London; New York: Routledge.
- Das, 2006 – Das L. Lecture notes on language and communication. Guwahati: Department of Humanities and Social Sciences. Indian Institutes of Technology.
- Descombes, 1983 – Descombes V. *Objects of All Sorts*. Oxford: Blackwell.
- Eco, 1984 – Eco U. *Semiotics and the Philosophy of Language*. Bloomington: Indiana Univ. Press.
- Forceville, 1996 – Forceville C. *Pictorial Metaphor in Advertising*. London: Routledge.
- Glossary – Glossary of multimodal terms. Available at: <https://multimodalityglossary.wordpress.com/>
- Hasan, 1985 – Hasan, R. The texture of a text. In Halliday and Hasan.
- Kress, 1997 – Kress, Gunther Before Writing: Rethinking the Paths to Literacy. London: Routledge.
- Kress, 2003 – Literacy in the new media age. London, UK & New York, NY: Routledge.
- Kress, 2010 – Kress, G. Multimodality. A semiotic approach to contemporary communication. London, UK & New York, NY: Routledge.
- Kress and van Leeuwen, 2006 – Kress, G. & van Leeuwen, T. *Reading images: The grammar of visual design* (2nd edition). London: Routledge.
- Kress and van Leeuwen, 2001 – Kress, G. & van Leeuwen, T. *Multimodal Discourse*. London: Arnold.
- Littlejohn, 2009 – Littlejohn S.W. (Eds) *Encyclopedia of communication theory* / Editors: S. W. Littlejohn, K. A. Foss. SAGE Publications, Inc.
- Malmberg, 1977 – Malmberg B. *Signes et symboles*. Paris: Picard.
- Morris, 1938 Morris, Charles W. *Foundations of the Theory of Signs*. Chicago: Univ. Press (= Foundations of the Unity of Science: Towards an International Encyclopedia of Unified Science, vol. 1.2).
- Morris, 1970 – Morris, Charles W. Signs, Language, and Behavior. In Morris, C. W., *Writings on the General Theory of Signs*, pp. 73398. The Hague: Mouton.
- Pierce, 1998 – Pierce C. S. The Essential Pierce: Selected Philosophical Writings, Vol. 2 (1893-1913), edit. by the Peirce Edition Project. Indiana University Press.
- Royce, 2007 – Royce, T. Intersemiotic complementarity: A framework for multimodal discourse analysis. In *New directions in the analysis of multimodal discourse*, eds. Terry D. Royce and Wendy L. Bowcher, 63-109. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

- Saussure, 1986 –Saussure, Ferdinand de. *Course in General Linguistics*, trans. Harris, Roy. La Salle, Ill.: Open Court.
- Sebeok, 1979 – Sebeok T. *The Sign and Its Masters*. Austin: Univ. of Texas Press.
- Urboniene, 2016 – Urboniene A. Storytelling in Country Branding: A Semiotic Approach. *International Journal on Global Business Management and Research*. Vol 5., No. 2. P. 17–30.
- van Leeuwen, 2000 – van Leeuwen, T. Some notes on visual semiotics. *Semiotica* 129, nos.1-4: 179-195.

**PRAGMALINGUAL MEANS OF INFLUENCE ON THE AUDIENCE
IN MASS MEDIA**

Medvid Olena,
Sumy State University, Ukraine
ORCIDID 0000-0003-0723-5753
Corresponding author: o.medvid@gf.sumdu.edu.ua

Doinikov Kyrilo
Sumy State University, Ukraine

Azimova Olena,
Sumy State University, Ukraine

Abstract. *The purpose of the research is to reveal the synergistic relationship between methods of psychological manipulation and media texts of socio-political discourse in well-known English-language media resources. The possibility of intensifying the influence of media texts due to the use of pragmalinguistic means at different language levels (from lexico-semantic to morpho-syntactic) has been studied. As a result of the analysis of a large number of academic works on the problems under investigation, it was found that the function of influencing the recipient of information and even manipulating public opinion is the essential function of a media text, and using pragmalinguistic means is one of the most powerful tools for implementing this function. The empirical part of the work was carried out in the translation center LinguoStar of Sumy State University, which made it possible to fulfill a quantitative analysis of translation transformations on the way to the equivalent transfer of various speech means of manipulative influence in English-language media texts of socio-political discourse, which outlines the broad equivalent possibilities of the Ukrainian language in the translation process. The practical significance of this study can be used to improve the qualifications of journalists and translators in the field of media linguistics.*

Keywords: *pragmalinguistic means, manipulative influence, media text, equivalent translation, translation transformations.*

Received: 11 May, 2024

Revised: 20 May, 2024

Accepted: 25 May, 2024

How to cite: Medvid O., Doinikov K., Azimova O. (2024). Pragmalingual Means of Influence on the Audience in Mass Media. *Philological Treatises*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-14](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-14)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

**ПРАГМАЛІНГВАЛЬНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ НА АУДИТОРІЮ
В МАСМЕДІА**

Медвідь Олена,
Сумський державний університет, Україна

© Medvid O., Doinikov K., Azimova O., 2024

Дойніков Кирило,

Сумський державний університет, Україна

Азімова Олена,

Сумський державний університет, Україна

Анотація. Мета дослідження полягає у виявленні синергетичного взаємозв'язку між методами психологічної маніпуляції та медіатекстами соціо-політичного дискурсу відомих англомовних медіаресурсів. У статті зазначено можливість активізації впливу медіатекстів за рахунок використання прагмалінгвальних засобів різних мовних рівнів (від лексико-семантичних до морфосинтаксичних). В результаті аналізу великої кількості академічних доробків з проблем, що досліджуються, з'ясовано, що функція впливу на реципієнта інформації і, навіть, маніпулювання громадською думкою є найважливішою функцією медіатексту, а прагмалінгвальні засоби є одним з найпотужніших інструментів реалізації цієї функції. Емпірична частина дослідження проведена в перекладацькому центрі *LinguoStar* Сумського державного університету, що дало можливість зробити кількісний аналіз перекладацьких трансформацій на шляху пошуку еквівалентності передачі українською різних мовленнєвих засобів маніпулятивного впливу в англомовних медіатекстах соціо-політичного дискурсу, що доводить широкі еквівалентні можливості української мови в процесі перекладу з англійської. Практична значимість даної роботи полягає в тому, що результати можуть бути використані для підвищення кваліфікації журналістів та перекладачів в області медіалінгвістики.

Ключові слова: прагмалінгвальні засоби, маніпулятивний вплив, медіатекст, еквівалентний переклад, перекладацькі трансформації

Отримано: 11 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 20 травня 2024 р.

Затверджено: 25 травня 2024 р.

Як цитувати: Медвідь О., Дойніков К., Азімова О. (2024). Прагмалінгвальні засоби впливу на аудиторію в масмедіа. *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-14](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-14)

Вступ

Сучасне суспільство живе в інтенсивному інформаційному середовищі, і думки мас і настрої всієї спільноти контролюються засобами масової інформації. Велика частина населення розвинених країн знаходиться в стані постійного споживання інформації. Це дає нашій цивілізації можливість для неймовірно швидкого розвитку мистецтв, гуманітарних і точних наук.

Маючи доступ до глобальної мережі і нескінченного інформаційного простору, кожен окремих користувач може отримувати останні новини з усього світу, але завдання призначення, зберігання, аналізу і відправки важливих даних – це завдання, яке не під силу широкій публіці. Тому ЗМІ взяли на себе відповідальність за виконання цього завдання. Зокрема, вони збирають і вивчають нові дані та надають прийнятні типи та форми інформації, щоб ніщо не заважало її споживанню.

Існує багато ресурсів та типів медіа. Повідомлення може бути відправлено в аудіо- і відеоформаті, однак наразі найбільш поширеною і впливовою формою подання інформації в ЗМІ є текст – медіатекст. У зв'язку з необхідністю вивчення цього феномена зародилася наука медіалінгвістика, яка детально досліджує проблеми текстів в ЗМІ. Медіатекст відрізняється від звичайного тексту тим, що інформаційне

повідомлення представлено через призму світогляду автора і його особистості. Метою медіатексту є не тільки мовне вираження інформації, а й інтерпретація цієї інформації через опосередковане сприйняття її автором медіатексту і його інтенцій щодо подальшої її передачі на аудиторію, відповідно з елементами впливу, переконання, маніпуляції.

Єдиний спосіб вплинути на читача і переконати його в чому-небудь – це маніпуляція, а в контексті медіатекстів – мовна маніпуляція. Прагнення нав'язати реципієнту свою точку зору і бачення ситуації спостерігається в більшості медіатекстів, які відрізняються від інших текстів. Фахівців в області соціології, психології, PR і лінгвістики цікавить синергетичний, мультимодальний характер медіатекстів. Над їх інтерпретацією замислюються вчені різних напрямків і течій соціолінгвістики, медіалінгвістики, психолінгвістики, лінгвістики тексту, прагмалінгвістики тощо.

Об'єктом нашого дослідження є функціонування в текстових повідомленнях медіаресурсів англійською та українською мовами маніпулятивних впливів на аудиторію. **Предметом** дослідження є збереження засобів вираження маніпулятивного впливу при перекладі англійськомовних медіатекстів українською.

Матеріали і методи дослідження

Дослідження проводилося на **матеріалах** відомих англійськомовних медіаресурсів: *The New York Times*, *The Economist*, *BBCnews*, *The Washington Post*; і україномовних медіаресурсів *Укрінформ*, *BBC Ukraine*, *The New York Times Ukraine* (зокрема україномовного перекладу медіатекстів зазначених закордонних видань).

Метою вивчення є виявлення прагмалінгвальних засобів маніпулятивного впливу медіатекстів англійськомовних ЗМІ та аналіз їх передачі українською.

Для досягнення мети визначено наступні завдання: 1) охарактеризувати роль засобів масової інформації у формуванні громадської думки; 2) визначити поняття маніпулятивного мовного впливу через лінгвопрагматичні дослідження, зокрема у масмедіа; 3) проаналізувати прагмалінгвальні особливості маніпулятивних технологій при перекладі українською.

Методологія наукового дослідження базується на загальних та спеціальних методах для досягнення мети і завдань, зокрема використано: інформаційно-пошуковий метод – для відбору матеріалу дослідження та опрацювання основ теоретичних знань; метод узагальнення – для актуалізації найбільш критичних академічних позицій і формулювання висновків; дискурсивний аналіз – для виявлення специфічних комунікативно-прагматичних і маніпулятивних особливостей соціо-політичного дискурсу досліджуваних медіаресурсів; перекладацький аналіз, який потребує контекстуального і функціонального методів – для актуалізації лінгвопрагматичного і маніпулятивного аспектів дослідження, а також елементів концептуального аналізу в процесі україномовного відтворення соціальних, культурних, історичних та інших екстралінгвальних комунікативно-маніпулятивних факторів англійськомовної інформації, кількісний аналіз прагмалінгвальних одиниць, що вказує на частотність їх вживання в перекладацьких маніпулятивних трансформаціях медіатекстів, зокрема соціо-політичного дискурсу.

Прагмалінгвістичні основи нашого дослідження закладені такими вченими, як: Austin J. L. (1962), Morris C. (1971), Lakoff G., Johnson M. (1980), Leech G. N. (1983), Кухаренко В. А. (2000), Бурбело В. Б. (2002), Зацний Ю. А., Янков А. В. (2008), Македонова О. Д. (2017), Медвідь О. М., Вашист К. М. (2023) та ін. Природу мовних маніпуляцій вивчали Vach K. (1980), Buss D. M., Gomes M., Higgins D. S., Lauterbach K. (1987), Белова А. Д. (1997), Косенко Ю. В. (2001), Грачов Р. В. (2002), Бехта І. А. (2002), Бацевич Ф. С. (2004), Бойко О. Д. (2010) та ін. Зокрема лінгвістичні засоби маніпуляцій в україномовних ЗМІ проаналізовано в роботах таких вчених, як: Turk Christopher (2003), Зірка В. В. (2005), Карпчук Н. П. (2009), Романюк С. К. (2009), Ковалевська А. В. (2011), Біляк І. В. (2012), Шевченко Л. І., Дергач Д. В., Сизонов Д.

Ю. (2014), Поліщук Ю. (2015), Булах М. Б. (2015), Поденежна Л. О. (2018), Місяць Н. (2018) та ін.

Адекватність і еквівалентність перекладу мовних маніпулятивних засобів медіатекстів різноманітних дискурсів на теренах Інтернет ЗМІ викликає наразі занепокоєння, не зважаючи на великі сучасні технічні можливості. Перекладацькі лагуни потребують від перекладачів неабияких знань в різних парадигмах сучасного буття для редагування медіаповідомлень. Відповідно, аналіз можливостей перекладу, зокрема прагматичних маніпулятивних лінгвістичних засобів в межах різних мов, є наразі **актуальним**. Цікавими залишаються роботи Frege G. (1980), Goodman, K. (1996), Балахтар В. В. (2011) та ін., але поле досліджень з цієї проблеми не має меж, як безкінечні і трансформації в самій системі мовлення.

Теоретичні засади: Медіатекст як основа маніпулятивного впливу в засобах масової інформації

З точки зору когнітивно-комунікаційної парадигми лінгвістики медіалінгвістика є відносно новою галуззю. Різні типи медіадискурсу, стилістика ЗМІ, комунікативна лінгвістика та теорії когнітивної лінгвістики інтегровані в медіалінгвістику, що створює новий підхід до аналізу системи засобів масової інформації (Chulanova&Vnuchkova, 2023: 39) – мультимодальний, синергетичний.

Поява медіалінгвістики як самостійної наукової галузі природним чином відображає динаміку розвитку мови в інформаційному суспільстві, і сфері масових комунікацій приділяється пріоритетна увага з точки зору значного збільшення загального обсягу мовної практики. Сучасні засоби масової інформації безперервно виробляють і впорядковують величезну кількість текстів, що охоплюють всі аспекти життя суспільства, від політики, економіки і фінансів до культури, освіти, спорту і погоди. До 2000 року функція мови в сфері засобів масової інформації вивчалася представниками найрізноманітніших парадигм лінгвістичної науки (соціолінгвістика, психолінгвістика, когнітивна лінгвістика тощо), і в цей період були створені синергетичні передумови для об'єднання всіх досліджень медіалінгвістики (Поліщук, 2015).

Сам термін «медіалінгвістика» (Шевченко&Деркач, 2014) є аналогією з багатьма подібними лексичними одиницями, що використовуються для назви нових дисциплін, які виникають на стику наук через величезну роль медіа в житті сучасного суспільства, особливо в розвитку мови. Вивчення мови медіа є підґрунтям для виникнення галузі медіалінгвістики. Стрімке зростання обсягу традиційних засобів масової інформації – преси, радіо і телебачення – супроводжується постійним вдосконаленням інформаційних технологій: розвиток глобальних комп'ютерних мереж Інтернет сприяє формуванню глобального інформаційного простору (Поліщук, 2015), функціонування якого відбувається в більшій мірі через медіатекст.

Медіа-ландшафт дуже широкий і включає в себе безліч засобів масової інформації, які не тільки мають певну тематику, а й говорять на різних мовах і мають свій власний мовний стиль. Медіатексти відображають мовний характер автора, його світогляд і світорозуміння, інтелектуальний рівень і когнітивні здібності. Тобто повідомлення передає не тільки особливості подій, які воно описує, а й особливості особистості автора, його світогляд і думку.

Найважливішою рисою сучасного медіатексту, що відрізняє його від загального тексту, є його багатовимірний характер (у працях різних авторів він позначається термінами багатовимірний, поліфонічний, гетерогенний, інтегрований або мультимодальний), який розуміється як поєднання розрізнених вербальних, візуальних, аудіальних, аудіовізуальних або інших компонентів в єдиному семантичному просторі тексту. Але відмінною особливістю медіатексту є його лінгвістична специфіка, в основному вона обумовлена тим, що текст адресований великій аудиторії. Ознаками медіатексту є звичайна відтворюваність і стабільний та передбачуваний вибір мовного носія. Медіатекст, на відміну від тексту, – це твір

масової інформаційної діяльності і масової комунікації, суть якого полягає в передачі конкретної інформації, з метою впливу на громадську думку і проведення переконання (Бехта, 2002).

Проблема впливу в спілкуванні розглядалася в контексті риторики з давніх часів. Риторичне спілкування відрізняється від звичайного спілкування, метою якого є лише обмін інформацією, зміною поглядів співрозмовника (Бацевич, 2004). Концепція «механізму впливу» заснована на активації психічної діяльності людини і передачі повідомлень таким чином, що все сприймається як система інструкцій.

Поняття впливу мови традиційно розглядалося в широкому і вузькому сенсі. І. В. Біляк (2012) вважає, що вплив мови в широкому сенсі – це акт комунікації, коли здійснення мовного впливу означає переконання реципієнта змінити свою діяльність і точку зору. Вплив мови у вузькому сенсі – це комунікація в контексті засобів масової інформації, коли адресат звертається безпосередньо до аудиторії. Цей вплив відрізняється від впливу в широкому сенсі тим, що відносини учасників комунікації рівноправні. Тобто реципієнт інформації може визначити, чи корисна йому така інформація чи ні.

Вчені (Голік&Даниленко, 2014: 25-26) протиставляють поняття маніпуляції впливу мови. Вони вважають, що вплив мови – це вплив на людину з метою здійснення певних дій, змусити його прийняти іншу точку зору. Маніпуляція також передбачає вплив на людину, але різниця полягала в тому, що при впливі промовою вона свідомо змінював свою думку, ґрунтуючись на логічних висновках, аргументах, а при маніпуляції реципієнт змінює свою думку за допомогою різного роду імплікаційних форм впливу, зокрема на психологічному рівні.

Маніпулювання через засоби масової інформації вказує на використання різних методів і стратегій для впливу на громадську думку, формування певних переконань або спрямування сприйняття інформації певним чином, що може включати поширення неповної або спотвореної інформації. Маніпуляції в ЗМІ можуть включати поширення фейкових новин, зміну контексту інформації та використання емоційно заряджених матеріалів та інших технологій для отримання певної реакції громадськості. Основною фейковою стратегією є поширення дезінформації та вибіркової інформації з метою спрямувати увагу реципієнта певним чином. Це включає також виділення або замовчування певних фактів (місінформація), вилучення їх із контексту або зміну значення повідомлення.

Медіатексти працюють з інформацією і контролюють її, дозволяючи маніпулювати масовою свідомістю, створювати вигідні моделі для об'єкта реального впливу і визначати найбільш актуальні на сьогоднішній день проблеми. Такі явища, як медіасвідомість, породжуються штучно (тобто свідомість, заснована на помилкових цінностях, маніпулятивній інтерпретації, подвійній моралі), коли реальність, запропонована медіапорталом, відрізняється від реальної (Булах, 2015).

У медіатексті широко використовується мовна маніпуляція, тобто вплив на читача за допомогою мови. За допомогою мовних маніпуляцій інформація спотворюється шляхом неповного, одностороннього подання; фальсифікується шляхом видачі помилкового повідомлення за справжнє; власних здогадок; наводяться неточні цитати, виривається з контексту – і, в результаті, змінюється її зміст (Місяць, 2018).

Мовна маніпуляція – найцікавіша з усіх видів маніпуляцій, оскільки мова є найважливішим інструментом впливу на свідомість людини. У сучасній науці мовна маніпуляція має кілька визначень. Словник термінів медіалінгвістики підсумовує і визначає мовну маніпуляцію (speech (точніше мовленнєву) manipulation) як вид маніпулятивного впливу, який здійснюється з використанням певних мовних ресурсів для прихованого впливу на когнітивну і поведінкову діяльність реципієнта (Шевченко&Деркач, 2014).

Всі медіатексти реалізуються через використання різних мовних засобів, особливо лексичних і синтаксичних. Психолінгвісти визнають, що дуже важко

провести відмінність між методами мовного маніпулювання і засобами посилення впливу процесу мовлення (до них відносяться риторичні прийоми, метафори, цифри і деякі інші стилістичні явища, які допомагають формалізувати думки і прикрасити мовлення) (Buss et al, 1987). В 1980 році Дж. Лаккофф і М. Джонсон (1980) відзначили когнітивну функцію зокрема метафори і припустили, що вона впливає на процес прийняття рішень, включаючи 1) розпізнання проблемних ситуацій, 2) ідентифікацію альтернатив для вирішення проблемних ситуацій, 3) оцінку альтернатив і 4) вибір альтернатив (власне прийняття рішень). Таким чином, метафори глибоко проникають в наші думки і створюють уявлення про абстрактні поняття. Метафори визначають спосіб мислення і керують пізнанням явищ, поведінкою носіїв мови. У зв'язку з цим у медіадискурсі зокрема метафора виявляється найбільш часто вживаним елементом, який задає не тільки тему обговорення, але і її попередню оцінку (Белова, 1997). Метафора не є основним і єдиним інструментом маніпуляції масового свідомістю, потрібно розглядати всі мовні засоби, за допомогою яких здійснюється прихований вплив на аудиторію з метою сформулювати у неї певні уявлення і позиції. Функціонуючи на граматичному рівні, мовна маніпуляція використовує як можливості морфологічних категорій і форм, так і синтаксичних конструкцій. М. В. Булах (2015) вважає, що використання таких конструкцій, зокрема використання риторичних питань, надає додатковий емоційний вплив на одержувача інформації. Мовна маніпуляція пов'язана як з прихованими від адресата цілями, так і з особливою композицією тексту (використання спеціальних прийомів побудови висловлювань, риторичних, еліптичних структур тощо). Використання евфемізмів, стилізованих заголовків або зворотів (тощо) може сприяти формуванню певних стереотипів і установок, що відповідають певним інтересам і поглядам.

Крім того, напрямок сприйняття інформації може визначати ракурс, в межах якого подається подія. Фокусує або виділяючи конкретні аспекти, можна створювати конкретні контексти або змінювати загальне розуміння подій. Наприклад, лише на першій сторінці *The Economist* (від 21.10.2023) можна побачити аж чотири риторичні питання «*Where will this end? How much legal jeopardy is Donald Trump in?* », «*Who will be Britain's next leader?* », «*Despite Ukraine, these aren't boom times for American armsmakers. Where's the war bounty?* », «*The long goodbye? Why America and Saudi Arabia are still inseparable*» (*Economist*). Таким чином, мова набуває оперативних якостей не тільки завдяки новим медіа-/лінгва- технологіям, а й завдяки намірам автора інформації.

Отже, функція впливу є найважливішою функцією медіатексту, а лінгвістичні засоби – одним з найпотужніших інструментів реалізації цієї функції. Основною метою використання всіх засобів, що впливають на медіатекст, є створення образу об'єкта або суб'єкта у одержувача інформації. Мається на увазі суб'єктивний образ світу або його фрагментів, який виникає в процесі інтерпретації інформації через лінгвістичні механізми, що керують процесом мовленнєвої маніпуляції, але на основі заздалегідь сформованої ментально-категоріальної системи людини.

Результати дослідження: Прагмалінгвальні особливості маніпулятивних технологій ЗМІ при перекладі

В ході дослідження емпіричного матеріалу, зокрема соціо-політичного дискурсу англomовних медіаджерел було проаналізовано перекладацькі трансформації прагмалінгвальних і функціональних особливостей медіатекстів з точки зору адекватної впливовості на сприйняття україномовним реципієнтом інформації, яка має не лише пізнавальну складову, але і спроможна маніпулювати світосприйняттям і життєдіяльністю аудиторії.

Розглянемо їх більш детально.

I have a message for all of you: The crimes and violence that our country is suffering from today will soon come to an end. From January 20, 2017, security will be

restored. Changing these results requires a change of leadership. Tonight, I will share with you my plan of action for America. (NYT) – У мене є повідомлення для всіх вас: злочинність і насильство, від яких сьогодні страждає наша країна, незабаром припиняться. З 20 січня 2017 року безпека буде відновлена. Зміна цих результатів вимагає зміни керівництва. Сьогодні ввечері я поділюся з вами своїм планом дії для Америки. (переклад автор.)

В цьому випадку ми маємо приклад класичного варіанту еквівалентного перекладу. Але враховуючи авторські інтенції, а також форму їх вираження, зокрема структурно-семантичні особливості як мови джерела, так і мови перекладу, дуже часто повідомлення потребує перекладацьких трансформацій, що не впливають на функціональний аспект медіаінформації.

The dreams are not too big, and the tasks are not too difficult. Everything we want for our future is beyond our reach. (NYT) – Мрії не надто великі, проблеми не надто важкі. Ми не можемо робити те, чого не хочемо в майбутньому. (NYT Ukraine)

На наш погляд, функціональний ефект тексту зберігається в перекладі, а техніка структурних трансформацій і додавання прагматичних елементів збудження через антонімічний переклад і семантичну модальність не заважає принципу еквівалентності.

I will fight for you with every breath of my body – and I will never let you down. (NYT) – Я буду боротися за вас кожним подихом свого тіла і я ніколи не підведу вас. (NYT Ukraine)

It also doesn't matter to us whether the market is a force for good or evil. His ability to create wealth and expand freedom is second to none. (NYT) – У ньому також не ставиться питання про те, чи є ринок силою добра чи зла. Його здатність створювати багатство і розширювати свободу не має собі рівних. (NYT Ukraine)

У двох прикладах вище еквівалентність збережено за рахунок структурної трансформації через лексичний аналог, що допомагає перекладачу у разі відсутності прямого еквівалента (найчастіше це трапляється при використанні в оригінальних текстах метафор, сталих фраз, фразеологічних зворотів тощо).

The head-to-head is as competitive as it has ever been. An Economist/YouGov poll last week showed Trump at 36 percent and DeSantis at 30 percent in a crowded field. (WP) – Боротьба конкурентна, як ніколи. Опитування Economist/YouGov минулого тижня показало, що Трамп отримав 36 відсотків, а ДеСантіс – 30 відсотків на переповненому полі виборців. (переклад автор.)

Використання сталих фраз, тим більше еліптичних конструкцій, що вживаються на тлі соціо-політичного дискурсу (у нашому випадку передвиборчого дискурсу), які відомі серед носіїв англійської мови, у перекладі інколи призводять до необхідності використання прийому **пропуску (опущення), або часткового пропуску (опущення)**, враховуючи необхідність збереження цілісної функціонально-семантичної еквівалентності тексту.

It is now well known that we are in the midst of a crisis. Our country is fighting an extensive network of violence and hatred. Our economy is seriously weakened and is the result not only of greed and irresponsibility in some parts, but also of the need to make difficult choices and prepare the country for a new era. (WP) – Зараз, у розпал кризи, ми добре знаємо, що нам потрібно. – Наша країна бореться з розгалуженою мережею насильства і ненависті. Наша економіка серйозно ослаблена, і це є результатом жадібності та безвідповідальності в деяких частинах, а також прийняття складних рішень та підготовки країни до нової ери. (переклад автор.)

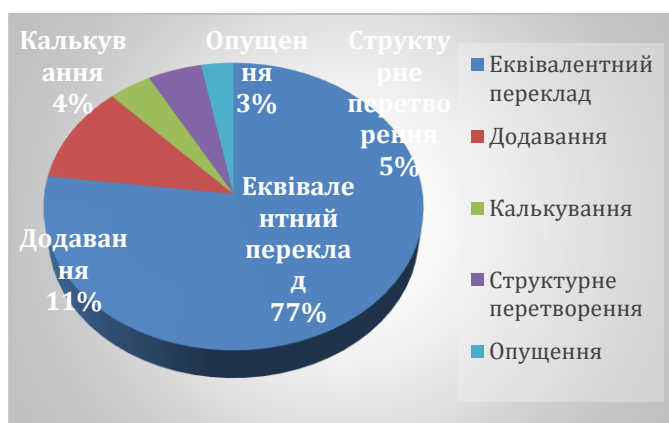
У даному випадку використано метод перетворення структури з елементами додавання для актуалізації інформації через засіб персоніфікації, враховуючи суспільну відповідальність за ситуацію, що обговорюється. На наш погляд, оперативний вплив тексту прекрасно збережено при перекладі.

Because of our past, we, as humans, may be told that we expect too much and set our goals too high... Rather, it seems to me that throughout my life in politics, our ambitions

*have steadily declined. But with confidence in ourselves and in our future, we can find ourselves in any country. (NYT) – Можна сказати, що через наше минуле ми, як люди, очікуємо занадто багато і обираємо занадто високі цілі. Швидше, мені здається, що протягом усього життя в політиці наші амбіції неухильно зменшувались; **нашою реакцією на розчарування було не продовження кроку, а скорочення відстані, яку потрібно подолати.** Але з упевненістю в собі і в нашому майбутньому ми можемо опинитися в будь-якій країні. (NYT Ukraine)*

Тут використаний прийом додавання з розширенням структури через пояснення авторської інтенції на основі прагматики тексту в цілому, що в свою чергу посилює її впливовість, але не зруйнувало авторські інтенції і еквівалентність інформації.

Рис. 1. Застосування перекладацьких трансформацій для збереження маніпулятивного впливу у перекладі українською текстів англійського соціо-політичного дискурсу в засобах масової інформації

Максимальна кількість проаналізованих прикладів – це еквівалентні переклади (77%), що вказує на широкі як структурно-семантичні, так і прагма-функціональні можливості української мови при перекладі з англійської. Найпоширенішими перекладацькими перетвореннями при аналізі англійських медіатекстів соціо-політичного дискурсу є додавання (11%) та структурна трансформація (5%). Пропуск (опущення) має найменший відсоток (3%) використання.

На перший погляд об'єктивність інформації, що потребує максимум еквівалентності в перекладі, може здатися головним пріоритетом для медіаплатформ. Але на практиці виявляється, що мовна структура є ефективним інструментом формування не тільки образу події, а й емоційного контексту, що супроводжує його сприйняття і тим самим сприяє креативній маніпулятивній впливу на реципієнта інформації. Це можливо за допомогою окремих прагмалінгвальних елементів різних мовних рівнів – від лексико-семантичних до морфолого-синтаксичних.

Розглянемо кілька прикладів.

Соціо-політичний дискурс, як показує аналіз досліджуваного корпусу, часто послуговується неозначеними займенниками. Щоб ситуація в соціумі не мала конкретного пояснення, неозначені займенники допомагають завуалювати, або і зовсім нівелювати відповідальність:

Trump's image is on the low end of the range – of where it's traditionally been among Republicans – but the bigger reason for this turn in the polling seems to be pragmatism and a desire for a someone who can win. (WP) – Імідж Трампа знаходиться в нижній частині діапазону, де він традиційно був серед республіканців, але більшою

причиною такого повороту в опитуванні, здається, є прагматизм і бажання **когось, хто може перемогти**. (переклад автор.)

Але інколи навпаки, неозначені займенники напротивагу допомагають актуалізувати інтенції автора тексту (в нашому випадку промови політика): через протиставлення «неозначений займенник-означений займенник» підсилюється і роль самого політика.

No one knows the system better than me, so I can fix it alone. (WP) – **Ніхто** не знає системи краще за мене, тому **я** можу її виправити **сам**. (переклад автор.)

Наступний приклад є цікавим не лише з точки зору використання неозначеного займенника (див. вище), але й щодо деяких лексико-стилістичних елементів, які викликають проблеми в перекладі українською. Специфіка системи передвиборчої кампанії в США і складність пошуку українського еквівалента за відсутності відповідного явища змушує перекладача пропустити номінацію реалії в одному випадку і використати кальку англomовної номінації явища, яке або не існує в українській системі виборів, або існує, але немає чіткого еквівалента.

We've also seen that "someone else" emerge. DeSantis, fresh off a massive reelection win in a former swing state, keeps polling better than Trump in a 2024 general election matchup with President Biden. (BBC news) – Ми також бачили, що з'являється **«хтось інший»**. ДеСантіс, який **нещодавно переміг на виборах** (опущення), продовжує показувати кращі **результати** (немає прямого еквівалента для *polling*) **екзит-полу (калькування)**, ніж Трамп, на загальних виборах 2024 року з президентом Байденом. (BBC Ukraine)

Використання широкого спектру **модальних дієслів** в соціо-політичному медійному дискурсі передає значення модальності, яке виражає ставлення мовця до змісту висловлювання, тобто за допомогою модальних дієслів здійснюється прямий або опосередкований вплив на аудиторію:

The United States has a role to play in leading a new era of peace. (WP) – Сполучені Штати **мають** відіграти певну роль у очолюванні нової ери миру.

The world has changed, and we must change with it. (WP) – Світ змінився, і ми **повинні** змінюватися разом з ним. (переклад автор.)

We know what kind of country America should always be. (WP) – Ми знаємо, якою країною завжди **має бути** Америка. (переклад автор.)

Інверсія, що порушує синтаксичну структуру пропозиції у повідомленні з метою посилення впливу на реципієнта, дозволяє виділити важливі думки автора, зосередити увагу на конкретній проблемі, емоційно підкреслити той чи інший вираз або інтенцію:

Rather, it seems to me that throughout my life in politics, our ambitions have steadily declined. But with confidence in ourselves and in our future, we can find ourselves in any country. (NYT) – Швидше мені здається, що протягом мого життя в політиці наші амбіції неухильно знижувалися. Але з **впевненістю в собі і в своєму майбутньому** ми можемо опинитися в будь-якій країні. (переклад автор.)

With idealism and fair play at the core of our system and our strength, we can build a peaceful, strong and prosperous America in relations with ourselves and with the world. (NYT) – **Завдяки ідеалізму та чесній грі в основі нашої системи та нашої сили** ми можемо побудувати мирну, сильну та процвітаючу Америку у відносинах із собою та зі світом. (переклад автор.)

But for too many of our citizens, there is another reality: mothers and children trapped in poverty in our cities. (NYT) – **Але для дуже багатьох наших громадян існує інша реальність: матері та діти, які потрапили в пастку злиднів у наших містах.** (переклад автор.)

Повторення окремих лексичних одиниць або цілих синтаксичних конструкцій також є частим явищем в медійному дискурсі. Навмисне повторення використовується, щоб привернути увагу реципієнта інформації до певної події чи явища, вплинути на його ментальне або емоційне сприйняття:

*For the **people**, on behalf of the **people**, for the **people**. (BBC news) – Для **народу**, від імені **народу**, для **народу**. (переклад автор.)*

*This is in the **interests** of Israel, in the **interests** of Palestine, in the **interests** of America and in the **interests** of the whole world. (BBC news) – Це в **інтересах** Ізраїлю, в **інтересах** Палестини, в **інтересах** Америки і в **інтересах** усього світу. (переклад автор.)*

*So, people want to **protect Kyoto**, okay, let's **protect Kyoto**. (The Economist) – Отже, люди хочуть **захистити Кіото**, давайте **захистимо Кіото**. (переклад автор.)
So, everyone wants to **protect Kyoto** forever. **Thanks** for waiting. It's a complicated business. It's difficult, really, **thank you**. (The Economist) – Отже, всі хочуть **захистити Кіото** назавжди. Дякуємо за очікування. Це складна справа. Це важко, правда, дякую. (Укрінформ)*

Вставна композиція на тлі соціо-політичного медіатексту передає безпосереднє відношення автора до зображуваних явищ і подій, що є опосередкованим впливом і, навіть, маніпуляцією аудиторією.

*So, there is no misunderstanding, it is not my intention to abolish the government. It's more about making it work – **not for us, but with us**.(антитеза). (WP) – Отже, немає ніякого непорозуміння, я не маю наміру скасовувати уряд. Йдеться більше про те, щоб це працювало – **не для нас, а з нами**. (переклад автор.)*

Риторичні питання використовуються в соціо-політичних медіатекстах як імплікація, щоб направити думку читача у вигідне для автора русло. Оперативний характер риторичного питання полягає в намірі автора, що задає таке питання.

*So why should we, collectively, as a nation, think that we are not bound by the same constraints? Why shouldn't we believe that? (BBC news) – **Тож, чому ми разом, як нація, повинні думати, що ми не зв'язані однаковими обмеженнями? Чому б нам не вірити в це?** (переклад автор.)*

Рис. 2. Прагмалінгвальні засоби маніпулятивного впливу в сучасному англійському соціо-політичному дискурсі в засобах масової інформації

Проведений кількісний аналіз досліджуваного корпусу медіатекстів показав, що найбільш популярними прагмалінгвальними елементами в соціо-політичному дискурсі медіаджерел сучасного англійського світу, які використовуються для імпліцитного впливу і маніпуляції соціуму, є модальні дієслова(28%), інвертивні синтаксичні структури та конструкції повторення (по 22%).

Висновки

Засоби масової інформації є важливою складовою соціального, політичного, економічного, культурного, зокрема мовного, аспектів функціонування будь-якої держави. Багато вчених у галузі політології, соціології, психології, маркетингу (тощо), а особливо лінгвістики займаються вивченням медіатекстів та їх впливу на громадську

думку та суспільство в цілому. Це явище має міждисциплінарний, мультимодульний характер і зокрема актуальне в сучасних умовах, коли медіаресурси стають більш доступними для всіх і все більше пронизують величезні верстви суспільства через неймовірну швидкість поширення.

Медіатекст відрізняється від звичайного тексту наявністю імплікації або прихованих мотивів, окрім подання інформації та фактів він стає оперативною одиницею медіапростору, коли включає в себе точку зору та відповідні інтенції журналіста, його автора. Основною метою появи суто авторських елементів в медіатексті є маніпулятивний вплив на думку аудиторії, що, як доводить емпірична частина дослідження, реалізується через прагмалінгвальні можливості мовних і мовленнєвих засобів.

Таким чином, практичне вивчення соціо-політичного дискурсу медіатекстів показало, що маніпуляція в сучасному англійському соціо-політичному дискурсі може бути створена за допомогою широкого спектру прагмалінгвальних засобів, від лексико-семантичних до морфолого-синтаксичних. Зокрема такі, як невизначені займенники; модальні дієслова; інвертивні конструкції; повторення; вставні структури; риторичні питання, є найбільш розповсюдженими. Ці інструменти дозволяють акцентувати увагу на конкретних подіях і явищах для посилення маніпулятивного ефекту повідомлення.

За допомогою контекстуально-інтерпретаційного аналізу в перекладацькому центрі LinguoStar СумДУ була зроблена спроба незалежного еквівалентного перекладу корпусу медіатекстів відомих англійських медіаджерел з метою апробації україномовних прагмалінгвальних одиниць для відтворення мовних та мовленнєвих маніпулятивних прийомів при перекладі текстів соціо-політичного дискурсу, а також пошуку реалізації перекладацької адекватності у випадках лакун через перекладацькі трансформації.

Проведені практичні перекладацькі дослідження дозволили нам прийти до висновку, що важливу частину техніки впливу і маніпулювання при перекладі медіатексту соціо-політичного дискурсу можна відтворити, використовуючи еквівалентний переклад. А невеликий відсоток використання перекладацьких трансформацій різного характеру при перекладі українською дозволяє зберегти оперативний вплив англійського соціо-політичного медіатексту. Це свідчить як про широкі еквівалентні можливості цільової (української) мови, так і про професійність перекладачів.

Перспективи

Масова комунікація сьогодні стала однією з найбільш інтенсивних областей розмовного жанру. Реальність сучасної української медіалінгвістики співвідноситься з функціонуванням найважливіших сфер комунікації суспільства та необхідністю наукових досліджень медіа. У сучасній лінгвістичній науці практично неможливо знайти роботу, що досліджує проблеми засобів масової інформації, в якій не підкреслювалася б важливість і актуальність цього питання, з одного боку, щодо правильного наукового розуміння функціональних можливостей мови, так і з іншого, щодо впливу зокрема соціальних та інформаційних процесів на потенції функціонування мови.

Таким чином, медіалінгвістику очікує перманентне осмислення лінгвістичних процесів, які відбуваються в сучасній системі мови і мовлення, що з одного боку скеровано на потреби реципієнта інформації, а з іншого боку на інтенції автора медіа джерела вплинути як на окремого реципієнта, так і на громадську думку суспільства, в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Балахтар, 2011 – *Балахтар В. В., Балахтар К. С.* Адекватність та еквівалентність перекладу. Буковинська державна фінансова академія, 2011. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
- Бацевич, 2004 – *Бацевич Ф. С.* Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 344 с.
- Белова, 1997 – *Белова А. Д.* Лингвистические аспекты аргументации. Київ: «Київський університет», 1997. 311 с.
- Бехта, 2002 – *Бехта І. А.* Текст в парадигматичній системі наукових лінгвістичних концепцій: актуальні та віртуальні стратегії розвитку. Дискурс іноземномовної комунікації. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. 188 с.
- Біляк, 2012 – *Біляк І. В.* Прагматика англomовного новинного медіатексту: маніпулятивний потенціал. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации.* 2012. Том 25. №1. С. 221 – 226.
- Бойко, 2010 – *Бойко О. Д.* Політичне маніпулювання: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2010. 432 с.
- Булах, 2015 – *Булах М. Б.* Психолінгвістична аспектологія аналізу перифраз у медіа. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика.* 2015. Вип. XXXI. С. 57 - 69.
- Бурбело, 2002 – *Бурбело В. Б.* Сучасні концепції дискурсу та лінгвопрагматичні засади дискурсології. *Вісник КНУ імені Т. Шевченка. Серія: Іноземна філологія.* 2002. Вип. 32 / 33. С. 79-84.
- Голік&Даниленко, 2014 – *Голік О. В., Даниленко Н. А.* Сучасні технології вивчення впливу реклами на споживачів. *Критерії діагностики та методики розрахунку впливу медіа: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Київ: Інститут журналістики, 2014. С. 25–26.
- Грачов, 2002 – *Грачов Р. В.* Маніпулювання особистістю: організація, способи і технології інформаційно-психологічного впливу. Київ: Алгоритм, 2002. 112 с.
- Зацний&Янков, 2008 – *Зацний Ю. А., Янков А. В.* Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: англо-український словник. Вінниця: Нова книга, 2008. 360 с.
- Зірка, 2005 – *Зірка В. В.* Мовна парадигма маніпулятивної гри в рекламі: автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.02.02. НАН України. Ін-т мовознавства. ім. О. О.Потебні. Київ, 2005. 32 с
- Карпчук, 2009 – *Карпчук Н. П.* Маніпулятивні технології в рекламі. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Прагмалінгвістика.* 2009. №11. С. 118 – 121.
- Ковалевська, 2011 – *Ковалевська А. В.* Мета модель лінгвістичної сугестивності політичних рекламних слоганів: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса, 2011. 24 с.
- Косенко, 2001 – *Косенко Ю. В.* Основи теорії мовної комунікації: навч. посібник. Суми: СумДУ, 2001. 187 с.
- Кухаренко, 2000 – *Кухаренко В. А.* Практикум з стилістики англійської мови : підручник. Вінниця: Нова книга, 2000. 160 с.
- Македонова, 2017 – *Македонова О. Д.* Лінгвостилістична організація та прагматичне функціонування англійськомовного рекламного дискурсу: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 2017. 229 с.
- Місяць, 2018 – *Місяць Н.* Психологічна природа мовленнєвого маніпулювання. *East European Journal of Psycholinguistics.* 2018. Т. 24. № 1.
- Поденежна, 2018 – *Поденежна Л. О.* Мовні засоби маніпулятивного впливу у рекламі. *Кривий Ріг,* 2018. 79 с.

- Поліщук, 2015 – Поліщук Ю. ЗМІ як канал маніпулятивного впливу на суспільство. *Український науковий журнал інформаційної безпеки*. 2015. Т. 21. № 3. С. 308.
- Романюк, 2009 – Романюк С. К. Реалізація маніпулятивного потенціалу лінгвістичних вербальних засобів в американському рекламному дискурсі. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*: у 4 ч. Кіровоград: РВВ КДПУ імені В. Винниченка. 2009. №81 (2). С. 286 – 289.
- Шевченко та ін., 2014 – Шевченко Л. І., Дергач Д. В., Сизонов Д. Ю. Медіалінгвістика: словник термінів і понять. Київ: «Київський університет», 2014. 380 с.
- Austin, 1962 – Austin J. L. *How to do things with words*. Oxford University Press, 1962. 167 p.
- Bach, 1980 – Bach K. *Linguistic Communication and Speech Acts*. Cambridge, Mass.: Harper, 1980. 327 p.
- Buss et al. – Buss, D. M., Gomes, M., Higgins, D. S., & Lauterbach, K. Tactics of manipulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1987, 52(6), 1219 – 1229.
- Chulanova&Vnuchkova, 2023 – Chulanova H., Vnuchkova V. English Phraseological Units as Representatives of National and Cultural Specificity. *Філологічні трактати*. 2023. Том 15. № 2. С. 39-44.
- Frege, 1980 – Frege G. On Sense and Meaning. *Translation from the Philosophical Writings of Gottlob*. Oxford, 1980. P. 56 – 78.
- Goodman, 1996 – Goodman K. Analysis of reading miscues. *Reading Research Quarterly*, 1996, 5, P. 9 – 30.
- Lakoff&Johnson, 1980 – Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. The University of Chicago Press. 242 p.
- Leech, 1983 – Leech Geoffrey N. *Principles of Pragmatics*. London; New York: Longman, 1983. 250 p.
- Medvid&Vashyst, 2023 – Medvid O., Vashyst, K. (2023). Pragmatic Deviations in Translation of Lexical Blends within Socio-Political Discourse. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, vol. 2, issue 26/2, pp. 151-172. DOI: 10.32342/2523-4463-2023-2-26/2-10
- Morris, 1971 – Morris C. *Writings on the general theory of signs*. The Hague-Paris, Mouton, 1971. 486 p.
- Turk, 2003 – Turk Ch. *Effective Speaking. Communicating in Speech*. Cardiff: Taylor & Francis Group, 2003. 276 p. URL: <https://www.routledge.com/Effective-Speaking-Communicating-in-Speech/Turk/p/book/9780419130307>

Ілюстративний матеріал

- Укрінформ – *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/>
- BBCnews – *BBCnews*. URL: <https://www.bbc.com/news>
- BBC Ukraine – *BBC Ukraine*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian>
- Economist – *The Economist*. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-the-economist>
- Economist – *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/weeklyedition/2023-10-21>
- NYT – *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/>
- NYT Ukraine – *The New York Times Ukraine*. URL: <https://www.nytimes.com/topic/destination/ukraine>
- WP – *The Washington Post*. Analysis by Aaron Blake. The many bad signs for Trump after his 2024 launch. URL: <https://www.washingtonpost.com/people/aaron-blake/>

REFERENCES

- Balakhtar, 2011 – Balakhtar V. V., Balakhtar K. S. Adequacy and equivalence of translation. Bukovyna State Financial Academy, 2011. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm> [in Ukrainian]

- Batsevich, 2004 – *Batsevich F. S.* Fundamentals of communicative linguistics: a textbook. Kyiv: Academia, 2004. 344 p. [in Ukrainian]
- Belova, 1997 – *Belova A. D.* Linguistic aspects of argumentation. Kyiv: "Kyiv University", 1997. 311 p. [in Ukrainian]
- Bekhta, 2002 – *Bekhta I. A.* Text in the paradigmatic system of scientific linguistic concepts: actual and virtual development strategies. Discourse of foreign language communication. Lviv: Ivan Franko LNU Publishing Center, 2002. 188 p. [in Ukrainian]
- Bilyak, 2012 – *Bilyak I. V.* Pragmatics of English-language news media text: manipulative potential. *Scholarly notes of the Tavriisky National University named after V. I. Vernadskyi. Series: Philology. Social communications.* 2012. Vol. 25. Issue 1, pp. 221 - 226. [in Ukrainian]
- Boyko, 2010 – *Boyko O. D.* Political manipulation: manual Kyiv: Akademydav, 2010. 432 p. [in Ukrainian]
- Bulakh, 2015 – *Bulakh M. B.* Psycholinguistic aspect of the analysis of paraphrases in the media. *Actual problems of Ukrainian linguistics: theory and practice.* 2015. Issue XXXI, pp. 57 - 69. [in Ukrainian]
- Burbelo, 2002 – *Burbelo V. B.* Modern concepts of discourse and linguo-pragmatic foundations of discourse science. *Bulletin of KNU named after T. Shevchenko. Series: Foreign philology.* 2002. Issue 32 / 33, pp. 79-84.
- Golik&Danylenko, 2014 – *Golik O. V., Danylenko N. A.* Modern technologies for studying the impact of advertising on consumers. *Diagnostic criteria and methods of media impact calculation: materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference.* Kyiv: Institute of Journalism, 2014, pp. 25-26. [in Ukrainian]
- Grachov, 2002 – *Grachov R. V.* Personality manipulation: organization, methods and technologies of informational and psychological influence. Kyiv: Algoritm, 2002. 112 p. [in Ukrainian]
- Zatsny&Yankov, 2008 – *Zatsny Y. A., Yankov A. V.* Innovations in the vocabulary of the English language at the beginning of the XXI century: Anglo-Ukrainian dictionary. Vinnytsia: Nova Knyha, 2008. 360 p.
- Zirka, 2005 – *Zirka V. V.* Language paradigm of manipulative game in advertising. Ukrainian National Academy of Science. Institute of Linguistics. named after O. O. Potebnia. Kyiv, 2005. 32 p. [in Ukrainian]
- Karpchuk, 2009 – *Karpchuk N. P.* Manipulative technologies in advertising. *Scientific Bulletin of the Volyn National University named after Lesya Ukrainka. Series: Philological sciences. Pragmalinguistics.* 2009. No. 11, pp. 118 - 121. [in Ukrainian]
- Kovalevska, 2011 – *Kovalevska A. V.* Metamodel of the linguistic suggestiveness of political advertising slogans. Odesa, 2011. 24 p. [in Ukrainian]
- Kosenko, 2001 – *Kosenko Yu.V.* Fundamentals of the theory of language communication: manual. Sumy: Sumy State University, 2001. 187 p. [in Ukrainian]
- Kukhareno, 2000 – *Kukhareno V. A.* Workshop on stylistics of the English language: textbook. Vinnytsia: Nova Knyha, 2000. 160 p. [in Ukrainian]
- Makedonova, 2017 – *Makedonova O. D.* Linguistic organization and pragmatic functioning of English-language advertising discourse: thesis ... candidate of philol. sciences: 10.02.04. Zaporizhzhia, 2017. 229 p. [in Ukrainian]
- Misiats, 2018 – *Misiats N.* Psychological nature of speech manipulation. *East European Journal of Psycholinguistics.* 2018. Vol. 24. No. 1. [in Ukrainian]
- Podenezhna, 2018 – *Podenezhna L. O.* Linguistic means of manipulative influence in advertising. *Kryvyi Rih,* 2018. 79 p. [in Ukrainian]
- Polishchuk, 2015 – *Polishchuk Yu.* Mass media as a channel of manipulative influence on society. *Ukrainian scientific journal of information security.* 2015. Vol. 21. No. 3, pp. 308. [in Ukrainian]

- Romanyuk, 2009 – *Romanyuk S. K.* Realization of the manipulative potential of linguistic verbal means in American advertising discourse. *Proceedings. Series: Philological sciences (linguistics)*. Kirovohrad: V. Vinnichenko State University of Civil Engineering. 2009. No. 81 (2), pp. 286 - 289. [in Ukrainian]
- Shevchenko et al., 2014 – *Shevchenko L. I., Dergach D. V., Sizonov D. Yu.* Medialinguistics: a dictionary of terms and concepts. Kyiv: "Kyiv University", 2014. 380 p. [in Ukrainian]
- Austin, 1962 – *Austin J. L.* How to do things with words. Oxford University Press, 1962. 167 p.
- Bach, 1980 – *Bach K.* Linguistic Communication and Speech Acts. Cambridge, Mass.: Harper, 1980. 327 p.
- Buss et al. – *Buss, D. M., Gomes, M., Higgins, D. S., & Lauterbach, K.* Tactics of manipulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1987. 52(6), pp.1219 - 1229.
- Chulanova&Vnuchkova, 2023 – *Chulanova H., Vnuchkova V.* English Phraseological Units as Representatives of National and Cultural Specificity. *Philological treatises*. 2023. Volume 15. No. 2, pp. 39-44.
- Frege, 1980 – *Frege G.* On Sense and Meaning. *Translation from the Philosophical Writings of Gottlob*. Oxford, 1980, pp. 56 - 78.
- Goodman, 1996 – *Goodman K.* Analysis of reading miscues. *Reading Research Quarterly*, 1996, 5, pp. 9 - 30.
- Lakoff&Johnson, 1980 – *Lakoff G., Johnson M.* Metaphors We Live By. The University of Chicago Press, 1980. 242 p.
- Leech, 1983 – *Leech Geoffrey N.* Principles of Pragmatics. London; New York: Longman, 1983. 250 p.
- Medvid&Vashyst, 2023 – *Medvid O., Vashyst K.* Pragmatic Deviations in Translation of Lexical Blends within Socio-Political Discourse. *Alfred Nobel University Journal of Philology*. 2023. Vol. 2. Issue 26/2. pp. 151-172, DOI: 10.32342/2523-4463-2023-2-26/2-10
- Morris, 1971 – *Morris C.* Writings on the general theory of signs. The Hague-Paris, Mouton, 1971. 486 p.
- Turk, 2003 – *Turk Ch.* Effective Speaking. Communicating in Speech. Cardiff: Taylor & Francis Group, 2003. 276 p. URL: <https://www.routledge.com/Effective-Speaking-Communicating-in-Speech/Turk/p/book/9780419130307>

Illustrative material

Ukrinform – *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/>

BBCnews – *BBCnews*. URL: <https://www.bbc.com/news>

BBC Ukraine – *BBC Ukraine*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian>

Economist – *The Economist*. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-the-economist>

Economist – *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/weeklyedition/2023-10-21>

NYT – *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/>

NYT Ukraine – *The New York Times Ukraine*. URL: <https://www.nytimes.com/topic/destination/ukraine>

WP – *The Washington Post*. Analysis by Aaron Blake. The many bad signs for Trump after his 2024 launch. URL: <https://www.washingtonpost.com/people/aaron-blake/>

LINGUO-AXIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF POLITICO-DIPLOMATIC SPEECHES

Medvid Olena,
Sumy State University, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-0723-5753
Corresponding author: o.medvid@gf.sumdu.edu.ua

Podolkova Svitlana,
Sumy State University, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-2853-5579

Vashyst Kateryna,
Sumy State University, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-2381-1143

Abstract. *The article is devoted to studying the political speeches of Ukrainian presidents (the last decade) at the United Nations (UN), particularly the theoretical and methodological foundations of studying the specifics of political discourse in international communication, namely, in the politico-diplomatic aspect. This study aims to deepen the theoretical understanding of political discourse and reveal the linguistic aspects that determine the communicative nature of political speeches at the UN. In particular, the authors pay attention to the linguistic aspect of politicians' speeches in English at the UN, and conduct a detailed analysis of the axiological language tools used by the Ukrainian presidents to express their assessments and views. The use of specific lexical units that help structure and formulate political ideas, considering the international nature of diplomatic relations, is considered. Understanding the linguistic axiological features of political and diplomatic speech helps to improve communication between representatives of different countries. The study of effective ways of linguistic influence through lexical units with an evocative load can also help to reduce misunderstandings in international relations.*

This research has used a wide range of scientific methods, including content analysis of the English-language speeches of politicians on the background of political and diplomatic discourse using structural and semantic identification and categorization of lexical features, functional and pragmatic analysis of linguistic means of axiological nature, as well as the method of generalization and systematization to summarize and arrange the information obtained in the course of the study.

Keywords: *political and diplomatic discourse, speech, linguistic and axiological units, functional and pragmatic analysis.*

Received: 08 May, 2024

Revised: 17 May, 2024

Accepted: 21 May, 2024

How to cite: Medvid O., Podolkova Sv., Vashyst K. (2024). Linguo-Axiological Characteristics of Politico-Diplomatic Speeches. *Philological Treatises*, 16(1).
[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-15](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-15)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

© Medvid O., Podolkova Sv., Vashyst K., 2024

ЛІНГВАЛЬНО-АКСІОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНОГО МОВЛЕННЯ

Медвідь Олена,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0003-0723-5753

Автор, відповідальний за листування: o.medvid@gf.sumdu.edu.ua

Подолкова Світлана,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0003-2853-5579

Вашист Катерина,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0002-2381-1143

Анотація. Статтю присвячено дослідженню політичних промов українських Президентів (останнього десятиріччя) в Організації Об'єднаних Націй (ООН), зокрема теоретико-методологічним засадам вивчення специфіки політичного дискурсу в міжнародній комунікації, зокрема в політично – дипломатичному аспекті. Вивчення спрямоване на поглиблення теоретичного розуміння політичного дискурсу та розкриття мовленнєвих аспектів, які визначають комунікативність політичних промов в ООН. Зокрема автори звертають увагу на лінгвістичний аспект англомовних промов політиків в ООН, проводиться детальний аналіз аксіологічних мовленнєвих засобів, вживаних українськими Президентами для висловлення своїх оцінок та поглядів. Розглядається використання специфічних лексичних одиниць, що допомагають структурувати та формулювати політичні ідеї, враховуючи міжнародний характер дипломатичних відносин. Розуміння лінгвальних аксіологічних особливостей політико-дипломатичного мовлення сприяє вдосконаленню спілкування між представниками різних країн. Вивчення ефективних способів мовленнєвого впливу через лексичні одиниці, що мають евокативне навантаження може сприяти також зменшенню непорозуміння у міжнародних відносинах.

Для проведення даного дослідження використовувався широкий спектр наукових методів, зокрема контент-аналіз текстів англомовних промов політиків на тлі політико-дипломатичного дискурсу з використанням структурно-семантичної ідентифікації та категоризації лексичних особливостей, функціонально-прагматичний аналіз лінгвальних засобів аксіологічного характеру, а також метод узагальнення та систематизації для підсумування та упорядкування отриманої у ході дослідження інформації.

Ключові слова: політико-дипломатичний дискурс, промова, лінгво-аксіологічні одиниці, функціонально-прагматичний аналіз.

Отримано: 08 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 17 травня 2024 р.

Затверджено: 21 травня 2024 р.

Як цитувати: Медвідь О., Подолкова С., Вашист к. (2024). Лінгвально-аксіологічні характеристики політико-дипломатичного мовлення. *Філологічні трактати*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-15](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-15)

Introduction

The modern world is facing many political, economic and social challenges that require effective international cooperation and discussion at the highest levels. In this context, the United Nations Organisation(UNO) is a key forum where world leaders present their views and consider topical issues. The English-language speeches of politicians at the

UN are an integral part of this process and are important in international political communication.

The relevance of the article is determined by the need to understand and study the language aspect in relation to international diplomacy. Particular emphasis is placed on the identification of specific axiological lexical means used in political and diplomatic discourse, especially in the English-language speeches of Ukrainian presidents at the UN, which allows us to identify their influence on global political discourse.

The scientific basis of the research on the analysis of political speeches at the UN is critical for the construction and justification of the study results. This type of research requires the use of various scientific sources, methodological approaches, and theoretical concepts. First, the work is based on current scientific research, monographs, theses, and scientific articles covering the topics of political communication, diplomacy, and international relations. Such sources allow us to define the discourse in which political speeches at the UN take place, and also provide a theoretical basis for analysis (the problems of discourse research, in particular political discourse, have been studied by such Ukrainian scholars as Butova I. S., Goltseva M. I., Didenko M. O., Dolynskiy E. V., Zhybak D. M., Lukina L. V., Nagorna L. B., Padalka L. B. and others; the study of linguistic aspects of the diplomatic communication process was conducted by Bondarenko O. M., Kalischuk D. M., Sudus Y. V., Trusov S. S., and others).

In addition, the paper uses information from official UN sources, such as textual records of speeches, reports, etc., which can serve as empirical **material** for analysis. These various sources interact to create a scientific basis that supports the arguments and justifies the conclusions drawn in the study.

A wide range of scientific **methods** was used to conduct the study, including content analysis of the English-language speeches of Ukrainian politicians on the background of political and diplomatic discourse using structural and semantic identification and categorization of lexical features, functional and pragmatic analysis of linguistic means of axiological nature, as well as the method of generalization and systematization to summarize and arrange the information obtained during the study.

The article also offers an in-depth consideration of the methodology of studying political speeches, revealing the role of linguistic means in the development of information and communication technologies. In general, the work offers conceptual and methodological foundations for further research in the field of political communication, contributing to the development of a scientific approach to analyzing political and diplomatic speeches at international forums, particularly in the UN.

Theoretical issues

Features of international communication: political and diplomatic aspects

Language and politics interact with each other, playing an important role in the political life of society. Consideration of the role of language in politics attracts the attention of scholars from various fields, such as philosophers, political scientists, psychologists, sociologists, linguists, as well as politicians and public figures from around the world. The ability of language to activate political processes has become apparent recently. Social constructivism, developed in the 60s of the XX century by P. Berger and T. Luckmann, clearly justifies the role of terms, concepts, and speech patterns as a tool for political mobilization and a significant information resource for political structures [Akinchyts, 2007: 72].

Padalka O. V. reminds us that the formation of public broadcasting dates back to the ancient culture of Ancient Greece and Rome when the abilities of a talented speaker influenced the social and political situation and the development of events [Padalka, 2012: 66]. Nahorna L. notes that the specificity of language is in the fact that it is an active factor in the self-organization of society [Nahorna, 2005: 4]. Emphasizing the communicative and functional aspects and the social nature of discourse, I. Klymenko claims that political

discourse arises in the context of social interactions and, at the same time, influences changes in the social environment through its functioning [Klymenko, 2009: 183].

One of the key tasks of political discourse is to influence the consciousness of both individuals and the mass society through various linguistic means. Political communication is realized through the unique linguistic and stylistic features of political rhetoric, as well as the means of representing the personal mental world in language, the characteristics of categorization and conceptualization of reality [Fil&Tsyokh, 2021: 247].

In general, D. Zhybak sees the concept of discourse as a complex communicative phenomenon, which, in addition to the textual form, also includes extralinguistic factors, such as knowledge about the world, experience, thoughts, views and goals of the addressee, necessary for a full understanding of the text [Zhybak, 2016: 124].

Kushneryk V. I. and Dzera T. Yu. found that, namely, political discourse can be considered as verbal communication in a certain social and psychological context, where the sender and the receiver have certain social roles, depending on their participation in political life, which is the subject of communication [Dzera&Kushneryk, 2022: 23]. Lukina L.V. defines political discourse as a system that represents a specific type of reflexive linguistic communication that takes place in the political sphere. It is characterized by a set of texts related to the issues of gaining, maintaining, and using state power [Lukina, 2021: 76].

The political discourse of the XXI century, according to Butova I. S., is a carefully planned communicative statement that, having passed the stages of formulation and perception, is aimed at achieving a positive result of influence on the recipient [Butova, 2010: 69]. Dolynskiy Ye. V. considers political discourse as a reflection of the culture of a particular era, and it requires a deep study of this phenomenon [Dolynskiy, 2021: 46]. Knowledge of the peculiarities of political discourse is key to successfully creating high-quality diplomatic discourse. Thus, the diplomatic component plays an important role, in particular, in making the political agenda within the United Nations.

According to M. I. Goltseva, diplomatic discourse functions in the sphere of political interactions; it is a complex linguistic construction with social and cultural connotations, which is focused not only on communication between diplomats but is also determined by a number of cultural, psychological, and other influential factor [Goltseva, 2023: 33].

According to Didenko M. O., the crucial element in political and diplomatic communication is the focus of this process on the addressee in order to achieve a perlocutionary effect (influence on the audience) to cause social and political reaction. The researcher notes that participants in this type of communication express specific social and political positions, and the exchange of information takes place with expressed pragmatic goals. Hence, the communication process in political diplomacy always intends to influence the audience. In order to achieve this perlocutionary goal, a detailed selection and organization of linguistic means of different levels is the most important to form a specific type of text – a political speech [Didenko, 2001].

From the scientific point of view inherent in the twenty-first century, we can describe the term *political and diplomatic discourse* as a polyfractal phenomenon that reflects the multidimensionality of global political life and can be expressed in various scales and forms, one of which is political speech. A *political speech* is a prepared text to cover the current political situation. It is a communication process in which the speaker influences the political beliefs of the listener [Kalynyuk, 2022: 24].

Zinchenko A. V. and Yehorova O. I. believe that a politician's public speech emphasizes the pragmatics of political discourse, expressing the speaker's intention to fight for power and influence the political consciousness of the audience. To implement these strategies, various verbal and non-verbal means of political communication are used [Zinchenko&Yehorova, 2013: 33].

Speech communication is a necessary part of diplomatic processes, as Sudus Yu noted. V. Diplomatic speech is one of the most widely used types of diplomacy in different world countries [Sodus, 2018: 71]. The complexity of international relations determines the modern world, inhabited by diverse cultures, where communication becomes an important tool for

achieving common goals and solving global problems. A special aspect of this international interaction is reflected in political speeches at the United Nations Organization (UNO), where representatives of different countries use language to express their views and beliefs.

The main means of realizing diplomatic communication is language. In the political and diplomatic field, it is very important what *language means* the speaker uses. S. Trusov believes that language is a tool for monitoring the fulfillment of obligations by governments. This implies the definition of specific communicative goals, such as normative, recommendatory, proclamatory, implementation, solidarity, identification, world-forming, etc. Each approach requires appropriate linguistic means, characterized by constructiveness, diplomacy, politeness, and mutual respect [Trusov, 2012: 273].

Kalischuk D. M. notes that the linguistic feature of discursive strategies lies in the complexity of the use of language means to achieve communicative goals; the use of language means in discourse is flexible and can have various strategic vectors [Kalischuk, 2018: 20].

Bondarenko O. M. [Bondarenko&Lytvynenko, 2014: 171-173] points out that an indispensable component of political discourse is the use of evaluative vocabulary in particular. *Evaluative (axiological)* vocabulary is an important element of speech tactics, particularly in political and diplomatic discourse. The use of axiological lexical constructions determines the tone and emotional connotation of politico-diplomatic speech, directing the listeners' attention to specific aspects of the topic under discussion. This allows the speaker to express his/her opinions, attitudes, and position, which is important for influencing the audience.

Every politician tries to develop his or her unique style of speech, which helps not only to popularize them but also to influence the audience effectively. A speaker whose speech is easy to identify is more likely to attract listeners' attention and successfully influence them.

Kozub L. emphasizes the importance of considering the social and psychological models of both the addresser and the addressee, and this contributes to the effective perception of the information and the successful fulfillment of communicative tasks of the discourse. However, the principal goal of politico-diplomatic discourse is to convince the audience of the correctness of a certain position, to impose his/her opinion, and to cause certain actions on the speaker's part. Thus, political discourse in all its manifestations is audience-oriented and aimed at interaction with the recipients [Kozub, 2011: 51].

So, politicians try to create a discourse that favors their program [Medvid et al, 2022], which determines the choice of linguistic means. This statement underlines the manipulative nature of political discourse and gives an understanding that political discourse as a system is biased and prejudiced.

Thus, the diplomatic aspect of political communication, in particular, fits into the general context of international political relations and interaction between countries. Politico-diplomatic speech in this context becomes a tool for creating, expressing and influencing states' positions (through politicians as their representatives) on the world stage.

Discussion and results

Evaluative Vocabulary in Speeches of the Presidents of Ukraine at United Nations Organization

Analyzing the linguistic aspect of contemporary political figures' diplomatic speeches, we can identify the basic principles of creating their axiological component. Namely, the speech of Volodymyr Zelenskyi at the UN in 2022 at the beginning of the Russian-Ukrainian war attracted special attention: (Volodymyr Zelenskyi) "*Greetings to all people of the world who value peace and unity between different and equal nations!*" [Zelenskyi, 2022]. Even in the greeting, which is a prominent part of a diplomatic text, the President uses an evaluative linguistic construction. This sentence expresses a positive and inclusive message that promotes peace and unity among diverse and equal nations. The use

of evaluative vocabulary is realized through the choice of words that express a positive attitude toward people who care about these principles:

1. "**Greetings** to all people of the world": the word "*Greetings*" itself conveys a positive and friendly tone, expressing goodwill and respect;

2. "*Who value **peace** and **unity***": the speaker introduces an evaluative aspect, respecting those who preach these specific values. "*Peace*" and "*unity*" are positive concepts related to harmony and unity;

3. "*Between **different** and **equal** nations*": the use of the antithesis "different and equal" is worth noting. It emphasizes diversity ("*different*") while stressing on equality ("*equal*"), which indicates a positive attitude towards diverse nations united on an equal footing.

At the beginning of the speech, Zelenskyi makes the framework of his message, emphasizing whom he is ready to talk with and, thus, implements the well-known state strategy and concept of relations in a safe world, transmitting this idea through the text of his speech.

In the following statement, the President says: (Volodymyr Zelenskyi) "*Ukraine showed strength on the battlefield, using its right to self-defense in accordance with Article 51 of the UN Charter. And no one will reproach us now or in the future with weakness or inability to fight for ourselves, for our independence [Zelenskyi, 2022].*"

In this sentence, Volodymyr Zelenskyi gives certain assessments and attitudes towards events related to the use of the right to self-defense according to Article 51 of the UN Charter:

1. "*Ukraine showed **strength** on the battlefield*": the use of the word "*strength*" has a positive connotation in this context, indicating the determination and effectiveness of Ukraine's actions in the conflict;

2. Through "*Using its **right to self-defense***" the guarantor reinforces the legitimacy of actions and emphasizes compliance with international law;

3. "*And no one will reproach us now or in the future with **weakness** or **inability** to fight for ourselves, for our independence*": in this part, the nouns "*weakness*" and "*inability*" are evaluative indicators, showing the denial of any doubts about Ukraine's strength or determination in the context of this message.

The President goes on to mention the aggressor country: (Volodymyr Zelenskyi) "*The further the Russian **terror** reaches, the **less likely** it is that **anyone in the world** will agree to sit at the same table with them [Zelenskyi, 2022].*" Here, evaluative vocabulary is used to express a negative attitude towards Russia's actions and influence; Russian terror causes rejection and negatively affects international relations:

1. "*Terror*" is a negatively colored lexeme that indicates violence, fear, and threat;

2. "*Less likely*" is a contextual negation (in this example, it indicates a decrease in the likelihood that someone will sit at the same negotiating table with Russia);

3. "*Anyone in the world*" – generalization is used to emphasize the negative mood and impressions worldwide (no one wants to interact with Russia).

These lexical units emphasize negative aspects and create the impression that Russia's actions are non-acceptable in international relations.

One of the final chords of Zelenskyi's speech is the following: (Volodymyr Zelenskyi) "*And if my words are **followed** by new Russian **missiles** and acts of **terrorism**, it will only prove the **weakness**. Russia's weakness. Its inability to prevail over us, **its inability to prevail over us, over the world**. [Zelenskyi, 2022].*" This statement uses evaluative vocabulary aimed at expressing a negative attitude towards Russia and emphasizing its weaknesses and failures:

1. "*Followed*" indicates possible consequences and further terrorist actions;

2. "*New Russian **missiles** and acts of **terrorism***": terms which are associated with threat, violence, and terror, creating an impression of danger and aggression;

3. "*It will only prove the **weakness***": the use of "*weakness*" indicates a negative connotation and emphasizes that any actions of Russia will only prove its weakness;

4. **"Inability to prevail over us"**: the phrase indicates Russia's failure in its interaction with Ukraine;

5. **"Inability to prevail over the world"**: the phrase generalizes Russia's failure in a global sense.

As for other lexical means and linguistic constructions that embody the evaluation tactic, let's consider a number of statements in President Zelenskyi's 2023 diplomatic speech at the UN.

(Volodymyr Zelenskyi) *"I welcome everyone who stands for common efforts! And I promise - being really united we can guarantee fair peace for all nations. What's more, unity can prevent wars"* [Zelenskyi, 2023]. Here, the evaluative lexical units of different language levels "welcome", "stand for common efforts", "really united" express a positive attitude towards those who support joint efforts for a just peace for all nations. As in his previous speech, the President uses the keywords "unity" and "peace" to actualize the importance of these two concepts.

(Volodymyr Zelenskyi) *"Unfortunately, various terrorist groups abduct children to put pressure on their families and societies. But never before has mass kidnapping and deportation become part of government policy. Not until now."* [Zelenskyi, 2023]" This part of the speech expresses outrage at the terrorist actions of Russians. The adverb with evaluative semantics "unfortunately" stresses on the negative nature of this situation.

(Volodymyr Zelenskyi) *"We see towns and villages in Ukraine wiped out by Russian artillery. Leveled to the ground completely!"* [Zelenskyi, 2023]." This statement conveys concern and condemnation over the destruction of towns and villages in Ukraine by Russian artillery. Emotionally colored vocabulary such as "wiped out", "leveled to the ground completely" is used to emphasize the destructive impact of Russian artillery strikes.

(Volodymyr Zelenskyi) *"The main thing is that it is not only about Ukraine. More than 140 states and international organizations have supported the Ukrainian Peace Formula fully or in part. The Ukrainian Peace Formula is becoming global. Its points offer solutions and steps that will stop all forms of weaponization that Russia has used against Ukraine and other countries and may be used by other aggressors"* [Zelenskyi, 2023]." Several aspects of the evaluative effect can be identified in this part of the speech:

1. *"The main thing"* indicates the importance and emphasis of the given statement, highlighting the global nature of the problem, which is not limited to Ukraine;

2. *"fully or in part"* provides flexibility and defines different levels of support, and *"supported"* indicates the positive nature of this action, strengthening the success of the initiative;

3. *"is becoming global"* underlines the expansion and recognition of the initiative at the global level, which has a positive semantic connotation;

4. *"Its points offer solutions and steps that will stop all forms of weaponization that Russia has used against Ukraine and other countries and may be used by other aggressors."* This sentence evaluates an initiative that offers solutions and steps to stop forms of armed conflict, pointing to the positive consequences of this action. The structure *"that Russia used against Ukraine and other countries and may be used by other aggressors"* has a negative lexical and semantic load, which assesses Russia's actions as illegal and potentially dangerous for other countries

As we see, the evaluative effect in President Zelenskyi's speeches is achieved not only through the use of certain contextually determined lexical units but also through entire axiological lexical and syntactic structures.

The other politician whose speeches at the UN are of interest from the point of view of the axiological aspect is the fifth President of Ukraine, Petro Poroshenko.

In his speeches, President Poroshenko uses, for example, a large number of adjectives and adverbs, either used separately or within different syntactic constructions, which are particularly evaluative: (Petro Poroshenko) *"The international security environment seemed rock-solid less than two decades ago. Now it has descended into a*

volatile and increasingly disturbing state where both traditional and hybrid threats are challenging the stability of our societies [Poroshenko, 2018]."

In this statement, lexical units characterize the international environment, which has recently undergone major changes and become less stable. Let's analyze a few key elements:

1. *"Rock-solid"*: indicates solidity, immobility, and stability in the international environment; the use of this adjective makes a contrast between the state of affairs before and now;
2. *"Volatile"*: describes the volatility and unpredictability of the modern international environment; it creates an image of instability and riskiness;
3. *"Increasingly disturbing state"*: means that the international security situation is not only becoming less stable but also causing serious concern;
4. *"Traditional and hybrid threats"*: emphasizes the diversity and complexity of the challenges faced by the modern international environment.

In general, Poroshenko uses evaluative vocabulary in his statement to emphasize that international security has lost its former firmness and stability, turning into an unstable and alarming state caused by various threats.

Then, Petro Poroshenko says: (Petro Poroshenko) *"Over 1.5 million people have become internally displaced persons. They still can't return to their homes. Russia constantly multiplies the human tragedy, which lately has acquired a new dimension: ecological"*[Poroshenko, 2018]. This statement uses evaluative vocabulary to describe the situation from a more negative perspective:

1. *"Constantly multiplies the human tragedy"*: the use of the word *"constantly"* strengthens the impression of the unfavorable and long-lasting nature of the situation, while *"multiplies"* has a negative connotation, pointing that Russia is contributing to the further complication of the human tragedy;
2. *"Lately received a new dimension: ecological"*: the use of *"lately"* shows that this is a recent and possibly aggravated problem, the specification of *"ecological"* emphasizes that the situation now also has the dimension of ecological crisis, which may be caused by Russia's activities.

In general, the statement uses evaluative vocabulary to emphasize the negative impact of Russia on society, especially now when it also has an ecological scale in addition.

(Petro Poroshenko) *"Ukraine made a sovereign decision to live its own way and promote the Free World based on democratic values and rules. Russia punishes Ukraine for this decision. It kills. It ruins homes. It lies on an industrial scale. It pretends that Ukraine as well as Georgia 'attacked themselves'. Do we know which neighbor of Russia will 'attack itself' next? Or will the world be 'comfortably numb' in the hope that 'the next one won't be me'? As we defend Ukraine's land and our free choice, as we counter the resurgent neo-imperialist power willing to divide the world anew - we defend the Free World"*[Poroshenko, 2018]. In this part of the speech, evaluative vocabulary and rhetorical devices are used to express certain views and assessments of Russia's actions toward Ukraine:

1. *"Ukraine has made a sovereign decision to live its way and promote the Free World based on democratic values and rules. [Poroshenko, 2018]"*:- this sentence uses positive vocabulary such as *"sovereign decision"*, *"Free World"*, and *"democratic values"* to emphasize Ukraine's position as a sovereign country that chooses the path of democracy;
2. *"Russia punishes Ukraine for this decision. It kills. It ruins homes. It lies on an industrial scale."*: negative vocabulary (*"punishes"*, *"kills"*, *"ruins"*, *"lies"* [Poroshenko, 2018]) is used here to evaluate Russia's actions towards Ukraine; it creates the impression of aggressive and illegal behavior of Russia.
3. *"It pretends that Ukraine, as well as Georgia, 'attacked themselves' [Poroshenko, 2018]* – the word *"pretends"* is again used to indicate dishonesty or disinformation on the part of Russia;

4. "Do we know which neighbor of Russia will 'attack itself' next?" [Poroshenko, 2018] – this rhetorical question makes the reader speculate about the possible purpose of this disinformation and aggression on the part of Russia;

5. "Or will the world be "comfortably numb" in the hope that 'the next one won't be me?" [Poroshenko, 2018] – the expression "comfortably numb" is used here, indicating a safe but detached position of the world in relation to the conflict (the metaphor "comfortably numb" is taken from the famous song by Pink Floyd), in the context of this sentence, it indicates that the world can become "comfortably alienated" in the face of a threat or conflict, it can mean safety or a sense of security, but it can also mean a lack of active response to danger;

6. "As we defend Ukraine's land and our free choice, as we counter the resurgent neo-imperialist power willing to divide the world anew – we defend the Free World" [Poroshenko, 2018] – the sentence has a positive connotation, using "defend", "free choice", "defend the Free World" to actualize the essence of defending freedom and democracy in the face of the threat from Russia.

Then, the speaker says: (Petro Poroshenko) "It has proven that staying **comfortably silent** when international norms are violated does not stop but encourages the offender to continue its destructive policies. **Your silence** is exactly what the Kremlin **weaponizes** against Ukraine and, ultimately, against all of us! [Poroshenko, 2018]". This statement uses various lexical and stylistic devices to express a certain assessment of international norms violation. The metaphor "your silence" implicates the address to the recipients, emphasizing their important influence, and "weaponizes" reinforces the context and indicates that silence is seen as a tool or even weapon used by the Kremlin against Ukraine.

(Petro Poroshenko) "In the absence of a strong and united reaction, such an extremely irresponsible and selfish actor **resorts to the tactic of further escalation, creating new crises, raising the stakes, blackmailing other countries** and even entire international organizations" [Poroshenko, 2018]. This sentence uses evaluative lexical and syntactic structures for generalizing a negative attitude towards Russia's actions: "resorts to the tactic of further escalation", "creating new crises", "raising the stakes", "blackmailing other countries".

(Petro Poroshenko) "By **illegally** building a bridge across the Kerch Strait, Russia launched a **systematic disruption** of the freedom of international navigation through the Kerch Strait for Ukrainian and foreign vessels. Such **brutal actions** must be rejected as illegal, including under the UN Convention on the Law of the Sea. They require a strong response, including **strengthening the sanctions policy and other targeted measures** [Poroshenko, 2018]." Here, due to the use of evaluative vocabulary such as "illegally", "systematic disruption", "brutal actions", the condemnation of Russia for the illegal construction of the bridge across the Kerch Strait and the systematic violation of the freedom of international law is expressed. The President also points to the need for a strong reaction and tough measures to respond to such actions: "strengthening the policy of sanctions and other targeted measures".

(Petro Poroshenko) "I highly appreciate the **remarkable manifestation of support and unity throughout the world** to seek freedom for these **brave people**. Unfortunately, the Kremlin remains **blind and deaf** to these appeals of the international community and many of Russian intellectuals." [Poroshenko, 2018]. In this part of the speech, praise is given for the great support and unity (the remarkable manifestation of support and unity throughout the world) shown by the international community in the pursuit of freedom for courageous people (these brave persons). We should also note the use of the metaphorical epithet "blind and deaf" in relation to the Russian leadership ("Kremlin" can be seen as their personification), indicating their inability or unwillingness to respond to the appeals of the international community.

Emotional and axiologically colored is President Poroshenko's speech at the UN on September 22, 2016, which almost ten years ago focused the world's attention on the

possible spread of the growing threat from Russia, which at that time was localized only in the territory of Donbas. (Petro Poroshenko) *"This is actually the **biggest threat facing humanity nowadays**. Our future, the **future of our children** and our Organization **depend directly on how we manage to overcome this threat** [Poroshenko, 2016]."* Analyzing this statement, the following aspects can be highlighted:

1. *"the biggest threat facing humanity nowadays"* has an evaluative character, indicating the seriousness and significance of the threat (the words *"biggest"* and *"facing"* enhance the impression of the threat);

2. *"Our future, the future of our children, and our Organization depend directly on how we manage to overcome this threat."*: this sentence expresses the assessment of the importance and direct dependence of the future of children on whether the growing threat will be overcome (*"depend directly on"* shows the critical nature of this dependence).

(Petro Poroshenko) *"There is **a critical need** to make our Organization capable of addressing effectively acts of aggression and to **bring those responsible to justice** [Poroshenko, 2016]."*

1. *"a critical need"* indicates a high degree of importance and urgency of actions (*"critical"* enhances the impression of urgency and seriousness);

2. *"...and to bring those responsible to justice"* has an evaluative connotation, pointing to the need for justice and punishment of those responsible for acts of aggression.

(Petro Poroshenko) *"The **shocking reality** is that there is a roughly 38,000-strong illegal military force in Donbas and its large part is regulars and **mercenaries** from Russia. This force is **armed to the teeth** by Russia. And this is no exaggeration - they have at their disposal about **700 tanks, 1200 armored vehicles, more than 1000 artillery systems and more than 300 multiple launch rocket systems** [Poroshenko, 2016]."* In the course of analyzing the passage of the text, it was determined:

1. *"The shocking reality"* indicates that the information presented is unexpected and shocking, stressing on the seriousness of the situation;

2. *"...its large part is regulars and mercenaries from Russia"*: the use of the word *"mercenaries"* has a negative connotation and may cause condemnation for the participation of foreign fighters;

3. *"armed to the teeth"* indicates that this force has huge weapons, which causes threat and indignation;

4. *"...they have at their disposal about 700 tanks, 1200 armored vehicles, more than 1000 artillery systems, and more than 300 multiple launch rocket systems."*: quantitative evaluation of weapons and equipment makes the impression of significant military power, which can cause anxiety and resentment.

Thus, due to the pragmalinguistic and functional analysis of the famous speeches of Ukrainian Presidents of the last decade, it has been found that the use of axiological linguistic means in the speeches of politicians at the UN is of great functional importance in creating an effective communicative impact, and is a principal element of political and diplomatic discourse in particular, as well as of political and diplomatic relations between countries in general.

Conclusions and prospects

The detailed linguistic analysis of political speeches that have influenced international politics in the last decade provides an important contribution to the expansion and improvement of communication in the context of the political and diplomatic discourse of the United Nations Organization (UNO). Diplomatic speech is characterized by its precision, politeness, and careful selection of linguistic means. It resolves conflicts, establishes partnerships, and expresses positions and agreements between countries. Speech in diplomacy also reflects the cultural and national peculiarities of the speaker's habitat and should be presented in a context understandable to listeners and readers; this requires the balanced use of axiological language in politicians' speeches. A principal element of political

and diplomatic discourse is the ability to express opinions and positions in an acceptable way to all parties.

Understanding the linguistic axiological features of political and diplomatic speech helps to improve communication between representatives of different countries. Studying effective ways of linguistic influence by lexical units with an evocative load can also help reduce misunderstandings in international relations. The data obtained from the study can be used to understand political trends, strategies, and images in international political and diplomatic discourse.

The prospects of this research are aimed at expanding the study of linguistic and communicative specifics of politicians' speech styles in international forums, which can improve the quality and effectiveness of political communication. The findings may be used by political technologists, including diplomats, sociologists, journalists and other professionals and researchers within other paradigms in the social and humanitarian sphere, to adapt their speech influence to an international audience.

REFERENCES

- Akinchyts, N. H. (2007). Political discourse as an object of scientific analysis. *Culture of peoples of the Black Sea region*. pp. 72-76. Access mode: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/54472>
- Bondarenko, O. M., Lytvynenko O. K. (2014). Evaluative vocabulary in modern political discourse. *Bulletin of Zaporizhzhya National University. Philological Sciences*. Zaporizhzhia, No. 1. pp. 170-175.
- Butova I. S. (2010). Creativity and evaluative saturation of the political discourse of the 21st century (based on the material of the English and Ukrainian languages). *Mandrivets: current problems of humanitarian knowledge*. Ternopil. No. 5. pp. 66-69.
- Didenko M. O. (2001). Political speech as a type of text (based on the speeches of German political figures of the late 20th century). Odesa. 19 p.
- Dzera T. Yu., Kushneryk V. I. (2022). Current Problems of English political speeches Translation. Materials of the 4th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Kamianets-Podilskyi, May 19, 2022. Pp. 21-25.
- Dolynskyi Ye. V. (2021). Rhetorical techniques in the political techniques of political leaders as a means of manipulating the public consciousness of citizens. *Scientific Bulletin of Kherson State University, Series: German Studies and Intercultural Communication*. Kherson. No. 1. pp. 45-51.
- Fil Y. T., Tsyokh L. Y. (2021). Lexical means of verbalizing the concept of national identity in the English-language discourse of political public speeches: Lviv Polytechnic National University. pp. 247-251.
- Goltseva M. I. (2023). English-language diplomatic discourse of the UN Security Council: structure and pragmatics: diss. Doctor of Philosophy: Kyiv. 300 p.
- Kalischuk D. M. (2018). Conceptual styles of English-speaking politicians (based on the political discourse by J. Bush Jr., B. Obama): monograph. Lutsk: Aqua Print. 192 p.
- Kalynyuk T. V. (2022). A foreign language in a multicultural space: experience and perspectives: materials of the 4th All-Ukrainian scientific and practical conference, Kamianets - Podilskyi, May 19, 2022, edited by T. V. Kalynyuk and others. Kamianets - Podilsk National University named after Ivan Ohienko. pp. 16-19.
- Klymenko I. (2009). Theoretical foundations of linguistic analysis of political discourse. *Linguistic studies: a collection of scientific works of the Ukrainian press*. Vol. 19. pp. 182-186.
- Kozub, L. (2011). Linguistic means of influence in modern English-language political discourse. *Studia Methodologica*. Ternopil: TNPU. Issue 32. pp. 50-53.

- Lukina L. V. (2021). Political discourse: essence and features of application. *Politicus*. No. 2. pp. 75-80.
- Medvid O., Vashyst K., Sushkova O., Sadvynychyi V., Malovana N., Shumenko O. (2022). US Presidents' Political Speeches as a Means of Manipulation in the 21st Century Society. *Wisdom*. Volume 3. No. 2. Special Issue: *Philosophy of Language and Literature*. pp. 144-156. Access mode: <https://doi.org/10.24234/wisdom.v3i2.859>.
- Nahorna L. B. (2005). Political language and language policy: the range of possibilities of political linguistics. NAS of Ukraine: Institute of Political and Ethnonational Studies. Kyiv: Svitoglyad. 316 p.
- Padalka O. V. (2012). Political speech and its prosodic characteristics. *Scientific Bulletin of the Volyn National University named after Lesia Ukrainka: Philological sciences. Linguistics*. No. 6. pp. 66-69.
- Sudus Yu. V. (2018). Speech tactics of implementing the strategy of discrediting in the discourse of US diplomats. *Prykarpattia National University named after Vasyl Stefanyk*. No. 1. pp. 70-82.
- Trusov S. S. (2012). English-language discourse of the UN Human Rights Council as a type of institutional discourse. *Bulletin of the Dnipropetrovsk University named after Alfred Nobel. Series "Philological Sciences"*. pp. 226 - 231.
- Zhybak D. M. (2016). To the issue of features and functions of political discourse. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology*. Vol. 20(1). pp. 124-126.
- Zinchenko A. V., Yehorova O. I. (2013). Linguopragmatic actualization of quantity in political discourse texts (based on the material of B. Obama's inaugural speeches). *Philological treatises*. pp. 32-37.

Illustrative material

- Zelenskyi, 2022*. — Ukraine – President Addresses United Nations General Debate, 77th Session. Access mode: https://www.youtube.com/watch?v=3ip7wXSfx0&t=5s&ab_channel=UnitedNations (accessed: 12.04.2024).
- Zelenskyi, 2023*. — Ukrainian President Volodymyr Zelenskyy speaks at U.N. General Assembly. Access mode: https://www.youtube.com/watch?v=CkM4DCmFoY&t=150s&ab_channel=CBSNews (accessed: 26.04.2024).;
- Poroshenko, 2016*. — UN Speeches: Ukrainian President Petro Poroshenko. Access mode: https://www.youtube.com/watch?v=XNa10V94kJI&t=78s&ab_channel=TeleSUREnglish (accessed: 21.03.2024).
- Poroshenko, 2018*. — Ukraine – President Addresses General Debate, 73rd Session. Access mode: https://www.youtube.com/watch?v=dVztO4pey6I&ab_channel=UnitedNations (accessed: 29.02.2024).

INTEGRATION OF HEALTH-PRESERVING TECHNOLOGIES
IN ENGLISH LANGUAGE LESSONS
AT GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Molhamova Liliia,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-6707-9791

Corresponding author: L.Molhamova@gf.sumdu.edu.ua

Budko Valeriia,

Sumy State University, Ukraine

Abstract. *Modern conditions of war significantly increase the load on the psycho-emotional state of students and actualize the importance of integrating health-saving technologies into the educational process to increase the level of physical and emotional health of students, which is a key factor in their successful socialization now and self-determination in the future. The purpose of the study is to determine the theoretical and methodological foundations of the integration of health-saving technologies into the educational process in English language classes in general secondary education institutions. The study covers the analysis of psychological and pedagogical prerequisites for the formation of health-saving competence; experimental development and substantiation of health-saving techniques in the educational process. The results can be used in the pedagogical practice of teachers of various subjects to optimize the educational process. The article contributes to achieve three UN Sustainable Development Goals: health and well-being (Goal 3), quality education (Goal 4) and partnerships for sustainable development (Goal 17). The development and integration of health-saving technologies into the educational process is aimed at supporting the physical and emotional health of students, which is the key to their successful socialization and self-determination. This is in line with global efforts to improve health and well-being at all stages of life. In addition, the article emphasizes the importance of quality education that integrates health-preserving practices, making education more effective and meaningful. Ultimately, by emphasizing the importance of pedagogical experimentation and scientific research in this field, the article opens the way for partnerships and collaborations in the field of education and health care, thereby contributing to the achievement of sustainable development.*

Keywords: *health-preserving technologies, health-preserving competence, health-preserving teaching techniques, emotional health, physical health, integration, English language, general secondary education institutions, Sustainable Development Goals.*

Received: 01 May, 2024

Revised: 12 May, 2024

Accepted: 15 May, 2024

How to cite: Molhamova L., Budko V. (2024). Integration of Health-Preserving Technologies in English Language Lessons at General Secondary Education Institutions. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-16](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-16)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

© Molhamova L., Budko V., 2024

ІНТЕГРАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО

Молгамова Лілія,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0002-6707-9791

Автор, відповідальний за листування: I.Molhamova@gf.sumdu.edu.ua

Будко Валерія,

Сумський державний університет, Україна

Анотація. Сучасні умови війни значно підвищують навантаження на психоемоційний стан учнів і актуалізують важливість інтеграції здоров'язбережувальних технологій в освітній процес для підвищення рівня фізичного та емоційного здоров'я учнів, що є ключовим чинником їх успішної соціалізації зараз та самовизначення у майбутньому. Мета дослідження полягає у визначенні теоретичних та методичних основ інтеграції здоров'язбережувальних технологій в навчальний процес на уроках англійської мови в загальних закладах середньої освіти (ЗЗСО). Дослідження охоплює аналіз психолого-педагогічних передумов формування здоров'язбережувальної компетентності; експериментальну розробку та обґрунтування здоров'язбережувальних технік в навчальному процесі. Результати можуть бути використані в педагогічній практиці вчителів різних предметів для оптимізації освітнього процесу. Стаття є вкладом в реалізацію трьох Цілей сталого розвитку (ЦСР) ООН: здоров'я та благополуччя (3-тя Ціль), якісна освіта (4-та Ціль) та партнерство заради сталого розвитку (17-та Ціль). Розроблення та інтеграція здоров'язбережувальних технологій в освітній процес спрямовані на підтримку фізичного та емоційного здоров'я учнів, що є ключовим для їх успішної соціалізації та самовизначення. Це відповідає глобальним зусиллям з покращення здоров'я та благополуччя на всіх етапах життя. Окрім того, стаття акцентує увагу на важливості якісної освіти, яка інтегрує здоров'язбережувальні практики, роблячи навчання більш ефективним та змістовним. Врешиті-реши, підкреслюючи важливість педагогічного експерименту та наукових досліджень у цій сфері, стаття відкриває шлях для партнерства та співпраці у сфері освіти та охорони здоров'я, сприяючи тим самим досягненню сталого розвитку.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальні техніки навчання, емоційне здоров'я, фізичне здоров'я, інтеграція, англійська мова, ЗЗСО, ЦСР.

Отримано: 01 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 12 травня 2024 р.

Затверджено: 15 травня 2024 р.

Як цитувати: Молгамова Л., Будко В. (2024). Інтеграція здоров'язбережувальних технологій на уроках англійської мови в ЗЗСО. *Філологічні трактати*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-16](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-16)

Introduction

The state standard for basic and complete general secondary education defines health preservation competence as one of the key components within cultural competence, which should be developed by school graduates (State Standard of Basic Secondary Education, 2020). Health preservation competence is the knowledge, skills, and abilities that help students take care of their own health and the health of others in various situations (Kholchenkova, 2017, p. 138), which is particularly relevant in the current realities of war. Competence in health care in schools focuses on comprehensive development and the demonstration of skills, knowledge, behavior, and the formation of resilient judgments about

the importance and possibility of independently maintaining health. It is about more than just having the necessary education or passing exams; competence implies the constant application of skills and knowledge in real conditions, leading to the improvement of students' physical and mental health (What is competence).

According to the evaluation of the effectiveness of the universal school health program in six European countries, it was recognized that students are facing increasing health problems. As a result of the study, a program was introduced to promote social and emotional learning, resilience, and the prevention of social, emotional, and behavioral problems, and it was proven that the school plays an important role in supporting the health and well-being of children (Cefai, 2022). It was noted that teachers play a key role in forming health preservation competence, covering a wide range of duties from promoting physical health and emotional well-being to supporting children with special needs. Psycho-pedagogical factors that influence the formation of health preservation competence in general secondary education institutions include motivation, knowledge, the environment, teaching methods, and support. Teachers should be an example of a healthy lifestyle, have knowledge and skills in health preservation and enhancement, involve students with special needs in the educational process, use active and interactive teaching methods, and include elements of health preservation technologies, such as physical activities and exercises to improve students' emotional state, in the teaching of their discipline (Hnatyuk, 2021).

The aim of the paper is to define the theoretical and methodological foundations for the integration of health preservation technologies into the process of teaching English in general secondary education institutions. To achieve this goal, the following tasks were set: to analyze and systematize scientific literature on the issue of forming health preservation competence in students of general secondary education institutions; to develop techniques for forming health preservation competence; to experimentally substantiate the effectiveness of integrated health preservation technologies in English language lessons.

The article contributes to the realization of three key UN Sustainable Development Goals: health and well-being (3rd Goal), quality education (4th Goal), and partnership for sustainable development (17th Goal). The development and integration of health preservation technologies into the educational process are aimed at supporting the physical and emotional health of students, which is key to their successful socialization and self-determination. This corresponds to global efforts to improve health and well-being at all stages of life. Additionally, the article highlights the importance of quality education that integrates health preservation practices, making learning more effective and meaningful. Finally, by emphasizing the importance of pedagogical experimentation and scientific research in this area, the article paves the way for partnership and cooperation in the fields of education and health care, thereby contributing to sustainable development.

Materials and Methods

In the current conditions of war, when there is an increase in the load on the psycho-emotional state of students, the issue of integrating health preservation technologies into the educational process gains special relevance. The ability for effective adaptation in society, improving the level of physical and emotional health of students, are key factors in their successful socialization now and self-determination in the future. The research focuses on the analysis and synthesis of existing pedagogical, psychological, and methodological approaches to health preservation education in general secondary education institutions and is based on the provisions highlighted in the works of such Ukrainian scientists as Kholchenkova N.M., Sheyan M.O., Denysov I.G., Zahrunnyi S.V., Lun'kov D.I., Berezha T.I., Alexandrov Yu. V., Pasichnyk O.S., Skrypchenko O.V., Dolynska L.V., Ohorodnychuk Z.V., Liulchenko V.H. The works of such foreign researchers as Cefai C., Camilleri L., Bartolo P., Grazzani I., Cavioni V., Conte E., Ornaghi V., Agliati A., Gandellini S., Tatalovic Vorkapic S., Poulou M., Martinsone B., Stokenberga I., Simões C., Santos M., and Colomeischi A.A., Calderón M., Slavin R., Sánchez M., Harrison L., Malone K. A.,

Bhatnagar R., Many J. have shaped the understanding of the state of problem development outside Ukraine.

The study employed a complex of methods: general scientific theoretical methods (analysis and synthesis of scientific literature, generalization, explanation, and classification of the theoretical foundations of the research) and empirical methods (pedagogical experiment of integrating health preservation technologies into the process of teaching English); as well as special methods (selection and justification of scientific recommendations and modeling of situations of including elements of health preservation technologies in English lessons).

It has been proven that physical exercises integrated into educational institutions, including English lessons, positively affect attention, concentration, and the overall success of students (Lindt, 2017). It is emphasized that the integration of physical exercises in lessons not only helps to achieve the goals of physical education but also increases students' interest and motivation for learning, activates concentration and discipline of students, thereby improving the educational environment and successful assimilation of the curriculum (Vodjanik, 2019). Overall, the integration of physical education and English language lessons increases motivation to learn the language and promotes a healthy lifestyle. We propose universal techniques for integrating physical activities that can be used in the educational process of any discipline, not only English.

Mindfulness and relaxation techniques have been identified as effective methods for reducing stress and improving the emotional well-being of students, thereby enhancing their learning abilities (Jahan, 2020). For example, research on the application of mindfulness to overcome stress and anxiety among teenagers has shown significant improvements, suggesting that mindfulness training can be a valuable addition to the educational process. Studies also demonstrate (Jain, 2007) that relaxation can not only reduce stress and improve the state of positive mood but also increase students' well-being. Programs based on mindfulness (Modrego-Alarcón, 2021) reduce the perception of stress, simultaneously improving well-being and academic results.

Including health preservation technologies, such as physical activity and mindfulness and relaxation techniques, in the process of teaching English in general secondary education institutions offers a holistic approach to education. These strategies are not only aimed at improving physical health and emotional well-being but also contribute to improving academic performance, increasing student engagement, and reducing stress levels. Implementing these technologies requires thoughtful integration into the curriculum, ensuring that they not only complement educational goals but also simultaneously care for students' well-being.

Discussion

The present times we live in are extremely challenging. Ukraine is suffering from Russian aggressors who have brought war. Adults experience anxiety, but what teenagers feel... As of now, 75% of children in Ukraine have experienced trauma to their psyche against the backdrop of war (Yatsina, 2022, p. 557). It's frightening to imagine the emotions they are going through, considering their psychological age characteristics. The adaptation of teenagers to society in the current realities of war in Ukraine has many complex characteristics. This process becomes more complicated, as, besides assimilating new knowledge and skills necessary for successful learning, teenagers must constantly adapt to unpredictable changes in life. Teenagers undoubtedly contemplate their place in society, the ability to cope with stress and uncertainty (Skrypchenko, 2009). During the war, teaching teenagers methods of psychological self-help becomes especially relevant, as well as forming their awareness of the importance of mutual support. For effective adaptation of students to the new realities, a safe educational environment must be created, in which students can feel valued, protected, and engaged in the learning process (What is adaptation). Special attention should be paid to educational programs that need to be adapted to current realities and integrate themes reflecting contemporary issues and helping teenagers navigate the changing

world. What do teenagers feel during this time? Firstly, instability: the war separates friends and relatives, thus complicating social communication; forced changes in daily life; as well as interruptions in the educational process, which can negatively affect the student's level of success. Secondly, constant worries: primarily fear for their own lives and those of loved ones, stress for a teenager about safety; also the loss of stability, i.e., normal life, the war can take away loved ones, homes, and a sense of certainty; especially, there are worries about the future, this unpredictability causes anxiety.

As teachers, we must teach children mutual assistance. In our opinion, common challenges can unite and strengthen relationships among teenagers. Recall how at the beginning of the full-scale invasion, songs united the kids, helping them overcome stress. Supporting each other becomes especially important. Teenagers must understand that faith in a better future can inspire overcoming difficulties and peace will surely come, where people can live without fear.

Health is the key to success, as strong health is the foundation of a happy and full life, a guarantee of psychological comfort and socio-emotional well-being, which is especially relevant today when we all (especially teenagers) are in constant stress. Teachers play an important role, who, thanks to their knowledge, experience, and ability, can create conditions for preserving and enhancing the health of children. Teachers need to adhere to strategies that can be implemented in English language lessons. Special attention should be given to developing critical thinking, where teenagers can learn to analyze information about health and well-being. Reading articles, research, and discussions motivate teenagers to think about their lifestyle. Practices such as meditation or breathing exercises can be performed at the beginning or end of a lesson; they can help students manage their own stress and anxiety. Physical activity exercises are also important. For example, active breaks or physical warm-ups during lessons, as well as games aimed at supporting physical health and reducing tension (Liulchenko, 2017).

Research Results

Health preservation competence is an integrative quality of personality that includes a set of knowledge about the individual and their health, a healthy lifestyle; motives with a health-preserving orientation towards oneself and the surrounding world that encourage leading a healthy lifestyle; the need to master ways to preserve one's health, oriented towards self-discovery and self-realization (Osadchyi, 2022, p. 111). Health preservation competence is an integral part of the professional work of a foreign language teacher. It is based on knowledge of psychology, medicine, valeology, and labor protection, as well as on practical skills that allow organizing the educational process considering the needs and capabilities of students. The development of health preservation competence in students encompasses mastering skills that promote the maintenance and improvement of their health, as well as developing a mindful attitude towards their own well-being.

Health preservation competence enables teachers to organize the educational process considering the age, psychological, and physiological characteristics of students; develop health-preserving content for lessons; use health-preserving technologies in lessons; create a favorable psychological climate in the classroom; and foster in students the motivation to preserve and enhance their health.

Health-preserving technologies have three key groups that are interconnected and contribute to the preservation and enhancement of students' health. The first group – organizational and pedagogical technologies, includes planning the educational process considering sanitary and hygienic standards and age characteristics, involving students, teachers, and parents in active participation, and creating a psychological atmosphere of mutual support. The second group – psycho-pedagogical technologies, is oriented towards individual and differentiated approaches that consider each student's needs. This group also includes psychological support to help overcome difficulties and develop self-regulation skills. The third group – life support technologies, includes labor protection, fire safety, and civil defense preparation, helping students learn safety rules and act in emergency situations.

Adhering to these rules, the use of health-preserving technologies will help create conditions for preserving and enhancing the health of students, as well as forming a strong motivation for leading a healthy lifestyle (Berezhna, 2014, p. 4). We suggest example techniques.

The "Crocodile" Game

Goal: Improve students' mood and concentration. Reduce stress through a moving game. Engage students in the learning process through a physical game, as they perform tasks both physically and intellectually. The technique fosters a dynamic and healthy learning environment, positively affecting students.

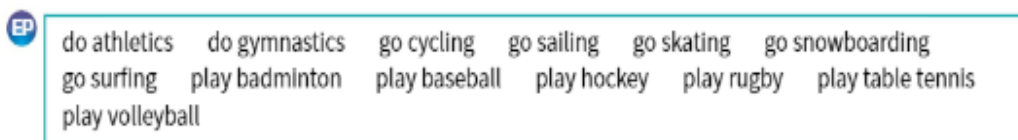
Description of the Technique: One participant demonstrates a word without saying it. The rest of the participants try to guess the word. After the word is guessed, the participant changes.

Example (Exercise 1, p. 10, topic "Sports and Games", textbook by Costa J., Williams M. English Language (6th Year of Study): Textbook for 6th Grade of General Secondary Education Institutions. Kyiv: "Linguist" Publishing House. 160 p.)

Goal: To develop students' lexical skills by associating names of sports and physical activities, represented by words, with corresponding actions.

Task: Guess the word the student is showing.

Procedure of the Exercise: Students take turns coming forward and show a word

without saying it, while the class tries to guess. The time for each word is limited, for example, one minute. To increase physical activity, students can perform an action, such as imitating playing badminton or gymnastic movements. Even when one student is performing, others can do simple movements in place or mimic the movements of the performer to maintain a high level of energy, thus engaging all students. After the word is guessed, participants switch places.

The "Claps" Technique

Goal: To maintain an active state of attention among students, using a game activity with a physical component. Students better absorb information through physical movements. Physical exercises make lessons interesting and help increase students' attention and concentration.

Description of the Technique: Through physical movements (one clap – two claps), participants differentiate sounds, words, etc.

Example (Exercise 3, p. 10, topic "Sports and Games", textbook by Costa J., Williams M. English Language (6th Year of Study): Textbook for 6th Grade of General Secondary Education Institutions. Kyiv: "Linguist" Publishing House. 160 p.)

Goal: To develop phonetic skills in recognizing sounds, as well as to increase attention and concentration through the inclusion of physical activity. Students learn to distinguish and pronounce two diphthongs, /ei/ and /ai/, which are an important element of phonological education.

Task: Listen to words and divide them by the diphthong you hear: one clap if you hear /ei/ and two claps if you hear /ai/ in the words.

Procedure of the Exercise: The teacher pronounces several examples of words with both sounds and claps accordingly: once for /ei/ and twice for /ai/. Students listen and determine which sound they hear. Students start clapping their hands when the teacher pronounces the words. They clap once for the sound /ei/ and twice for the sound /ai/. By clapping and pronouncing the words, students practice the ability to react quickly and distinguish sounds.

The "Dance" Technique

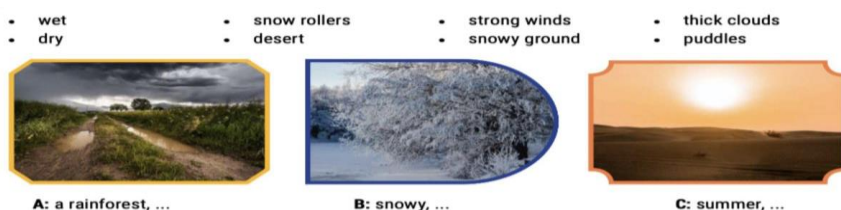
Goal: Relieve fatigue, promote mood improvement.

Description of the Technique: The teacher asks to stand a bit narrower than shoulder width so that you can touch the feet of your neighbors, put your hands on the neighbors' shoulders. Close your eyes, sway slowly clockwise to calm, relaxing music. Then stop, assume one position and mimic movements under phrases voiced to the children (e.g., about positive moments of different seasons: In summer, the warm sun shines, embracing me by the shoulders, cheeks. In autumn, leaves rustle beautifully, falling in a dance from trees. In winter, snow crunches underfoot, and we, stepping slowly on this snowy carpet, catch snowflakes. In spring, snowdrops break through the snowy blanket. And we, like these snowdrops, wake up from hibernation. Again, the summer breeze with the smell of the sea tickles my hair, giving us a massage. And we, like spring flowers, stretch up to the sun, thanking it for warmth, strength to grow). Dance with the children, you can show them the movements to do.

Example (Exercise 7, p. 63, topic "Weather", textbook by Korshunova A., Mikhaylova Y., Frolova D., Yakushko V. English Language (5th Year of Study): Textbook for 5th Grade of General Secondary Education Institutions. Ternopil: Textbooks and Manuals. 2022. 192 p.)

Goal: To automate students' lexical skills at the phrase level, specifically the use of lexical units that describe weather and natural phenomena.

Task: Using the given words, construct sentences about the seasons depicted in the photographs.

Procedure of the Exercise: Students form a circle, holding each other's shoulders, and begin to sway slowly to relaxing music. The teacher leads a physical warm-up in which students depict various weather conditions through dance. For example, swaying can represent the movement of waves in the ocean for summer, rustling feet on the floor could be the falling leaves of autumn, and quiet steps replicate the crunch of snow underfoot in winter. The teacher encourages students to express these moments through dance movements. Students can alternate movements and emotions for each season. After the dance warm-up, students return to their desks ready to continue with the lesson. Students share their impressions of the dance.

The "Mood" Technique

Goal: Create a calm atmosphere in the class. Help students better understand their emotions and promote effective learning. Adjust to work and reduce stress levels and improve emotional state.

Description of the Technique: Students stand in a circle holding hands. The teacher asks them to say their name and describe what their mood is like today.

Example (Exercise 2, p. 50, topic “Weather”, textbook by Korshunova A., Mikhaylova Y., Frolova D., Yakushko V. English Language (5th Year of Study): Textbook for 5th Grade of General Secondary Education Institutions. Ternopil: Textbooks and Manuals. 2022. 192 p.)

Goal: To create a comfortable atmosphere; to set the tone for work; to introduce into the foreign language environment at the beginning of the lesson.

Task: Describe your mood now, using vocabulary from the topic “Weather”.

Procedure of the Exercise: Students form a circle and hold hands. The teacher assigns them the task of describing themselves through weather. Each student takes turns to say their name and choose a weather condition that reflects their mood at that moment. For instance, if a student chooses “sunny,” it might mean they feel happy and are in a good mood. The teacher may suggest students close their eyes as they talk about their feelings, during which time the children will feel calm and united with the class. At the end of the exercise,

2.a Write the weather for every season.

- hot
- windy
- sunny
- stormy
- cold
- warm
- cloudy
- dry
- foggy
- snowy

Summer	Winter	Autumn	Spring
		rainy	

2.b Write the adjectives. Then listen and repeat.

1. sun - **sunny**
2. cloud - ...
3. storm - ...
4. fog - ...
5. snow - ...
6. rain - ...

Listen here!

bit.ly/32Q3ZJE

Word formation

wind = a noun

windy = an adjective

Use it right!

students can discuss why they chose a certain weather condition and how it relates to their internal state or emotions. Then, the students perform an exercise where they identify the weather conditions for each season using the words from the exercise text, thus practicing new vocabulary.

Health-preserving education in schools plays a critical role in forming healthy habits and competencies among students, laying the foundation for their physical, mental, and socio-emotional well-being. By learning to understand and manage their health, students gain essential skills for an active and healthy life, contributing to their overall success and well-being.

Conclusions

The National Standard for Basic and Complete Secondary Education identifies health preservation competence as a key property that must be developed in students by the end of their schooling. Competence in health preservation includes essential knowledge, skills, and abilities that allow students to effectively care for their health and the well-being of others in various life circumstances.

Adolescence is one of the most important moments in a person’s life, shaping their psycho-physical, reproductive, and intellectual potential for the rest of their life. It is a period of rapid physical, psychological, and social changes, making it a unique and challenging stage of life. Teenagers strive to discover their identity and find their place in the world, trying to understand themselves. This period is characterized by increased sensitivity to physical and emotional stress, requiring a special approach to organizing the educational process, especially in teaching English. We, as future English teachers, must become mentors and friends for students, helping them navigate this challenging path.

The formation of health preservation competence is essential for the successful development of a harmonious personality capable of adapting to the realities of modern life. We believe adolescence is the most effective time to integrate health-preserving technologies into the learning process, as a balanced physical and emotional state will help students better understand themselves and others, improve communication skills, and learn to resolve conflicts effectively.

REFERENCES

- Apostolaki L.S. (2022). Easy start: from beginner to professional. Helping school psychologists: methodological guide. K.: LLC "7BC". 188 p.
- Berezhna T.I. (2014). Health-preserving pedagogical technologies are an important component of the health-preserving environment of a general educational institution. Psychological and pedagogical sciences. No. 2. P. 35–39.
- Cefai C., Camilleri L., Bartolo P., Grazzani I., Cavioni V., Conte E., Ornaghi V., Agliati A., Gandellini S., Tatalovic Vorkapic S., Poulou M., Martinsone B., Stokenberga I., Simões C., Santos M. and Colomeischi A.A. (2022). The effectiveness of a school-based, universal mental health program in six European countries. *Frontiers in Psychology*. 13:925614. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.925614
- Hnatyuk O.V. (2021). Formation of health care competence among students in modern educational conditions. Actual problems of psychological and pedagogical support and development of sports subjects: Materials of the IV All-Ukrainian scientific electronic conference, October 29, 2021, Kyiv. Kyiv. P. 105-107.
- Jahan K. (2020). Emotional intelligence related to stress: a study on college students. *International Journal of Indian Psychology*. No. 8(1). R. 495-500. DOI:10.25215/0801.064
- Jain S., Shapiro S. L., Swanick S., Roesch S. C., Mills P. J., Bell I., Schwartz G. E. (2007). A Randomized Controlled Trial of Mindfulness Meditation versus Relaxation Training: Effects on Distress, Positive States of Mind, Rumination, and Distraction. *Annals of Behavioral Medicine*. No. 33, R. 11-21. DOI: https://doi.org/10.1207/s15324796abm3301_2
- Kholchenkova N.M. (2017). Formation of health-saving competence as a modern scientific and pedagogical problem. *Modern problems of health and healthy lifestyle in pedagogical education*. No. 147, volume II. P. 138–141.
- Korshunova A., Mykhailova Yu., Frolova D., Yakushko V. (2022). English language (5th year of study): textbook for the 5th grade of general secondary education institutions. Ternopil: Textbooks and manuals. 192 p.
- Kosta J., Williams M. (2023). English language (6th year of study): a textbook for the 6th grade of general secondary education institutions. K.: "Linguist" publishing house. 160 p.
- Lindt S.F., Miller S. (2017). Movement and learning in elementary school. *Phi Delta Kappan*. No. 98. R. 34-37. DOI:10.1177/0031721717702629
- Litvynova I. et al. (2023). Let's taste life. 105 techniques for working with metaphorical association cards. Methodical manual. K.: LLC "7BC". 304 p.
- Liulchenko V.G. (2017). Health-saving technologies in modern education. Formation of health-saving competences of modern youth: realities and prospects: coll. of science works of the All-Ukrainian science and practice conf., adj. All Saints Day of Civil Defense and All Saints. Labor Protection Day, April 27–28 2017. Poltava. Poltava: PNPU. P. 52–53.
- Modrego-Alarcón M., López-Del-Hoyo Y., García-Campayo J., Pérez-Aranda A., Navarro-Gil M., Beltrán-Ruiz M., Morillo H., Delgado- Suarez I., Oliván-Arévalo R., Montero-Marin J. (2021). Efficacy of a mindfulness-based program with and without virtual reality support to reduce stress in university students: A randomized controlled trial. *Behavior research and therapy*. No. 142. 103866. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.brat.2021.103866>
- Osadchiy V.V., Vasylyuk O.M. (2022). Health care competence of a modern foreign language teacher as an important component of professional competence. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. No. 63. P. 106-115. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-106-115>
- Skrypchenko O.V., Dolynska L.V., Ogorodniychuk Z.V. (2009). *General psychology*. K.: Caravel. 464 p.

- State standard of basic secondary education. (2020). Ministry of Education and Science of Ukraine: website. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (date of application: 21.01.2024)
- Vodjanik L., Bogeska T. (2019). Through short physical activities to increased concentration and discipline during lessons at school. Knowledge: International Journal. Vol 31, Issue 2. P. 601-605.
- What is adaptation: types and stages. Real Life : website. URL: <https://real-life.kr.ua/termini/shcho-take-adaptatsiia-vidi-i-etapi> (date of application: 25.01.2024)
- What is Competence in Healthcare? (Part I) Health Stream: web site. URL: [https://www.healthstream.com/resource/blog/what-is-competence-in-healthcare-\(part-i\)](https://www.healthstream.com/resource/blog/what-is-competence-in-healthcare-(part-i)) (accessed: 30.01.2024)
- Yatsina O. F. (2022). Impact of war on mental health: signs of traumatization of the psyche of children and adolescents. Scientific perspectives. No. 7(25). P. 554-567.

TWO VARIATIONS ON THE TOPIC OF ST. YUR'S CATHEDRAL IN LVIV (O. NOVAKIVSKYI – I. KALYNETS – M. SOSENKO)

Savchuk Hryhoriy,

V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2690-0915>

Corresponding author: gsavchuk@karazin.ua

Abstract. *The purpose of the article is to analyse Ihor Kalynets's reception of paintings by Lviv artists Oleksa Novakivskyi 'Yur. The Poem of the World War' and Modest Sosenko's 'St. Yur's (George's) Church in Lviv'. The paintings of both artists and their perception by Ihor Kalynets (poems «'Yur' by O. Novakivskyi» and «'Yur' by M. Sosenko») have a lot in common. The painters' gaze is directed from the bottom up, into the distance, into the future, which is due to the location of the buildings and the angle of observation. However, summarising the observations on Ihor Kalynets's variations on the topic of the most famous church in Lviv, we should note the prevalence of the distinctive over the common. Oleksa Novakivskyi's painting provoked the poet's reflections, which are dominated by the motifs of purity, aspiration and steadfastness, struggle and victory, while Modest Sosenko's painting evoked a sense of sadness, melancholy and autumnal transparency. The canvas of Lviv artists depict the same object from the same angle, but in different moods. Considering the multivariate artistic perception of the artists, in his works Ihor Kalynets conveys the 'impression of impressions' that the artists had while contemplating the majestic building, so these poems contain the features of impressionism.*

On the other hand, in his ekphrase poems, the poet accumulates the ideological and artistic achievements of three types of art at once: painting (in particular, iconography), literature and architecture. The interaction of these art forms can be summarized on the basis of receptive 'heredity', so to speak, the passing of a receptive 'baton': the icon of St. Yuriy (George) the Serpent and the architectural masterpiece St. Yur's Cathedral in Lviv → reception of the cathedral by Oleksa Novakivskyi and Modest Sosenko → the paintings by Oleksa Novakivskyi and Modest Sosenko → reception of those paintings by Ihor Kalynets → the poems «'Yur' by O. Novakivskyi» and «'Yur' by M. Sosenko» → the reader's reception of the poems. If we take into account that the first mentioning of the cathedral dates back to the thirteenth century (though since then the church has been destroyed and rebuilt), and the reception of the analysed poems continues in the twenty-first century, we have a receptive history of eight centuries.

Keywords: lyric poetry, cathedral, painting, architecture, reception, intermediality.

Received: 05 May, 2024

Revised: 14 May, 2024

Accepted: 18 May, 2024

How to cite: Savchuk Hr. (2024). Two Variations on the Topic of St. Yur's Cathedral in Lviv (O. Novakivskyi – I. Kalynets – M. Sosenko). *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-17](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-17)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

© Savchuk Hr., 2024

**ДВІ ВАРІАЦІЇ НА ТЕМУ СОБОРУ СВЯТОГО ЮРІЯ У ЛЬВОВІ
(О. НОВАКІВСЬКИЙ – І. КАЛИНЕЦЬ – М. СОСЕНКО)**

Савчук Григорій,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-2690-0915>

Автор, відповідальний за листування: gsavchuk@karazin.ua

Анотація. Мета статті – за допомогою порівняльного методу проаналізувати рецепцію Ігорем Калинцем картин львівських художників Олекси Новаківського “Юр. Поема світової війни” та Модеста Сосенка “Церква Св. Юра у Львові”. У картинах обох майстрів і їх сприйнятті Ігорем Калинцем (вірші “”Юр” О. Новаківського” та “”Юр” М. Сосенка”) є багато спільного. Погляд малярів стримить знизу взору, вдалину, в перспективу, до чого спричинилося розташування будівель та кут обсервації. Все ж, узагальнюючи спостереження над варіаціями Ігоря Калинця на тему найвідомішої церкви Львівщині, слід відзначити переважання відмінного над спільним. Картина Олекси Новаківського викликала в поета роздуми, в яких домінують мотиви чистоти, устремління та непохитності, боротьби та перемоги, натомість картина Модеста Сосенка навіяла відчуття печалі, меланхолії, осінньої прозорості. Полотна львівських художників зображують один об’єкт з одного ракурсу, але в різних настроєвих тонах. Враховуючи поліваріантність художнього сприйняття митців, Ігор Калинець у своїх творах передає “враження від вражень”, які з’явилися в художників під час споглядання величної споруди, тому ці вірші містять ознаки імпресіонізму.

З іншого боку, поет у віршах-екфразисах акумулює ідейно-художні здобутки одразу трьох видів мистецтва: живопису (зокрема, іконопису), літератури та архітектури. Взаємодія цих видів мистецтва може бути узагальненою на основі рецептивної “спадковості”, сказати б, передання рецептивної “естафети”: ікона Юрія Зміборця та архітектурний шедевр Собор святого Юра у Львові → рецепція собору Олексою Новаківським та Модестом Сосенком → картини Олекси Новаківського та Модеста Сосенка → рецепція картин Ігорем Калинцем → вірші “”Юр” О. Новаківського” та “”Юр” М. Сосенка” → рецепція віршів читачем. Якщо врахувати, що перші згадки про собор датовано XIII століттям (щоправда, з того часу церква була знищена і відновлена), а рецепція аналізованих віршів триває в XXI столітті, то маємо рецептивну історію довжиною в вісім століть.

Ключові слова: лірика, собор, живопис, архітектура, рецепція, інтермедіальність.

Отримано: 05 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 14 травня 2024 р.

Затверджено: 18 травня 2024 р.

Як цитувати: Савчук Гр. (2024). Дві варіації на тему собору Святого Юрія у Львові (О. Новаківський – І. Калинець – М. Сосенко). *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-17](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-17)

Ігор Калинець, активний учасник українського дисидентського руху, є упорядником книги “Собор св. Юра 22 січня 1989 року: документи і спогади” (2011 р.) (Собор, 2011). Ця книга розповідає про історію повернення Архикатедрального Собору св. Юрія Українській греко-католицькій церкві. Ігор та Ірина Калинці відігравали в цій історії чи не найголовнішу роль, так само, як і в спробах легалізувати УГКЦ за радянських часів загалом (Ребець, 2021). 13 серпня 1990-го року під проводом І. Калинця, депутата Обласної ради, голови Комісії культури, собор, який із 1946 року належав Російській православній церкві, був захоплений мирянами, а вже 19 серпня, на

свято Преображення, греко-католицький Митрополит Володимир Стернюк правив у храмі Божественну літургію (Калинець, 2016, с. 212).

Для того, щоб реконструювати рецепцію львівського собору І. Калинцем, зрозуміти значення цієї величної споруди в житті поета та в історії Галичини, варто перенестися в 1967 рік, коли була написана поетична збірка “Відчинення вертепу”, яка складається з трьох “дійств”, перемежованих “інтермедіями” “Мій давній голос” та “Калиновий герб”. Уперше збірка побачила світ у 1970-у році в Бельгії під назвою “Поезії з України”, в оформленні були використані роботи художника Богдана Сороки. Книга була надрукована без дозволу авторів з очевидною метою познайомити західний світ із заангажованою українською лірикою.

Інтермедія “Мій давній голос”, що входить до книги, рясніє екфразисами картин українських художників, зокрема, це “Юр” О. Новаківського та “Юр” М. Сосенка”. Попри те, що певні інтермедіальні аспекти лірики І. Калинця уже досліджувалися (Віват, 2011, с. 110), ці два вірші ще не ставали об’єктом цілісного інтермедіально-літературознавчого аналізу, що і визначає актуальність та мету пропонованої розвідки.

Олекса Харлампійович Новаківський народився в 1872 році, навчався в Польщі та Україні, завдяки митрополитові Андрею Шептицькому переїхав до Львова і невдовзі здобув славу та визнання, мав багато учнів. У 1923 році заснував Львівську мистецьку школу.

Творчі шукання майстра зазнали впливу постімпресіонізму, символізму та експресіонізму. Щоразу оприявнюючи український мистецький первень, художник намагався підняти галицьку культуру на західноєвропейський рівень. Був митцем-універсалістом, який підхоплював наймодерніші тенденції.

Зі вікна квартири у Львові О. Новаківський щодня бачив Собор святого Юрія, який надихав на постійне мистецьке осмислення, що спричинилося до появи близько десяти картин. На них собор, як один із духовних символів міста, святиня Української греко-католицької церкви, постає у своїй величній красі щоразу по-новому. І ця новизна, інакшість продиктовані не так погодними умовами, як внутрішнім станом маляра та реаліями суспільного життя. Дослідники навіть говорять про “стосунки” художника та собору, зображення якого виходять далеко за межі релігійної тематики. Крім того, образ собору зустрічаємо і як складник композиції портретів, наприклад, у “Портреті Олександра Барвінського «Перед бурею»” (1932).

Із багатьох варіантів картин на тему Святоюріївського собору слід обрати той, що описаний у вірші Ігоря Калинця:

Хлюпає полум’ям день,
бризка вогнем і вітрами,
вогнем червоних дерев,
вогнем стоязикої хмари.
Лише серед лави барв,
серед нетривкості й бурі
несе себе

вічності в дар

силъвета собору Юра (Калинець, 2014, с. 47).

Очевидно, Ігоря Калинця надихнула на написання вірша картина “Юр. Поема світової війни” (1916–1922) (Новаківський). У ній справді червона гама кольорів охоплює і дерева, що *нагадують* некеровані потоки магматичної лави, яка вихлюпується на тротуар, і хмару, що нависла над собором. Є відчуття, нібито сили природи оточили, майже як у військових діях, будівлю храму й намагаються похитнути його із землі та повітря. Композиційно ця ідея втілена в тому, що дерева й хмара становлять єдине ціле, перетікають одне в одне, і тому здається, що вони, як змія, душать церкву й намагаються її зрушити з місця (через те центральна вісь собору на картині трішки зміщена ліворуч від центральної вісі картини). З іншого погляду, хмара нагадує велетенські клуби диму, але не сірого, а рожевого та червоного

кольорів, що відповідають войовничому пафосу полотна. У чисельних звивинах дерев (яких у реальності було не так багато), прочитуються портрет, можливо, російського царя, та ікона, яка нагадує Богородицю, інші розчинені в пластиці тривожних кольорів образи. Деформовані дерева символізують людей загалом і наближають картину до експресіонізму.

Червоні заграви відбиваються на стінах собору, але це єдина шкода, яку вони можуть завдати. Війна, катастрофи, природні чи спричинені людським фактором, не здатні похитнути собор, відібрати його у вічності. У п'ятому рядку вірша І. Калинець словом “лише” виокремлює ті сили, які ніколи не будуть підкорені силами зла, це сили Христової Церкви.

Собор височіє на полотні та хрестом центральної бані майже торкається верхнього краю полотна, чим символізує гнів і презирство до сил зла. Надійде час, і собор, як святий Георгій, одним рухом вразить зміїні звивини й покладе край беззаконню.

І. Калинець у перших чотирьох рядках в екфразисному описі зробив акцент на мотиві пекельного вогню, в другому, третьому та четвертому рядках цей образ стає рефреном-анафорою. Перший чотири рядки – це зображення диявольських сил, решта – Божественних. Слово “лише”, яке відкриває другу частину вірша, вказує на “самотність” церкви в боротьбі з пекельним вогнем, але храм є частиною вічності (передостанній рядок), тому атака диявольських сил, якою б сильною вона б не була, – тимчасове явище, що приречене на поразку. Собор несе себе в дар вічності, тобто служить Богу, знищуючи зло.

Версифікаційно-поетикальна організація другої частини вірша підтверджує наведені вище думки щодо його ідейного наповнення, але при цьому додає певних смислових нюансів. Звернімо увагу на чергування наголошених та ненаголошених складів:

Лише серед лави барв, _//_/_/_/ амфібрахій

серед нетривкості й бурі /_/_/_/_/_/ дактиль

несе себе

вічності в дар _/_/_//_/_/_/ амфібрахій

силвета собору Юра _/_/_/_/_/_/_/ амфібрахій.

На схемі помітно, що перехід від амфібрахія до дактиля в другому рядку зумовлений змістовими показниками цього рядка, що визначаються художньою семантикою слів “нетривкості й бурі” (фонетично ці слова містять чотири збіги приголосних звуків [тр], [вк], [ст], [йб] і тому якнайкраще передають дисонанс, боротьбу між диявольським і Божественним, між буденністю й вічністю). Після дактилічного другого рядка ритм поступово вирівнюється і вкладається в межі більш-менш послідовного амфібрахія в останньому рядку. Очевидно, що відбувається перехід від дисонансу до гармонії, від “нетривкості” й хаосу до утвердження Вищої Сили. На формальному рівні це утвердження підготовлене також інверсією “вічності в дар” та цезурами в кінці рядків після слів “себе” та “дар”, які уповільнюють ритм, створюють відчуття урочистості. Внаслідок інспірованих Ігорем Калинцем фонетичних, поетикальних та версифікаційних процесів добре підготовлений останній рядок транслює відчуття торжества і перемоги, які загалом передає сюжет ікон із Юрієм Зміборцем.

У такий спосіб поет своїм екфразисним віршем акумулює ідейно-художні здобутки одразу трьох видів мистецтва: живопису (зокрема, іконопису), літератури та архітектури. Взаємодія цих видів мистецтва може бути узагальненою на основі рецептивної “спадковості”, сказати б, передання рецептивної “естафети”: ікона Юрія Зміборця та архітектурний шедевр Собор святого Юра у Львові → рецепція собору О. Новаківським → картина О. Новаківського → рецепція картини Ігорем Калинцем → вірш “”Юр” О. Новаківського” → рецепція вірша читачем. Якщо врахувати, що перші згадки про собор датовано XIII століттям (щоправда, з того часу церква була знищена і

відновлена), а рецепція вірша І. Калинця триває в ХХІ столітті, то маємо рецептивну історію довжиною в сім століть.

У збірці “Відчинення вертепу” поруч із віршем “”Юр” О. Новаківського” знаходимо вірш “”Юр” М. Сосенка”, який теж акцентує на “самотності” церкви:

Юр восени са́мітній:
дерева летять за вітром,
дерева летять столітні,
як журавлі за літом...
Юр, як листок від печалі,
легкий
і аж світиться наскрізь.
Він в небо
напевно відчалить,
бо в нього осінній настрій (Калинець, 2014, с. 46).

Перше, що одразу звертає на себе увагу під час порівняння віршів та картин, – абсолютно різні тональності, що оприявнюють засадничо відмінні художні світи О. Новаківського та М. Сосенка, так само, як і їхні характери. Модест Сосенко – це передусім автор “модерних церковних розписів, ікон, екслібрисів” (Семчишин-Гузнер, 2020, с. 4), реформатор українського релігійного малярства, портретист, майстер краєвидів, художник-монументаліст, його твори на релігійну тематику були заборонені в СРСР. М. Сосенко намалював “два олійні твори зі зображенням собору Св. Юра у Львові: невеликий, який художник написав 1910 року, та видовжений по вертикалі, створений два роки опісля” (Семчишин-Гузнер, 2020, с. 347). На думку мистецтвознавців, обидва твори мають спільний колорит, написані ранньою весною чи взимку, тому в останньому рядку цитованого вірша І. Калинець припустився помилки, хоча, з іншого боку, ідеться про осінній *настрій*, а не про пору року.

У картині 1912 року “са́мітність” церкви, напевно, не слід порівнювати з людською самотністю, це радше “окремішність” від грішного людського світу, причетність до горішнього Царства та прагнення повернутися до духовної Батьківщини. У словах “Він в небо напевно відчалить” передано *переконаність* у тому, що корабель духовності, виконавши свою місію, порине у вищий світ, адже слово “напевно” не виділене комами, тому не є вставним і не містить виражену модальність припущення.

Перші чотири рядки завдяки специфічному порядку слів створюють меланхолійний настрій, власне, кожен рядок можна б було завершити трьома крапками, адже ці рядки передають висхідну інтонацію. Крім того, завдяки евфонії ці рядки перегукуються один з одним, мають наскрізну риму:

Юр восени са́мітній:
дерева летять за ві́тром,
дерева летять столі́тні,
як журавлі́ за лі́том...

Фонетичний стрій міт-ле-віт-ле-літ-лі-літ чимось нагадує крик птахів, які вирушають у вирій. Друга строфа на своєму початку луניתся тими ж звуками:

Юр, як листок від печалі́,
легкий
і аж світиться наскрі́зь.

Слово “печалі”, на звуковому рівні перегукуючись із попередньою строфою, стає ключовим у розвитку ліричного сюжету, власне, це слово і передає провідну тональність вірша разом зі словосполученням “осінній настрій”. Отже, М. Сосенко, а за ним і І. Калинець у своїй рецепції виділили в образі Собора святого Юра у Львові провідний емоційний та настроєвий складник – печаль, меланхолія. Натомість О. Новаківський відчув зовсім інше – енергію боротьби та перемоги.

Доцільним буде порівняти картину М. Сосенка з християнськими іконами, написаними на тему *Вознесіння* Ісуса Христа. Справді, устремління вгору на полотні

львівського художника, відчуття, що от-от, і собор відірветься від землі, підсилене видовженою формою холста, перегукуються з євангельською оповіддю про вознесіння Спасителя на п'ятдесятій день після Пасхи.

Мотиви устремління, окремішності, непохитності, неперехідних духовних, зокрема, релігійних, цінностей прочитуються і в романі “Собор” Олесь Гончара (1963–1967, надруковано в 1968 році). Уже на першій сторінці роману читаємо: “Опівночі... собор стоїть над селищами в задумі один серед тиші, серед світлої акацієвої ночі, що більше навіть не на ніч схожа, а на якусь, сказати б, антиніч” (Гончар, с. 1). Олесь Гончар у цьому екфразисному описі обрав світлі тони, які переважають навіть на тлі нічного пейзажу, зроблено акцент на “самотності” церкви. Надалі прозаїк неодноразово підкреслює “устремління” собору вгору, наприклад: “...поволі, але вперто підіймаються голуби над собором, як наче і собор витягує за собою, круг за кругом тягнуть у небо разом з його банями та шпилями, виводячи над цим видимим ще свій, якийсь вищий, невидимий собор” (Гончар, с. 14).

Важливим є те, що вірші Ігоря Калинця “”Юр” М. Сосенка” та “”Юр” О. Новаківського” входять до збірки “Відчинення вертепу”, датованої 1967 роком, тобто фактично вони були написаними паралельно з романом “Собор” О. Гончара, що ще раз свідчить про спільні ідейні знаменники у творчості українських письменників шістдесятих років ХХ століття.

У композиції картини М. Сосенка діагональні лінії дороги та паркану поступово змінюють свій кут до вертикальних країв полотна і вирівнюються впливом горизонтальних ліній будівлі. Створено ефект вирівнювання основи храму, внаслідок чого церква монументально височіє над дорогою та деревами. До речі, рослини своїми гілками ніби підтримують храм, укріплюють композицію. Зі свого боку, І. Калинець увиразнив відчуття монументальності епітетом “столітні” дерева, хоча на картині дерева середньої товщини.

Як вважає О. Семчишин-Гузнер, у краєвидах М. Сосенка не варто “дошукуватися якогось символізму, – як і в інших своїх творах пейзажного жанру, художник просто насолоджується красою довкілля і намагається відтворити її на полотні, а водночас вирішує поставлені завдання, застосовуючи знання тогочасних тенденцій європейського малярства, адаптованих до українського глядацького середовища. Ясна кольорова палітра, світлові ефекти, емоційний компонент наявні в кожному краєвиді” (Семчишин-Гузнер, 2020, с. 347). Іншими словами, картина М. Сосенка є реалістичною, але при цьому вона увібрала новітні тенденції, натомість картина О. Новаківського є власне модерністською. На картині М. Сосенка колорит меланхолійно-задумливий (що художник передав через коричневі та жовтаві кольори, а І. Калинець через порівняння собору з листком “від печалі”), на картині О. Новаківського – бунтівливо-воєвничий. На картині О. Новаківського використана пряма перспектива, а на малюнку М. Сосенка – пряма з ознаками тональної, це означає, що на передньому плані зображено темніші об'єкти, а на дальньому – ясніші, світліші. При цьому коричневий колір плавно переходить у світло-жовтий. І. Калинець помітив цю закономірність і закарбував у рядках “легкий // і аж світиться наскрізь”. До слова, мотиви легкості та прозорості прочитуються в багатьох християнських іконах, а М. Сосенко став відомим саме іконописними розписами на Львівщині (зокрема, у Славську). Крім того, контраст темно-бурштинових дерев та світло-жовтого храму знакує опозицію “земна природа – Небесне Царство” і ще раз підкреслює велич Святоюрівського собору.

У картинах обох майстрів і рецепції їх Калинцем є багато спільного. Погляд малярів стримить знизу вгору, вдалину, в перспективу, до чого спричинилося розташування будівель та кут спостереження. Парадоксально, але і М. Сосенко, і О. Новаківський жили у Львові в одній будівлі, завдяки старанням мецената митрополита Андрея Шептицького. Вікна їхніх помешкань відкривали мальовничий краєвид із собором. Коло замикається в той момент, коли дізнаємося, що з 1744 до 1780 року предок Андрея Шептицького митрополит Атанасій Шептицький ініціював відновлення

собору. Цей факт пояснює, чому для обох художників було принциповим зобразити храм, і зокрема, те, що М. Сосенко у 1913 році намалював Андрея Шептицького на тлі споруди (Семчишин-Гузнер, 2020, с. 387).

Все ж, узагальнюючи спостереження над варіаціями І. Калинця на тему найвідомішої церкви на Львівщині – Собору святого Юрія, слід відзначити переважання відмінного над схожим. Картина О. Новаківського викликала в поета роздуми, в яких домінують мотиви чистоти, устремління та непохитності, натомість картина М. Сосенка навіяла відчуття печалі, меланхолії, осінньої прозорості. Полотна львівських художників зображують один об'єкт з одного ракурсу, але в різних настроєвих тонах. Враховуючи поліваріантність художнього сприйняття митців, І. Калинець у своїх віршах-екфразисах передає “враження від вражень”, які з'явилися в художників під час споглядання величної споруди, тому ці вірші містять ознаки імпресіонізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Виват, Г. І. (2011). Концепція множинності інтертекстуального дискурсу у творчості поетів-дисидентів (І. Калинець, М. Руденко, І. Світличний, В. Стус) (докторська дисертація), Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Україна. Відновлено з <https://card-file.ontu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1109e4cb-9e17-46f0-958f-1669e9ff5ccc/content>
- Гончар, О. Т. Собор. Відновлено http://ukrlit.org/faily/avtor/honchar_oles_terentiiovych/honchar-sobor.pdf
- Калинець, І. (2014). Поезія: у 2-х т. Т. 1: Пробуджена муза. Поезія 1962–1972 рр. Львів: Сполум, Друкарські куншти.
- Калинець, І. (2016). Про декого, дещо і, передовсім, про себе: статті, спогади, виступи, репліки. Львів: СПОЛОМ.
- Новаківський, О. Юр. Поема світової війни. Відновлено з https://www.facebook.com/novakivsky.museum/photos/a.919904098020376/3117352031608894/?pairpv=0&eav=AfautmVddGz3tTqAV3nYRvwpqfTOhvTx2tVjTWhP3As8dWDlgZPSG3MK__trePatf6E&_rdr
- Ребець, М. С. (2021). Роль творчої інтелігенції у відродженні УГКЦ наприкінці 1980 – початку 1990-х років (на прикладі родини Калинців) (магістерська робота), Український католицький університет, Україна. Відновлено з https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/3041/Rebets_mag.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Семчишин-Гузнер, О. (2020). Модест Сосенко (1875–1920): монографія. Львів: Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького.
- Собор св. Юра 22 січня 1989 року: документи і спогади (2011). Львів: Друкарські куншти.

REFERENCES

- Vivat, H. I. (2011). Kontseptsiia mnozhynnosti intertekstualnoho dyskursu u tvorchosti poetiv-dysydentiv (I. Kalynets, M. Rudenko, I. Svitlychnyi, V. Stus) (doktorska dysertatsiia), Kyivskiy natsionalnyi universytet im. T. Shevchenka, Ukraina. Vidnovleno z <https://card-file.ontu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1109e4cb-9e17-46f0-958f-1669e9ff5ccc/content>
- Honchar, O. T. Sobor. Vidnovleno z http://ukrlit.org/faily/avtor/honchar_oles_terentiiovych/honchar-sobor.pdf
- Kalynets, I. (2014). Poeziia: u 2-kh t. T. 1: Probudzhena muza. Poeziia 1962–1972 rr. Lviv: Spolom, Drukarski kunshty.
- Kalynets, I. (2016). Pro dekohu, deshcho i, peredovsim, pro sebe: statti, spohady, vystupy, repliky. Lviv: SPOLOM.

- Novakivskyi, O. Yur. Poema svitovoi viiny. Vidnovleno z https://www.facebook.com/novakivsky.museum/photos/a.919904098020376/3117352031608894/?paipv=0&eav=AfautmVddGz3tTqAV3nYRvwpqfTOhvTx2tVjTWhP3As8dWDlgZPSG3MK__trePatf6E&_rdr
- Rebets, M. S. (2021). Rol tvorchoi intelihentsii u vidrozhenni UHKTs naprykintsi 1980 – pochatku 1990-kh rokiv (na prykladi rodyny Kalyntsiv) (mahisterska robota), Ukrainskyi katolytskyi universytet, Ukraina. Vidnovleno z https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/3041/Rebets_mag.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Semchyshyn-Huzner, O. (2020). Modest Sosenko (1875–1920): monohrafiia. Lviv: Natsionalnyi muzei u Lvovi imeni Andreia Sheptytskoho.
- Sobor sv. Yura 22 sichnia 1989 roku: dokumenty i spohady (2011). Lviv: Drukarski kunshty.

LINGUISTIC MEANS OF SPEECH MANIPULATION IN MODERN ENGLISH-
LANGUAGE FOREIGN POLICY MEDIA DISCOURSE: SYNERGISTIC
APPROACH

Shchyhlo Larysa,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-4505-5094

Corresponding author: l.schiglo@gmail.com

Korovai Maksym,

Sumy State University, Ukraine

Abstract. *The modern realities confronting the world are a reflection of human activity – engine of progress and development. Any system, be it linguistic, political, or otherwise, functions as a mechanism designed to achieve specific goals or to support existing circumstances. Language, in particular, is a crucial component of the political system, as throughout history and across all nations, politicians have pursued their objectives through the utilization of this universal tool. The political system is a complex mechanism in which language plays a significant role.*

The focal point of the article is the elucidation of linguistic means employed in the expression of speech manipulation within the modern English-language foreign policy media discourse. This analysis is conducted with reference to the three-level model of information and communication influence, encompassing micro-, meso-, and macro-levels.

It has been substantiated that linguistic devices such as euphemisms present in political speeches not only impart emotional nuances to the text but also exert a significant manipulative influence on the audience of listeners and readers. It has been elucidated those linguistic strategies such as hedging and the grammatical category of modality (in our case – the conditional mood) are actively employed by political leaders, serving as tools for the accomplishment of their own intentions.

Additionally, the communication hierarchy of the political agenda is addressed, which is shaped by politicians to achieve their set objectives. Furthermore, certain aspects of implementing such a political strategy have been delineated. The research findings attest that comprehending the mechanisms of linguistic manipulation contributes not only to a critical understanding of information but also to the development of media literacy.

Keywords: *English language, foreign policy discourse, linguistic synergy, manipulative influence, media discourse, linguistic manipulation.*

Received: 17 May, 2024

Revised: 24 May, 2024

Accepted: 28 May, 2024

How to cite: Shchyhlo L., Korovai M. (2024). Linguistic Means of Speech Manipulation in Modern English-Language Foreign Policy Media Discourse: Synergistic Approach. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-18](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-18)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

© Shchyhlo L., Korovai M., 2024

МОВНІ ЗАСОБИ МОВЛЕННЕВОГО МАНІПУЛЮВАННЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД

Щигло Лариса,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0002-4505-5094

Автор, відповідальний за листування: l.schiglo@gmail.com

Коровай Максим,

Сумський державний університет, Україна

Анотація. Сучасні реалії, з якими стикається світ, є відображенням людської діяльності - рушія прогресу та розвитку. Будь-яка система - мовна, політична чи інша - функціонує як механізм, призначений для досягнення певних цілей або підтримки існуючих обставин. Мова є важливою складовою політичної системи, оскільки протягом усієї історії та у всіх народів політики досягали своїх цілей, використовуючи цей універсальний інструмент. Політична система є складним механізмом, в якому мова відіграє важливу роль.

Метою статті є з'ясування мовних засобів, що використовуються для вираження мовленнєвого маніпулювання в сучасному англomовному зовнішньополітичному медіа-дискурсі. Аналіз здійснюється з опорою на трирівневу модель інформаційно-комунікативного впливу, що охоплює мікро-, мезо- та макrorівні.

Такі мовні засоби, як евфемізми, присутні в політичних промовах, не лише надають тексту емоційних відтінків, але й здійснюють значний маніпулятивний вплив на аудиторію слухачів і читачів. З'ясовано, що такі лінгвістичні стратегії, як хеджування та граматична категорія модальності (у нашому випадку - умовний спосіб) активно використовуються політичними лідерами, слугуючи інструментами для реалізації власних намірів.

Крім того, йдеться про комунікативну ієрархію політичного порядку денного, який формується політиками для досягнення поставлених цілей. Крім того, окреслено певні аспекти реалізації такої політичної стратегії. Результати дослідження засвідчують, що розуміння механізмів мовного маніпулювання сприяє не лише критичному сприйняттю інформації, а й розвитку медіаграмотності.

Ключові слова: англійська мова, зовнішньополітичний дискурс, лінгвістична синергія, маніпулятивний вплив, медіа-дискурс, мовна маніпуляція.

Отримано: 17 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 24 травня 2024 р.

Затверджено: 28 травня 2024 р.

Як цитувати: Щигло Л., Коровай М. (2024). Мовні засоби мовленнєвого маніпулювання в сучасному англomовному зовнішньополітичному медіа-дискурсі: синергетичний підхід. *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-18](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-18)

Introduction

At the modern stage of societal development, information has become an axiomatic dominator, directly associated with the impact of conveyed messages on the recipient. Information permeates various spheres of individual activity, such as the economy, education, culture, as well as politics, where political events, illuminated in national and foreign mass media, exert a specific influence on the audience.

As is well-known, ancient Greek orators considered language to be the most

effective means of influencing human consciousness. Analysis of recent scholarly contributions indicates that the issue of manipulative influence has been explored by researchers such as V. Akkurat, Y. Dolynskiy, O. Dyachenko, Teun Van Dijk, George Lakoff, and others.

From the perspective of the linguosynergetic concept, we conceive linguistic manipulation as a multidimensional system of a fractal nature, inducing implicit information-psychological influence on the recipient, realized through both verbal and non-verbal means.

It is worth emphasizing that political discourse, as a unique “conglomerate” of social, economic, cultural, and psychological components, necessitates the study of one of the prerogative instruments in the political sphere – linguistic manipulation. This tool serves as a means of influencing the audience by selectively conveying information to shape public opinion, a crucial requirement for a specific political force or political leader.

The main goal of the article is to analyze linguistic means of expressing manipulative influence in modern English-language foreign policy media discourse through the lens of the linguosynergetic concept.

Research materials and methods

The empirical material for the study consisted of speeches by political leaders aimed at identifying linguistic means of manipulative influence employed at the personal level of communication. Specifically, speeches analyzed included Barack Obama's address to the American people (Obama, 2010), Donald Trump's speeches at the United Nations (Trump, 2018) and during interviews (Trump, 2023), his inaugural speech (Trump, 2017), Boris Johnson's speech within the British Parliament (Johnson, 2019), as well as Michelle Rempel's address (Rempel Garner, 2022).

The following methods were employed in the course of the research:

–theoretical analysis of scientific sources related to manipulative influence technologies in the political sphere was utilized to determine the level of development of the investigated problem;

–the comparative method, relying on empirical material, facilitated the identification of linguistic manipulation strategies at the micro-, meso-, and macro-levels.

Research results and Discussion

The research, based on the three-level model of information and communication influence, which encompasses three relatively independent levels: micro-, meso-, and macrolevels (see Figure 1), allows for the identification of specific linguistic means with a particular scale of manipulative influence (Shchyhlo, Korovai, 2023: 23 – 27).

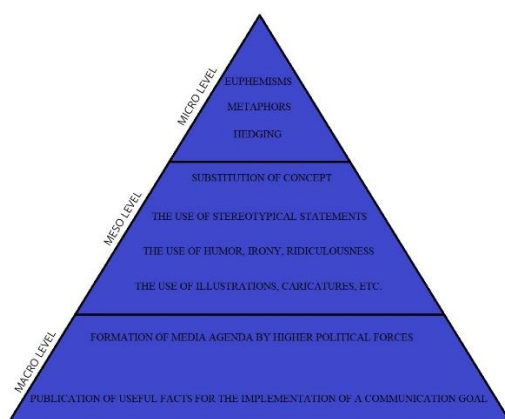

Fig. 1 A three-level linguistic means model of information and communication influence

As observed from Figure 1, all levels of manipulative influence are interconnected and manifested through linguistic means of varying scales.

Specifically, based on texts from the modern English-language foreign policy media discourse at the micro-level, we identified linguistic means of manipulative influence such as euphemisms and the technique of “linguistic hedging.” It is noteworthy that politicians, especially in present-day circumstances, frequently employ euphemisms to mitigate the gravity of events or to engage in overt manipulation by circumventing facts and legal terms. For instance, in his address on August 31, 2010, U.S. President Barack Obama used the phrase “The end of our combat mission in Iraq.” The terms “war” or “illegal military invasion” (Obama, 2010), which more precisely describe the events at that time since there was no UN mandate for troop deployment, were replaced with “combat mission” to justify the U.S. military presence in the Anglophone state's territory. Thus, by employing euphemism, B. Obama downplayed the seriousness of the situation and provided an opportunity for other countries to use similar expressions to cover up questionable or sometimes even aggressive actions toward other nations, often neighboring ones.

Moreover, as evidenced by the results of the analysis of scientific sources, political discourse is a distinct form of art through which an orator establishes contact with the recipient, utilizing all available verbal and non-verbal means in their arsenal. In particular, Irma Kalynych studies a technique known as hedging, which serves not only for conveying information but also for suggestive influence on the audience (manipulation) (Kalynych, 2018: 554). The term “hedging” originates from the fields of economics and insurance, where it is widely employed. In the context of economics, it denotes the application of measures to hedge against various risks and negative phenomena (Kalynych, 2018: 554).

It is important to note that in linguistics, the term “hedging” largely preserves its primary meaning, namely, “linguistic insurance.” This signifies the protection of the speaker from radical, aggressive, or offensive statements directed towards another party. According to the views of George Lakoff, linguistic hedging is manifested in the use of words and phrases whose function is to blur the clarity and precision of expression (Lakoff, 1972: 195).

It is worth emphasizing that linguistic hedging can easily be confused with euphemisms, thus warranting a more detailed examination of this matter. A direct example of euphemistic usage can be found in the aforementioned expression by Barack Obama, “combat mission,” which, in context, could be replaced with the words “war” or “military invasion.” Moreover, the sense of the statement would remain unchanged; however, it would impart a more aggressive and negative nuance. Another instance of conscious or unconscious employment of this technique is evident in Donald Trump's speech at the United Nations (Donald Trump), where he stated, “Many nations in this hall will agree that the world trading system is in dire need of change (Trump, 2018).” The use of the phrase “many nations will agree” leaves room for not specifying which countries or how many of them actually concur.

Meso-level of manipulative influence in the English-language foreign policy media discourse is characterized by the use of the conditional mood. For instance, Donald Trump, the 45th President of the United States, when asked by a journalist about providing aid to Ukraine, responded: “If I were president, this would have never happened. And even the Democrats admit that Putin knew it would have never happened and his pipeline would have never happened. A lot of things would have never happened” (Trump, 2023). Without resorting to conceptual substitutions or outright falsehoods that can be fact-checked, the President chooses to employ the conditional mood, allowing him to leave room for developing his own narrative regarding the situation, citing that under his tenure, the conflict in Ukraine would have been less extensive. This type of manipulation can be attributed to the means of the meso-level of linguistic manipulation since Donald Trump, in his speech, utilizes the conditional mood to construct sentences that do not provide the audience with an exact assessment of events since they did not occur. Consequently, we can only speculate about what could have been. However, the host interrupted him and asked what Democrats specifically believe. Nonetheless, Trump again employed a manipulative technique —

ignoring the question and continued to adhere to his “if” line of reasoning. After completing his speech, the host remarked that she personally does not know any Democrats who believe that Russia would not have invaded Ukraine if he were president. Furthermore, the President responded “next” to her question, as the question was about whether he would assist Ukraine with weapons and money, which the host later pointed out to him, stating that he did not answer the journalist's question. After several more responses “next” alongside the main question, he eventually replied: “If I’m president, I will have that war settled in one day, 24 hours.” When asked by the host how he would resolve the war, he replied: “First, I’ll meet with Putin. I’ll meet with Zelensky. They both have weaknesses and they both have strengths. And within 24 hours, that war would be settled. It’ll be over” (Trump, 2023). Hence, an analysis of Donald Trump's speech allows us to conclude that constructing sentences using the conditional mood can be attributed to the meso-level of the linguosynergetic model of manipulative influence since, in this case, we can only analyze his assurances based on the political situation when he was president. During Trump's presidency, the war between Russia and Ukraine was not concluded or suspended within four years, and there were no political steps from his side regarding negotiations to end the war in one day, so here, he resorts to the use of deception.

Politicians often employ stylistic devices in their speeches to ensure a high level of emotionality and influence on the audience (Zhmaieva, 2022: 33). An example of linguistic manipulative influence is the use of a pejorative term. In this context, the speaker relies on the idea that their expression will cause an emotional outburst in the listener, elicited by the surprise of hearing such language from a political figure. Thus, the orator suggests that the discussed issue is of great importance, as the use of such lexis in the political sphere is not customary. However, pejorative terms are an integral part of social life, including the political arena. An example of using a pejorative term to draw attention to a problem is the statement of Conservative Party MP Michelle Rempel Garner, who criticized liberals: (Michelle Rempel Garner) “Enough with the 'wokeshit’” (Rempel Garner, 2022). According to the “Urban Dictionary,” the term “wokeshit” is used in modern political discourse and denotes incompetence and lack of character (Urban Dictionary).

We will also examine a phrase from Boris Johnson's speech in the British Parliament on the eve of Brexit: (Boris Johnson) “The shadow education secretary says that their economic policy is like shit or bust” (Johnson, 2019). From the perspective of linguosynergetics and politics, the translation of this quote involves preserving the intended semantic load that the speaker wanted to convey through the pejorative term. This expression is an idiom and does not make sense if translated literally. The quotes from M. R. Garner and B. Johnson exemplify the realization of the meso-level of language communication through the use of emotional speech means. In highlighting B. Johnson, he employed both micro-level means, namely idioms, and meso-level means, using a pejorative term as a tool for emotional reinforcement of his thoughts and drawing attention to their significance.

The macro-level of manipulative influence is characterized by the use of only those facts that contribute to achieving the communicative goal or the disregard of those that hinder it. An example of this can be found in Donald Trump's inaugural speech, the effectiveness of which, within the radius of influence, corresponds to the use of the macro-level means of “shaping the media agenda” to achieve the political forces' objectives (Trump, 2017).

The macro-level of manipulative influence is characterized by the use of only those facts that contribute to achieving the communicative goal or the disregard of those that hinder it. An example of this can be found in Donald Trump's inaugural speech, the effectiveness of which, within the radius of influence, corresponds to the use of the macro-level means of “shaping the media agenda” to achieve the political forces' objectives (Trump, 2017).

Conclusions and perspectives

The analysis of political speeches demonstrates how linguistic means are employed to influence the recipient, who can be both an individual and society as a whole.

The integrative approach, based on the three-level model of information-communication impact, allows revealing the interconnection of linguistic tools and their cumulative effect on manipulating the audience's perception.

Future research in this direction should delve deeper into the specifics of linguistic synergies among different audience groups, taking into account sociocultural differences in responses to manipulative strategies. Studying the dynamics of linguistic manipulation in the constantly evolving media landscape and its adaptation to new technologies will contribute to a more comprehensive understanding of the dynamics of modern communication.

Further research into intercultural aspects of manipulative linguistic strategies in English-language foreign policy media discourse can provide valuable insights into the global impact of such practices. Comparative studies across different linguistic and cultural contexts will enrich our understanding of the universality or cultural specificity of linguistic manipulation.

Moreover, further attention is required to examine the impact of digital media platforms on the evolution of manipulative linguistic strategies. Ongoing technological progress and the increasing popularity of social media necessitate continuous exploration of how linguistic manipulations adapt to these new means of communication.

REFERENCES

- Haken, 2000 – *Haken Hermann* (2000). *Information and Self-organization: A Macroscopic Approach to Complex Systems*. 2nd enlarged ed. (Springer Series in Synergetics). Berlin: Springer-Verlag. 226 p.
- Johnson, 2019 – Boris Johnson swears during first PMQs in House of Commons. URL: https://www.youtube.com/watch?v=sw6uvKpceBU&ab_channel=euronews (accessed: 20.09.2023)
- Kalynych, 2018 – *Kalynych Irma* (2018). *Khedzhuvannia yak rytorychna stratehiia u politychnomu dyskursi* [Hedging as a rhetorical strategy in political discourse]. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/37286> [In Ukrainian]. (accessed: 20.09.2023)
- Lakoff, 1972 – *Lakoff G.* (1972). Hedges: A study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts. *CLS*, V. 8, pp. 183–228
- Obama, 2010 – The End of the Combat Mission in Iraq. URL: https://www.youtube.com/watch?v=yZO9LZzZoOk&ab_channel=TheObamaWhiteHouse (accessed: 10.11.2023)
- Rempel Garner, 2022 – Conservative MP swears during liberal affordability legislation rant. URL: https://www.youtube.com/watch?v=xXHYNIr5z9Q&ab_channel=GlobalNews (accessed: 21.09.2023)
- Shchyhlo, Korovai, 2023 – *Shchyhlo L., Korovai M.* (2023). The phenomenon of language manipulation in foreign policy discourse: a linguosynergistic perspective. Sumy: Sumy State University. pp. 23 – 27
- Shchyhlo, Korovai, 2023 – *Shchyhlo L., Korovai M.* (2023). Towards a new paradigm for the language research: synergistic context. *International scientific journal grail of science*, № 25, pp. 250–253
- Shchyhlo, 2018 – *Shchyhlo L.* *SKASE* (2018). *Journal of Theoretical Linguistics : electronic on-line journal*, Volume 15, No. 3, P. 107. URL: http://www.skase.sk/Volumes/JTL38/pdf_doc/05.pdf (accessed: 17.11.2023)
- Trump, 2017 – Trump Inauguration Speech. URL: https://www.youtube.com/watch?v=sRBsJNdK1t0&ab_channel=ABCNews (accessed: 15.12.2023)
- Trump, 2018 – President Trump addresses U.N. General Assembly. URL: https://www.youtube.com/watch?v=KfVdIKaQzW8&t=46s&ab_channel=C-SPAN (accessed: 15.11.2023).

- Trump, 2023 – Trump won't say whether he wants Russia or Ukraine to win war. URL: https://www.youtube.com/watch?v=L07fMoafVh4&ab_channel=CN(accessed: 19.11.2023)
- Urban Dictionary. URL: www.urbandictionary.com (accessed: 21.11.2023)
- Zhmaieva, 2022 – *Zhmaieva N.* (2022). Do pytannia stratehii perekladu politychnykh promov [On the issue of translation strategies of political speeches]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrajinskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho*, № 34, S. 28 – 37 [In Ukrainian].

THE LEXEME "HARMONY" IN ENGLISH: DICTIONARY DEFINITIONS'
ANALYSIS

Skarlupina Yulia,

Sumy State University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-9710-3844>

Corresponding author: y.skarlupina@uabs.sumdu.edu.ua

Abstract. *The article is devoted to the semantic structure of the concept of "harmony" in English by analysing dictionary definitions based on 12 monolingual dictionaries, aiming to define the nominative lexeme "harmony". The research resulted in distinguishing the core seme, median part and periphery of the concept, their dominance or peripherality of the semes being analysed according to the frequency of their appearance in the dictionaries. The etymology of the concept of "harmony" is also outlined in the article starting with the Greek word "harmonia" (where it is believed to be a derivative from an Indo-European verb root -ar-), the first appearance of the concept in the Middle English and to its usage in the modern language. Consequently, the development of this concept as an open dynamic system is demonstrated according to the process of its evolution from the core seme having totally physical meaning to the peripheral ones, the meanings of which are rather metaphorical. Besides, the impact of outside circumstances is considered one of the reasons for the fact that not all the features of this concept are fully verbalised in the language. As follows, the conclusion is made about the permanent development of the concept as a system. This corresponds to the general theory of a concept's development which extends from the sensory-visual image that constitutes the core of the concept, through the gradual layering of "basic layers, where the features are arranged in progressively more abstract ways.*

Keywords: *concept, nominal field of the concept, seme, analysis of dictionary definitions, polysemy, etymology.*

Received: 04 May, 2024

Revised: 09 May, 2024

Accepted: 12 May, 2024

How to cite: Skarlupina Y. (2024). The Lexeme "Harmony" in English: Dictionary Definitions' Analysis. *Philological Treatises*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-19](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-19)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

ЛЕКСЕМА "ГАРМОНІЯ" В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: АНАЛІЗ СЛОВНИКОВИХ
ВИЗНАЧЕНЬ

Скарлупіна Юлія,

Сумський державний університет, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-9710-3844>

Автор, відповідальний за листування: y.skarlupina@uabs.sumdu.edu.ua

© Skarlupina Y., 2024

Анотація. Стаття присвячена дослідженню семантичної структури концепту "гармонія" в англійській мові шляхом аналізу словникових дефініцій на основі 12 одномовних словників з метою визначення номінативної лексеми "гармонія". Результатом дослідження стало виокремлення ядра, медіальної частини та периферії концепту, домінування або периферійність досліджуваних сем були проаналізовані відповідно до частоти їхньої появи у вказаних словниках. У статті також окреслено етимологію концепту "гармонія", починаючи з грецького слова "harmonia" (де воно, як вважають, є похідним від індоєвропейського дієслівного кореня -ar-), першої появи концепту в середньоанглійській мові та до його використання в сучасній англійській мові. Відповідно, розвиток цього концепту як відкритої динамічної системи продемонстровано за допомогою процесу його еволюції від ядерної семи, що має цілком фізичне значення, до периферійних сем, значення яких є скоріше метафоричними. Крім того, вплив зовнішніх обставин розглядається як одна з причин того, що не всі ознаки цього концепту є повністю вербалізованими в мові. Як наслідок, робиться висновок про безперервний розвиток концепту як системи. Це відповідає загальній теорії розвитку концепту, згідно з якою концепт еволюціонує від чуттєво-наочного образу, що становить ядро концепту, через поступове нашірвання базових шарів, тобто крок за кроком до ядра додаються все більш абстрактні ознаки об'єкта або явища.

Ключові слова: концепт, номінативне поле концепту, сема, аналіз словникових дефініцій, полісемія, verbalisation.

Отримано: 04 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 09 травня 2024 р.

Затверджено: 12 травня 2024 р.

Як цитувати: Скарлупіна Ю. (2024). Лексема "гармонія" в англійській мові: аналіз словникових визначень. *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-19](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-19)

Introduction

A great number of references to "harmony" in linguistics and philosophy testify that the idea of searching for harmony, as well as the attempts to understand it, has been relevant at all stages of the history of humanity and remains such for modern researchers. The concept of "harmony" appears to be crucial in various aspects of human life. It may be observed as a central issue in a great variety of discourses, from everyday communication to academic writing, e.g. music, social relationships, environment protection, etc., and as such, has been a subject of interest for linguistic research.

Besides that, the very term "concept", as a basic component of the way we interpret the world around us, is one of the most debated subjects in contemporary linguistic studies. The term "concept" is interpreted as a global unit of mental activity, a quantum of structured knowledge in the modern research space (Tatsenko, 2008). For instance, N.J. Enfield mentions the fact that "cognitive sciences to be psychological tools for reducing complexity in individuals' knowledge of, and reasoning about, their environment. Concepts help us categorize, remember, generalize and reason" (Enfield, 2022).

The article aims to determine the semantic structure of the nominal lexeme "harmony" in English on the evidence of dictionary definitions and English-language literature.

A brief overview of this concept's etymology is also presented in the article as long as the changes in its semes demonstrate the stages of its development from purely physical meanings to more abstract ones.

Research materials and methods

To detect the semantic structure of the nominative lexeme "harmony", the definitions in 12 monolingual dictionaries were used: Cambridge dictionary, Dictionary.com,

Merriam-Webster Dictionary, Collins Concise English Dictionary, Vocabulary.com, The Free Dictionary, Longman Dictionary of Contemporary English Online, Oxford Learner's Dictionary, The Britannica Dictionary, WordReference Random House Learner's Dictionary of American English, APA Dictionary of Psychology and Oxford Academic.

In order to demonstrate the frequency of use, the Google Ngram Viewer was used, being the platform that analyses the texts "from the vast number of books in the public domain that Google scanned to populate its Google Books search engine" (Karch, 2021).

Modern linguistic studies describe several ways in which a concept can be analysed, depending on a research direction, such as linguacultural, cognitive-discursive, and cognitive-semantic.

S. Holik emphasises the need to establish the nominal field of a concept as an integral part of its analysis, proceeding from the fact that the nominal field of a concept, i.e. the set of linguistic means that represent this concept at a certain stage of society's development, consists of a core, a medial part and a periphery (Holyk, 2019). Definitional analysis, or the component (semic) analysis of dictionary definitions, is used to explore the components of the concept, making it possible to determine the semantic structure of a word's meaning, that is the totality of its lexical and semantic variants, by dividing the meaning into semes, i.e. the smallest units of the word's meaning (Holyk, 2020). It should be noted that the definitions offered by explanatory dictionaries are generalised and provide only the main features of an object or phenomenon.

Discussion. In logic and philosophy, the terms "concept" and "notion" are considered identical, but modern linguists emphasise the significant difference between "notion", "meaning" and "concept", pointing out that "notion", while having common features with "meaning" and "concept", is narrower than they are. The concept can act as the core, i.e. the basis of the concept (Frasyniuk, 2021). Researchers note that the concept indicates a certain fragment of knowledge, while the notion is a more holistic formation that indicates various features of knowledge, in particular, the scope of its use (Tatsenko, 2008).

M. Polyuzhin points out that a notion is the result of an agreement between native speakers in order to achieve a certain mutual understanding, in contrast to a concept, which, from the point of view of cognitive linguistics, demonstrates an individual understanding of knowledge, reflecting a person's experience and the picture of the world formed by him or her (Polyuzhin, 2015). N. J. Enfield, in turn, calls the concept "an individual's private hypothesis as to what a public linguistic item most likely encodes", and the main function of the concept is to establish a connection between ideas and the world (Enfield, 2022). This statement resonates with M. Polyuzhin's opinion about the concept as "a culturally determined expression of consciousness fixed in language" (Polyuzhin, 2015).

A. Martyniuk in the "Dictionary of Basic Terms of Cognitive and Discourse Linguistics" defines a concept as "the basic unit of structured knowledge in the human mind", which possesses a certain cultural load. The author also speaks about the possibility of studying the content and structure of the concept by analysing the linguistic units that represent it, i.e. individual words, phrases, phraseological units or entire texts, emphasising that a concept may also contain non-verbalised content and that not all concepts are objectified in language, and therefore the analysis of linguistic means is not entirely comprehensive (Martyniuk, 2012).

Results of the study

As a result of comparing the dictionary definitions of the lexeme "harmony" (Table 1), the following semes were identified:

- *a pleasant musical sound made by different notes being played or sung at the same time*
- *notes that are played or sung with the main tune and that make the piece more complicated and interesting*
- *any simultaneous combination of tones*

- chordal structure, as distinguished from melody and rhythm
- the science of the structure, relations, and practical combination of chords
- agreeable sound; music
- agreement of ideas, feelings, or actions
- a relationship characterized by a lack of conflict or by agreement
- internal calm: tranquillity
- a pleasing combination of different parts
- a collation of parallel passages, especially from the Gospels, with a commentary demonstrating their consonance and explaining their discrepancies

Dictionary	Music						Social relationship, psychology, business communication			Perception (art, design, psychology)	Narration (religious texts in particular)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Seme	pleasant musical sound made by different notes being played or sung at the same time	notes that are played or sung with the main tune and that make the piece more complicated and interesting	any simultaneous combination of tones	chordal structure, as distinguished from melody and rhythm	the science of the structure, relations, and practical combination of chords	agreeable sound; music	agreement of ideas, feelings, or actions	relationship characterized by a lack of conflict or by agreement	internal calm: tranquillity	pleasing combination of different parts	collation of parallel passages, especially from the Gospels, with a commentary demonstrating their consonance and explaining their discrepancies

	Dictionary of Contemporary English	The Free Dictionary	Vocabulary.com	Concise English	Merriam-Webster Dictionary	Dictionary.com	Cambridge dictionary
e	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		✓					✓
		✓		✓	✓	✓	
		✓	✓	✓	✓	✓	
		✓		✓	✓	✓	
		✓	✓	✓	✓	✓	✓
		✓			(archaic)		✓
		✓	✓	✓	✓	✓	✓
			✓				
		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	✓						

Кількість згадувань	Oxford Academic	APA Dictionary of Psychology	House Learner's	The Britannica Dictionary	Oxford Learner's Dictionary
7			✓	✓	✓
2					
5			✓		
6			✓		
5			✓		
4					
5					
6	✓	✓	✓	✓	✓
1					
1 2	✓	✓	✓	✓	✓
5			✓		

Table 1

As can be seen from Table 1, the above-mentioned semes have a different number of repetitions, from which it may be concluded that they are of a dominant or peripheral nature (see Table 2 below), namely:

- the seme “*a pleasing combination of different parts*”, which is present in 12 dictionaries can be considered the core seme of the concept "harmony",

- semes “*a pleasant musical sound made by different notes being played or sung at the same time*” (present in 7 dictionaries), “*chordal structure, as distinguished from melody and rhythm, a relationship characterised by a lack of conflict or by agreement*” (found in 6 dictionaries each), “*any simultaneous combination of tones*”, “*the science of the structure, relations, and practical combination of chords*”, “*agreement of ideas, feelings, or actions*”, “*a collation of parallel passages, especially from the Gospels, with a commentary demonstrating their consonance and explaining their discrepancies*” (available in 5 dictionaries each), should be attributed to the medial part,

- semes “*agreeable sound*”; “*music*” (available in 4 dictionaries, one of them is marked as archaic), “*notes that are played or sung with the main tune and that make the piece more complicated and interesting*” (present in 2 dictionaries),

"internal calm: tranquility" (present in 1 dictionary) belongs to the periphery of the concept of "harmony".

The concept HARMONY

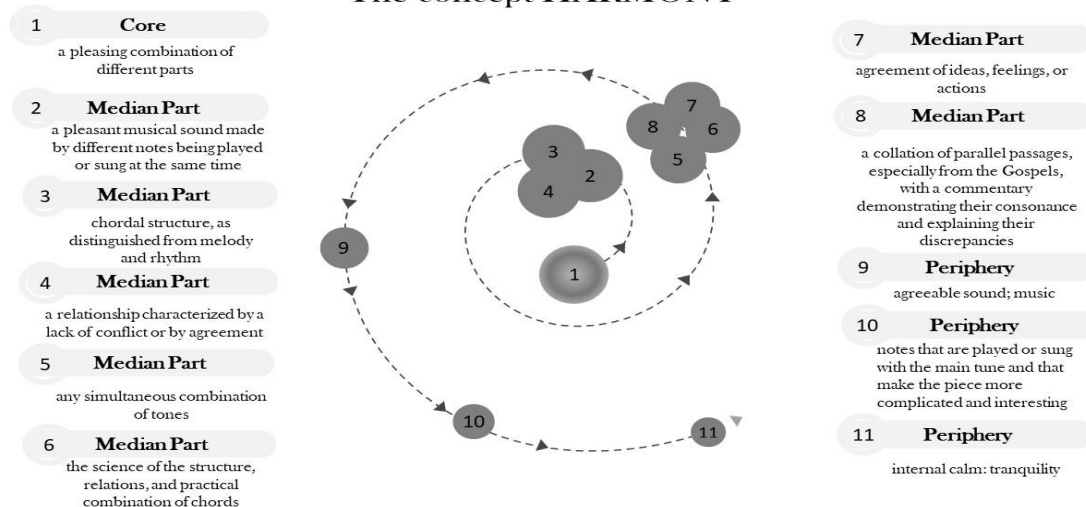

Table 2

As we can see, the seme "*a pleasing combination of different parts*", which is the core seme of the concept "harmony", attributed by the compilers of dictionaries to discourses inherent in art, design, psychology, etc., constitutes the most generalised meaning, which refers to human perception of an object or phenomenon. In turn, semes, which belong to both the medial part of the concept and its periphery, can be relatively divided into 3 subgroups, according to the sphere of use and, and, accordingly, the discourse:

- music ("a pleasant musical sound made by different notes being played or sung at the same time", "chordal structure, as distinguished from melody and rhythm", "any simultaneous combination of tones", "the science of the structure, relations, and practical combination of chords", "notes that are played or sung with the main tune and that make the piece more complicated and interesting"),
- social relationships ("a relationship characterized by a lack of conflict or by agreement", "agreement of ideas, feelings, or actions", "internal calm: tranquility"),
- narration ("a collation of parallel passages, especially from the Gospels, with a commentary demonstrating their consonance and explaining their discrepancies").

The polysemy of the verbalised form of the concept "harmony" can be traced back to its etymology. The lexeme "harmony" is derived from the Greek *harmonia*, and originally meant "*a joint between the planks of a ship or the joining of these planks*" (according to P. Ilievski, the lexeme has a more ancient origin and is derived from the Indo-European verb root "*-ar-*" (which means "*to connect*") (Ilievski, 1993). It is noteworthy that in ancient Greek literature, the word "harmony" was used not only as "the study of the formation of melody", but also in its metaphorical meaning, "a combination of parts or related things to form a consistent whole or an agreement", which coincides with the dominant seme of the modern lexeme "harmony" in English (Encyclopedia.com, 2018). In fact, the lexeme "harmony" came into English as a borrowing from Latin (*harmonia*, or Old French (*harmonie*, *armonie*). The first occurrence of the word "harmony" in the English language dates back to approximately 1150-1500, i.e. the Middle English period of language development. The Oxford English Dictionary Oxford English Dictionary, 2023) names Geoffrey Chaucer as the first known author to use the word "harmony" in his writings "The Canterbury Tales":

*«Our Host went off into a roar of laughter
And said, 'Well, now I see how necessary*

*It is to bring one's drink to keep us merry,
For it can turn all rancour and dissension
To love and **harmony** and stop contention» (Chaucer, 1977).*

Modern researchers consider the concept to be the formation of a dynamic character that functions within human cognitive activity. The dynamic nature of the concept of "harmony" can be proved by the polysemy of its verbalised form, and the diversity of its meanings in the modern English language, starting from purely musical terms to philosophical concepts. This statement may be demonstrated by the use of the lexeme "harmony" and its antonym "discord" in a review of one of the novels by the popular Canadian author Louise Penny: "...*There they discover disquiet beneath the silence, discord in the apparent harmony...*" (Penny, 2012).

The wordplay (and, accordingly, the dynamism of the concept) consists in the fact that the detective story unfolds around the mystery of ancient melodies and traditions of religious singing against the background of the seemingly calm and harmonious life of the monastery. The word "harmony" is used in the sense of "a pleasant musical sound made by different notes being played or sung at the same time", but meanwhile ("discord in the apparent harmony") around the broken relationships within the community, i.e. the same "a relationship characterised by a lack of conflict or by agreement" is also used. It should be noted that the dynamism of the concept of "harmony" can also be observed in the novel itself.

In addition, the concept's relevance can be observed in the statistics provided by Google Ngram Viewer (see Table 3), which represents the frequency of its use through the period from 1800 till 2019 (the "English 2019" corpus was chosen as far as it covers both British and American English written documents).

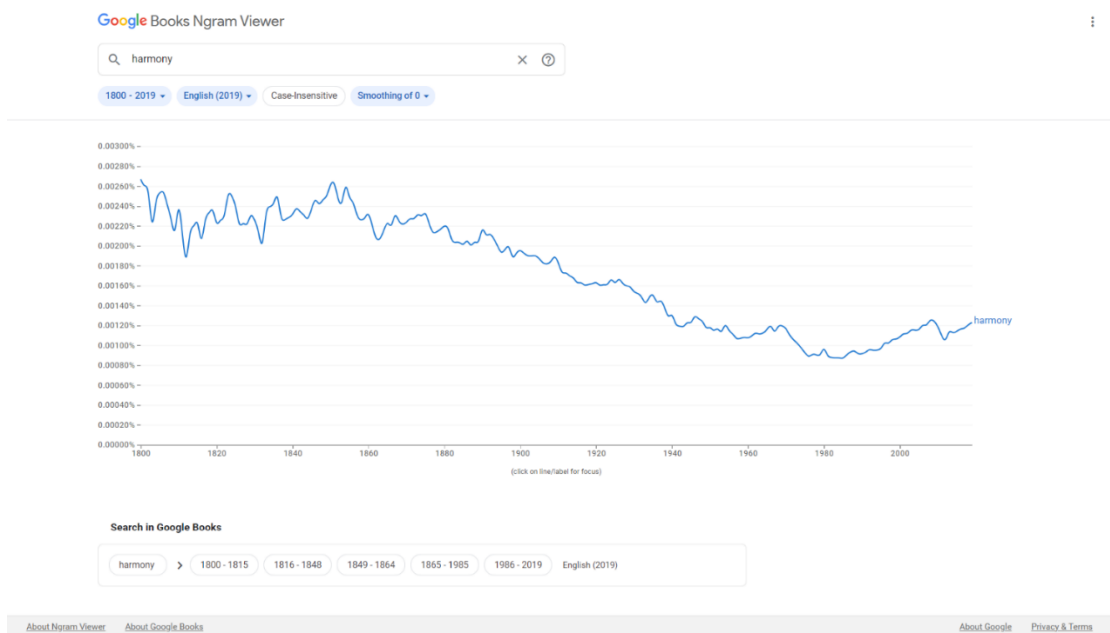

Table 3

The graph shows that, though the frequency of using the lexeme "harmony" in written texts varies during the above-mentioned period, it has stayed at a significant level.

Conclusions and prospects. Since, as mentioned above, the concept is a dynamic system, its development can be demonstrated in the form of a spiral (Table 2), because:

- firstly, the development of the concept takes place from the sensory-visual image that constitutes the core of the concept, through the gradual layering of "basic layers in which the features are arranged in the direction from less to more abstract" (Polyuzhin, 2015), i.e. from the nuclear seven to the formation of the medial part of the concept due to human activity, and to the formation of "the

interpretive field of the concept, which covers the assessment and interpretation of various features of the concept by native speakers of the same language" (Polyuzhin, 2015), i.e. its periphery;

- secondly, the layering of meanings, regardless of the degree of their abstraction, in one way or another related to the original image (an example of which can be the accumulation of semes from the purely physical meaning of "connection" to the metaphorical one "a relationship characterized by a lack of conflict or by agreement");

- thirdly, not all features of an object or phenomenon are finally verbalised in language, and, therefore, the concept being a system that is influenced by the mental activity of both the linguistic community and an individual, is in a state of constant development.

A detailed exploration of the factors of formation and development of the concept of "harmony", the range of its synonyms, as well as its philosophical interpretations, constitutes the potential prospect of further research.

REFERENCES

- APA Dictionary of Psychology. APA Dictionary of Psychology. URL: <https://dictionary.apa.org/harmony> (date of access: 23.01.2024).
- Chaucer G. The Canterbury Tales. 5th ed. London: Penguin Books Ltd, 1977. 597 p.
- Definition of HARMONY. Merriam-Webster: America's Most Trusted Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/harmony> (date of access: 23.01.2024).
- Definition of 'harmony'. Collins Concise English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/harmony>.
- Dictionary.com | Meanings & Definitions of English Words. Dictionary.com. URL: <https://www.dictionary.com/browse/harmony> (date of access: 23.01.2024).
- Enfield N. J. Linguistic concepts are self-generating choice architectures. Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences. 2022. Vol. 378, no. 1870. URL: <https://doi.org/10.1098/rstb.2021.0352> (date of access: 18.01.2024).
- Etymonline. Etymonline - Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/word/harmony> (date of access: 22.01.2024).
- Frasyniuk N. I. Concept, Notion, Meaning In Their Relationship and Interaction. "Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University", Series: "Philology. Journalism". 2021. Vol. 2, no. 4. P. 68–71. URL: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-2/12> (date of access: 18.01.2024).
- Google, Inc. Google Ngram Viewer. URL: <https://books.google.com/ngrams>.
- Harmony - Definition, Meaning & Synonyms. Vocabulary.com. URL: <https://www.vocabulary.com/dictionary/harmony> (date of access: 23.01.2024).
- harmony - WordReference.com Dictionary of English. English to French, Italian, German & Spanish Dictionary - WordReference.com. URL: <https://www.wordreference.com/definition/harmony> (date of access: 23.01.2024).
- Harmony | Encyclopedia.com. Encyclopedia.com | Free Online Encyclopedia. URL: <https://www.encyclopedia.com/literature-and-arts/performing-arts/music-theory-forms-and-instruments/harmony> (date of access: 22.01.2024).
- harmony | meaning of harmony in Longman Dictionary of Contemporary English | LDOCE. Longman Dictionary of Contemporary English | LDOCE. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/harmony> (date of access: 23.01.2024).
- Harmony Definition & Meaning | Britannica Dictionary. Encyclopedia Britannica | Britannica. URL: <https://www.britannica.com/dictionary/harmony> (date of access: 23.01.2024).

- harmony noun - Definition, pictures, pronunciation and usage notes | Oxford Advanced Learner's Dictionary at OxfordLearnersDictionaries.com. Oxford Learner's Dictionaries | Find definitions, translations, and grammar explanations at Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/harmony> (date of access: 23.01.2024).
- harmony, n. meanings, etymology and more | Oxford English Dictionary. Oxford English Dictionary. URL: https://www.oed.com/dictionary/harmony_n (date of access: 22.01.2024).
- harmony. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/harmony> (date of access: 23.01.2024).
- harmony. TheFreeDictionary.com. URL: <https://www.thefreedictionary.com/harmony> (date of access: 23.01.2024).
- Holyk S. V. Componential Analysis of The Lexeme Naming Old Age Concept. Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University, series Philology. Social Communications. 2020. No. 3. P. 102. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-1/18> (date of access: 21.01.2024).
- Karch M. How to Use the Ngram Viewer Tool in Google Books. Lifewire Tech for Humans. 2021. URL: <https://www.lifewire.com/google-books-ngram-viewer-1616701>.
- Ilievski, Petar Hr. "The Origin and Semantic Development of the Term Harmony." Illinois Classical Studies, vol. 18, 1993, pp. 19–29. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/23064430>. Accessed 26 Jan. 2024.
- Introduction. OUP Academic. 2022. URL: <https://academic.oup.com/book/41398/chapter-abstract/352696816?redirectedFrom=fulltext> (date of access: 23.01.2024).
- Martyniūk A. P. Slovník osnovnykh terminiv kóhnityvno-dyskursyvnoï línhvistyky: Slovník. Kharkiv : Kharkivs'kyi nátsional'nyï univérstyet imeni V.N. Karazina, 2012. 194 p.
- Penny L. The Beautiful Mystery by Louise Penny (Audiobook) - Read free for 30 days. Everand. URL: <https://www.everand.com/audiobook/662456317/The-Beautiful-Mystery-A-Chief-Inspector-Gamache-Novel> (date of access: 22.01.2024).
- Голик, С. В. Методика дослідження номінативного поля концепту [Текст] / С. В. Голик, Д. В. Станко // Матеріали щорічної підсумкової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземної філології ДВНЗ "Ужгородський національний університет", 26 лютого 2019 року. – Ужгород : ТОВ "Поліграфцентр "Ліра", 2019. – С. 5-7.
- Поняття, концепт та його структура / М. Полужин // [Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufm_2015_4_43). - 2015. - № 4. - С. 212-222. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufm_2015_4_43
- Таценко Н. В. "Концепт" як ключове поняття когнітивної лінгвістики [Електронний ресурс] / Н. В. Таценко // Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологія. - 2008. - № 1. - С. 105-110. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/1580>

OCCASIONALISMS IN THE DYSTOPIAN GENRE: THE TRANSLATION ASPECT

Stepanov Vitalii,

Sumy State University, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-8169-7908

Corresponding author: v.stepanov@gf.sumdu.edu.ua

Shamrai Nadiia,

Sumy State University, Ukraine
ORCID ID 0009-0006-9112-5635

Abstract. *The article reflects the dystopian genre as a relevant way of comprehending the past, present, and future reality in the context of socially resonant events and political cataclysms. The status of dystopian works within contemporary literature is determined. Occasionalisms in dystopias are discussed – new words generated by the author that are used in the discourse without current fixation in language dictionaries. The authors describe the role of occasionalisms in writing a dystopian book, including their potential to produce a communicative effect on the target audience. As a pilot experiment, the authors consider George Orwell’s work “1984” as an example of a classic dystopia with a solid inventory of occasionalisms that play a significant role in impressing and persuading readers. Along with the source text, two Ukrainian translations by Vitalii Danmer (2013) and Viktor Shovkun (2015) are compared. The books are contrasted in terms of their foreign cultural adaptability, i.e., how well the translators have conveyed the idea that the author of the original work wanted to produce for readers. The main attention is paid to occasionalisms. The meanings of specific occasionalisms are identified with the author’s connotation inherent in them. Translation and word-formation techniques that can reproduce a given meaning are identified: calquing, abbreviation, derivation, compounding, etc. Finally, the results are summarized. A conclusion is made which of the authors is better at rendering occasionalisms and to what extent their skills ensure the translation adequacy of the dystopian work.*

Keywords: *socially resonant events, political cataclysms, genre, dystopia, occasionalisms, adaptation, translation techniques.*

Received: 03 May, 2024

Revised: 11 May, 2024

Accepted: 15 May, 2024

How to cite: Stepanov V., Shamrai N. (2024). Occasionalisms in the Dystopian Genre: the Translation Aspect. *Philological Treatises*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-20](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-20)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

© Stepanov V., Shamrai N., 2024

ОКАЗІОНАЛІЗМИ В ЖАНРІ АНТИУТОПІЇ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Степанов Віталій,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0002-8169-7908

Автор, відповідальний за листування: v.stepanov@gf.sumdu.edu.ua

Шамрай Надія,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0009-0006-9112-5635

Анотація. *Стаття репрезентує жанр антиутопії як релевантний спосіб осмислення минулої, теперішньої та майбутньої дійсності в контексті соціально-резонансних подій та політичних катаклізмів. Визначається статус антиутопічного твору в асортименті сьогоденної літератури. Обговорюються оказіоналізми в антиутопіях – згенеровані автором нові слова, які вживаються у дискурсі без поточної фіксації у словниковому фонді мови. Описується роль оказіоналізмів в написанні антиутопічної книги, зокрема їхній потенціал справляти комунікативний ефект на цільову аудиторію. У якості пілотного експерименту автори розглядають твір Джорджа Орвелла «1984» як зразок класичної антиутопії з солідним інвентарем оказіоналізмів, що виконують помітну роль у враженні та переконанні читачів. Поряд із оригіналом, зіставляються два україномовні переклади – Віталія Данмера (2013 року) та Віктора Шовкуна (2015 року). Книги порівнюються в аспекті іншокультурної адаптивності, тобто наскільки вдало перекладачі відтворили ту ідею, яку хотів донести до читачів автор оригінального твору. Головну увагу приділено оказіоналізмам. Ідентифікуються значення конкретних оказіоналізмів із закладеною в них авторською конотацією. Встановлюються перекладацько-словотвірні прийоми, які здатні відтворити заданий смисл: калькування, абревіація, деривація, основоскладання тощо. Зрешиую, підводяться підсумки. Резюмується, хто з перекладачів краще оперує відтворенням оказіоналізмів і наскільки їхня майстерність забезпечує адекватність перекладу антиутопічного твору.*

Ключові слова: *соціально-резонансні події, політичні катаклізми, жанр, антиутопія, оказіоналізми, адаптація, перекладацькі прийоми.*

Отримано: 03 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 11 травня 2024 р.

Затверджено: 15 травня 2024 р.

Як цитувати: Степанов В., Шамрай Н. (2024). Оказіоналізми в жанрі антиутопії: перекладацький аспект. *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-20](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-20)

Вступ

У часи повномасштабної російської агресії перед Україною постає складна задача: дати відсіч, вистояти та відродитися. Протидія імперіалістичній ідеології спонукає український соціум не тільки переосмислити свою історію, але й ретельно спроектувати плани на майбутнє, не допускаючи помилок минулого. Роздумуючи над добробутом, держава протиставляє його хаосу та розрусі, що доволі чітко описується в літературі, наприклад в антиутопічному жанрі.

Наразі існує чимало творів у жанрі антиутопії (Vivat, 2024). Помітними представниками цього жанру є книги Дж. Орвелла (*1984*), О. Гакслі (*Який чудесний світ новий!*), Г. Веллса (*Машина часу*), Р. Бредбері (*451° за Фаренгейтом*), К. Воннегута (*Галапагос*), К. Далчер (*Голос*) тощо. У період воєнного стану для України особливо важливо знайомитися з цими надбаннями, щоб протидіяти руйнівним тенденціям імперіалізму та зберегти власну ідентичність у цивілізаційному

континуумі. Саме тому релевантним є переклад і адаптація антиутопічних творів українською мовою.

Виразність і вплив жанру антиутопії пояснюється вживанням у книзі конкретних засобів, які роблять твір експресивним для читачів. Серед таких елементів виокремлюються okazіоналізми – вигадані автором нові слова, які вживаються у дискурсі без поточної фіксації у словниковому фонді мови (Губарева та ін., 2011: 274).

Тематиці okazіоналізмів присвячена низка лінгвістичних студій. Описується роль okazіоналізмів у публіцистичному дискурсі – газети (Турчак, 2013; Шинкар, 2018), реклама (Кулик, 2022). Активно розглядаються okazіоналізми в інтернет-дискурсі – Facebook (Ладоня, 2021), блоги (Климович та Алмашова, 2023). Не оминають увагою okazіоналізми в художньому дискурсі – поезія (Лощина, 2012; Феджора, 2020), проза (Попова, 2009; Семак, 2021). Водночас, напрацьовується функціонал okazіоналізмів у військовому дискурсі (Козинець, 2023; Хар, 2022). Поряд із цим, потенціал виразності okazіоналізмів у антиутопічному жанрі та особливості їхнього перекладу українською мовою все ще потребують вивчення. Цим зумовлена **актуальність нашої студії**.

Об'єктом дослідження виступають okazіоналізми. **Предмет** – розкриття особливостей перекладу антиутопічних okazіоналізмів українською мовою зі збереженням адекватності оригіналу, тобто передачі структури, змісту та комунікативного ефекту в цільовому тексті (Баранова, 2012: 23-42).

Матеріал та методи дослідження. Попри великий асортимент антиутопій у сучасному світі, пропонуємо обрати класичний твір Дж. Орвелла *1984* (Orwell, 2001) та його два українські переклади від Віталія Данмера (2013) та Віктора Шовкуна (2015). Зіставним методом ми проаналізуємо, за допомогою яких саме перекладацьких прийомів автори відтворили okazіоналізми, успішно адаптувавши їх для українського читача.

Мега дослідження – встановити, наскільки якісно українські перекладачі відтворюють okazіоналізми оригіналу та чи зберігають при цьому комунікативний ефект, який хотів справити автор.

Хід дослідження та обговорення результатів

Антиутопічний жанр займає окреме місце у визначенні стратегій перекладу. З огляду на основну задачу в її перекладі, антиутопія не є текстом-артефактом (інформативний ефект). Вона не виступає і текстом-ментефактом (естетично-комунікативний ефект). Натомість, антиутопія комбіновано поєднує в собі риси обох текстів, постаючи «сірою зоною», де треба і проінформувати, і вплинути на читача (Баранова, 2012: 12-15). Іншими словами, антиутопію можна вважати представником публіцистичного стилю.

Okazіоналізми – це саме той експресивний компонент, який і використовує Дж. Орвелл для комунікативного впливу на читача. Розглянемо на прикладах авторський okazіональний потенціал та особливості його передачі в перекладах Данмера (2013) і Шовкуна (2015).

Джордж Орвелл створює вигадану мову для найбільш повної передачі антиутопічної атмосфери. У творі протиставляються *newspeak* (новомова за Данмером, *новосурж* за Шовкуном) та *старомова*, тобто літературна англійська.

Новомова – різновид мови, яким користуються мешканці за тоталітарного режиму у форматі англійського соціалізму. Основна її функція – мінімізувати будь-яке незручне для влади мислення суспільства. Щоб тримати контроль над розумом населення, створюють нові вербальні засоби, а небажані знищують. Крім того, кожна лексема новомови має унікальний смисл. Явище вигаданої новомови неможливе без прояву мовної гри – системи авторських okazіоналізмів.

Порівнюючи оригінал з перекладами, ми можемо виділити компоненти мовної гри оригіналу і встановити перекладацькі трансформації.

The Ministry of Truth, or Minitrue in newspeak, was startlingly different from any other object in sight. It was an enormous pyramidal structure of glittering white concrete, soaring up, terrace after terrace, 300 metres into the air (Orwell, 2001).

Будівля Міністерства Правди, або Мініправда на новомові (новомова була офіційною мовою Океанії), різко відрізнялася від інших лондонських споруд. Це була величезна пірамідальна будівля з полірованого білого бетону, яка підіймалася, тераса за терасою, на триста метрів вгору (Шовкун, 2015).

Міністерство Правди – Мініправда мовою новосуржу (офіційна мова Океанії) – різко відрізнялася від будь-яких інших об'єктів у полі зору. Це була жахливо величезна пірамідальна будівля з блискучого білого бетону, що здіймалася, тераса за терасою, на триста метрів угору (Данмер, 2013).

У цьому уривку фігурує мовна гра та окказіоналізм *Minitrue*. Лексема згенерована через складання основи *true* та скорочення *Mini* від слова *Ministry*. Як результат, новоутворення набуває іншої конотації. Слово *truth* (правда) заміщено прикметником *true* (правий). Ця мовна гра приписує утвореному окказіоналізму *Minitrue* новий зміст: *мінімально правий*. У даному випадку перекладачі успішно вирішили проблему, надаючи калькуванню український відповідник *Мініправда*.

Аналогічно можемо простежити скорочення та основокладання в перекладах іншого фрагменту твору Дж. Орвелла:

They were the homes of four Ministries between which the entire apparatus of government was divided. The Ministry of Truth, which concerned itself with news, entertainment, education, and the fine arts. The Ministry of Peace, which concerned itself with war. The Ministry of Love, which maintained law and order. And the Ministry of Plenty, which was responsible for economic affairs. Their names in newspeak: Minitrue, Minirax, Miniluv, and Miniplenty (Orwell, 2001).

Це були домівки чотирьох Міністерств, з яких повністю складався державний уряд. Міністерство Правди, яке займалося виробництвом новин, освіти, розваг та образотворчого мистецтва. Міністерство Миру, яке піклувалося про війну. Міністерство Любові, що підтримувало закон та порядок. І Міністерство Достатку, що відповідало за економічні справи. Мовою новосуржу їх називали: Мініправда, Мінімир, Мінілюб та Мінідостаток (Данмер, 2013).

Це були будівлі чотирьох Міністерств, які й склали весь керівний апарат Океанії. Міністерство Правди займалося новинами, розвагами, освітою та образотворчим мистецтвом. Міністерство Миру займалося війною. Міністерство Любові підтримувало закон і порядок. Міністерство Достатку відповідало за економіку. Їх назви новомовою звучали так: Мініправда, Мінімир, Мінілюб і Мінідост (Шовкун, 2015).

Як ми бачимо, у перекладах спрацьовує схожий до попереднього прикладу принцип скорочень та основокладання: *Ministry of Love* конвертується в *Мінілюб*, *Ministry of Peace* переходить у *Мінімир*, а *Ministry of Plenty* постає як *Мінідостаток*.

Новий приклад відтворення авторських окказіоналізмів:

He knew that in the cubicle next to him the little woman with sandy hair toiled day in day out, simply at tracking down and deleting from the press the names of people who had been vaporized and were therefore considered never to have existed (Orwell, 2001).

Він знав, що у кубікулі поруч із ним маленька жіночка з рудуватим волоссям важко працює день у день, просто відстежуючи та видаляючи з преси імена людей, яких було випаровано та відповідно ніколи не існувало (Данмер, 2013).

Він знав, що в кабінці поруч з ним блондинка середніх років день у день відстежувала і видаляла з преси імена людей, яких випарували, щоб зробити так, наче вони ніколи не існували (Шовкун, 2015).

Оказіоналізм *vaporized* в українському перекладі було замінено відповідником *випаровано*. У художній мові автора термін позначає дії проти людей, які образили тоталітарну британську соціалістичну владу, були пораховані диктатурою і знищені державою. За сюжетом роману, такі люди раптово зникали серед ночі, а всі їхні сліди та документи назавжди стиралися. Еквівалент *випаровано* доволі точно передає основну думку та підходить для передачі явища, оскільки абсолютно зберігає конотацію слова та авторську сатиру.

And the Ministry had not only to supply the multifarious needs of the Party, but also to repeat the whole operation at a lower level for the benefit of the proletariat (Orwell, 2001).

І це Міністерство не тільки забезпечувало різноманітні потреби Партії, але ще й прокручувало ці маніпуляції на нижчому рівні на благо пролетаріату (Данмер, 2013).

Міністерство повинно було не тільки забезпечувати і задовольняти різноманітні потреби Партії, але і робити те саме на більш низькому рівні, тобто на рівні пролетаріату (Шовкун, 2015).

Вираз *for the benefit of the proletariat* (дослівно: *на благо пролетаріату*) створює іронію, ніби автор насміхається з порядків вигаданого ним суспільства. Між рядками постає питання, яку насправді користь чи задоволення може споконвічно мати пролетаріат із продукції низького гатунку?

Лексичну одиницю *benefit* транслювали в контексті низького стилю. У перекладі це подає очевидну негативну конотацію, приховану сатиру, яку Орвелл репрезентує в оригіналі.

Наступний приклад відтворення оказіоналізмів:

There was even a word for it in newspeak: FACECRIME it was called (Orwell, 2001).

Для цього навіть було слово у новосуржжі. ОБЛИЧЧЕЗЛОЧИН, так воно звалося (Данмер, 2013).

На новомові для цього існувало спеціальне слово: це називалося «лицезлочин» (Шовкун, 2015).

Ми бачимо невелику різницю у перекладі двох авторів. Тобто, лицезлочин мовою англійського соціаліста означав недозволений вираз обличчя, яке вже саме собою було караним злочином.

Новий приклад відтворення оказіоналізмів:

Winston thought for a moment, then pulled the speakwrite towards him and began

dictating in Big Brother's familiar style (Orwell, 2001).

Потім він підтягнув мовнот до себе та відверто продиктував повідомлення на гібридному жаргоні цього Міністерства (Данмер, 2013).

Вінстон на мить замислився, потім присунув до себе диктограф і почав надиктовувати у звичному стилі Старшого Брата (Шовкун, 2015).

Під okazіоналізмом *speakwrite* автор мав на увазі прилад, який використовують члени партії для запису голосової інформації як швидша альтернатива засобам письма. Okazіоналізм побудований із компонентів *speak* (мовити) і *write* (нотувати), поєднаних через основоскладання. Слово відтворено українською через кальковане скорочення *мовнот* у перекладі Данмера, і *диктограф* у варіанті Шовкуна.

Але перекладачі передали цей okazіоналізм по-різному. Данмер відтворив через абрєвіацію (*мовити* – *мов*, *нотувати* – *нот*), деривацію (додавання суфікса *-o*) і словоскладання. Шовкун побудував еквівалент від слова *диктофон* (сприймається як *надиктовувати*, *диктувати*) і *граф* (розуміється як *записувати*). Обидва варіанти є вірними, тільки Шовкун зробив його більш зрозумілим та простим для звичайного читача.

Новий okazіоналізм для аналізу:

“*You are a traitor!*” – *yelled the boy*. – “*You are a thought-criminal!*” (Orwell, 2001).

“*Ти зрадник!*” – *прогорлав хлопець*. – “*Ти думкозлочинець!*” (Данмер, 2013).

“*Ти зрадник!*” – *кричав він*. – “*Ти думкозлочинець!*” (Шовкун, 2015).

Okazіоналізм *thought-criminal* передано словоскладанням лексем *thought* (думка) і *criminal* (злочинець). Тобто, це людина, будь-яка думка якої суперечить англійському соціалізму. Даний okazіоналізм пишеться через дефіс, але при перекладі у обох перекладачів він втрачається, а замість нього дві лексеми *думка* та *злочинець* об'єднуються суфіксом *-o* у слово *думкозлочинець*. Як і попередній, цей okazіоналізм переданий за допомогою способу калькування та утворюється способом абрєвіації (*думка* – *дум*), деривації (додавання суфіксів *-к*, *-o*) та словоскладання.

Новий фрагмент:

We're getting the language to its final shape, the shape it's going to have when nobody speaks anything about anything else. When we finished with it, people like you will have to learn it all over again. You think, I dare say, that our chief job is inventing new words. But not a bit of it! We're destroying words, scores of them, hundreds of them, every day. The Eleventh Edition will not contain a single word that will be obsolete before the year 2050 (Orwell, 2001).

Ми надаємо мові кінцевої форми – форми, на яку вона перетвориться, коли ніхто не буде розмовляти інакше. Коли ми закінчимо з цим, то люди на кшталт тебе змушені будуть вивчати її заново. Ти вважаєш, що я занадто зухвало кажу, що нашим головним завданням є впровадження нових слів. Анітрохи! Ми знищуємо слова – десятки слів, сотні слів, кожного дня. Ми вирубуємо мову до кісток. Одинадцятье Видання до 2050го року не буде містити жодного слова, що було б застарілим та старомодним (Данмер, 2013).

Ми надаємо мові остаточної форми. Саме так вона виглядатиме, коли ніхто більше не говоритиме жодною іншою мовою. Коли ми закінчимо, людям, подібним до нас з тобою, доведеться вчити мову наново. Ти напевно думаєш, що наше головне завдання – вигадувати нові слова. А ось і ні! Навпаки, ми знищуємо слова – десятки, сотні слів кожного дня. Ми скорочуємо мову до мінімуму. В Одинадцятomu Виданні не буде жодного слова, яке застаріло до 2050 року (Шовкун, 2015).

Якщо розглянути переклад двох авторів, можна помітити, що фразу *We're destroying words, scores of them, hundreds of them, every day* Данмер вирішив передати через фразеологізм *Ми вирубуємо мову до кісток*, у той час як Шовкун дослівно відтворив *Ми скорочуємо мову до мінімуму*. Данмер виразив власні уявлення про текст, аніж слідував слову автора, хоча йому вдалося зберегти динаміку та передати основну думку.

Ще одне висловлювання для розгляду:

He bit hungrily into his bread and swallowed a couple of mouthfuls, then continued speaking, with a sort of pedant's passion. His thin dark face had become animated, his eyes had lost their mocking expression and grown almost dreamy (Orwell, 2001).

Він жадібно вгризався у свій хліб та ковтав з набитим ротом, а потім продовжував розмовляти з якоюсь педантичною пристрастю. Його худорляве темне обличчя стало живим та жвавим, його очі втратили свій глузливий вираз та виростили до майже мрійливих (Данмер, 2013).

Він жадібно відкусив хліб і зробив кілька ковтків кави, а потім продовжив говорити з якоюсь педантичною наполегливістю. Його худорляве обличчя пожвавилось, а погляд став якимось замріяним (Шовкун, 2015).

Фразу *His eyes had lost their mocking expression and grown almost dreamy* більш яскраво та барвисто передав Данмер (*Його очі втратили свій глузливий вираз та виростили до майже мрійливих*), ніж Шовкун (*А погляд став якимось замріяним*). Імовірно, ця трансформація характеризується описовим характером передачі тексту, який є більш зрозумілим для читача. Перекладач використав особисту перекладацьку стратегію для роботи з романом, оскільки на етапі описового перекладу логіка авторського тексту вже не могла бути зрозумілою.

Переглянувши переклад Данмера, можна зазначити, що він віддає перевагу буквалістському підходу, і це доволі негативно впливає на рівень літературної художності. Відтак, стилістична виразність втрачається, оскільки оказіоналізми недостатньо адаптуються під українську аудиторію.

Якщо підсумувати переклад Шовкуна, можна помітити використання лексичних та граматичних трансформацій, а саме використання лексичного згортання (*it was perfectly possible – можливо*) та розгортання (*becoming normal – стало звичною справою*), антонімічного перекладу (*nothing was gone from the room – у кімнаті все залишилося, як було*), цілісного перетворення (*he did not know with any certainty – він не був на сто відсотків упевнений*) тощо.

Це спроба відтворити українською мовою почуття і думки, які можуть бути зрозумілі лише тим, хто читав роман Дж. Орвелла. Розповідь від третьої особи витончено передає весь відчай і тривогу, характерні для жанру антиутопії.

Висновки та перспективи

Таким чином, оказіоналізм – це результат творчого словотвору, спрямований на створення специфічних ситуацій у мові та справляння комунікативного ефекту на

читача. Оказіоналізми показують, на що здатна мова, коли вона продукує нові слова, який її творчий потенціал і глибинна сила. Вони свідомо створюються за творчим підходом.

Оказіоналізм – це мовне явище, яке виникає під впливом контексту і ситуації мовного спілкування для виконання актуального комунікативного завдання.

Оказіоналізм стає виразним завдяки неординарності на тлі канонічних і нормативних форм. Авторські оказіоналізми в літературі охоплюють дуже широкий словниковий запас. Вони часто мають незвичні варіації, починаючи від назв дуже конкретних предметів та дій і закінчуючи назвами нових об'єктів і часто нереальних та фантастичних персонажів. Більшість оказіоналізмів – це слова, утворені за певною моделлю.

Під час перекладу оказіоналізмів виникають складнощі, оскільки вони не зафіксовані в словниках, що ускладнює вибір еквівалента для перекладу. Крім того, перекладачі релокують текст між різними культурними середовищами, співвідносячи значення вихідного тексту зі значенням одиниць мови перекладу. Іншими словами, перекладачі мають адаптувати текст для цільового читача так, щоб не втратити емоційно-оцінне забарвлення та комунікативний ефект.

У романі-антиутопії *1984* оказіональні словосполучення утворюються за допомогою основних способів англійського словотвору, наприклад деривації, основоскладання, скорочення. Основою мови художньої літератури Дж. Орвелла є класична англійська мова, але більшість слів є неординарними.

Дослідження виявило, що окрім калькування оказіоналізмів, лінгвісти нерідко використовують змішані способи перекладу. У рамках антиутопічного твору найбільш вдалою перекладацькою стратегією є когнітивно-лінгвістичний підхід, коли вірне перекладацьке рішення стає продуктом хаотичної творчості.

Адаптація тексту націлена на глибокий комунікативний ефект стосовно реципієнта, що є одним із найголовніших завдань у перекладі антиутопій.

Перспективу досліджень вбачаємо у аналізі інших творів антиутопічного жанру, де об'єктом дослідження будуть виступати не тільки оказіоналізми, але й інші лексичні одиниці з експресивним потенціалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Баранова, С.В. (2012). *Спецрозділи перекладу: конспект лекцій*. Суми: Сумський державний університет. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/27002> (дата доступу: 23.04.2024).
- Губарева, Г.А. та ін. (2011). *Українська мова: енциклопедія*. Серія: Великий український словник. Київ: Майстер-клас. URL: <http://surl.li/svssf> (дата доступу: 23.04.2024).
- Климович, С.М., Алмашова, М.О. (2023). Оказіональні утворення в українськомовному блогосфері: теоретичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Германістика та міжкультурна комунікація, 1, 155-161. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-1-22> (дата доступу: 23.04.2024).
- Козинець, І. (2023). Відображення війни у мові крізь призму неологізмів. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2(61), 135-140. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-22> (дата доступу: 23.04.2024).
- Кулик, О.Д. (2022). Оказіоналізми як мовний засіб створення епатажної реклами. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика, 33(72), 17-22. URL: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.3/04> (дата доступу: 23.04.2024).
- Ладоня, К.Ю. (2021). Оказіоналізми в українськомовному сегменті соцмережі Facebook як засіб негативної оцінки. *Studia Philologica*, 2, 52-57. URL: <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2021.177> (дата доступу: 23.04.2024).

- Лощинава, І.С. (2012). Оказіональні іменники в поезії Лесі Степовички, Віктора Коржа, Сергія Бурлакова. *Journal "Ukrainian Sense"*, 2. URL: <https://ukrsense.dp.ua/index.php/USENSE/article/view/55> (дата доступу: 23.04.2024).
- Орвелл, Дж. (2013). *1984*: переклад з англ. В. Данмера. Кривий Ріг: Hurtom.com.
- Орвелл, Дж. (2015). *1984*: переклад з англ. В. Шовкун. Київ: Видавництво Жупанського. URL: <http://surl.li/suwpp> (дата доступу: 23.04.2024).
- Попова, О.І. (2009). Емоційні okazіоналізми в художній прозі Михайла Стельмаха. *Актуальні питання філології: збірник наукових праць*, 20, 528-535. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/2458> (дата доступу: 23.04.2024).
- Семак, Л.А. (2021). Парні сполучення слів у художньому дискурсі Оксани Забужко. *Закарпатські філологічні студії*, 2(20), 12-17. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.20.2.2> (дата доступу: 23.04.2024).
- Турчак, О.М. (2013). Поняття «оказіоналізм» у мовознавчій літературі та його мовленнєва реалізація в українських періодичних виданнях кінця ХХ століття. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*, 2(6), 299-305. URL: <http://surl.li/suvzp> (дата доступу: 23.04.2024).
- Феджора, С.З. (2020). Оказіоналізм як засіб творення комічного в українській гумористичній і сатиричній поезії 50–80-х років ХХ століття (на матеріалі творчості Валентина Лагоди). *Studia Linguistica*, 16, 129-142. URL: <https://doi.org/10.17721/StudLing2020.16.129-142> (дата доступу: 23.04.2024).
- Хар, М.Є. (2022). Воєнний дискурс: процеси неологізації. *Закарпатські філологічні студії*, 1(24), 160-166. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.31> (дата доступу: 23.04.2024).
- Шинкар, Т. (2018). Оказіоналізми в мові української преси початку ХХІ століття: функціонально-стилістичний аспект. *Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових статей. Серія «Філологічні науки»*, 6, 26-41. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2018-6-26-41> (дата доступу: 23.04.2024).
- Orwell, G. (2001). *1984*. New York: Signet Classics. URL: <http://surl.li/suwoh> (дата доступу: 23.04.2024).
- Vivat (2023). *25 найкращих книжок у жанрі антиутопія*. URL: <https://vivat.com.ua/blog/naikrashchi-knyhy-antyutopii> (дата доступу: 23.04.2024).

REFERENCES

- Baranova, S.V. (2012). *Translation Branches: lecture notes*. Sumy: Sumskyi derzhavnyi universytet. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/27002> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Hubareva, H.A. et al. (2011). *The Ukrainian Language: Encyclopedia. Series: The Great Ukrainian Dictionary*. Kyiv: Maister-klas. URL: <http://surl.li/svssf> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Klymovych, S.M., & Almashova, M.O. (2023). Occasionalisms in Ukrainian blogging: The theoretical aspect. *Bulletin of the Kherson State University. Series: Germanic Philology and Intercultural Communication*, 1, 155-161. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-1-22> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Kozynets, I. (2023). The war reflection via neologisms. *Actual Questions of Humanities*, 2(61), 135-140. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-22> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Kulyk, O.D. (2022). Occasionalisms as a linguistic means to create startling advertisements.

- Academic Notes of the V.I. Vernadskyi Taurida National University. Series: Philology, Journalism*, 33(72), 17-22. URL: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.3/04> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Ladonia, K.Yu. (2021). Occasionalisms in the Ukrainian Facebook sector as a negative assessment means. *Studia Philologica*, 2, 52-57. URL: <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2021.177> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Loshchynova, I.S. (2012). Occasional nouns in the poetry by Lesia Stepovychka, Viktor Korzh, Serhii Burlakov. *Journal "Ukrainian Sense"*, 2. URL: <https://ukrsense.dp.ua/index.php/USENSE/article/view/55> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Orwell, G. (2013). *1984*: Ukrainian translation by V. Danmer. Kryvyi Rih: Hurtom.com [in Ukrainian].
- Orwell, G. (2015). *1984*: Ukrainian translation by V. Shovkun. Kyiv: Vydavnytstvo Zhupanskoho. URL: <http://surl.li/suwpp> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Popova, O.I. (2009). Emotional occasionalisms in the fiction by Mykhailo Stelmakh. *Actual Philology Questions*, 20, 528-535. URL: <https://dspace.bdu.org.ua/handle/123456789/2458> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Semak, L.A. (2021). Twin word combinations in the fiction by Oksana Zabuzhko. *Transcarpathian Philological Studies*, 2(20), 12-17. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.20.2.2> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Turchak, O.M. (2013). The notion of occasionalisms in the linguistic literature nad its speech realization in Ukrainian periodicals at the 20th century end. *The Alfred Nobel University Journal of Philology*, 2(6), 299-305. URL: <http://surl.li/suvzp> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Fedzhora, S.Z. (2020). Occasionalism as a comic device in the Ukrainian humorous and satiric poetry of the 1950s-1980s (case of works by Valentyna Lahoda). *Studia Linguistica*, 16, 129-142. URL: <https://doi.org/10.17721/StudLing2020.16.129-142> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Khar, M.Ye. (2022). The war discourse: Neologism formation. *Transcarpathian Philological Studies*, 1(24), 160-166. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.31> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Shynkar, T. (2018). Occasionalisms in the Ukrainian press of the 21st century beginning: The functional and stylistic aspects. *Society. Document. Communication: Collection of Research Articles. Series: Philology*, 6, 26-41. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2018-6-26-41> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Orwell, G. (2001). *1984*. New York: Signet Classics. URL: <http://surl.li/suwoh> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].
- Vivat (2023). *The TOP 25 Dystopian Books*. URL: <https://vivat.com.ua/blog/naikrashchi-knyhy-antyutopii> (Accessed: 23.04.2024) [in Ukrainian].

**DENIAL OF ARMED AGGRESSION IN THE ANTI-STATE DISCOURSE
OF SOCIAL MEDIA**

Sydorenko Olha,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-5507-2867

Corresponding author: o.sadovnikova@journ.sumdu.edu.ua

Bondarenko Olena,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-2369-774X

Sushkova Olena,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-2765-6654

Abstract. *The article examines the linguistic means of representing the subcriminal feature "denial of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine" in anti-state texts on social networks. The study found that the representatives of the "denial of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine" are multilevel linguistic units: the negative prefix not-, in the semantic structure of which denial is part of a complex meaning; the negative particle not, used to completely deny the content of what is said; negative pronouns; and the negative predicate no. The following explicit means of realizing negation are the most productive in conflict texts: 1) general negative logical and syntactic structures with the negative particle not used in preposition to the main predicative member of a two-part sentence; 2) partially negative logical and syntactic structures with the negative particle not used in preposition to the secondary member of a two-part sentence; 3) logical and syntactic structures with the negative predicate no.*

The logical operation of negation is most productively realized in the implicit form at the level of a whole sentence or microcontext and is actualized through such semantic plans as the interpretation of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine as a special military operation, as an internal civil conflict, as Ukrainian aggression in Donbas, the interpretation of the war as Ukraine's armed aggression, as military exercises, as a war between the United States and Russia, as a war unleashed by a third party, as well as the denial of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine as an unprovoked armed attack by one state against another with the aim of seizing its territory, eliminating or limiting its independence.

Keywords: *denial, explicit denial, implicit denial, conflict text.*

Received: 04 May, 2024

Revised: 08 May, 2024

Accepted: 12 May, 2024

How to cite: Sydorenko O., Bondarenko O., Sushkova O. (2024). Denial of Armed Aggression in the Anti-State Discourse of Social Media. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-21](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-21)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

© Sydorenko O., Bondarenko O., Sushkova O., 2024

ЗАПЕРЕЧЕННЯ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ В АНТИДЕРЖАВНИЦЬКОМУ ДИСКУРСІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Сидоренко Ольга,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0002-5507-2867

Автор, відповідальний за листування: o.sadovnikova@journ.sumdu.edu.ua

Бондаренко Олена,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0002-2369-774X

Сушкова Олена

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0002-2765-6654

Анотація. У статті розглянуто мовні засоби репрезентації підкарної ознаки «заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України» в антидержавницьких текстах соціальних мереж. У процесі дослідження з'ясовано, що «репрезентантами заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України» є різнорівневі мовні одиниці: заперечний префікс не-, у семантичній структурі якого заперечення є частиною комплексного значення; заперечна частка не, що вживається для повного заперечення змісту висловленого; заперечні займенники; заперечний предикатив немає. Найбільш продуктивними в конфліктних текстах є такі експліцитні засоби реалізації заперечення: 1) загальнозаперечні логіко-синтаксичні структури із заперечною часткою не, ужитою в препозиції до головного предикативного члена двоскладного речення; 2) частковозаперечні логіко-синтаксичні структури із заперечною часткою не, ужитою в препозиції до другорядного члена двоскладного речення; 3) логіко-синтаксичні структури із заперечним предикативом немає.

Найбільш продуктивно логічна операція заперечення реалізується в імпліцитній формі на рівні цілого речення або мікроконтексту й актуалізується через такі семантичні плани як інтерпретація збройної агресії Російської Федерації проти України як спеціальної військової операції, як внутрішнього громадянського конфлікту, як української агресії на Донбасі, інтерпретація війни як збройної агресії України, як військових навчань, як війни між США та Росією, як війни, розв'язаної третьою стороною, а також заперечення збройної агресії РФ проти України як неспровокованого збройного нападу однієї держави на іншу з метою загарбання її території, ліквідації або обмеження її незалежності.

Ключові слова: заперечення, експліцитне заперечення, імпліцитне заперечення, конфліктний текст.

Отримано: 04 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 08 травня 2024 р.

Затверджено: 12 травня 2024 р.

Як цитувати: Сидоренко О., Бондаренко О., Сушкова О. (2024).

Заперечення збройної агресії в антидержавницькому дискурсі соціальних мереж.

Філологічні трактати, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-21](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-21)

Вступ

В умовах повномасштабної війни Україна дає відсіч агресору не лише на передовому краї оборони нашої держави, але й протистоїть на інформаційному фронті. У гібридній війни застосовуються нові інструменти інформаційно-психологічного впливу на емоційно-вольову сферу масової свідомості, за допомогою якого

впроваджуються певні ідеологічні наративи, політичні ідеї, погляди й установки з метою формування світогляду, що відповідає інтересам зацікавленої сторони. Соціальні мережі утворюють інформаційне поле зовнішнього тиску, у якому антидержавницькі повідомлення спрямовані на неприйняття факту розв'язування військово-політичним керівництвом РФ агресивної війни проти нашої країни та тимчасової окупації частини її територій, що в умовах воєнного стану може стати передумовою колабораційної діяльності з агресором або підтримки військових злочинів широким колом споживачів інформації. «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, глорифікація її учасників є частиною інформаційної війни рф проти України, спрямованої на нівелювання зовнішніх підстав для відбиття збройної агресії країни-терориста, а також недопущення гуртування суспільства навколо національної стратегії єднання задля відсічі загрозам національній державності, територіальній цілісності і недоторканності України» (Олейніков, 2022, с.110). Законом України від 03 березня 2022 року № 2110-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 436² «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників» (Про внесення змін...). На виявлення підкарних ознак, визначених цією статтею, спрямовані семантико-текстуальні дослідження конфліктних текстів, що функціонують у дискурсі соціальних мереж, з метою допомогти слідчим у царині безпеки та припинити поширення відповідних матеріалів у соціальних групах, мінімізувати негативний вплив на суспільну та індивідуальну свідомість.

Питання вербалізації підкарних ознак кримінальних злочинів, породжених російсько-українською війною, висвітлюється у лінгвістичних студіях українських науковців. Л. Шитик на матеріалі антиукраїнських інтернет-публікацій розкрила тенденції розгортання конфліктогенного контенту за семантико-текстуальними засобами вираження криміналізованих дій, визначених статтею 436² КК України (Шитик). Лінгвістичному аналізу семантико-текстуальної специфіки дописів у соціальних мережах, що дає змогу виявити відповідні тематичні й семантичні маркери оприявлення виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікації її учасників, присвячено наукову розвідку В. Калько та М. Калька (Калько). Кваліфікаційним параметром мовного факту глорифікації приділили увагу Ю. Браїлко та Н. Кисла (Браїлко). Етапи семантико-текстуального дослідження зі встановлення семантики виправдовування та заперечення збройної агресії в конфліктних текстах запропоновано О.Сидоренко та О.Бондаренко (Сидоренко).

З огляду на актуальність, зумовлену викликами воєнного часу, наявністю значної кількості інтернет-публікацій антидержавницького змісту, питання встановлення вербальних засобів актуалізації підкарних ознак кримінальних злочинів, породжених російсько-українською війною, потребує подальшого теоретичного осмислення й теоретико-практичного осмислення й практичного вирішення.

Мета публікації – визначити мовні засоби репрезентації підкарної ознаки «заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України» в антидержавницьких текстах соціальних мереж.

У роботі застосовувалася комплексна методика дослідження імпліцитних та експліцитних засобів репрезентації підкарної ознаки «заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України» в антидержавницьких текстах соціальних мереж, яка охоплювала: 1) описовий метод, що дав змогу схарактеризувати формально-граматичні й лексико-семантичні властивості мовних засобів заперечення; 2) метод спостереження за мовним матеріалом для виявлення лексем, що містять семантику заперечення; 3) понятійно-змістовий аналіз для встановлення об'єктивного змісту

висловлювань; 4) контекстуально-інтерпретаційний метод для визначення актуального смислу слова та висловлювання в цілому.

Фактичним матеріалом дослідження стали тексти антидержавницького спрямування, дібрані шляхом довільної вибірки з матеріалів соціальних мереж «Однокласники», «Facebook», «YouTube».

Обговорення

Заперечення як мовна категорія, маючи значний арсенал засобів реалізації у мовленні, найяскравіше та найточніше виражає категорію логіки, вказує на взаємозв'язок між мовою, мисленням та об'єктивною реальністю. Як наголошує Г. Кришталюк, «заперечення – це представлене усіма мовними рівнями когнітивно-дискурсивне явище, яке вказує на стан справ у світі не прямо, а опосередковано через тілесну природу індивіда, його здібність до перцептивно-діяльній і темпорально-просторової взаємодії з оточенням» (Кришталюк, 2011, с. 9). За спостереженнями А. Паславської, основу мовної категорії заперечення формує логічне заперечення – оператор, що перетворює істинне висловлення в хибне і навпаки. У зв'язку із цим, категорія заперечення визначається дослідницею як «універсальна мовна категорія, ядром якої є заперечна семантика, що змінює зміст стверджувального судження на заперечне і навпаки» (Паславська, 2022, с. 216).

Репрезентантами заперечення є різнорівневі мовні одиниці: 1) заперечні афікси, насамперед це префікси *не-*, *ні-*, *без-*; комбіновані варіанти *ані-*, *зне-*, *обез-*, *недо-*, у семантичній структурі яких заперечення є частиною комплексного значення; 2) заперечні частки *не* та *ні*; 3) заперечні займенники та прислівники, які виражають небуття, неіснування; відсутність того, що позначено кореневою морфемою. Принципово важливо, що займенники та прислівники, морфологічно марковані запереченням не виражають заперечної семантики: «Семантично заперечення реалізується (експліцитно або імпліцитно) лише при групі предиката, а заперечення індефінітних елементів є або результатом явища заперечної конгруенції, або іншим наслідком дисонансу між формою та змістом мовних одиниць» (Кришталюк, 2011, с.72); 4) заперечні сполучники та прийменники, семантичним компонентом яких є заперечення. М. Баган, розглядаючи функціональні параметри лексико-граматичного заперечення в сучасній українській мові, підкреслює, що «невиконання певної дії або відсутність певної ознаки в реченні передають негатори, що стоять у предикативній чи припредикативній позиції, їх можна назвати основними негаторами речення. А сполучники *ні...* *ні*, *ані...* *ані*, *ні...* *ані*, *ані...* *ні* лише підсилюють основне заперечення, указуючи на те, що невиконання дії чи відсутність ознаки стосується кількох суб'єктів, об'єктів чи якихось явищ» (Баган, 2015, с. 88). Г. Кришталюк акцентує на тому, що однозначно заперечним в українській мові є прийменник *без* (Кришталюк, 2011, с. 90); 5) лексичні еквіваленти заперечних речень (*ні*), які функціонують як реакція-відповідь на запитання в діалогічних текстах; безпосередньо не пов'язані із семантикою заперечення, вони є засобом «ініціювання комунікативних актів заперечування – відхилення, спростування, відмови» (Кришталюк, 2011, с. 92). Усі перелічені засоби належать до експліцитних – формально виражених. Водночас у мові виокремлюється лексеми, які, не маючи спеціалізованих формально-граматичних показників заперечення, виражають його семантично і «передають здебільшого не суто заперечення, а заперечення конкретно чогось: заперечення наявності, заперечення тотожності, заперечення реальності» (Баган, 2010). За характером виконання заперечної функції М. Баган поділяє лексичні одиниці на 1) лексеми, що функціонують як вторинні заперечні предикати; 2) лексеми, що передають певний заперечний зміст; 3) модально-заперечні слова, що реалізують ставлення чи волевиявлення на основі заперечення (Баган, 2010, с. 13).

У мовленнєвій практиці часто заперечення виражається імпліцитно, за допомогою не маркованих запереченням словоформи або синтаксичної конструкції, а лексемами, у семантичній структурі яких міститься заперечне значення, що відкриває

можливості для відображення різних комунікативно-прагматичних особливостей заперечення, зокрема «реалізувати його м'якше й менш категорично, ніж граматичні негатори» (Баган, 2010, с. 12). Імплицитне заперечення не вичерпується лексичною реалізацією. Доволі продуктивним є вияв заперечної семантики у прагматичній площині на рівні цілого речення, а також одиниць, більших за речення – мікро- та макротекстів. При цьому, зауважимо, часто лексичні одиниці здатні реалізувати заперечення лише за відповідних контекстуальних умов, а поза контекстом його не імплікують.

Добір текстів для лінгвістичного дослідження здійснювали з урахуванням змісту поняття «заперечення збройної агресії», яке розглядаємо з опертям на лексикографічне потрактування його складників (Словник):

– *заперечення* – дія за значенням заперечити; спростування чого-небудь, невизнання існування, значення, доцільності чого-небудь. Існування – наявність когось, чого-небудь у дійсності. Синонімічними до *існування* є лексеми *присутність, факт*. Факт – дійсна, не вигадана подія, дійсне явище; те, що сталося, відбулося насправді.

– *збройний* – який відбувається, здійснюється з застосуванням зброї (про боротьбу, революцію і т. ін.).

– *агресія* – неспровокований збройний напад однієї держави на іншу з метою загарбання її території, ліквідації або обмеження її незалежності.

Відтак «заперечення збройної агресії» потрактуємо як невизнання, спростування факту неспровокованого збройного нападу однієї держави на іншу з метою загарбання її території, ліквідації або обмеження її незалежності, що, у свою чергу дозволило виявити в аналізованих текстах мовленнєві акти, предметний зміст яких корелює із семантичним обсягом наведеної дефініції.

Контекстуально-інтерпретаційний, лексико-граматичний та лексико-семантичний аналіз текстів антидержавницького спрямування в дискурсі соціальних мереж засвідчив, що продуктивність логічної операції заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України забезпечується експліцитними граматичними засобами. Так у фразах «...и кто то ещё не верит, что вся эта война-невойна сплошной договорняк?!», «До 2025 года "невойна" завершится» спостерігаємо поєднання префікса *не-* з конкретними поняттям *война* без нарощування спеціального оцінного компонента. Крім того, можемо відмітити явище полінегації або заперечного узгодження, що виявляється як одночасне маркування запереченням предиката та заперечного займенника: «*Никакая российская федерация на нас не напала*».

У досліджуваних конфліктних текстах активно використовуються такі граматичні структури:

1) загальнозаперечні із заперечною часткою *не*, ужитою в препозиції до головного предикативного члена двоскладного речення:

– «...говорять, что война, а официально НИХТО не оголошувал Війну і її юридично НЕ ІСНУЄ!»;

– «...ВС РФ не уничтожают ж/д мосты и не препятствуют поставкам западного оружия... ВС РФ не наносит ударов по центрам принятия решений в Киеве. Не уничтожаются главнокомандующие ВСУ. – РФ не ввела войска в 2014 году»;

– «Россия НЕ враг»;

– «Сам факт военной агрессии во первых не доказан в рамках международного законодательства»;

2) частковозаперечні із заперечною часткою *не*, ужитою в препозиції до другорядного члена двоскладного речення:

– «И сейчас мы воюем не с Украиной, а со всем блоком НА ТО»;

– «Сейчас наши братья украинцы бомбят не по России. Они по нам.

Бомбят по нам. Донецким жителям, по Луганским, по обычным людям. ... вы не с Россией воюете... С Донецком воюете»;

3) із заперечним предикативом *немає*:

- «...в Україні!! Повторюю, війни НЕ має, війну ніхто не оголошував!»;
- «Немає війни російських з українцями»;
- «У нас в стране проводятся учения, это всё закреплено в международных документах. Поэтому никакой войны у нас нету».
- «Нету никакой войны в нашей стране, нету. Идёт освобождение нашей территории от нас, и всё».

Заперечення може актуалізуватися приховано, за допомогою неспеціалізованих мовних засобів і на рівні лексеми, і на рівні усього речення чи мікроконтексту. Цей процес може відбуватися у безпосередній залежності від контексту, який є обов'язковою умовою реалізації імпліцитного заперечення, або бути контекстуально незалежним, зокрема у випадку риторичних запитань чи синтаксичних структур з інтонаційним запереченням.

У змісті висловлювання «Ты был в ЛНР? ... – я был когда была оккупаци. ... – господи, какая оккупация? Ты видел российские войска ? – нет. От кого люди прятались в подвалах? – от украинской артиллерии...» наявна семантика заперечення збройної агресії РФ через спростування факту тимчасової окупації частини території України. Риторично-питальні речення «господи, какая оккупация? Ты видел российские войска?», що за своїм функціонально-стилістичним призначенням є формою узагальнення загальновідомої або очевидної думки, семантично виражають ствердну відповідь: «немає ніякої окупації», «немає російських військ». Переконливості такому висновку надає негативна категорична відповідь – «нет». Натомість вказується на присутність військової агресії на території ЛНР з боку України: «От кого люди прятались в подвалах ? – от украинской артиллерии...». Заперечення присутності російських військ, акцент на воєнних діях української сторони свідчить про те, що збройна агресія Російської Федерації подається як внутрішній громадянський конфлікт.

Успішна реалізація імпліцитних мовленнєвих актів заперечення уможливується за відповідних комунікативних передумов, а саме: спільний фонд знань про світ у мовця та реципієнта; спільна для мовця та реципієнта оперативна пам'ять, що стосується ситуації мовлення, спільні світоглядні позиції у мовця та реципієнта.

Контекстуально-інтерпретаційним аналізом встановлено, що в конфліктних текстах антидержавницького змісту семантика заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України актуалізується у такі способи, як:

1) інтерпретація збройної агресії Російської Федерації проти України як спеціальної військової операції:

- «Помощник главы Чеченской Республики, командир спецподразделения "Ахмат" Апты Алаудинов оценил ход СВО на территории Украины. "Если кто-то думает, что нам сейчас противостоят армия Украины, то это заблуждение. ...сегодня против России воюет весь блок НАТО».

- «Между властями РФ и Украиной есть сговор ... – ВС РФ не уничтожают ж/д мосты и не препятствуют поставкам западного оружия. – Специально затягивают спецоперацию»

- «На полигоне проходит боевое слаживание подразделений и мобилизованного состава к выполнению задач в районах проведения специальной военной операции».

2) інтерпретація збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту:

- «... в далеком четырнадцатом году, когда все делалось для того, чтобы не допустить вот этих вот восьмилетия трагедии... для меня очень символично, что сегодня рубежи Херсонской области охраняют в том числе и бойцы из ДНР/ЛНР, они сегодня свои жизни кладут за то, чтобы обеспечить безопасность тех территорий, с которых приходили их обстреливать еще некоторое время назад, пусть и по указу Киева»;

– «Позор фашисткой Украине! Какой же тварью нужно быть, Чтоб по приказу из за моря, Свои же города бомбить! Что горе принесла в страну, Чтобы хозяин был доволен, С народом развязать войну. Стрелявшей в женщин и детей...»

– «Накануне большой войны нам открылись лица наших истинных врагов, которые разделили наши народы в 1991 году и до сих пор удерживают свою власть на нашей земле, организовав в ней перевороты и майданы, а затем травлявая нас в гражданских войнах...»

– «Никакая российская федерация на нас не напала. ... Это фашисты, это фашисты. Прилётыв. Сами взрывают. Говорят прилётыв. ... вот они сами это и взорвали, вот это всё. Это чтобы запугивать».

– «... Украине не возможно будет победить фашистов, которые уничтожают города, сёла и людей!!!».

– «...майдауны приведшие к власти нацистов спихнули страну в гражданскую войну. Это ты скакавший на майдане привел к власти нацистов, это ты скакавший на майдане разжигал на Украине гражданскую войну»

– «ВСУ обстреливают мирное население. Обыкновенная гражданская война. ...»

3) інтерпретація війни як збройної агресії України:

«Війну почала моя люба Україна...»

4) заперечення російської агресії через її інтерпретацію як української агресії на Донбасі:

– «Зеленский и Порошенко постоянно говорили о Донбассе, что там живут украинцы и Украина их очень любит. И в это же время на Донбасс летели украинские снаряды и ракеты. Теперь Украина очень любит своих граждан в Запорожье и Херсонщине. Точно так же — снарядами и ракетами».

– «Сейчас наши братья украинцы бомбят не по россии. Они по нам. Бомбят по нам. Донецким жителям, по Луганским, по обычным людям. ... вы не с россией воюете... С Донецком воюете».

– «Это ведь они НАЧАЛИ войну на Донбассе 14.03.2014 г. Убийц из добробата «Торнадо» ВЫПУСТИЛИ из ТЮРЕМ, что бы УБИВАЛИ дальше».

– «В. Зеленский как и П. Порошенко ... ПРОДОЛЖАЛИ Гражданскую войну на Донбассе».

– «Сегодня 8 лет с того дня – 17 июля 2014 – как бандиты из "ВСУ" сбили пассажирский самолёт над Донбассом».

– «...етнічному українцю взяти зброю у руки і приймати участь у Громадянській Війні на Донбасі це зрада УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІЇ».

– «...можновладців України, які розв'язали Громадянську війну в Україні в 2014 році та спровокували вторгнення Росії у 2022 році. ...вони Громадянську Війну на Донбасі називають Російсько-Українською війною...».

– «Киевляне забилась в метро — Ждут «ответок» Луганска с Донбассом...»

5) інтерпретація війни в Україні як війни між США та Росією:

– «Фактически идёт война, Но идёт она не между Россией и Украиной, Идёт война между Россией и США на территории СССР».

– «В Україні і Росії спільний ворог – США !!! Ціль США –занапастити все людство!!! Завжди розв'язують війни на чужих територіях, завозять зброю, фінансують війни... На цей раз поле битви – Україна, Братовбивча війна, знищення слов'янського народу !!! Україна дружить з США – це вони розв'язали війну з Росією !!! Перетворили мою країну – Україну в плацдарм для агресії проти Росії».

– «... це воно – США, розв'язало війну в Україні з Росією, Америка воює з Росією чужими руками, нажал, ці руки виявилися українськими руками».

– «Китай прямо называет происходящее агрессией США против России».

б) інтерпретація війни в Україні як війни, розв'язаної третьою стороною:

– «Факт нападения есть. Однако, напали не русские на украинцев, а наёмные киллеры, ... и напали они как работники военной фирмы, которой управляют враги и русского и украинского и всех народов мира».

7)заперечення збройної агресії РФ проти України як неспровокованого збройного нападу однієї держави на іншу з метою загарбання її території, ліквідації або обмеження її незалежності:

«...и кто то ещё не верит, что вся эта война-невойна сплошной договорняк ?!».

– «...у путина война в Украине согласована с Байденом... она зависит от его договорённостей с Байденом и от того как они вместе эти эту войну начинали... война началась как договорняк между демократами и путиным...»

– «... «договорняк» Байдена-Путлера предусматривает «гасить» нам тут ракетами инфраструктуру...»

– «... война России и Украины это кровавый спектакль для уничтожения человечества. Это не война России с Украиной и в ней нельзя участвовать и принимать чью-то сторону, потому что это военно-террористическая диверсия либерального фашизма против человечества и развязывание 3-й мировой войны!»

8)інтерпретація війни в Україні як військових навчань:

– «...були міжнародні військові навчання. Це кінець дії договору про багатонаціональні військові навчання поданий президентом Зеленським і прийнятий верховною радою».

– «У нас в стране проводятся учения, это всё закреплено в международных документах. Поэтому никакой войны у нас нету».

Висновки та перспективи

Репрезентантами підкарної ознаки «заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України» в антидержавницьких текстах соціальних мереж є різнорівневі мовні одиниці: заперечний префікс *не-*, у семантичній структурі якого заперечення є частиною комплексного значення; заперечна частка *не*, що вживається для повного заперечення змісту висловленого; заперечні займенники; заперечний предикатив *немає*. Найбільш продуктивними у конфліктних текстах є такі експліцитні засоби реалізації заперечення: 1) загальнозаперечні логіко-синтаксичні структури із заперечною часткою *не*, ужитою в препозиції до головного предикативного члена двоскладного речення; 2) частковозаперечні логіко-синтаксичні структури із заперечною часткою *не*, ужитою в препозиції до другорядного члена двоскладного речення; 3) логіко-синтаксичні структури із заперечним предикативом *немає*.

Найбільш продуктивно логічна операція заперечення, збройної агресії зокрема, реалізується в імпліцитній формі на рівні цілого речення або мікроконтексту й актуалізується через такі семантичні плани, як інтерпретація збройної агресії Російської Федерації проти України як спеціальної військової операції, як внутрішнього громадянського конфлікту, як української агресії на Донбасі, інтерпретація війни як збройної агресії України, як військових навчань, як війни між США та Росією, як війни, розв'язаної третьою стороною, а також заперечення збройної агресії РФ проти України як неспровокованого збройного нападу однієї держави на іншу з метою загарбання її території, ліквідації або обмеження її незалежності.

Отримані результати можуть бути використані у розробленні методичних рекомендацій для правоохоронних органів у виявленні в соціально-дискурсивних практиках конфліктних текстів, у яких наявні підкарні ознаки заперечення збройної агресії РФ проти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Олейніков Д.О., Сердечна А.Ю. Науково-практичний аналіз термінів, використаних в диспозиції ст. 436² КК України. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО. 2022. Випуск 74: частина 2.

- С. 110 –118. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.52> (дата звернення 02.06.2022).
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції : Закон України від 03.032022 № 2110-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#Text> (дата звернення 02.06.2022).
- Шитик Л. В. Специфіка семантико-текстуальних досліджень антиукраїнських інтернетпублікацій. Кримський міжнародний форум: філологія та журналістика : зб. матеріалів (20–21 жовтня 2022 року, м. Київ). Львів–Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 127–130.
- Калько В.В., Калько М.І. Лінгвоекспертиза воєнної пори: семантико-текстуальні маркери підкарних ознак кримінальних злочинів, породжених російсько-українською війною. Мовознавчий вісник: зб. наук. пр. Вип. 35. М-во освіти і науки України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси : Гордієнко Є. І., 2023. С. 80-94.
- Брайло Ю.І., Кисла Н.В. Проблемні аспекти лінгвістичних досліджень у кримінальних провадженнях стосовно глорифікації учасників збройної агресії Російської Федерації проти України. Міжвідомчий науково-методичний збірник «Криміналістика і судова експертиза». 2023. С. 302–312.
- Сидоренко О., Бондаренко О., Сипченко І. Лінгвістична інтерпретація юридичної термінології в семантико-текстуальних дослідженнях. Філологічні трактати. 2023. № 14(2). С. 105–115.
- Кришталюк Г. А. Заперечення в англomовному дискурсі: лінгвокогнітивний аспект: монографія / Г. А. Кришталюк. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. 184 с.
- Паславська А.Й. Заперечення в мові: від форми до значення. Закарпатські філологічні студії. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2022. Т. 1, вип. 21. С. 216–221.
- Баган М.П. Сполучникова експлікація заперечення в українській мові. Мовознавчий вісник. 2015. Вип. 20. С. 87–92.
- Баган М. Функціональні параметри лексико/граматичного заперечення в сучасній українській мові. Українська мова, 2010, № 3. С. 11–19.
- Словник української мови: В 11 т. / І.К. Білодід (гол. ред.) та ін. К., 1970–1980.

REFERENCES:

- Oleynikov D.O., Serdechna A.Y. Scientific and Practical Analysis of the Terms Used in the Disposition of Article 4362 of the Criminal Code of Ukraine. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University, Series PRAVO. 2022. Issue 74: part 2. P. 110 -118. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.52> (accessed 02.06.2022).
- On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Strengthening Criminal Liability for the Production and Distribution of Prohibited Information Products: Law of Ukraine of 03.032022 No. 2110-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#Text> (accessed June 02, 2022).
- Shytyk L.V. Specificity of semantic and textual studies of anti-Ukrainian Internet publications. Crimean International Forum: Philology and Journalism: a collection of materials (October 20-21, 2022, Kyiv). Lviv-Torun: Liha-Pres, 2022. P. 127-130.
- Kalko V.V., Kalko M.I. Linguistic examination of wartime: semantic and textual markers of criminal offenses caused by the Russian-Ukrainian war. Linguistic Bulletin: a collection of scientific papers. Ministry of Education and Science of Ukraine, B. Khmelnytsky Cherkasy National University. Cherkasy: Gordienko E.I., 2023. P. 80-94.

- Brailko Y.I., Kysla N.V. Problematic aspects of linguistic research in criminal proceedings regarding the glorification of participants in the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. Interdepartmental scientific and methodological collection "Criminalistics and Forensics". 2023. P. 302-312.
- Linguistic interpretation of legal terminology in semantic and textual studies. Philological treatises. 2023. № 14(2). P. 105-115.
- Kryshtaliuk H. A. Negation in English discourse: linguistic and cognitive aspect: a monograph / H. A. Kryshtaliuk. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, 2011. 184 p.
- Paslavska A. Negation in the language: from form to meaning. Transcarpathian philological studies. Uzhhorod: Helvetica Publishing House, 2022. Vol. 1, issue 21. P. 216-221.
- Conjunctive Explication of Negation in the Ukrainian Language. Linguistic Bulletin. 2015. Issue 20. P. 87-92.
- Functional parameters of lexical/grammatical negation in the modern Ukrainian language. Ukrainian language, 2010, No. 3. P. 11-19.
- Dictionary of the Ukrainian language: In 11 vols. K., 1970-1980.

**WEBSITES OF ENGLISH-LANGUAGE NONFICTION PUBLICATIONS AS
MULTIMODAL TEXTS: LINGUISTIC AND TRANSLATIONAL ASPECTS**

Ushchapovska Iryna,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-9746-5581

Corresponding author: i.uschapovska@gf.sumdu.edu.ua

Chornobuk Karyna,

Sumy State University, Ukraine

Abstract. *This article explores the phenomenon of multimodality on the example of English-language media. Headings and thematic content of sites, technical design, translation of news headlines from English to Ukrainian and vice versa were monitored.*

Keywords: *multimodality, websites, genres, translation, equivalents, recipient.*

Received: 18 May, 2024

Revised: 25 May, 2024

Accepted: 27 May, 2024

How to cite: Ushchapovska I., Chornobuk K. (2024). Websites of English-Language Nonfiction Publications as Multimodal Texts: Linguistic and Translational Aspects. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-22](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-22)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

**ВЕБ-САЙТИ АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ВИДАНЬ ЯК
МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ТЕКСТИ: ЛІНГВО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ АСПЕКТИ**

Ущাপовська Ірина,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0001-9746-5581

Автор, відповідальний за листування: i.uschapovska@gf.sumdu.edu.ua

Чорнобук Карина,

Сумський державний університет, Україна

Анотація. *У статті представлено результати лінгвістичного аналізу мультимодальності англомовних видань. Мультимодальність є вкрай важливою під час впливу на свідомість реципієнта та на його світобачення. Вона використовує для свого впливу різні почуття людини – зір, слух та дотик. Аби привернути увагу читача, сайти мають подавати не лише правильний текстовий контент, але і мати відповідне оформлення.*

Найчастіші теми для висвітлення – політика та економіка, проте також веб-сайти публікують матеріали про спорт, знаменитостей, клімат. Багато видань намагаються бути різносторонніми, відходити від певної структури рубрик, тому

© Ushchapovska I., Chornobuk K., 2024

поміщають багато інтерв'ю про моду, певні поради про місце для життя або психологічні аспекти. Багато веб-сайтів мають рубрику із авторськими колонками. Це теж досить популяризує видання. Щодо контекстуального наповнення, то завжди наявні фото та відео, дуже рідко трапляється звичайний текст.

Технічне оформлення англomовних онлайн-видань є подібним. Заголовки видань мають шрифти *Times New Roman* або *Cattedrale*. Верхня частина сторінки містить графу для пошуку по сайту, можливість зайти на свій акаунт або ж зареєструватися та оформити підписку на актуальні новини. Рубрики та розділи видання теж містяться угорі.

При перекладах з англійської мови на українську автори багато інформації змінювали і передавали її близько до змісту. Тут важливу роль грає ще суб'єктивність, думка журналіста, те, як саме він хоче подати новину, жанрові особливості та тим видання. Досить вагомим є ще і той факт, що іноземний читач може не знати деяких політичних нюансів, тому перекладач має використати стратегію доповнення, щоб надати реципієнту більш детальну інформацію.

Ключові слова: мультимодальність, веб-сайти, реципієнт, жанри, рубрики, еквіваленти.

Отримано: 18 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 25 травня 2024 р.

Затверджено: 27 травня 2024 р.

Як цитувати: Ущাপовська І., Чорнобук К. (2024). Веб-сайти англomовних публіцистичних видань як мультимодальні тексти: лінгво-перекладацькі аспекти. *Філологічні трактати*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-22](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-22)

Introduction

An important question facing philologists today is the analysis of the interaction of language and speech. Researchers are actively discussing the topic of consistency of multimodal codes. Among the factors influencing them, one can single out ethno-cultural and psychological, social, and ethno-cultural, etc. Important in the analysis of this topic is the use of a complex approach to study the interaction of codes with each other.

The relevance of the topic is due to the study of the problems of reading semantic, verbal, and audiovisual codes. The modern media space also includes all available ways of presenting information. That is why the study of signs of multimodality in the texts of English-language online publications is an actual direction of linguistic studies.

The object of the study is the phenomenon of multimodality in the modern media space.

The purpose of the study is to theoretically substantiate and analyze the linguistic and translational aspects of multimodality in the context of sustainable development.

Research methods: analysis, synthesis, comparison, induction, deduction, and generalization.

Websites of well-known publications served as **research material**. The structural and semantic organization and design of the sites were analyzed.

Results of the research

Multimodality is associated with various fields of human activity. Therefore, the concept of multimodality and modality (multi- and Latin *modalis*, *modus* – measure, method, relation to action) is the subject of research in such areas as philology, logic, music, programming, philosophy, psychology, physiology, logistics and others. For example, there is a concept of modality in physiology, where receptors are called monomodal and polymodal, depending on the way they react to stimuli.

According to researchers, this very principle is taken as the basis of linguistic research, where multimodality is called the ability of a person to connect and combine in the process of cognition and communication several ways of learning the world and

communication at once – verbal, visual, kinetic, or gestural, etc. [1, 93]. And it is the variety of information perception channels that is the basis for creating a multimodal text. A similar principle is used in music, where modality is a combination of different natural and artificial modes.

The theoretical base of the study: the question of the functioning of multimodality in the English-language mass media of the modern social space became the subject of study for such well-known domestic and foreign scientists: Z.I. Vinovskyi, R.M. Bliarskyi, B.O. Zhemelko, T.M. Hornyi, T.M. Kharyk, A.I. Sobolevskyi, V.O. Zablotskyi, I.R. Mykytchyn, A.I. Barbulyak and P.R. Shved, M.B. Klimkovskyi, I.O. Kusi, R.A. Ozarkiv, R.R. Dubyna, M.I. Makar, I.P. Vityshyn, V.R. Voytovych and V.L. Matviyev, N.M. Kreinina, E.S. Stoyanova, I.T. Balabanov, V.M. Rodionova, A.D. Sheremet, O.V. Yefimova, etc.

Multimodality is a person's ability to combine several ways of knowing reality and communicating – verbal, visual, kinetic (using gestures) and others. Multimodality is a theory that examines how people communicate and interact with each other, not only verbally, but also through language, gesture, gaze, and visual modes.

There are two types of multimodalities – cognitive and verbal, which are closely related to each other. The term multimodality refers to the mixture of several sensory and communicative codes, such as sight, sound, print, image, video, music, etc., which create meaning in any message [2, 38].

The term “multimodality” as a distinct aspect of a communicative utterance or medium is sometimes used in relation to physiological or sensory channels or capabilities such as sight (visual mode), hearing (auditory mode), touch (tactile mode or “tactile” mode if considered as aspects of the device), taste (taste mode) and smell (olfactory mode). Modality is also often defined by the medium, so one can speak, for example, of images and texts, music and vocals and vocal sounds, although all belong to a visual or auditory channel or mode.

Semiotic resources are a leading phenomenon in multimodal linguistics. By them, T. Van Leeuwen means actions, objects, things, products of human activity, which are used for the purpose of communication and appear physiologically. For example, our articulatory apparatus or muscles enable appropriate facial expressions and gestures to function; pen, ink, or computer hardware and software are examples of technical communication resources. It is worth noting that semiotic resources are the object of analysis of some similar linguistic fields, such as visual linguistics and visual communication, graphic linguistics, paralinguistics, computer paralinguistics, nonverbal semiotics, social semiotics, cognitive semiotics, media linguistics, and Internet linguistics.

Often, several semiotic resources are used simultaneously during communication. Their combination depends on several factors. It is worth paying attention to the possible variants of their compatibility. Semiotic resources are heterogeneous, so it is natural that their spectrum is quite large and not limited to a single field of use.

All semiotic resources can be conditionally divided into three groups:

- Those that are used only in oral speech;
- Those that occur only in written speech;
- Those that are used both in oral and written speech.

A text whose content is conveyed using two or more semiotic systems is considered multimodal [6, 177]. All these systems are perceived by the senses (sight, hearing, smell, touch, taste), but they intersect and can be assimilated in different ways. Semiotic systems, and multimodal text in particular, perform at least 3 main functions:

- 1) formation of concepts (ideational);
- 2) interaction between communicators (interpersonal);
- 3) organization and structuring of the text (textual) [7, 26].

Multimodal texts include maps, tables, advertising posters, newspaper columns, magazine pages, artwork, etc. The most relevant example of the use of text multimodality is a

website that combines different semiotic systems, as it integrates words and texts, pictorial images, graphically abstract means, sound and animation [8, 317].

A website is a hypertext formation of electronic communication activity that is in continuous dynamics and is implemented in a set of interdependent (thematically, semantically, intentionally, physically) web pages [9, 7].

For our research, we took the English-language publications “BBC News” and “Los Angeles Times”. “BBC News” contains the following headings: *War in Ukraine, Climate, World, UK, Business, Tech, Science, Stories, Entertainment, Health, Sport, Travel, Culture*.

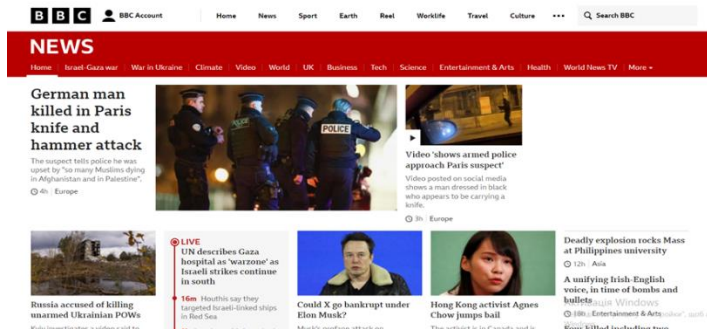

Рис. 1 BBC News, official web site

The column “World” is the most filled, because every day the journalists of the publication add from 100 to 200 news on various topics in the world: topics of the war in Ukraine, medicine, arrests, politics, sports: *“Eight dead as car hits people in Texas border town, Kieley addresses Late Late Show host speculation, Malawi court orders schools to allow dreadlocks, Duelling with Russian jets in the skies over Ukraine, Thousands of Serbs protest against gun violence”*.

Thus, the most materials were published in the rubric about Great Britain and its areas, the least - in the rubric of stories from life and climate. Since foreign online publications influence the reader's opinion by spreading information, we monitored the functional features of the visual material, because it is the visualization that attracts the attention of the recipient, and the reputation and authority of the publication depends on its quality. In the “BBC News” edition, materials containing text in combination with photos or videos prevail. Plain text is quite rare. There are also video-only materials available. We can summarize that more than 70% of the materials are filled with visualization.

“Los Angeles Times” is a newspaper published daily in Los Angeles, one of the most popular and authoritative media in the United States, most focused on covering the events of city life.

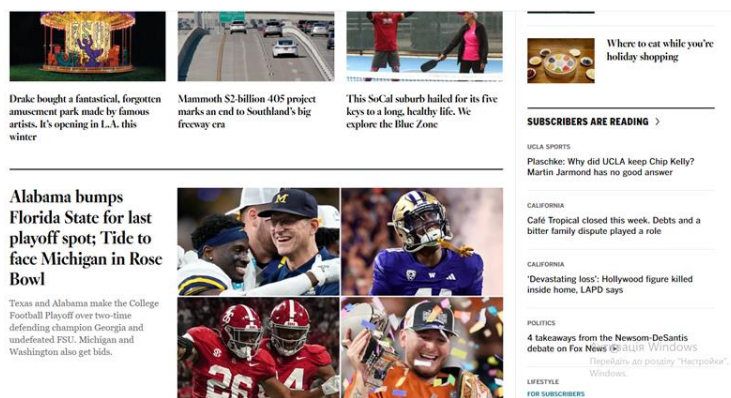

Рис. 2 The Los Angeles Times, official web site

The Los Angeles Times includes the following sections: *Business, California, Climate & Environment, Entertainment & Arts, Food, Housing & Homelessness, Politics, Science, Sports, Travel & Experiences, World & Nation*.

The heading “WORLD & NATION” contains the following subdivisions: Immigration & the Border, Mexico & the Americas. The section contains information about the world, various spheres of people's lives, so the texts of this section occur most often. Popular materials are Jordan's royal rift entangles an American-born queen, unprecedented wildfire on Canada's Atlantic coast still burning after four days, GOP walkout in Oregon Senate hits record fourth week, Mike Pence to launch campaign for president in Iowa on June 7, NASA's experts talk UAPs ahead of final report on unidentified flying objects.

Thus, the Los Angeles Times writes the most about politics, economics and sports, the least - about science and food. As for the means of conveying content in the materials of the Los Angeles Times, a combination of photos and text prevails. Sometimes there is just text and a separate video.

We also analyzed technical design of English-language news sites. “Hromadske” is a non-profit organization that was created on November 22, 2013, by Ukrainian journalists. It gained popularity thanks to the broadcasts of the Revolution of Dignity events. “hromadske” is registered as a public organization, it has no owners and is independent in its editorial activities. Media creates materials in Ukrainian, English and Russian. The concept of the site is easy to understand - the dominant color is orange, the corporate color of the publication. The navigation of the site is simple and easy to use: the headings are presented at the top: “News”, “Texts”, “Opinions”, “Videos”, “Special projects”, “Vacancies”. It is worth noting that the sections of the English-language version are quite different because the following are available here: “News”, “Texts”, “Videos”, “Opportunities”, “Twitter”. On the right are search icons, language switching and the ability to support the media financially. Moreover, you can view other news related to the one the user is currently reading.

The black color completes the site, on which social media networks are located, tenders, advertising and financial reports can be viewed, as well as submitted contacts and information about the publishing team.

Translation strategy is a method of implementing the translation process, which aims to adequately transfer information from a foreign language to the language of the recipient. During this process, it is necessary to consider the cultural component, as well as the personal qualities of the speaker.

The translator chooses a translation strategy focusing on certain aspects. Among them, the following stand out:

- 1) Target audience
- 2) The number of existing translations of this text in the target literature.

D. Delabastit singles out the following translation strategies:

- substitution (search for equivalent analogues)
- repeat
- reduction and exclusion of certain words
- expansion and addition
- permutation of words.

The title “*Dismissal of Territorial Defense commander, closure of Rotterdam+ case and video of beating in Chernivtsi mall: the main thing for October 9*” has the following equivalent in the English version: “*Dismissal of Territorial Defense commander, closure of Rotterdam+ case, video of beating in Chernivtsi mall: highlights*”. TCC is translated as mall, which means shopping center. This error distorts the content of the message and falsifies the information.

The title “*Laura Kuenssberg: Ukraine in 'mortal danger' without aid, Olena Zelenska warns*” is translated as “*Zelenska: Ukraine is in “mortal danger” without the aid of the West.*” The translator left out the fact that it was Laura Kuenssberg who was quoting Zelenska. However, the author adds that the help will come from the West. This is a rather significant clarification that contributes to a better understanding of the material by the

reader. Strategies of expanding and adding information, and at the same time omitting certain phrases, were used for the translation.

Conclusions

Multimodality is extremely important when influencing the recipient's consciousness and worldview. It uses various human senses for its influence - sight, hearing, and touch. To attract the reader's attention, sites should not only present the correct textual content, but also have an appropriate design. Multimodality is a defining feature that must be considered when creating a publication website. Firstly, during the creation of the text, selection of genre and topic, secondly, during the planning of the layout of the site, its colors and navigation. One way or another, we perceive information, and it is multimodality that is decisive in the process of information perception. The 21st century and its technological progress have caused the fact that a person constantly perceives information visually. Now it is much easier to watch a video or a photo than to read a long text or listen to a recording. That is why journalists of online publications must understand the importance of the content and design of the media page. Their reputation in the mass media and on the client market primarily depends on this.

REFERENCES

- Barthes, R. Rhetoric of the image. In Image Music Text. London: Fontana.
- Bateman, J. J. Wildfeuer & T. Hippala. Multimodality. Foundations, Research and Analysis: A Problem-Oriented Introduction. Berlin: Walter de Gruyter. 2017
- Bezemer J. & G. Kress. Young People, Facebook and Pedagogy: Recognizing Contemporary Forms of Multimodal Text Making. In: M. 2017
- Kontopodis, C. Varvantakis & C. Wulf. Global Youth in Digital Trajectories. London: Routledge.
- Bezemer, J. & G. Kress. Writing in Multimodal Texts: a Social Semiotic Account of Designs for Learning. Written Communication, 2008, 166-195.
- Bezemer, J. & G. Kress. Multimodality, Learning and Communication: A Social Semiotic Frame. London: Routledge. 2016
- Boboshko T. M. Blog as a form of scientific communication. XXI century linguistics. 2016. P. 38–45
- Golyk S. In Scientific discourse: main directions of research. Modern research on foreign philology. Uzhhorod, 2016. P. 45–49
- Grad N. Modern multimodal studies: Modal linguistics and multimodal stylistics. Odesa Linguistic Bulletin. 2014. Issue 4. P. 49-51.
- Zemlyakova O. O. Linguistic and stylistic characteristics of the English-language corporate blog genre autoref. thesis on of science stupa Ph.D. philol. Sciences: 10.02.04. Kharkiv National University named after V.N. Karazina, 2010. 20 p.
- Ivasyshyn M.R. Multimodality of the English-language comic: lingual and extralingual dimensions: diss. Ph.D. philol. Sciences: 10.02.04. Lviv. national University named after I. Franko. Lviv, 2019. 404 p.
- Yu. V. Kononets Verbal-visual unity of polycode texts. 2010. – Issue 18. – pp. 186–192.
- Makaruk L. L. Universality of multimodal linguistics. Current trends in phonetic research: collection of materials of the IV Round Table with international participation (April 23, 2020). Kyiv: KPI named after Igor Sikorskyi, 2020. P. 16–19.
- Makaruk L.L. Multimodality of the modern English-speaking mass media communicative space: diss. Dr. Philol. Sciences: 10.02.04. Zaporizhzhia, 2019. 635 p.
- Makaruk L. L. Multimodal linguistics: terminological apparatus and vectors of analysis: 2015. P. 64–70.
- Matkovska O. Perspectives of linguistic research on blogs, 2015. P. 128–131.
- Soldatova L. P. The concept of “discourse”: problems of definition. 2013. P. 32-42.
- Soloschuk L. Verbal and non-verbal aspects of discursive interaction as a reflection of the polycode nature of the communicative process. 2013. pp. 233–237.

Surmin Yu. Scientific texts: specifics, preparation and presentation, 2008. 184 p.
Tomakhiv M. V. English-language scientific discourse: current state and prospects for further research Odesa Linguistic Bulletin. 2015. Issue 5(2). P. 154–157

ILLUSTRATIVE SOURCES

1. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news>
2. Los Angeles Times: URL: <https://www.latimes.com/>

«I FEEL UKRAINIAN...»: GENRE-THEMATIC MARKERS
OF THE CREATIVE WORK OF VASYL VYSHYVANYI

Zhylenko Iryna,

Sumy State University, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-1982-710X

Corresponding author: zhylenko@journ.sumdu.edu.ua

Abstract. *The present article focuses on creative work of Wilhelm von Habsburg (Vasyl Vyshyvanyi), who perceived Ukraine and the Ukrainian and mentality so deeply that he became a patriot of the country. Vasyl Vyshyvanyi is the author of the poem collection «Mynayut Dni...» (1921) and miniature fragmentary prose published in the magazine «Volya» (1920).*

The relevance of his work is outlined, as in a difficult time for Ukraine, attention should be paid to little-known figures who shaped Ukrainian history day by day and remained faithful to their cause till the end. The goal of the present work lies in elucidating the genre-thematic markers of Vasyl Vyshyvanyi's creative work.

The article clarifies leading motives of the collection of his poems: the heroic struggle accompanied by the hope for victory, the transience of life and mourning for fallen soldiers, existentialism and the search for homeland, the beauty of Ukrainian song and the nature of Ukraine.

Considering Vasyl Vyshyvanyi's works as representative of the creative work of Sich Riflemen writers, it is suggested to view his poems as songwriting, highlighting some types of literary-origin songs: the call song, lyrical march, elegy song, humorous song, anthem march.

The main marker of Vasyl Vyshyvanyi's work is emphasized as a "tragic optimist" (D. Dontsov). This is traced both in poetry and in prose poems.

Ukrainian symbols (willow, rocks, mountain song, nightingale, charms of the night), as well as toponyms (Karpethians, Tschermosch, Chervonohor, Hutsul Region, Pokuttia) abound on the pages of his sparse but so sincere creative heritage, the main marker of which is Ukrainianness.

Keywords: *Wilhelm Habsburg, Vasyl Vyshyvanyi, Ukrainianness, existentialism, homeland, prose poetry, motifs, toponyms, song types.*

Received: 18 May, 2024

Revised: 25 May, 2024

Accepted: 27 May, 2024

How to cite: Zhylenko I. (2024). «I Feel Ukrainian...»: Genre-Thematic Markers of the Creative Work of Vasyl Vyshyvanyi. *Philological Treatises*, 16(1). [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-23](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-23)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC)

© Zhylenko I., 2024

«ПОЧУВАЮ СЕБЕ УКРАЇНЦЕМ...»: ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНІ МАРКЕРИ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ ВИШИВАНОВОГО

Жиленко Ірина,

Сумський державний університет, Україна

ORCID ID 0000-0002-1982-710X

Автор, відповідальний за листування: zhylenko@journ.sumdu.edu.ua

Анотація. Розглядається художня творчість Вільгельма фон Габсбурга (Василя Вишиваного), який сприйняв Україну і українську ментальність так глибоко, що став патріотом нашої країни. Василь Вишиваний – автор збірки поезій «Минають дні...» (1921) і мініатюрно-фрагментарної прози, надрукованої у часописі «Воля» (1920).

У роботі окреслено актуальність, адже у складний для України час варто звертати увагу на маловідомі постаті, які творили українську історію і залишилися вірними своїй справі. Визначено мету – з'ясування жанрово-тематичних маркерів творчості Василя Вишиваного.

У статті з'ясовано провідні мотиви його збірки поезії: героїка боротьби і надія на перемогу, скороминучість життя і сум за полеглими воїнами, екзистенція і пошуки батьківщини, краса української пісні і природа України.

Розглядаючи твори Василя Вишиваного як представника стрілецької творчості, запропоновано поглянути на його вірші як на пісенну творчість, виокремивши деякі різновиди пісень літературного походження: пісня-заклик, ліричний марш, пісня-елегія, жартівлива пісня, гімн-марш.

Наголошується на одному з головних особливостей творчості Василя Вишиваного як «трагічного оптиміста» (Д. Донцов). Це прослідковано як у поезії, так і у віршах у прозі.

Українські символи (верба, скелі, гірська пісня, соловейко, чари ночі), а також топоніми (Карпати, Черемої, Чорногора, Гуцульщина, Покуття) рясніють на сторінках його нечисленної, але такої щирої творчої спадщини, головний маркер якої – українськість.

Ключові слова: Вільгельм Габсбург, Василь Вишиваний, українськість, маркер, символ, екзистенційність, батьківщина, поезія в прозі, мотиви, топоніми, різновиди пісень.

Отримано: 18 травня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 25 травня 2024 р.

Затверджено: 27 травня 2024 р.

Як цитувати: Жиленко І. (2024). «Почуваю себе українцем...»: жанрово тематичні маркери творчості Василя Вишиваного. *Філологічні трактати*, 16(1).

[https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-23](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-23)

Вступ

З огляду на сучасну ситуацію, коли Україна змушена виборювати свою незалежність, варто пригадати особистість, яка свого часу відіграла важливу роль в історії країни. Мова йде про Василя Вишиваного (1895–1948), австрійського ерцгерцога Вільгельма Франца фон Габсбурга-Лотрінгена – політика, дипломата, поета, полковника Легіону Українських Січових Стрільців. Людина, яка з юнацьких літ вивчила українську мову і так полюбила нашу країну, що розірвала стосунки зі своєю родиною, відмовилася від спокус безтурботного життя і присвятила його служінню Україні, не може не викликати захоплення і в наш час. Лариса Стрельська, що досліджувала життєпис Вільгельма фон Габсбурга, на початку своєї розвідки виокремила ряд несполучних означень щодо нього: «блудний син» для своїх кровних батьків і велика надія для поневолених українців; людина з галереї «ідеалістів-

романтиків», «фантастів» і професійний військовий діяч; поет-лірик і реальний претендент на булаву гетьмана України; нащадок давньої королівської династії Габсбургів і послідовний борець за звільнення українського народу з-під ярма двох найбільших імперій – Австро-Угорської і Російської» (Стрельська, 2007).

Отже, надто неоднозначною була постать Василя Вишиваного. До того ж і ставлення до нього постійно змінювалося. У 1920-ті рр. воно коливалося від поваги простих людей, селян, до прискіпливого, часом недовірливого ставлення політичних кіл України щодо його діяльності. Потім був певний час забуття у радянські часи, але через втручання у хід історії України, зв'язки з лідерами ОУН та УНР, співпрацю з англійською і французькою розвідками увага каральних органів залишалася до нього пильною протягом років. У Відні 1947 р., коли Василь Вишиваний вийшов з дому, його викрали. Це відбувалося за відпрацьованою схемою, до того ж велика кількість долучених до справи документів (витяги із довідок, агентурних повідомлень) була датована ще 1920–1930-ми рр. «Для того, щоб скласти цілісну картину так званої антирадянської контрреволюційної діяльності Вишиваного, чекісти вдалися до ретельного вивчення архівних літерних справ за минулі роки. Із розрізнених матеріалів перед ними постав образ переконаного, послідовного, затятого, із великими впливовими зв'язками борця за українські інтереси» (Радіо Свобода, 2021).

Дискусія

У 2008 р. фахівець з історії Центрально-Східної Європи професор Тімоті Снайдер, дослідивши 20 архівних збірок різних країн, випустив біографічну працю «Червоний князь», у якій на тлі української історії та загальноєвропейського історичного нарративу детально презентував життєвий шлях Вільгельма Габсбурга. А смерть його, як вважає історик, «тісно пов'язана зі сталінським винищенням населення Західної України, що найбільше відмінна від Росії, найбільше зорієнтована на європейські політичні й суспільні цінності» (Гентош, 2010).

Детальну інформацію про життя українського патріота містять книга спогадів Никифора Гірняка (1956) і нарис Євгена Онацького (1965), у яких кожен по-своєму подає історію видатної особистості. Перша, крім детальних біографічних відомостей, що охоплювали усього 26 місяців життя, містила листування автора з Вишиваним, його вірш «До зброї!» й працю Володимира Дорошенка «Українські січові стрільці в діях України» (Гірняк, 1956). Портретний нарис Онацького охоплює загалом основні періоди життя, більше зупиняючись на еміграційному етапі Василя Вишиваного.

Цікавість до постаті Василя Вишиваного з'явилася з початком перебудови. Саме тоді були надруковані спогади Романа Новосада на сторінках часопису «Україна» (Новосад, 1992, с. 25). На межі століть постать Василя Вишиваного зацікавила вітчизняних істориків Юрія Терещенка і Тетяну Осташко. Друге видання їхнього дослідження містить не лише інформацію про Василя Вишиваного, а й матеріали слідчої справи В. Габсбурга, його мемуари й деякі художні твори, листування з К. Гужковським, М. Васильком, Є. Чикаленком, М. Ганкевичем, митрополитом А. Шептицьким та іншими політичними діячами (Терещенко, Осташко, 2011).

Варто згадати й деякі поради науковцям від представників еміграції. Так, М. Брадович зауважував, що смерть Вишиваного мала спонукати істориків зібрати матеріали і спогади про нього, адже це «їх обов'язок не лише до шляхетної особи архикнязя, а й у відношенні до того відтинку історії оборони Європи перед московською навалою, в якій він брав участь у межах українських збройних сил» (Цит. за: Гірняк, 1956, с. 37). Справедливо наголошував і Євген Онацький: «Ми повинні шанувати пам'ять тих чужинців, що присвячують своє життя українській визвольній ідеї і не бояться принести за неї й найбільші жертви» (Онацький, 1965, с. 124).

Певною мірою ці настанови вже виконують історики, і суспільно-історичний аспект діяльності Вільгельма Габсбурга доволі досліджений, натомість філологічний

чекає серйозної роботи. Твори Василя Вишиваного помістив до антології «Стрілецька Голгофа» Тарас Салига (1992). Побіжні згадки можна зустріти у дослідженнях, пов'язаних з вивченням стрілецької теми. Ірина Роздольська, вивчаючи феномен Січових стрільців, окремо зупинилася на поетичних координатах поетичної збірки Вишиваного (Роздольська, 2018). З огляду на обмежену увагу до вивчення творчості Василя Вишиваного, варто з'ясувати основні маркери його українськості, у чому й постає *актуальність* нашої розвідки.

Мета роботи: визначити жанрово-тематичні особливості відомих на сьогодні творів Василя Вишиваного – збірки «Минають дні...» (1921), а також мініатюрно-фрагментарної прози, надрукованої на сторінках часопису «Воля» (1920).

Результати дослідження

Зазначимо, що деякі з віршів, що увійшли до збірки «Минають дні...» (1921), були надруковані у 1920 р. в журналі «Воля», який видавав В. Піснячевський, а фінансував видання Василь Вишиваний. Також у «Волі» були вміщені його мініатюрно-фрагментарна проза і публіцистичні роботи. Усі твори написані українською.

У своїх мемуарах Василь Вишиваний писав, що з 14 років у батьківському домі вперше почув про українців, яких поляки називали «русинами» і висказувалися про них як про розбишаків, бандитів. Щоб перевірити, чи це правда, у 17 років хлопець вирішив поїхати і «придивитися тому страшному племені». Скрізь серед гуцулів шукав він «українських розбишаків», однак не знайшов, натомість після цієї подорожі він «зовсім змінився» (Терещенко, Осташко, 2011, с. 124–125). Коли ж Вільгельм Габсбург став сотником 13-го полку уланів і під його началом служили українські хлопці, то це теж його спонукало до вивчення української, щоб спілкуватися з ними їхньою мовою. Його підлеглі ставилися до Вільгельма зі щирістю й любов'ю, а один з них «привіз йому з відпустки вишивану сорочку, яку ерцгерцог носив залюбки, що згодом і принесло йому українське ім'я Василь Вишиваний (Терещенко, Осташко, 2011, с. 10). У спогадах він не шкодував виразних засобів щодо українців. Василь Вишиваний вважав, що вони мають «національну українську свідомість», високу мораль, «найкращі жовніри», хоча «трохи подібні до овець: як мають провід, котрому вірять, то підуть в огонь і в воду тай виконають навіть річі, які виглядають неможливими до виконання». Такий воїн «витривалий на голод і нужду, на труди й невігоди». Одна є хиба в українського вояка – він «занадто добродушний», а це призводить його до того, що він, «навіть покривджений, не протестує і не жалується». Підсумовуючи, мемуарист стверджував: «Словом уважаю українського жовніра за першорядний матеріал в світі» (Терещенко, Осташко (2011), с. 128–129). Його сотню, яка складалася тільки з українців, прозивали «червоною, або соціалістичною», а його самого – «червоним принцом». Вишиваний писав: «Розуміється, соціалістом прозвали мене <...> тільки тому, що я старався, щоб кожний мій козак мав українську синьо-жовту відзнаку» (Терещенко, Осташко (2011), с. 128).

Спробуємо виокремити провідні мотиви збірки поезій «Минають дні...», що вийшла друком у Відні 1921 р.:

-Героїка боротьби і надія на перемогу:

До збруї! До збруї, стрільці!
Зірвіться, ламайте кайдани! («До збруї!»)
Я сильно надіюсь, що прийде хвилина,
Весь світ запалає огнями –
І воля народів, щаслива година
Братерство воскресне між нами («Надія»)
Прийде хвиля і воля,
Увільнить нас з ганьби ярма («Любов матері»)

-Скороминучість життя і сум за полеглими вояками:

Минають дні розкішного кохання,

Минають дні журби... («Минають дні...»)
Бо жаль йому, що вся краса зів'яне,
Все, чим жив, минається, вмирає («Осінь в горах»)

-Пошуки батьківщини, екзистенція:

Не знаєш, як сумно шукати
Батьківщину другу, як важко! («Заздрість»)
Розплились найкращі надії,
Минулося з ними життя...
...Самітним в чужині блукаю
І думи голублю свої («Потіха нещасного»)

-Краса природи України, радість життя:

Сріблом сяє ніч в Карпатах...
В ясній світлі місяченька
Черемош внизу сріблиться (ГЧорногора)
Солідко так звучить і мило
В краю Гуцулів, в полонині,
І повна радощів для тебе
Звучить у серці, в батьківщині... («На полонині»)
І кличу звінко, голосно, бо знаю,
Що гірський світ – він мій! («Весело, гей!»)

Головними маркерами українськості у віршах є топоніми: Велика Україна, Чорногора, Піп-Іван, Карпати, Черемош, край Гуцулів, Гуцульщина, Покуття.

Ставлення науковців і письменників до поезії Василя Вишиваного – протилежне. Тімоті Снайдер писав: «У поезії, що її Вільгельм написав про війну, він романтично стверджував, що майбутнє України можна було бачити через «краплю червоної крові», через страждання його вояків» (Снайдер, 2011, с. 92). Натомість його сучасник письменник Василь Королів-Старий був невисокої думки про вірші Вишиваного, називав їх нікчемними: «збірка нікчемних віршів» (Чикаленко, 2015, с. 237). Звичайно, що високої якості вони не мають, натомість варто пам'ятати, що вони створювалися в умовах війни, до того ж людиною, для якої українська не була рідною з дитинства. Оponує Короліву-Старому сучасний науковець Микола Лазарович, який, аналізуючи поетичний доробок Українських Січових Стрільців, зауважив, що «він творився у фронтових умовах, нерідко в проміжках між боями, а тому не завжди вдавалося й не завжди була можливість до кінця відшліфувати ту чи іншу строфу та надати їй відповідного звучання». Науковець слушно зауважує, що їхня поезія, «поряд з іншими жанрами стрілецької творчості є насамперед свідченням тих думок, настроїв і почувань, які панували в стрілецькому середовищі й які давали натхнення як для музи, так і для боротьби» (Лазарович, 2003).

Про любов до української пісні є багато свідчень від самого Вільгельма. Учився він української мови «на національних піснях», про що неодноразово згадував у листах. «Найщасливіший час для мене – це вечори, коли мої українці співають українські пісні, тоді проминають у моїх думках щасливі часи...», «Вечорами ми завжди разом співаємо українські пісні та налаштуємо себе на майбутню боротьбу», – писав у 1916 р. до барона К. Гужковського (Терещенко, Осташко, 2011, с. 151).

У вірші «На полонині» відчутна глибока любов до української пісні:

З далека чую згуки тихі.
Несуться тужно і поволі.
Звучать вони, як рідна пісня,
Якої ще не чув ніколи... («Минають дні», с. 12)

Крім українських письменників, хто склав на нього першочергове враження (Франко, Федькович, Стефаник, Хоткевич, Шевченко, якого «читав із запалом»), мала значення ще й «уся стрілецька література» (Терещенко, Осташко (2011, с. 131). Якщо уважно прочитати вірші Василя Вишиваного, то складеться враження, що деякі з них можуть бути покладені на музику, як більшість стрілецької поезії. У багатьох віршах

присутні основні показники пісні: виразна ритмізація, повторюваність віршів строфи, синтаксичний паралелізм, проста синтаксична будова. Наталія Кобрин, досліджуючи стрілецькі пісні літературного походження, подає широку амплітуду цих жанрових різновидів (Кобрин, 2007). Певною мірою поезія Василя Вишиваного теж підпадає під її визначення. Назвемо деякі з них.

«До збруї!» – *пісня-заклик*. Їх відрізняють «підкреслені фанфарні інтонації», «прості і невибагливі мелодії нагадують січові та сокільські марші чи музичні команди, лунають наче звуки бойової сурми», «в ній поєднуються ритмічні групи, спізвучні до командних музичних сигналів» (Кобрин, с. 47–48):

До збруї! До збруї стрільці!
Велика Україна повстане
І в купелі крові воскреснуть мерці
І радість до краю загляне.

«Минають дні...» – *ліричний марш*, у якому «постає картина останнього, вирішального походу, що може принести загибель або перемогу, виникає передчуття трагедії і, водночас, розуміння невмирущості слави національно-визвольних змагань», «піднесення початкових днів боротьби, але віддзеркалює переживання складних воєнних буднів» (Кобрин, 2007, с. 49) :

Минають дні розкішного кохання,
Минають дні журби,
Минають дні великого страждання,
Важкої боротьби...
Одна по них у нас луна остане,
Із тих минулих днів,

Що в серце наше мов весна загляне,
Мов привид майських снів.

«Любов матери» – *елегія* – «жаль-туга за рідними і прощання з колишнім життям», це «вражаючий, сповнений туги і нестерпного сердечного болю» твір (Кобрин, 2007, с. 55–56), це плач матері за сином:

Не можу, не можу заснути,
Являється вічно мій син;
В кайдани залізні закутий
І мертві товариші з ним.
За волю країни ти згинув.
І де ти спочив! – озовись!
Мене сиротою ти кинув,
А клявся, що вернеш колись...

У творі присутній дорогий кожному воякові образ матері, це символ самої України, яка «в сині героя любить» і вірить, що «прийде хвиля і воля/увільнить нас з ганьби ярма».

«Весело гей!» – можна віднести до *жартівливої, танцювальної пісні*: вона «пронизана радістю близької, майже реальної можливості звільнення» (Кобрин, 2007, с. 56–57):

Весело, гей! я світ вітаю,
Як володар той нарід свій.
І кличу звінко, голосно, бо знаю,
Що гірський світ – він мій!

Згадаємо ще одну пісню, яку варто віднести до *гимну-маршу* – «Лунає клич, луна грімкий», що увійшла до «Співанку українських січових стрільців». Автори її – К. Вільгельм та І. Лотоцький:

Лунає клич, луна грімкий:
Вперед, вперед у бій святий!
У бій, у бій за рідний край!
За нарід свій в ряди ставай!

Україно! Спокійна будь.

Тверда, мов сталь, стрілецька груди! (Сьпіваник, 1918, с. 60)

Ймовірно, перше ім'я – це князь Вільгельм Габсбург. Але вже інші пісенники, що виходили пізніше, містять лише авторство І. Лотоцького. Вважаємо, що тут вкралася помилка – має бути А. (Антін) Лотоцький – письменник та учасник національно-визвольних змагань (Лунає клич, 2005), який, як і Л. Лепкий, Р. Купчинський, М. Гайворонський – автори пісень січових стрільців – теж мав певний вплив на творчість Василя Вишиваного.

Літературознавці звертають увагу на теми спорідненості творів Вишиваного з українськими авторами. Погодимось з Юрієм Хорунжим, який вважав, що у віршах Василя Вишиваного відчутний вплив багатьох письменників – Т. Шевченка, О. Олеса, Г. Чупринки, С. Черкасенка (Хорунжий). Ірина Роздольська теж прослідкувала спорідненість авторської поетичної свідомості з Шевченковою. До того ж дослідниця зосередила увагу на екзистенції ліричного героя, з чим, безсумнівно, погоджуємося (Роздольська, 2018, с. 432). Це можна підтвердити ще й звертанням автора до кількісного вживання у творах слів-номінативів та спільнокореневих з ними, що відносять читача до мінус-гармонійної ситуації війни: туга (4 рази), смерть (3 рази), сльози (5 разів), страждання (3 рази), горе (2 рази), смерть (вмирати/мерці/мре – 4/9/4 рази), сум (8 разів), журба (5 разів), ридає (5 разів), плаче (3 рази), рани (3 рази). Деякі вірші містять глибоке танатологічне навантаження, навіть естетизують смерть:

Осінній вітер жалісно скиглить.

Журливу вістку він несе

З риданням вітру вістка мчить:

Природа мре! Природа мре! («Осінній вітер»)

Страждання все життя та сльози,

Терпіння й безконечна мука... («Розпука»)

Всміхнеться нещасному воля

Цілуєчи смертю його («Потіха нещасного») (Вишиваний, 1921, с. 13, 25).

Зважаючи, що поезії Василя Вишиваного були написані у нарративах стрілецької літератури, коли поруч зображувалося героїчне і трагічне, коли життя і смерть йшли пліч-о-пліч, можна позначити її як особливу філософію життя – «трагічний оптимізм» (Д. Донцов): наприклад, як у творі «Вірлиний крик»:

І цвів би на Покуття досі

Чудовий, ясний май,

Якби у смертному покосі

Не повалився гай

Днесь голод, смерть, кати

В Гуцульщині гуляють;

І змучені брати

Заковані вмирають (Вишиваний, 1921, с. 22–23).

Таким чином, поруч з названою вище слізно-журливою лексикою, автор подає позитивно-оцінну лексику: сонце (6 разів), ніч (13 разів), зоря (8 разів), гори (14 разів), герой (3 рази), гей (4 рази), радість (4 рази), квіти (8 разів). Такі різні, але об'єднані в одному вірші, доводять існування трагічно-оптимістичної тональності.

Зауважимо, що скелі, гори у Василя Вишиваного – один із найулюбленіших мотивів як у поезії, так і в малоформатній прозі, про що мова далі.

«Цвинтар», «Діти» і «Моя верба» об'єднані автором у публікацію «Нариси» (Вишиваний, 1920). Однак це модерна проза, явище ХХ ст. Ймовірно, їх можна віднести до жанру поезія в прозі – це самобутній, лаконічний синтетичний жанр, який є «наближеним за формою представлення до прози, а за мелодикою, підвищеною емоційністю та ліричним сюжетом з елементами спорадичного римування – до поезії» (Жиленко, 2018, с. 331).

Головні мотиви поезії в прозі «Цвинтар» коливаються від вічних, величних – моря, скель, квітів, кипарисів – до екзистенціальних: «Море, море, широке безбрежне

море! Блакитне стелється воно перед очима. Скелі купаються в морі. Вода грається з ними, миє їх, б'є їх, цілує і вколює їх піснею своєю».

Поступово величне наповнення твору переходить в екзистенціальні символи цвинтаря, хрестів, смерті, які доповнюються думками про безіменного героя: «Високо над скелями маленький *цвинтар* села Люсин. В гущавині темних кипарисів ховається він. Троянди цвітуть поміж *хрестами* – білі, жовті, рожеві, та кровавочервоні. Бідненькі прості хрести встають поміж квітами. А під ними сплять віковичним сном непомітні *герої...*». Постскриптом до поезії в прозі теж позначений мінус-гармонійним мотивом війни, який за допомогою повтору «ніхто» створює своєрідне крещендо безвиході: «Війна розпочалася, кривава, страшна. Тисячі гинули марно, без сліду. Ніхто їх не споминав. Ніхто не голубив. Ніхто не співав їм про дні минулі, про вічний спокій. Ніхто не приходив на їх забуті могили (Вишиваний, 1920, с. 536).

Продовженням зазначених нами мотивів у поетичній збірці є ще два твори малоформатної прози – «Діти» і «Моя верба». У них теж містяться думки про скороминучість життя, про долю України: «Я люблю дітей – вони золотого безрадісного убогого фантазією життя. Вертайте дитячі дні! Вертайте дитячі забави!» І вже у наступному абзаці тональність кардинально змінюється: автор порівнює Україну з дитиною: «Україна, як дитина, маленька, золота. Вона росте! Колись з неї буде сильна, дужа і могутня людина!». І знову несподіваний поворот думки. Ніби згадавши про стражденну долю країни і бездіяльність її правителів, Василь Вишиваний різко обриває свої романтичні мрії: «Ненавиджу великих дорослих людей, що, граючись, в дитинство впадають!...» (Вишиваний, 1920, с. 536–537).

Підтвердженням українськості є поезія в прозі «Моя верба». У ній є теж ряд топонімів на позначення України: Красний Луг, Покуття, Черемош, Чорногора. Василь Вишиваний звертається до образних засобів, порівняння, епітетів, залучає персоніфікацію – до ліричного героя звертаються гілля, верби, вітерець. Себе ж автор називає сином гір: «...Верба стара, здавалось, промовляла до мене, шепотіла мені свої ласки, співала гірську пісню, розповідала стару казку...З того дня став я сином гір. Там моя рідна земля. Там жити хочу і вмерти... Тужу й нудьгую за рідними горами...» (Вишиваний, 1920, с. 537).

Висновки та перспективи

Таким чином, на прикладі письменницької творчості Василя Вишиваного ми розглянули його жанрово-тематичні маркери, що підтверджують існування теми України у його творах як провідної. Ми коротко окреслили його шлях до українськості, що виявився основою його життєвого і творчого здобутку.

На прикладі збірки поезій «Минають дні...» виокремлено основні мотиви його творчості – героїка боротьби і скороминучість життя, екзистенційність і пошуки батьківщини, краса природи України та її пісні. Лексичний аналіз віршів підтвердив наратив «трагічного оптимізму» (Д.Донцов).

Спроба уявити, що поезія Василя Вишиваного покладена на музику допомогла нам у дусі запропонованих Наталією Кобрин різновидів стрілецьких пісень літературного походження виокремити серед його творів пісню-заклик, ліричний марш, пісню елегійного змісту, жартівливу, гимн-марш.

Вперше у роботі досліджено й малоформатну прозу Василя Вишиваного – три поезії в прозі, мотиви яких співпадають з творами збірки «Минають дні...». Українські символи (верба, скелі, гірська пісня, соловейко, чари ночі), а також топоніми (Карпати, Черемош, Чорногора, Гуцульщина, Покуття) рясніють на сторінках його нечисленної, але такої широкій творчої спадщини, назва якої – українськість.

Перспективою дослідження творчості Василя Вишиваного є вивчення особливостей його публіцистичних творів, надрукованих на сторінках часопису «Воля», а також аналіз його епістолярію та мемуарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Василь Вишиваний (1895–1948) – борець за незалежність України (розсекречені документи). Радіо Свобода. 30.11.2021. <https://www.radiosvoboda.org/a/vasyl-vyshyvanyy/31536291.html>
- Вишиваний, В. (1920). Нариси. Воля. Том 1. Рік видання 2. Ч.11.
- Вишиваний, Василь (1921). Минають дні... Відень: З друкарні Мехітаристів у Відні, VII.
- Гентош, Л. (2010). Трагічна біографія у веселкових тонах. Критика. № 9–10.
- Гірняк, Н. (1956). Полковник Василь Вишиваний. Вінніпег – Канада.
- Жиленко, І. (2018). Малі жанри в українській та російській еміграційній прозі міжвоєнного двадцятиліття: компаративний дискурс: Монографія. Суми : СВС Панасенко І. М.
- Кобрин, Н. (2007). Стрілецькі пісні літературного походження: витоки та особливості жанру. Львів, 2007.
- Лазарович, М. (2003). Культурно-просвітницька діяльність Українських Січових Стрільців у роки Першої світової війни. Тернопіль: Тайп. <https://exlibris.org.ua/lazarovyc3/r02.html>
- Лунає клич, луна грімкий. Стрілецькі пісні (2005). Упорядник Оксана Кузьменко. Львів: Інститут народознавства НАН України. <https://nashe.com.ua/song/16325/notes>
- Новосад, Р. (1992). Василь Вишиваний, який не став королем України. Україна. № 26.
- Онацький, Є. (1965). Полковник Василь Вишиваний – Архикнязь Габсбурзький. Портрети в профіль. Чикаго: Українсько-Американська Видавнича Спілка. С. 123–153.
- Роздольська, І. (2018). Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний) у поетичних координатах українського і стрілецького буття. IX Міжнародний конгрес українців. Літературознавство: збірник наукових статей (До 100-річчя Національної академії наук України). Київ: Видавництво ІМФЕ. С. 253–259.
- Снайдер, Тімоті (2011). Червоний князь. Таємні життя Габсбурзького архикнязя. Пер. Павло Грицак. Київ: Грані-Т. https://shron1.chtyvo.org.ua/Timothy_David_Snyder/Chervonyi_Kniaz.pdf?
- Стрельська, Л. (2007). До життєпису Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного). <https://web.archive.org/web/20070220141347/http://spilka.webua.org/library/habsburg.html>
- Сьпіваник українських січових стрільців. Відень. 1918. Заходом «Артистичної горстки». Накладом Центральної управи українських січових стрільців».
- Терещенко, Ю., Осташко, Т. (2011). Український патріот із династії Габсбургів: Науково-документальне видання. Видання друге, доповнене. Київ: Темпора.
- Хорунжий, Ю. Український полковник з династії Габсбургів. <http://www.nspu.kiev.ua>.
- Чикаленко, Є. (2015). Щоденник (1921). Київ: Темпора.

REFERENCES

- Vasyl Vyshyvanyi (1895–1948) was a fighter for the independence of Ukraine (declassified documents). Radio Svoboda. 30.11.2021. <https://www.radiosvoboda.org/a/vasyl-vyshyvanyy/31536291.html>
- Vyshyvanyi, V. (1920). Essays. Will. Volume 1. Year of publication 2. Part 11.
- Vyshyvanyi, Vasyl (1921). Mynayut Dni... Vienna.
- Gentosh, L. (2010). A tragic biography in rainbow tones. Criticism. No. 9–10.
- Hirnyak, N. (1956). Colonel Vasyl Vyshyvanyi. Winnipeg - Canada.
- Zhylenko, I. (2018). Minor genres in Ukrainian and Russian emigration prose of the interwar twenty years: a comparative discourse: Monograph. Sumy,

- Kobrin, N. (2007). Shooting songs of literary origin: origins and features of the genre. Lviv, 2007.
- Lazarovych, M. (2003). Cultural and educational activities of the Ukrainian Sich Riflemen during the First World War. Ternopil: Type. <https://exlibris.org.ua/lazarovyc3/r02.html>
- Lunaie klych, luna hrimkyi. Striletski pisni (2005). Uporiadnyk Oksana Kuzmenko. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy. <https://nashe.com.ua/song/16325/notes>
- Novosad, R. (1992). Vasyl Vyshivany, who did not become the king of Ukraine. Ukraine. No. 26.
- Onatsky, E. (1965). Colonel Vasyl Vyshyvanyi – Archduke of Habsburg. Profile portraits. Chicago: Ukrainian-American Publishing Union. P. 123–153.
- Rozdolska, I. (2018). Vilhelm Habsburg (Vasyl Vyshyvanyi) in the poetic coordinates of Ukrainian and rifleman life. IX International Congress of Ukrainianists. Literary studies: a collection of scientific articles (To the 100th anniversary of the National Academy of Sciences of Ukraine). Kyiv.
- Snyder, Timothy (2011). The Red Prince: The Secret Lives of A Habsburg Archduke. Trans. Pavlo Hrytsak. Kyiv,
- Strejska, L. (2007). To the biography of Wilhelm Habsburg (Vasily Vysyvanyi). <https://web.archive.org/web/20070220141347/http://spilka.webua.org/library/habsburg.html>
- Songbook of Ukrainian snipers. Vienna. 1918.
- Tereshchenko, Yu., Ostashko, T. (2011). Ukrainian patriot from the Habsburg dynasty: Scientific and documentary edition. The second edition, supplemented. Kyiv.
- Horunzhy, Yu. Ukrainian colonel from the Habsburg dynasty <http://www.nspu.kiev.ua>.
- Chikalenko, E. (2015). Diary (1921). Kyiv.

Наукове видання

Філологічні трактати

Науковий журнал
(українською, російською, англійською,
німецькою, французькою та польською мовами)

<http://tractatus.sumdu.edu.ua>

E-mail: tractatus@jurn.sumdu.edu.ua

Стиль та орфографія авторів збережені

Комп'ютерне складання та верстання О. Є. Бондаренко
Художник-оформлювач О. М. Чередніченко

Підписано до друку 30.06.2024. Формат 70x108/16.

Папір офс. Друк офс.

Ум. друк. арк.11,47. Обл.-вид. арк. 12,4

Наклад 100 пр.

Сумський державний університет, вул. Харківська, 116, м. Суми, 40007.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру ДК № 3062 від
17.12.2007.